Supracoperta și coperta de *Petre Vulcănescu*

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

15

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

SUBIECTE

I

CIRCUL

La optsprezece ani am călătorit, cu o trupă de circ, prin cele două continente. Circul jucase două săptămîni în orașul nostru, și cînd și-a ridicat cortul și a plecat, m-am luat fără voie după el, ca băieții în pas accelerat după muzica militară.

Eram în primul an de Politehnică, și sîrguința mea făgăduia părintelui meu, un magistrat de-o severitate corectă și de-o cultură enciclopedică, o carieră strălucită, pentru meșteșugul căeria mă destinau toate preferințele și un intelect stăpînitor. Aveam chiar acel libertinaj de camaraderie cu noțiunile și dificultățile, numit în profesiunile de inițiativă talent.

Spiritul meu primise educația disciplinată a bibliotecii părintești și viețuise pînă la adolescență în turnul abstracțiunilor, ca un ac înfipt într-un ghem de mătase, curat, rigid și nesimțitor. Fiecare lucru se asortase cu o judecată a mea, după tipìcul culturii, care trece, departe de frămîntările existenței, din laborator în laborator, ca un aparat de sticlă, menit să distileze și să separe, la temperaturi exact studiate și după tabel, țițeiul și subt-produsele lui.

Tatăl meu nu lăsase să se intercaleze între ochii mei și lume decît singura transparență rece a cristalului, convenit să arate vitrina fără ca mîna să poată atinge obiectele strict așezate în interior. Niciodată între mine și lucruri nu s-a frînt un

stol de secunde neprevăzute, ca un pîlc de musculițe liber în aer. Mintea mea era înnaltă ca o biserică pe dinăuntru, însă ca un părete de biserică plin, de la străni pînă la bolți și cruce, de rafturi și sertare etichetate. În fiece cutìe marcată precis, se găsea o idee înghețată precis.

Dacă aș fi continuat să înnaintez în artificiu, viața mea s-ar fi exprimat în prestigiul unui mare învățat și aș fi fost profesorul ilustru și academicianul glorificat, căruia i se pregătește mormîntul printre statui, cu dreptul recunoscut la funeraliile naționale. Și, la rîndul meu, aș fi dat naștere unui copil cu zestre, care ar fi dus Universitatea mai departe. Tată-meu avea despre generații și însușiri concepția bijutierului, care crede că mărgăritarul este o substanță eternă, că se perpetuează cu virginitatea lui izolată de-a pururi, și nu se gîndea că unui proprietar de perle s-ar putea să-i vie într-o bună zi fantezia să-și ia giuvaerele și să le macine la moară, dimpreună cu porumbul, numai pentru ca să le desființeze.

În tinerețe mi s-a petrecut însă un accident. Tatăl meu a fost însărcinat cu o misiune de cercetări în Nicaragua și m-a lăsat cu mama la țară. Venind vacanța, trei luni le-am petrecut între gîngănii, între flori și dobitoace, în cîmp și munte. Încă nu ieșisem din asfalturile și trotuarele netezite ale orașului. Am cunoscut norii pe o întindere de ceruri desfășurate vast. M-am uitat la lună, de-cînd răsare pînă ce scoboară-n argintăriile mute din orizont. Am încetinat gîndul și am iuțit pasul după ape. M-am întovărășit cu tîrlele, am umblat cu cirezile, m-am prigonit a joc și agerime cu cîinii. Am luat cu toată natura un contact frenetic. Pe spinarea taurului de Pintzgau al municipalității, somnolam întins cu fața la soare, și lăutarul țigan al satului ne însoțea prin bozii, cîntîndu-ne din strune și gură. Am învățat să mă minunez de țînțar și albină și să respect greierii și cărăbușii. Am făcut oamenii sănătoși de friguri, de lingoare și de bube, numai prin uleiul vindecător al sufletului meu, care curgea din mine ca smirna cleioasă a pomilor pe trunchiuri. Și am uitat și biblioteca și matematicile și tunica mea de noțiuni, strînsă pe insul meu ca uniforma unui general de piatră.

De jurîmprejurul meu, evenimentele microscopice se petreceau cu o abundență furtunoasă de mare simfonie, și ca în pildele evanghelistului, crinul nu se îngrijea de dulapul lui cu odăjdii, vultùrii nu se duceau să cumpere din piață; o anarhie splendidă batjocorea preocuparea organizată, meschină, de avuție, și opulența momentană a omului social. Resortul convingerilor mele s-a înmuiat, și erorile mele, zidite cu tencuieli alese din filosofie, îmi apărură ca atunci cînd, în Apocalipsă sau în cicloane, un dîmb întreg se surpă în talaze și ies la suprafață cadavrele unui cimitir de timpuri.

Toamna sosi cu glasul clopotului de dormitor, pustiu în pomii pustìi. Între planșetă, compas și trăgător de linii se înșirau vițeii, oile, săreau lăcustele, mugea ca o uzină taurul cenușiu. Printre idei zmulgeam spice de săcară, și alergam, printre speranțe, după fluturi și după pasărea stelei căzătoare. Îmi puțea cerneala de China și foaia de hîrtie albă, pe care încercau să mai construiască uneltele de oțel și nichel, ale morții. Programul mă înverșuna, diploma, peste cinci ani, mă silea să rîd. Singurul camfor care mai ținea lipiți de suprafața sufletului meu fulgii falși, desprinși, ai culturii, era sentimentul tatălui meu. Într-o bună zi îl dădui uitării și pornii cu clovnii, cu caii, cu elefantul, cu foca și cu dromaderul, în lumea nemăsurată, — și devenii unul din cei mai aplaudați idioți profesionali ai planetei.

Mi-au plăcut spontaneitatea și neprevăzutul în această meserie. Un clovn e superior unui actor pentru că nu urmează servil linia unui text străin. Mulțumită denaturării prin obișnuință, publicul nu mai simte ridicolul acestei convenții copilărești dintre un scriitor și un interpret: unul închipuie și celălalt maimuțărește. După cum izbutește maimuța să fie artificial mai sinceră sau mai adevărată, se gradează și calitatea actorului, care, într-o societate activă și meritorie, nu ar avea ce căuta. Actorul e un înnotător care străbate marea fără pericol de înnec: pe dedesubtul undelor stă gata întinsă plasa care-l ține la nivel.

Clovnul improvizează; el joacă permanent pe firul iute și ascuțit al unui tăiș de spadă, cu picioarele goale; este mental, original — și dramatic. Pasul lui încîlcit și stîngaci în mijlocul arenei e mai artistic și mai *bun* decît întreaga dramaturgie imitativă. Imaginează, ca să luăm o pildă, un clovn în luptă cu o muscă nevăzută, care îi enervează urechea. El naște musca din nimic, și publicul, fără să o zărească, o vede. Musca îi dă un ocol și zboară sus pe grinzi. Clovnul se ridică ipotetic pînă la muscă. Clovnul o cheamă și musca vine. I se așează pe nas. Clovnul o gonește. I se pune pe ceafă: clovnul vrea să o surprindă pe la spate. Musca se învîrtește în spirale mari împrejurul clovnului, și clovnul după muscă, și lupta începe și e condusă. . . piept la piept. Cînd cade, clovnul strivește musca, — și atunci iese din grajduri, printre perdele, călăreața de înnaltă școală. Musca și clovnul a fost o comedie genială, cu care s-a putut compara puțin și *Hamlet*. . .

Eu am izbutit extraordinar în clovnul tîmpit. Eram atît de evident tîmpit, încît în timpul jocului meu, foarte simplu și schițat cu cîteva slabe linii, lojile, stalurile, galeriile și parterul urlau de plăcere, în picioare, și însăș orchestra rîdea în hohote pe tuburile de alamă. Am fost încredințat că și fiarele se vor sfii, cu sensibilitatea lor respectuoasă față de prostia adevărată, în prezența tîmpeniei mele haotice și totale. Am intrat în cușca leilor, montată demonstrativ în mijlocul arenei. Am intrat fără teamă și fără revolver. Am intrat de o sută șaptezeci și trei de ori cu un egal succes. Puși față în față cu neînchipuita situație a expresiei mele, leii s-au dat înnapoi și s-au ascuns unul într-altul.

Așa, tinere, nu te înfricoșa de viață. Caută bine să descoperi adevăratele vopsele ale sufletului tău și mîzgălește lumea cu ele. Nu împrumuta paleta, tonurile și pensulele de la nimeni. Intră singur, purcede singur și vei ieși din scenă singur. Înțelepciunile colective nu sînt veșnice nici în timpul celor douăzeci și patru de ore care te despart de ziua de mîine, — și adevărul se decolorează în fiecare generație, ca o știofă cănită prost. În timpul unei singure zile, necum al unei vieți întregi, omenirea se poate schimba fără nici să-și întoarcă pe sfert capul înnapoi.

SECRETUL

Într-o dimineață de iarnă, abatele Xavier din Meurthe-Moselle fu găsit asasinat. Figura lui venerabilă era sfărîmată de jurîmprejurul capului, ca un ou răscopt. Asasinul se slujise de muchia unui topor sau de ciocan. Loviturile de pe craniu și maxilare se reproduceau din loc în loc de-a lungul brațelor și fluierelor picioarelor înnegrite și sparte, și pe coloana vertebrală. Bătrînul, paroh al uneia din cele mai bogate regiuni catolice, merita cu atît mai puțin acest sfîrșit de scelerat, cu cît fusese un preot sfiios cu drepturile lui, afară din cale de blînd și generos. Asasinatul a impresionat violent parohia, și oamenii nu se putură liniști decît în momentul cînd se descoperi adevăratul asasin.

Simetria morală cere pentru fiecare ispravă o cauză senzațională. Bănuiala tuturor, și a credincioșilor și a magistraților, care făceau parte din credincioși, a căzut pe drept cuvînt asupra unui preot tînăr, sacrat de curînd, un flăcău de douăzeci și patru de ani, numit la biserica subalternă a unui sat din vecinătate. Însuș episcopul, care îndeobște se codește a învinovăți un preot, atribuia tînărului abate o pasiune exagerată de parvenism. Prin decesul bătrînului se ivea o vacanță, la care noul-venit era destinat de studii înnalte, făcute cu strălucire la școlile din Vatican.

Asasinatul se săvîrșise noaptea, în timpul unui uragan uriaș, cînd asasinul era sigur că vaietul preotului nu va fi auzit și că silueta lui proprie nu putea să fie întîlnită de nimeni pe drumul, devastat de vifor, dintre parohie și cătun. Dacă jandarmeria, care l-a ridicat legat, nu era prevăzătoare, trei mii de oameni se adunaseră ca să sfîșie carnea bălană și veninoasă a tînărului preot.

Acuzatul n-a îndrăznit să mărturisească de ce și-a ucis camaradul bătrîn și nu a găsit niciun alibi menit să inspire justiției o îndoială. Cu toate că autorul era evident pentru orice om cu judecată presupusă, magistrații ar fi dorit să li se împuțineze siguranța, atît era de monstruoasă nelegiuirea. Tînărul abate Jêrome ridica din umeri, incapabil să se apere, și se mărginea să răspundă:

— *Je n' sais pas:* nu știu!

Totuș, mărturisirea, din gura lui, justiția nu a căpătat-o. Căci dacă pe de o parte vinovăția preotului era aproape certă, pe de altă parte, asasinul împrumuta de la lipsa dovezilor scrise, verificate și reconstituite, autoritatea tăgadei și putea să răspundă și să repete:

— *C'est pas moi qui l'ai assassiné*: de ucis nu l-am ucis eu. — Cu alte cuvinte: Văd că bătrînul a fost omorît, însă nu eu l-am omorît.

Felul acesta de apărare aparține tuturor asasinilor prinși, împotriva cărora nu se poate preciza totul: magistrații cunosc prea bine sistemul. Cînd judecătorul de instrucție a întrebat: « Ce-ai făcut cu toporul? », preotul a răspuns: «*Je sais pas!*».

Cît privește celelalte întrebări rostite pe neașteptate: « Unde-ți sînt hainele cu care ai ucis? » — « Unde te-ai spălat de sînge? », la ele abatele nu da răspuns.

Sentința nu putea să fie decît decapitarea. Abatele a auzit-o citită de președintele Curții cu Juri, în aplauzele sălii. Parohia se simțea de două ori

ușurată: întîi că s-a făcut dreptate, și, al doilea, că a scăpat de un bandit la parohie.

După lectura sentinței, care-l trimitea la ghilotină, abatele s-a sculat, între jandarmi, din bancă, și a spus:

— Repet că preotul Xavier nu a fost asasinat de mine.

Această atitudine din partea unui preot, care ar fi putut să se prezinte pocăit și cerîndu-și iertare, a revoltat publicul, ca o probă de mare cinism.

Într-o oră de august, cu ceremonialul legal, abatelui Jêrome i s-a tăiat capul. Cadavrul lui blestemat a fost azvîrlit într-o groapă izolată, și familia, muma, tatăl, a fost silită să ispășească păcatul de-a fi dat naștere unui monstru odios, plecîndu-și capul subt ghilotina umilinții și mutîndu-și domiciliul neîncetat, din loc în loc, urmăriți de verificarea identității.

Trecuseră exact zece ani de la decapitarea preotului asasin. Lumea uitase și de victimă și de ucigaș. Viața se topea încet în Meurthe et Moselle, ca în toată provincia, monotonă, harnică și tristă. Într-o seară, un preot care luase locul parohului asasinat, este chemat de urgență să dea ultimele îngrijiri sufletești unei muribunde. Femeia, o bătrînă, îl aștepta speriată, ghemuită de frica morții, între perini și cu flacăra mare a ochilor îndreptată către ușă.

— Eu l-am ucis! răcni muribunda la ivirea lui.

Preotul era deprins să audă la ultima spovedanie vocile aiurite ale oamenilor, ce se despart de viață în pauza de nebunie a agoniei. Preotul clătină din cap ca un duhovnic experimentat și, trecîndu-și un omofor pe umeri, pentru rugăciunile de iertare, șopti din litania morților cîteva stihuri.

— N-auzi, părinte? eu l-am omorît! adaose bătrîna.

Preotul deschise cartea și se apropie de patul bătrînei.

— Vreau să mă spovedesc, părinte. Eu l-am omorît pe părintele Xavier.

Preotul tresări, își aducea aminte.

— Preotul Xavier?... l-ai ucis dumneata?...

Muribunda răspunse:

— Da, da, da... eu!

— De ce ai lăsat atunci să-i taie capul lui Jêrome? De ce nu te-ai denunțat?

— Mi-a fost frică, părinte...

Muribunda se sculă în genunchi, ca să fie mai sigură cu auzul duhovnicului...

— Și după ce l-am ucis, preciză bătrîna înnecîndu-se, m-am dus la celălalt... la abatele și... m-am spovedit... Și el nu a spus nimic la judecată.

LUNA

Întorcîndu-mă dintr-o călătorie mai lungă, am găsit în curtea Universității, unde eram bibliotecar și locuiam, pe portar cusînd o pingea de încălțăminte. L-am salutat și nu s-a sculat ca de obicei să-mi facă subalternul lui compliment. Nici cusătura nu-l interesa. Împungea în talpă cu sula pieziș, sta puțin, ca un om care socotește, și nu mai nimerea cu sfoara în gaura făcută. Părea obosit și se odihnea după fiecare jumătate de fracțiune de lucru început. M-am uitat cît îi durează un nod cusut și am divizat acest minuscul efort în opt acțiuni urmate de pauze.

Omul ăsta, îmi zisei, și-a pierdut memoria, nu-și mai aduce aminte ce ține în mîna stîngă și în dreapta lui și pe genunchi, și se oprește cîte un timp ca să se controleze. Cît se gîndea, portarul avea o privire lăturalnică. Se uita în asfaltul neted, ca și cum rîcîia ceva în asfalt și trebuia să apară un șoarice sau o cîrtiță. Și iar se apuca de lucru și da greș.

Portarul Universității avea patru meserii, cu care își putea împlini un buget încărcat de nevoi, suportate pe tăcute. Cîte o parte din zi instalator, electrician și cizmar și, pentru că tocurile se toceau mai des decît garnitura robinetelor și întrerupătoarele de curent, el era mai des cizmar decît altceva. Băiatul lui cel mare, Gligore, era înscris la științele fizico-chimice, chiar în Universitate,

și valoarea lui de student sîrguitor, răsfrîntă asupra tatălui, da funcțiunii acestuia, de portar, un prestigiu care-l asimila în opinia locală cu un fel de rector mic.

Ceea ce m-a impresionat mai mult decît aiureala ordonată a mîinilor lui de cizmar, era o paloare nouă a fizionomiei, acea paloare alburie care vine mai mult de la suflet decît de la un trup debilitat, și care, odată instalată pe fața unui om, îl transfigurează, de parc-ar începe să aparție dintrodată altei lumi. În sîngele lui, parcă metalizat, s-ar răspîndi un șuvoi de aluminium rece lichid. Culoarea normală a obrajilor pare învelită, printr-o galvanizare secretă interioară, într-o pojghie vînătă-argintie, ca sfeșnicile împărătești, care, luate din ușile altarului, ard la capul unui mort, veghiat bisericește, din făclii înnalte. Cînd mă văzu portarul își amintea numai pe jumătate cine eram, cu un surîs supranatural, care parcă înnălbi detot albitura plumburie a pometelor lui proeminente.

O barbă neagră, nouă, acoperise, în cele cîteva luni ale absenței mele, jumătatea feței lui, contribuind la sporirea contrastului de culoare.

Făcui o glumă:

— Demult nu te-ai mai ras, domnule Costache... Dumneata, care erai un fercheș...

El zîmbi iarăș, cu ochii ațintiți în pămînt, de unde trebuia să iasă la iveală șarpele sau greierele din asfalt. Și mai făcu un nod, zmuncind în lături brusc, însă moale, capetele de cînepă împletită și unsă cu ceară, ale sforii.

M-am suit în apartamentul meu din Universitate, la al șaptelea etaj, cu geamantanul în mînă și cu pardesiul pe geamantan și braț. Și deschizînd fereastra care da în prăpastia geometrică a curții, m-am uitat la enigmaticul portar, vertical, ca și cum îl aveam închis într-un tub cu cristal, de

lunetă. Îl vedeam de-a-ndaratele, ca în crochiurile care dau aspectele răsturnate și perspectivele de sus în jos ale uliului. Portarul se arăta tăbărît pe asfalt în luptă cu o broască-țestoasă de forma unei pingele: jivina venise din asfalt și-l ataca.

Am rămas cu imaginea lui de clopotniță și o și dădusem uitării. Într-o excursie de petrografie, camaradul meu, secretarul Facultății de științe, îmi povesti o întîmplare edificativă.

Sergentul din post, într-o noapte, descoperise un hoț circulînd pe acoperișul Universității, un hoț perfect vizibil la marea lumină a lunii. Hoțul încercase cu piciorul toată învelitoarea, ca să poată găsi un loc de intrare. În poduri se aflau adunate izvoare, colecții și documente rare, scrise cu zeamă de funingine pe piei de iepure uscate. Vardistul strigînd de mai multe ori, lumea s-a grămădit. Hoțul era văzut de toți, și cînd vardistul trase șapte focuri de revolver fără să-l doboare, aprobările publicului martor deveniră o mînie furtunoasă. Însă hoțul, văzîndu-se descoperit, o rupse de-a fuga pe tinicheaua Universității și, din greșeală, puse piciorul în golul curții interioare și se prăbuși în prăpastia de asfalt. Întocmai cum greșea portarul locul străpuns de sulă pentru ac.

« Trebuie să fi trecut, căzînd, prin fața geamului meu », mă gîndeam.

Publicul făcu irupție în curte și fu sculat portarul, care se prefăcea că doarme.

Nu putea să intre un hoț și să ajungă nestînjenit pe acoperiș, fără complicitatea lui. Hoțul mai gemea puțin, în starea lui lamentabilă, lipit cu sînge, de asfalt. Portarul luă măsuri ca trupul să fie transportat la spital, goli curtea de curioși și curăți pe întuneric asfaltul, de sînge, cu măturoiul și cu furtunul de apă.

Cînd se întoarse în odăile lui, lipsea Gligore.

— Lasă-i ușa deschisă, zise portarul către nevastă. Stă lume multă de vorbă la poartă, trebuie să fie și el. Al dracului hoț, pe unde o fi intrat?

Portarul era atît de supărat de o întîmplare de care putea să fie învinovățit, și de răcnetele și amenințările publicului, încît, prin întuneric, dăduse cu sete cîteva vîrfuri de ciubotă în hoțul strivit de prăbușire.

A doua zi, duminică, Gligore sau plecase cu noaptea-n cap sau nu se întorsese. Patul lui era răvășit, cum îl părăsise sculîndu-se studentul. Și, pe înnoptate, după ce l-a așteptat ziua întreagă, Costache și Zinca, nevasta lui, se uitau unul la altul și nu cutezau să-și împărtășească gîndul, care se cunoștea să fie acelaș gînd. Costache se duse în odaie și nu avu curajul să-și afirme nici sieș că hainele cu care fusese îmbrăcat în ajun fiul lui erau în odaie. Dacă a ieșit, cum bănuia, în vreme ce se adunase publicul la hoț, Gligore a ieșit în cămașa de noapte. Și cum de nu s-a mai întors? unde umblă el de-o noapte și de-o zi întreagă, numai în cămașă? Lui Costache îi fugi sîngele din inimă tot, cînd, aplecîndu-se la patul răscolit, găsi și ghetele și papucii. Portarul nu voia să-și aducă aminte că hoțul din curte, pe care l-a lovit cu ciubota lui groasă în coasta sîngerată, era în cămașa de noapte și cu picioarele goale.

Sunetul clopoțelului de la poartă, în întuneric, îl găsi pe portar atît de departe de auzul lui, încît nici nu-l simți, și trebui să deschidă poarta de fier nevasta. Un vardist venea să-l ia pe Costache la poliție.

— Dragă Zinco, zise portarul, înviat de o bucurie subită, băiatul nostru e la arest. . . E în cămașa de noapte și cu picioarele goale! adaose

cu un mare hohot de rîs. L-am găsit hainele și papucii în odaie. Ce-o fi furat? Cu cine s-o fi bătut? întreba el bocancii pe care și-i trase de-a fuga, șapca pe care și-o puse pe ceafă, haina pe care și-o luă în spinare, nestăpînit de vesel și biruitor de fericit.

Zinchii i se păru că bărbatul ei înnebunește, dar gîndindu-se ca o mamă care se temea de ceva și care nu mai avea de ce se teme, adoptă ilaritatea bărbatului ei, îmbrăcat de ducă lîngă sergent.

— E la beci? e în lanțuri? glumi Costache.

Sergentul tăcu și-l duse pe Costache la spital. Băiatul lui era adunat într-un coșciug, care, din pricina conținutului zdrobit ca subt satîre, părea o albie de măcelărie pentru aruncat resturile de la butuc și de la mașina de tocat.

— Îl recunoști? întrebă polițaiul.

Costache îl recunoscuse... Mai avusese o nădejde, ca un ultim chibrit în negura pe care trebuia să o lumineze. Gura, mintea, i se încleștară.

Studentul era lunatic. În noaptea cu hoțul el se sculase tiptil, plutind printre lucruri, atras de ispita misterioasă a lunii, și s-a ridicat tocmai pe cupola Universității, unde l-a văzut sergentul.

Dacă focurile de revolver nu deșteptau somnambulul, Gligore s-ar fi întors în patul lui, așa cum a plecat, fără să știe, după ce undița de păinjeniș a razei care l-a dus pînă la lună, ar fi trecut oblică la orizont, dincolo de punctul de atracție inevitabilă, unde s-a rupt.

DE-A PUFURILE

Pînă la ușa mea ducea o fundătură neagră, în care ardea funebru un felinar. Mă închisesem devreme. Luna lui decembrie, stolul zilelor scurte, cu fulgii uzi de zăpadă și ploaie, se adună negre subt streașini și la ferestre, ulița e mocirloasă, și, în odaie, cititorul, cu focul în sobă, se complace singuratec și străin, în ascultarea ciocurilor ascuțite, frecate de învelitoare.

Noaptea se legăna în inima ciocănitoare a ceasornicului cu cuci. Aud o voce din întuneric și văd un om cu căciulă.

— În fund, la dreapta, unde-i aprinsă lampa.

Cine să fie? Omul se apropia lunecînd. Căzuse de cîteva ori și se sculase răzimat de întuneric. Îl auzii lungit la ușă.

— Pe cine căutați? întrebai din sală.

— Deschide!

Era vocea, schimbată, a șefului meu, judecătorul din Pașilați, unde fusesem numit substitut, de douăzeci de zile. Deschid cu grija cuvenită. Domnul Petrescu se opri în prag, murdar ca o statuie tăvălită, mînjit de mocirlă, cu noroi pînă la gură și-n mustăți. Își pierduse căciula. În dreptul ochiului purta o vînătaie galbenă, care-i modifica figura, și parcă în buze o țigare cu sînge.

Îl dezbrăcai, scoțînd din spinarea lui o haină grea, și, înțelegînd că s-a petrecut o beție cu

bătaie, luai pe judecător pe după mijloc și-l dusei pînă la canapea.

— Credeam că te-ai culcat... zise domnul Petrescu.

— De obicei citesc pînă noaptea tîrziu, răspunsei.

Palid ca papura, tremura de frig, i se închideau ochii aproape automatic și i se deschideau brusc, ca niște capace de ceasornic săritoare.

— Păreți bolnav, domnule judecător. Cu ce aș putea să vă servesc?

Tăcere indiferentă. Judecătorul își fixa vîrful galoșilor, pe care și-i uitase în picioare. « Și-a pierdut toate cuvintele, ca niște mărgele; le caută, nu le găsește. » Aștept. Nu știu ce aștept și ce imaginez. Mi-am adus aminte, din proaspăta mea carieră, de acei oameni foarte cinstiți care se hotărăsc să fure, la bătrînețe, biciuiți de nevoie. Cazul i-l complic în presupuneri: pierdere la joc, bani străini... Respectuos, răsfoiam cu mintea cronica tribunalelor. Întrebare neașteptată și borborosită:

— Ești singur?

— Desigur.

— Spune drept.

— Absolut singur.

Privirea judecătorului, parcă ieșită din fire, pipăia pereții.

— Am venit la dumneata ca la un frate, zise el.

Mă așez pe canapea lîngă el. Judecătorul își ridică din pămînt capul, ca să-și piardă parcă lacrimile de mai de sus. Căci plîngea și își punea fruntea pe umărul meu.

— Ești un copil, domnule judecător. O pagubă se poate îndrepta.

Tonul acestei mîngîieri se adresa unui judecător dezonorat și cartofor. Căutătura lui sticli ca doi nasturi de sidef.

— O pagubă? zise judecătorul. Se poate îndrepta? repeta el, rece și pasiv.

Își puse mîna pe frunte și, grav:

— Abia știu cum s-a întîmplat... Să nu crezi că a fost într-adins...

După o pauză:

— Cîteodată, seara, ne jucam, cu Ana... Ne băteam cu pufurile din pat.

Pierzînd urma priceperii, rătăcii cîteva cuvinte:

— E foarte natural.

Ana era nevasta judecătorului, căsătorit de un an, o femeie negricioasă, frumoasă. Soții se iubeau ca în seara nunții.

— Eu luam o perină din pat, zise judecătorul. Nevastă-mea lua o perină, și ne fugăream amîndoi prin toată casa, cînd eu după ea, cînd ea după mine.

Încîlcirea verbală îi dispăru și judecătorul se trezi.

— Așa ne-am obișnuit, decînd ne-am luat. După ce ne observam unul pe altul, ne întîlneam în mijlocul odăii și ne întrebam: « Mă iubești? Cît mă iubești? » Eu arătam: de-o șchioapă. Ea arăta: uite atît, — cît vîrful degetului mic, și mai puțin.

Domnul Petrescu zîmbi cu o fericire neasemănată în ochi. Apoi, ca și cum i-ar fi umblat împrejurul ochilor o muscă, o lovi cu palma înspăimîntat, întoarse capul și se cocoșă în guler.

— Astă-seară, șopti judecătorul, alăturîndu-se tare de mine, ne-am jucat de-a pufurile... Ana m-a lovit cu un puf în cap... Am dat și eu cu plapuma de fulgi... Ne-am bătut o jumătate de oră... « Ajunge! » i-am zis Anei. Ea se prefăcu că se oprește. Cum întorceam capul, mă lovea în ceafă, și jocul reîncepea... și a mai ținut o jumătate de ceas. « Cine învinge mă sărută! » striga Ana, fugind prin odăi. Am prins-o într-un fotoliu!... Ana rîdea, rîdeam și eu... Cu plapuma i-am prins capul, și cu mîna o ciupeam încet de

spate... Am stat așa cîteva minute... Am învins!

Indiscreția tuturor acestor detalii de prost-gust m-ar fi plictisit, dacă în bagatela lor nu presupuneam că se ivește și ceva nou.

— Ai înțeles, domnule substitut? răcni judecătorul.

— Îmi pare bine că știți să petreceți... zisei domnului Petrescu.

— N-ai înțeles nimic! zise judecătorul, sculîndu-se și apucîndu-mă de cravată. Cînd am ridicat plapuma, Ana murise! Ai înțeles? murise înnăbușită de mîna mea. Îi țineam capul prin fulgii plapumei, subt care Ana se zbătea... Socoteam că se joacă și, cu mîna slobodă, o gîdîlam pe subt plapumă... Ea murea și eu o gîdîlam... murise și eu tot o mai gîdîlam.

Judecătorul făcu un semn înmulțit, jucîndu-și degetele și gîdîlînd pe dedesubt ciucurii canapelei, de-a lungul.

— Ai înțeles acum ce-am făcut? Eram fericiți, domnule substitut! domnule substitut! adaose judecătorul strîngîndu-mă în brațe... Acum, e-acasă, în fotoliu, am lăsat-o acolo, cu un ochi zgîit la tavan și cu puful în brațe...

Judecătorul încrunta sprîncenele lui enorme, și zîmbea, alternativ. Imita mașinal, prin odaie, jocul, se ferea să nu fie lovit, ataca la rîndul lui...

Fără să mă mai zărească, luă o perină de mătase de pe canapeaua mea, trecu pe lîngă mine, deschise ușa foarte încet și ieși în vîrful galoșilor, ca și cum nu ar fi voit să mai deștepte morții, și, alunecînd pe mîlul fundăturii, trecu, prin întuneric, departe.

La Pașilați e vacant un post de judecător.

RĂSPUNS BANAL

La întrebarea dumitale am un singur răspuns, banal și adevărat: de viață hotărăște secunda.

Într-o ploioasă seară de toamnă tîrzie, așteptam în colțul unei străzi întunecate dintr-un cartier pustiu al unui oraș industrial francez. Mistuisem zece țigări și timpul părea mai lung decît fusese. Sferturile de oră se topeau prea încet și părăseau cu greu cadranul luminos al orologiului primăriei, încurcate parcă de limbile arătătoare, în firul fin de păinjeniș al ceții. Scoteam capul spre stînga, mă uitam la dreapta, ochiul meu străpungea în toate direcțiile aerul îngroșat de răceală. Ea nu mai sosea.

Trebuia să ne întîlnim la nouă precis. Îi repetasem de cîteva ori: «La nouă!» Îmi răspunsese de cîteva ori: «La nouă!» Dar ființa ei agreabilă și blajină era distrată de-o zăpăceală înnăscută. Femeile sînt inexacte ca șoarecii și cocorii. Gingășia cu care îmi așteptam perechea, catifelîndu-mi sufletul pînă-n amănunte, începu să șovăiască, schimbată-n mînie. Pecît sînt de fraged în sentimente față de surioara noastră terestră, trebuie să mărturisesc că tot pe-atît sînt și de violent. Pe femeia adorată sau o sărut frenetic, cu insistența arcușului pe coarda vioarei, sau o înjur, cu bombăneala unui contrabas. Așa mi-este firea sau neamul, nu știu cum să zic.

În seara de care îți vorbesc ajunsesem oribil de exasperat. Dacă scumpa visărilor mele ar fi sosit

atunci și mi-ar fi spus: « Am întîrziat, puiule, sărută-mă » — eu i-aș fi răspuns cîrpindu-i două palme.

În tăcerea umbrelei, întinsă pe flacăra mea, ca un abajur, compuneam un discurs crud, semănat cu ghimpi. Îi tolerez femeii să mă amăgească, lipsa de punctualitate nu i-o trec însă cu vederea. Cine mă minte fără formă, fără stil, îmi răpește ceva din demnitate și rămîne în opinia mea ca o fotografie decolorată și mucegăită.

Prin urmare, mă găseam în colțul obscur al străzii, exagerîndu-mi durerea și torturat de închipuiri. Observasem, cu toată preocuparea mea absorbantă, de mai multe ori, în scaiul ceții, un contur feminin. Nu vreau să spun că simțindu-te mîngîiat de aceeaș ceață cu o femeie, înseamnează că încerci o sensație deosebită. Nu. După o asemenea socoteală, poți avea cele mai variate și mai penibile sensații, dacă te gîndești la tot ce cuprinde ceața care zace împrejurul inimii tale. Nu. Eram numai un observator intrigat. Am ajuns la concluzia, examinînd toată situația, că femeia din întuneric nu era o profesionistă. Acțiunea ei, geamănă cu acțiunea mea, consista în aceleași mișcări nerăbdătoare și totuș resemnate. Ființa ieșea ca să se uite, rămînea un moment desinată pe umbră și reintra în adăpost. Ființa nu avea umbrelă. Dar nu era nici aceea pe care o așteptam de-o oră, căci indicațiile ceții o arătau mai înnaltă și mai fină decît Eleonora. Făcui cîțiva pași tîrîș într-acolo și verificai că străina se slujea, ca să aștepte, de un gang cu boltă. Fără îndoială că aștepta și ea pe cineva: această certitudine mă umplu de o simpatie caldă. Simții ceea ce simte un interior cu muzică și tablouri, cînd gospodina, bălană și elegantă, toarnă ceaiul în ceștile de ceramică zmălțuite cu peruzele.

« Biata fată, îmi zisei. Singură la zece seara, pe-o așa vreme, și cînd nu bănuiești ce se mai poate întîmpla! »

Dumneata știi că sentimentele se topesc numai decît pe figură, ca vopseaua cînd scapă pensula în apă. Expresia figurii mele trebuie să fi indispus crîncen pe necunoscută, căci arătîndu-mă întreg în dreptul felinarului din preajma gangului, ea întoarse capul brusc, ca și cum m-ar fi lovit cu un lemn uscat. Mă grăbii să mă întorc și reluai locul meu din colț. Cu toate că nu-i văzusem, din lipsă de timp, frumusețea, ghicii îndată încruntarea ei mîniată, sprîncenele încordate, fruntea crispată, gura împietrită. Ideea fidelității și-a inocenții jignite se ivi în mustrările ce-mi făcui. «Am fost indiscret, îmi ziceam, n-am făcut bine.» Și eram gata să agravez indiscreția făcută printr-o indiscreție nouă, cerînd scuze străinei.

Dar timpul trecea, trecea mereu, Eleonora nu sosea, timpul trecea pentru amîndoi. De cîteva ori am repetat cei douăzeci de pași către adăpostul vecinei din ceață. Luîndu-mi inima în dinți, făcui odată doi pași mai mult, pînă în dreptul gangului de refugiu, și, lucru curios, mai făcui alți doi în interiorul gangului. O rază anemică electrică despărțea întunericul dintre păreți ca o bară, și cădea pe ochii ei de idol splendid. Ea mă privi cu sinceritate... Salutul meu fu politicos însă lacom. Mă silii să-mi pot scoate pălăria cu ceremonia lentă a respectului recules. În sfîrșit, surîse... dar surîsul ei ironic avea mai degrabă în vedere evenimentele care ne determinau să ne întîlnim.

— Mi-ați putea permite, domnișoară, să vă întreb dacă și dumneavoastră așteptați, ca și mine, pe cineva care nu mai sosește?

Surîse iarăș, însă rușinată.

— Nu ați binevoi să primiți să-i așteptăm împreună?

Ea nu răspunse nimic, dar se apropie din pricina marelui gol negru din fundul clădirii, pe unde trecea ca un zgomot de fluviu viforos. O invitai să iasă, ca să nu răcească. Se supuse și, ajunși pe stradă, îi oferii o jumătate de umbrelă. Ea se temea să nu pară complice, și eu, din respect, ți-neam umbrela la oarecare depărtare, așa că ne ploua pe amîndoi. De fapt nu ne ploua prea tare pe niciunul, căci acoperișurile caselor, depășind peste trotuare, ne apărau cu streașina lor. Cîteva picături veneau totuș din cînd în cînd pînă la noi, ca niște alice de gheață. Repetarea acestor împuș-cături din întuneric ne făcu, după cîtva timp, să ne găsim adunați subt umbrelă, furați de-o emoție delicioasă care ne zăbrelea cuvintele și punea gîndurilor noastre papuci de mătase și lînă.

Vorbeam cu un sfert de glas și ne-am privit de mai multe ori blegi, ca niște capre oprite cîteodată din pășcutul florilor parfumate și arătîndu-și bi-juteriile de opal ale ciudaților ochi. Privindu-ne mai lung, a trebuit să ne oprim în loc cîtăva vreme. Dam răgaz amîndoi să se petreacă feno-menul... Parcă dedesubt, în pămîntul cald, rădă-cinile plopilor noștri învecinați își schimbau în-tocmirea și se înfășurau leneșe unele cu altele, iar noi așteptam hipnotici ca împletirea să se facă întreagă de la sine. Ochii ei astrali au trezit visă-rile adormite în apele sufletului meu și le-am zărit lipite de undă ca niște obraze de copii, cu nasul turtit pe sticla unei vitrine cu pomi de Crăciun și jucării. De cîteva ori ea și-a lăsat pleoapele zîm-bind, un zîmbet de nuanțe.

Și vorbirăm așa un ceas deplin, poate că mai mult. Și nu ne mai aduceam aminte nimic. Singur, fără să știu, brațul meu o încolăci, și singură, fără să știe, coapsa ei curbă încăpu înlăuntrul mîinii mele rotunjite, ca o mîță într-un șal. Mîna ei se încleștase lin de mîna mea strînsă pe măciulia umbrelii: un cap de mistreț. Obrazul începuse să-i somnoleze pe umărul meu, și ne-am dus înnainte, nu știam unde, pe străzile goale. Căutătura îi strălucea, întoarsă către mine, de-o dragoste atît de pătrunzătoare, încît a trebuit, deasupra brațu-lui meu, întins ca un reazim, să intercalez prima sărutare în buzele ei așteptătoare, și să beau sus-pinul lor întreg.

O femeie grăbită trecu pe lîngă noi și o recu-noscui... Destinul ei se isprăvise.

Alăturați și muți și simpli ca niște creștini primitivi înlănțuiți, porniți cu aviditate către ruguri, ne duserăm împreună acasă, în odaia mea caldă, unde lumina căminului așternea un steag de purpură deasupra patului meu alb și răcoros...

Voiai să știi cum mi-am cunoscut nevasta!

De atunci sînt douăzeci de ani. În fiecare iarnă ne ducem cu copiii noștri la Grenoble și ne sărbă-torim adolescența, reconstituind singurătățile noas-tre de atunci, subt streașină și-n ceață. Casele, stră-zile, au rămas intacte, ca și odaia mea de student, în care actualmente locuiește băiatul nostru cel mare, student în medicină, și ne bucurăm, desigur, de suferința absenților din prima seară.

Cît despre Eleonora, ca să nu scape nimic ne-povestit pînă la final, ea s-a căsătorit cu un ne-gru boxeur, șampion al Uruguaiului, și, după informațiile mele, o duce bine.

TOADER

Viu de la poștă. Patru trepte. O ușă la dreapta. Împing ușa: patru ghișeuri, patru capete severe, capetele poștii.

— Ce poftești?

— Cum mă cheamă? Toader mă cheamă.

— Treaba dumitale; ce dorești?

— Cîți ani am?... Întrebarea nu mă miră deloc. Cîți îmi dați?... Sînt de cincisprezece ani, domnule șef, și mama se numește Catinca. Nu vă puteți închipui ce fire blîndă și ce femeie de ispravă... Eram numai atîta, de-o șchioapă, și-mi aduc aminte că mă spăla pe cap. Unchiul Costea îmi zicea brînzoi... și-mi da cinci parale în fiecare zi, ca să-mi cumpăr bomboane: « Na de bomboane și bagă bine de seamă să nu-ți strici stomacul ». Cînd mă gîndesc, domnule șef, cum zicea el vorba asta, stomacul, mă înduioșez.

Îmi veniră lacrimile, și începui să plîng, în fața poștei-restante, ca un copil.

— N-aveți o batistă, domnișoară, mă rugai de fata de la un ghișeu, pe a mea am uitat-o acasă. Numai un moment...

Lîngă mine venise o doamnă, care, uitînd ce trebuia să ceară, mă privea cu un fel de sfială. Și se înmulțise lumea la ghișeuri, și toată lumea se uita la mine, cu un fel de admirație, — și funcționarii și funcționarele cu capul scos, ca la teatru, din ghișeuri se uitau la mine. Acela căruia îi

ziceam « domnule șef » își îndulcise dintrodată într-atîta figura ieșită cu totul afară din ferestruica lui, încît nu mă putui opri să-i arăt recunoștință. Întinsei mîna și-l mîngîiai pe obraz:

— Cum semeni cu vărul meu! îi spusei cu un oftat... cu vărul meu care a murit.

Atunci toată lumea începu să rîdă. Fiind comunicativ, începui să rîd și eu, socotind că s-a întîmplat ceva de care trebuia să rîdem cu toții.

— Vedeți pe omul ăsta? zisei unei domnișoare de la poștă, arătîndu-l pe odăiaș, care cred că făcuse un semn în dosul meu și rîdea pe înfundate. E un mare pișicher. Nu știu cu cine seamănă, dar îl cunosc. — Te cunosc... nu te face... zisei odăiașului.

Lumea rîse atunci mai tare.

— Și-a tras chipiul pe ochi, ca să nu-l recunosc... adăogai eu, rîzînd cu hohot de felul cum își trăsese chipiul pe o sprînceană. Subt cozoroc, gura îi făcea o strîmbătură care mă silea să rîd din ce în ce mai tare.

— Mare secătură ce ești! îi zisei cu sinceritate. Sînt oameni, domnișoară, așa, comici. Am cunoscut pe unul, la care ajungea să mă uit ca să pufnesc de rîs. Era ciupit de vărsat. A murit și parcă ar fi fost îngropat în sufletul meu. Rîde noaptea în mine și mă scol din somn rîzînd...

Rîsul meu umplu toată poșta, ca un fulger care tuna din toate gurile și ca un vînt de hohote nestăpînite. Un domn plin de barbă veni pe la spatele ghișeurilor și puse ordine, — probabil directorul. Funcționarii se risipiră stîngaci ca niște ploșnițe la ivirea lămpii.

— Nu vă e rușine, domnilor! se răsti cu gravitate directorul. Publicul așteaptă la ghișeuri, și dumneavoastră stați de glume. — Dar dumneata ce tot vrei, domnule? răcni directorul.

Mă întorsei să văd la cine răcnește. Zbiera la mine.

— Cu dumneata vorbesc, zise directorul, pironindu-mă cu degetul și arătînd din manșetă o mînă păroasă.

— Cu mine? zisei.

— Chiar cu dumneata. Ce te uiți așa?

— Mă cheamă Toader, îi zisei.

— Ce-ai zis?

— Am zis că mă cheamă Toader. Cum o să zic că mă cheamă, dacă mă cheamă Toader?

Căutătura teribilă a directorului plezni ca o spetează prea încovoiată, într-un hohot de rîs, cînd domnișoara îi adaose:

— Îl cheamă Toader și are cincisprezece ani...

Directorul se mototoli de rîs.

— De ce rîzi, domnule director, îl întrebai supărat.

— Păi, om de cincisprezece ani ești dumneata?... Nu vezi că ți-e barba cît a mea?

— Cum? nu sînt liber să am cincisprezece ani? îl întrebai.

Cineva mă ciupea prin pantalon.

— Cine mă ciupește? strigai eu în gloata care sporise la spatele meu, între balustradele din fața ghișeurilor.

— Nu crede că nu te-am văzut! strig eu din nou, și mă întorc repede către domnul gras, care mă ciupise... Te rog să mă mai ciupești o dată, dacă-ți dă mîna.

Domnul cel gras mă ciupi atunci în fața mea, cu toată brutalitatea, ca și cum mi-ar fi rupt carnea în clește. Mă uitai, înnebunit de durere, la el, întrebîndu-mă ce i-aș putea face. Nu-i puteam face nimic.

— La o parte! strigă un om cu o ladă pe umeri, izbindu-mă în șira spinării.

— Te rog, domnule, să umbli cu băgare de seamă, îi zisei.

Omul mă turti cu lada, ca să o bage pe ușa de lîngă ghișeu.

Domnul cel gras zise:

— Haide, isprăvește odată și mișcă-te de aici.

— Nu mă mișc, îi răspund: am venit întîiul. Domnule director, eu am venit întîi, ați văzut.

— Spune, domnule, ce dorești, îmi zise directorul, și lasă-ne în pace.

— V-am făcut ceva? îl întreb.

— N-ai făcut nimic, dar spune ce vrei...

— Vreau să nu mă mai înghesuie și să nu mă mai ciupească dumnealui.

Atunci simții cum mă dă lumea la o parte și mă înțepenii cu mîinile de rampă. Mai multe brațe mă dezrădăcinară și vrură să mă scoată din fața ghișeelor. Mă opintesc. Domnul cel gras îmi răsucește mîna ca o frînghie, și cedez. Într-o clipă sînt scos afară, la ușă, și, în rîsul general, sînt aruncat în stradă. Ușa se închide și văd prin geamuri publicul împingînd în ea ca să o ție închisă împotriva mea. Mă reped și arunc cu picioarele în ușă, răcnind:

— Dați-mi pălăria!... Domnule sergent, mi-au luat pălăria și nu vor să mi-o dea... Dați-mi pălăria!...

Pecînd izbeam în ușe, o droaie de copii se adunară împrejurul meu. Erau orele patru și ieșeau din școli. Lîngă mine văzui ochii albaștri ai unui băiat atît de frumos, încît m-am plecat să-l sărut. El se ridică, rîzînd, pe vîrful picioarelor și mă scuipă în obraz. Nu știu ce fel a fost efectul acestui dispreț, că începui să plîng și o luai la fugă, — cu toți copiii după mine. Întărîtați ca mîțele de alergarea frunzelor, ei mă urmăreau cu pasiune de-a lungul străzilor. Un huiet ca vîntul venea cu ei după mine. Aruncau cu linii, cu creioane, cu bulgări de hîrtie. Ziceau ceva, strigau

ceva, un cuvînt pe care voiam să-l înțeleg; nu știu ce ziceau.

Mă opresc deodată, hotărît să aflu, și iau de jos și-l ridic în brațe pe cel mai apropiat de mine dintre copii.

— Ce-ai zis? strig eu în urechea lui, strîngîndu-i îndîrjit umerii în mîini ca-n niște menghini.

— Toader tîmpitul! zise băiatul.

« Toader tîmpitul? » mă gîndesc.

— Toader tîmpitul! repetă băiatul, nițel obraznic și nițel dureros de strînsura mea.

— Toader tîmpitul! urlară copiii.

— Eu sînt Toader tîmpitul? întreb pe copil, sugrumîndu-l.

— Da, tîmpitul!

— De ce tîmpitul? îi strig eu, strîngîndu-i beregata și frîngîndu-l între genunchii mei, hotărît să-l calc și să-l zdrobesc cu picioarele... De ce?

Înnainte de a-l ucide, mîinile mi se înmuiară și lacrimi simții urcînd în sufletul meu, și dădui copilului drumul.

— Ai să mă ierți că te-am strîns așa de tare, îi zisei, și mă lăsai pe marginea trotuarului, descurajat.

— Toader tîmpitul! strigă copilul, și toți copiii strigară cu el, ca o holdă răzvrătită, lovindu-mă fiecare în cap, cu linia, ca un stol de vrăbii atacînd un erete.

Mi-aduc aminte acum, către seară, pe banca din grădina publică, subt copacii îngălbeniți, și nu înțeleg. Țin în mînă o scrisoare pentru mama, o port cu mine de o lună de zile. De ce nu i-o trimit? Biata mamă îmi scrie mereu... Unde mi-e pălăria?

Zarea din apus, posomorîtă, are tot atît neînțeles cît și înțeles.

GRIGORESCU

Bietul Grigorescu! Nu-l mai văzusem decînd am plecat la mînăstire, și l-aș fi putut uita, dacă scrisoarea lui neașteptată n-ar fi venit să mă cheme, într-o zi ploioasă, lîngă el. Ca un om care s-a culcat și își aduce aminte că nu și-a întors ceasornicul, Grigorescu se sculase în cot ca să mă strige cu ce voce-i mai rămăsese vie. Cazna ce pusese ca să-mi spuie, la un trecut instinctiv, cît *m-a iubit* de puternic, o mărturisea scrisul frînt, parcă dus cu o aripă silită să ție tîrîș un condei.

Simțeam cum într-unele cuvinte voința se înverșunase asupra unui braț mai ușor ca aerul. Silabele, rupte, erau presărate în pagină de-a lungul. Unele cozi de literă săreau din linii, parcă la fiece întorsătură penița primise un bobîrnac în cioc. De fapt, la spatele prietenului meu și într-același pat cu el, stătea *cineva*, lovindu-l în cot mereu, întrebîndu-l mereu: « N-ai mai isprăvit? Ajunge! E tîrziu și inutil. »

A trebuit să vizitez pe bolnav, ca prieten și mai ales ca « părinte ».

În căutarea mahalalei depărtate, mă gîndeam la sorții lui Grigorescu.

Cîrciumarul, care trebuia să-l aducă mai tîrziu de prin satele Bacăului la București, în tinerețea lui se căsătorise, din dragoste, cu o femeie scoasă de la pezevenche. Cucoana Tinca nu i-a putut da mai mulți ani de-a rîndul un succesor.

— Degeaba m-am rugat, nu a vrut Dumnezeu să-mi dea un copil, născut din mine, şi m-a pedepsit cu un strein! se văieta muma adoptivă.

Oftatul ăsta îl durea pe Grigorescu, de cîte ori cucoana Catinca îi amintea de binefacerile ei şi ale răposatului, al cărui « tablou » făcea faţă, într-un cadru poleit, unei turcoaice cu mandolină. Cu o ţigare groasă în gură şi întinsă pe fotoliu, amintirile năpădeau pe cucoana Tinca, odată cu o trebuinţă sufletească mare de a-şi sfătui copilul străin. Bolnavă de ficat şi uscată, tuşind şi vîjîind, cucoana Tinca lua gravitatea unui profet beţiv. Adeseori mîna îi cădea, cu sunetul unei linguri de lemn, în capul lui Grigorescu, care îşi trăgea subt ochi o carte şi nu da toată luarea-aminte cuvintelor înţelepte ce-i înnebuneau auzul. Căci cucoana Tinca visa să-şi facă băiatul funcţionar, pecînd băiatului îi plăcea mai bine să-şi piardă vremea citind. Citea ziua, citea noaptea. Ea nu-şi putea închipui că se poate citi atît de mult şi că cititul ar fi fără sfîrşit. Neştiind carte, i-a fost cu neputinţă să se asigure de calitatea lecturii. Cucoana Tinca aflase cam ce citeşte Grigorescu, de la un cumnat.

— Crezi dumneata?... Nu se mai mişcă de la masă. Tot aduce mereu alte cărţi... Nu pot crede să fie ceva serios...

— Scrie de muieri peste tot, spuse cumnatul, relativ la cărţi.

Aşa, Taine şi Plato au fost aruncaţi în foc de mîinile cucoanei Tinca. Pentru ca seara să nu mai citească, « gazul » din lampă rămînea todeauna pe fund, iar de multe ori, revoltată în patul ei diavolesc de liniştea ce o ghicea dobitocul în sufletul unuia care gîndeşte, intra, înşfăca lampa şi o lua cu ea în odaie. Acolo, cucoana Tinca se gîndea că, jignit şi insultat de apostrofe, fiul vitreg nu scosese o vorbă. De ce a tăcut? Ar fi trebuit

să se opuie, să-i ia lampa din mînă. Nu-s atîţi copii, tot atît de stricaţi, care se răzvrătesc şi îşi bat părinţii? Plimbîndu-se prin odaie, căuta o idee. Tăcerea lui o jignea. Lua lampa şi se întorcea. Grigorescu sta culcat. Ce ar fi putut să-i spuie? Se uita la el. Şi l-ar fi ucis!

— Vasăzică, te-ai culcat, nesimţitorule?! izbucnea cucoana Tinca, răsucind o ţigare puturoasă şi aşezîndu-se pe scaun.

Grigorescu cîştigase în optsprezece ani de convieţuire filosofia senină a insensibilizării. Privirea lui neutră observa pe cucoana Tinca. Ea ar fi voit în locu-i un băiat care să sară furios din aşternut şi să-i scoboare, ca o piatră, în moalele capului, pumnul. Căci ar fi putut plînge şi triumfa. L-ar fi putut striga « omorîtorule mizerabil, ucigaş de mamă », cu vocea sublimă a unui actor. Aşa, de osînda ei oricît de obraznică, pe care i-o arunca, de adevărul strigătelor ei, cucoana Tinca se îndoia, — şi suferind în sufletul ei prost şi trufaş.

Nici la a cincea ţigară şi al cincilea discurs, Grigorescu nu arăta nici mînie, nici scîrbă, care tot i-ar fi fost mai dulci decît liniştea lui. Atunci simţea şi ruşinea de a fi ridiculă. Gura ei, apucată de strîmbături, amorţea, mîinile i se încovrigau şi, luînd lampa, ieşea ca un hoţ pus pe goană de o fantomă.

Şi iarăş, în odaia ei, nu putea să doarmă, ghicea că *ăla*, cel întins în pat, era mai tare. Ştia că în sineş *ăla* rîde, nu că rîde el, dar că rîde dreptatea lui. Era de nesuferit să simtă că *ăla* avea dreptate.

Aceeaş linişte a întîmpinat-o în ziua cînd, zmulgîndu-i un caiet din mîini, în care de ani de zile, pe subt ascuns, pe stradă sau la privată, pretextînd dureri de pîntec dese, Grigorescu îşi nota tăcerea, cu foile subsuoară, s-a dus la un om învăţat, de peste drum, şi i le-a arătat. Erau acolo şi doamna şi domnişoara, care aveau pentru Grigorescu ne-

cazul femeilor nebăgate în seamă. Cucoana Tinca a explicat și s-a rugat să vadă domnul Adamescu cu ce se ocupă băiatul ei.

Domnul Adamescu, deschizîndu-l, nu putu citi, caietul fiind în mare parte scris în latinește.

— E foarte încurcat, cucoană Tinco, zise vecinul, schimbat la față... Băiatul dumitale n-a învățat cel puțin să scrie... La noi se cere caligrafie...

Dar ideea că Grigorescu cunoștea și alte limbi pe lîngă limba mahalalei, îl impresionase defavorabil. El auzise că « băiatul cucoanei Tinca » era un puturos. Avea dovadă că mahalaua grăiește adevărat.

Domnișoara, diplomată într-un pension din Calea Griviței, luînd caietul în mînă, spuse:

— Băiatul dumitale a copiat o carte de Poldăcoc.

Iritat, domnul Adamescu mai răsfoi și dete de o frază în românește. Își deschise cu bucurie ochii, asigurat că de data asta are să înțeleagă. «Dumnezeu, citi el, e în natură de o absență prezentă.» Domnul Adamescu își simți mintea descrețindu-i-se ca un fir de păr creț. Ar vrea să rîdă și nu poate.

— Cucoană Tinco, zise el, băiatul dumitale e nebun...

— Înjură pe Dumnezeu?

— Îl batjocorește.

Asupra acestora, cucoana Tinca se întoarse acasă, năvăli în capul lui Grigorescu cu caietul, pe care apoi îl aruncă în foc.

— Blestematule! zise ea.

Un presentiment drăcesc dă omului derînd sensația valorii unui act. Cucoana Tinca se așeză pe un scaun și rîse. « Poate acum, zicea sufletul ei, o să-l faci să te ia la palme, ca răposatul. »

Grigorescu se uita cum îi arde caietul.

Pe la douăzeci de ani, Grigorescu intrase adînc în această luptă cu femeia și începuse să cugete la starea lui. Moștenise de la tată-său trei părechi de

case, al cărora venit îl lua cucoana Tinca, dimpreună cu venitul altor două părechi, ce-i aparțineau ei. Boala cucoanei Tinca, pelagroasă, îi da nădejdea necăutată că se va stinge de la o zi la alta. Într-un rînd, ostenit și știrbit ca o unealtă, și aproape de sfîrșitul răbdării, mă întreba într-o scrisoare dacă în principiu era imoral să studieze părțile rafinate ale toxicologiei, care permit corectarea întîrzierilor naturii. Ajunsese să doarmă, nemărturisit, pe băncile grădinilor publice și să nu mănînce cîteva zile. Apoi l-am pierdut din vedere.

Refăcînd așa, în scurt, viața lui Grigorescu, înnoroit pînă-n genunchi, ajung în ulița căutată, într-un cartier al capitalei, ce pare un oraș de soboli. O poartă scundă, de zăbrele, spre care mă duse o succesiune de cărămizi aruncate de fiece pas una, ca un șir de țestoase roșii, ieșite la fața unui fluviu de mîluri. Numărul opt era pe o prăvălie de colț, cu obloanele astupate, fără firmă, schimbată în casă de locuit. Din economie, cucoana Tinca își închiriase casa din oraș și se mutase acolo. O umbră de umezeală posomora zidurile pînă la jumătate. După ce umblasem două ore, clipa aceasta, de a împinge poarta, n-o puteam trece ușor, și m-aș fi întors, pe alte două ore de ploaie, la mînăstire. Dar cucoana Tinca mă văzuse.

— Poftim, părinte, poftim, te așteptam... Și intrînd pe poartă, un clopot vestitor se strepezi, ca o măsea ce ți se sparge-n gură. Pusei piciorul și pe pragul din curte al prăvăliei. Îmi ștersei tălpile pe ceva moale, murdar și mare, ce părea a fi fost în vechime un cîine sau un palton.

Și îndată văzui ochii mari, albaștri, ai lui Grigorescu, într-un obraz ce era, față de ochi, ceea ce-i soclul față de o inscripție. Ființa întreagă nu mai

trăia parcă decît ca să-și alimenteze ochii, ca rîurile, care sînt atît de multe și de mari numai pentru ca omul să-și ia din ele un pahar. O barbă ca un puf învelise fața de tuberculos a lui Grigorescu.

Îl privii de la ușă, oprit fără voie și cu voie. Ce trebuia să fac? Să-l îmbrățișez și să-l sărut. Cineva îmi șopti pe subt ureche: « Nu! ». Și prefăcîndu-mă că-mi caut un cui pentru manta, apoi un loc pentru galoși, apoi altul pentru pălărie, dădui datoriei întîrzierea care ofilește spontaneitatea. Ochii lui Grigorescu scădeau treptat. În orice alt timp m-aș fi mîhnit. Atunci simții parcă o nevoie să-mi rectific voința și să sfărîm încă de la început arcul sufletesc mare, pe care acest bolnav, singuratec în lumea toată, îl întinsese spre mine, omul din patria lui morală. O clipă, și-l văzui și mai singur, cu desăvîrșire singur. Pleoapele lui se zbătură semnificativ, și-l zării departe, ca o piatră rotundă în mijlocul pămîntului, strînsă de întuneric. Îi arătam cu liniște că între noi se și ridicase zidul de netrecut. Îi arătam că el a murit. Mînuiam asemenea nuanțe, în acest ceas, cu o îndemînare curioasă, de care orișicînd aș fi fost incapabil. Și ele veneau de la sine, din tezaurul de lașitate din inima naturii, fără să le cuget. Felul meu de a lua chiar pentru mine în împrejurare o înfățișare înspăimîntată. Chestiunea centrală era aceasta: să nu-l sărut, să nu mă ating de el și să-i impun și lui această nevoie. El o ghicise și, prin puterea de sinteză a celor ce mor, el și trecuse dincolo de ea. Acum, ochiul lui îngălbenit se uita la mine cu nesimțirea bășicilor de sticlă puse-n grădini pe capete de țăruși. Iar ochii mei nu se simțeau rușinați. Aveau conștiința că cel din fața mea nu mai face parte din viață și că în curînd nu va mai avea nicio suvenire. « Haide! parcă ziceau ochii mei, să-i dăm o lovitură. »

În brațe și în piept simții deodată o năvală de viață neiertătoare, ce creștea cu tot ce pierduse celălalt. Un zîmbet fericit mi se întinse inconștient pe conștiință, trecîndu-mi des pe buze, la toate vorbele de nimic. La cele mai triste, rîdeam. Ca să întîrziez și mai mult întîlnirea, mă trăsei în dreapta ușii, cu cucoana Tinca. Îi cerui detalii de boală, cu un interes pur statistic și cu nevoia de precizii abstracte a unui termometru. Ea-mi demonstra cu gesturi că totul e pierdut, scuipînd dintr-o țigare pe pămîntul care bătătorea încăperea.

Atunci, mă întorsei spre doamna Treptescu, o mătușe depărtată a lui Grigorescu, și care, din ură de neam, nu se întîlnise cu cucoana Tinca de optsprezece ani. Femeie ca de patruzeci, grăsună. Un fiu al ei se împușcase, cu cîțiva ani în urmă, la Paris, unde-și purta un suflet cu care nu se mai putea înțelege. Grigorescu a stat în Franța pe socoteala lui. Doamna era însoțită de fiica ei, o domnișoară ca de șaptesprezece ani, pe care Grigorescu o iubise, ca un văr și ca un poet. Doamna Treptescu întîrzia lîngă mine, cu o simpatie dintru-ntîi neînțeleasă. Privirea ei căuta în ochii mei parcă răspunsul unei chestiuni ce și-ar fi pus-o în complicitate cu mine.

După un mare sfert de oră, mă apropiai de patul lui Grigorescu. Nu mai eram nou-venit. Un miros de excrement ieșea din așternut.

— Am primit scrisoarea dumitale, spusei eu, cu tonul calp al unui personaj oficial.

Grigorescu făcu un semn, ca să-mi spuie că mi-o scrisese.

— Ești bolnav? îl întrebai, parcă i-aș fi zis: « Vrei un congediu de zece zile? dar te rog să fii punctual. » Sau: « Ți-au plăcut căpșunile? »

Și, împreună, toți cîți eram acolo, intrarăm într-o convorbire lungă, la care Grigorescu lua parte cu ochii lui imobili și rareori cu un singur cuvînt.

— Ştii, a fost alaltăseară la doctorul Policliu... mi-era rău... A refuzat să vie... ca să nu-şi mîzgălească trăsura... A venit a doua zi. Spusese că nu mai primeşte onorariu decît în aur.

Acum, printr-o tactică inversă, căutam să fiu din ce în ce mai frăţesc cu Grigorescu, ca să-i dau mulţumirea de a se crede înşelat asupra primei mele tactici. În curînd, îi văzui ochii din nou licărind. Printr-o operaţie de entuziasm sufletesc mut, îmi spuse (era într-o marţi):

— Vineri ies, am ceva de cumpărat... Ai dat, mamă, ghetele la dres?

— Da, mamă, da, le-am dat... zise cucoana Tinca, în ochii căreia văzui două lacrimi cu totul parazitare... care, în loc să mă mişte, m-au înveselit... Le-am dat, mamă, le-am dat, puiule, suspina pelagroasa, cu o voce îmblănită... Şi, mîine, o să vie şi bărbierul, să te tunză... of, Dumnezeule!... Şi pe urmă vine popa. Săraca de mine, o să rămîi singură... singură cuc! — Şi lacrimile o podidiră.

Dar doamna Treptescu, găsind că am stabilit o intimitate destul de generală, îmi făcu semn că ar avea să-mi spuie afară ceva... Cucoana Tinca, a căreia căutătură părea interesată, făcu o mişcare de fiară.

Grigorescu tocmai avea nevoie să rămîie singur cu muma lui adoptivă, care acum îi slujea de dădacă.

— Mi-a rupt şoldurile, maică, aşa-i de greu... zise cucoana Tinca. De zece zile n-am închis ochişorii... Abia aţipesc şi mă strigă: « Mamă! » Nu mai ştiu ce să mă fac... Tot scoală-l şi culcă-l mereu... Că nu închide şi el ochii un minut, ca să apuc să mă odihnesc!... M-am prăpădit... Nu mai mănînc... Uite cît am slăbit, făcea ea, arătînd gura lărgită a unei fuste murdare... Şi mă arde, mă arde aici. — Pumnul ei strîns trecea

apăsat de la pîntec pînă la înghiţitoare, ca un fier de călcat, arătînd calea spirtoaselor băute... De l-ar lua Domnul mai curînd! striga ea privind spre Dumnezeu, în vreme ce Grigorescu se uita la noi cu ochii lui mari înstrăinaţi.

Şi ieşind noi în curte, cucoana Tinca îi ridică plapuma şi strigă cu o furie potolită pentru urechile noastre:

— Iar te-ai pişat! Usca-ţi-s-ar... că nu te poţi ţine. — Şi-l ridică în braţe, cu nişte braţe ce i le aruncă de mijloc ca două bice.

Închizînd uşa, zării prin geam corpul lui Grigorescu, atîrnînd schelet pe umerii cucoanei Tinca, murdar de mai multe săptămîni în jurul şalelor, pînă la subsuori şi genunchi. Şi cum cucoana Tinca îl ţinea în loc de pielea spinării, ca de o haină, Grigorescu îi săruta obrazul vînăt, înnecat într-o coajă de spuzeală verzuie.

— Auziţi cum îl canoneşte? îmi spuse doamna Treptescu în curte. Nu-i lasă măcar ceasul morţii liniştit... Ce milă mi-e de el!... M-am hotărît să vin în toate zilele pînă ce-o muri. Cînd sînt aici, tot se mai sfiieşte...

Cu picioarele în nămolul curţii, imprimat de pasul în K, în cruci şi în stele, al găinilor, primeam ploaia întreagă pe umbrèle. Cîteva raţe bălăceau mai încolo. Două odăi ale prăvăliei, cocoana Tinca le închiriase, îmi spuse doamna Treptescu, din calicie. O femeie îngălată, cu părul bălan-alburiu mărăcinos, se uita chiorîş din prag la noi, prosteşte sau cu respect. Prin crăpăturile ulucilor, dincolo, umblau două voci însoţite de două părechi de ochi curioşi... Doamna Treptescu mă încunoştinţă că intenţia lui Grigorescu era să-mi lase o păreche de case mie; mă rugă să le primesc şi să le transmit fetii, ca o despăgubire pentru cheltuielile făcute la Paris de fiul ei sinucis...

— E doctorul... soro... zise o vecină.

— Domnule doctor, a murit? zise cealaltă, înnălțîndu-se pe gard.

— Nu-i răspundeți, îmi spuse pe un ton confidențial doamna Treptescu... Curiozitate de mahala...

— Nu vezi, madam Fiteanu, că nu e doctorul? E popa!... răspunse altă voce. S-a dus.

Și făcîndu-se tăcere, auzirăm ploaia căzînd peste sărăcia murdară a mahalalei, și măcăitul rățoiului, mai multe minute... Și deodată un glas înnăbușit venind dinlăuntru...

— Auziți? spuse doamna Treptescu... îl bate...

Se deslușeau niște sughițuri ca-n urma unor ghionți într-o tobă. Trăgîndu-mă către ușă, mă uitai prin geam... Cucoana Tinca izbea din toate puterile cu pumnul, pieziș, în șoldurile lui Grigorescu.

— N-auzi să nu mai strigi, afurisitule! îl îndemna cu vocea ei groasă, izbind mereu, că te aude popa?

Grigorescu se căznea să-și astupe geamătul, care nu mai avea nici consistența zgomotului de hîrtie.

— Toată viața te-am hrănit ca pe un chior, mai zise cocoana Tinca.

Și de data aceasta pumnul îi căzu violent de cîteva ori peste pîntecul lui Grigorescu, care nu mai scoase niciun sunet, de niciun fel.

PANSAMENTUL

În vagonul de tramvai foarte populat, apare un copil, urmat de o doamnă, care-l cîrmește din spate. Neobișnuit de atenți, politicoșii pasageri le fac drum cu greutate. Mai mult, două persoane, sculîndu-se de pe o bancă, poftesc pe noii-sosiți să șadă jos. Toate capetele s-au întors.

Spectacolul e într-adevăr impresionant și suferința evidentă. Capul copilului, bandajat jurîmprejur, prezintă în vastele lui proporții dovada unui accident grav sau a unor erupții monumentale. Umflăturile craniului poate că aparțin unui gen de bube rele, ca o conopidă sau ca un bojoc, văzute în dicționarele de medicină la librărie. Din creștet și laturi iese, ca un corn lateral, bont și rotund, un cucui enorm. Bietul copil! Atîrnat de curele în echilibru, publicul e mișcat și comentariile cu jumătate de voce vor să deschidă cu bunăvoință gura mamei de lîngă copil, strînsă de supărare. Diagnosticul e șovăitor, și o doamnă mai informată despre bolile osului cu păr, precizează: « ganglion ».

Se poate și altceva. Cineva i-ar fi putut sparge copilului capul: forma crestei de subt bandaj ar putea să indice chiar prezența toporului în pansament: o toporișcă. E de mirare că victima supraviețuiește asasinatului încercat asupra ființei lui nevinovate. Nefericitul copil înfășurat în cîrpe pînă la nas, pe subt bărbie, peste urechi, e mascat

complect. Durerile și le rabdă cuminte; abia dacă oftează. I-a mai rămas un ochi neacoperit de întocmirile păturilor de pansament, vioi și neastîmpărat. Ce vrei, mînca-l-ar mama, e copil! Mișcările grumazului, pe care se cumpănește volumul căpățînii lui de scafandru, sînt libere, din fericire. Ca o dihanie de bumbac, născută cu un singur ochi, băiețașul pare caricatura unui înger nebulos.

Stupoare. Mama s-a așezat pe bancă ostentativ, interzicînd copilului să ia loc lîngă ea.

— Dumneata ai să stai în picioare! se răstește mama, fulgerîndu-l cu o căutătură dușmănoasă. . .

E prea mult. Publicul e hotărît să intervie: mama denaturată din gazete. Exemplarul e autentic și trebuie văzut de aproape. O doamnă care stă în picioare semnifică pasagerilor revoltați, cu o uitătură, că se însărcinează să puie ea întrebările de rigoare, suspendate în conștiința vagonului.

— Sînteți mama băiețașului, nu este așa? întreabă doamna, cu tonul satisfăcător al anchetei.

Începutul e bine. Dar mama denaturată nici nu se uită de unde vine întrebarea, nici nu vrea să o audă. Dimpotrivă, canalia dă un ghiont îndesat în spinarea copilului, luat subt scutul vagonului. Lovitura ghiontului în văzul tuturora și pe care băiatul o suferă resemnat, scoate publicul din fire. Ce trebuie să mănînce, nenorocitul, acasă, unde nu vede nimeni, dacă nici în public bestia nu se poate stăpîni.

— Pompier, hai?. . . mormăie bruta, în sfîrșit. Și mai dă un ghiont.

Atunci, doamna care a pus prima întrebare, mai precizează una, și scrîșnetul ei seamănă cu zgomotul mut al unui revolver ce se încarcă.

— Îl duceți la doctor?

— Nu știu dacă trebuie să-l duc la doctor sau la tinichigiu, răspunde denaturata.

Răspunsul e o sfidare care trece prin vagonul ațîțat și-l clatină.

— Ce vorbă e asta? întreabă doamna cu întrebările. Îți mai vine să glumești, după ce ai adus pe acest nenorocit copil în halul în care se află?

Cuvintele « nenorocit copil » au răspuns sentimentului unanim și au efectul melodramatic necesar. Singurul care nu participă la emoția generală este copilul, al cărui ochi din cîrpe se uită cu placiditate în sus. Deodată mama înțelege că datorește publicului, pregătit să o linșeze, explicații, și sentimentului penibil al mulțimii îi succedă o ilaritate binevenită, care a ținut pentru fiecare pasager pînă la destinație.

Băiețașul s-a jucat de-a pompierii, și, pentru că nu avea o cască mai potrivită la îndemînă, și-a pus în cap o oală de noapte, și oala nu a mai putut să iasă. A tras toată lumea din gospodărie, și de oală și de copil. Cîtă vreme stă totul pe loc, copilul nu simte nimic; durerile încep atunci cînd familia vrea să separe obiectul de subiect. Operația neputînd să izbutească la domiciliu, mama a pornit în căutarea unui meșter problematic, și pentru că ar fi fost ridicul și grotesc să-și ia copilul de mînă într-o ținută senzațională, mama i-a înfășurat oala cu cap cu tot, într-un bandaj de mare invalid.

Povestea de mai sus are un singur merit, că e adevărată.

GEAMANTANUL

Mă stabilisem în apostolat într-un județ de curînd anexat, la catedrele de limba franceză și română, după îndemnul domnului ministru, care ne-a spus:

— Duceți-vă și cîțiva băieți buni în noile provincii, pentru ca să învețe străinii să ne stimeze.

Se dăduse leafa pentru vacanța Crăciunului și mă întorceam vesel acasă, în sînul familiei, făcîndu-mi în tren un program de bucurii pentru fiecare dintr-ai mei. « Înainte de-a ajunge la domiciliul părinților și fraților mei, voi trece, îmi ziceam, cu geamantanele prin piață, și le voi umple cu surprize. Pentru sora mea cea mai mică voi cumpăra o păpușă care închide ochii. . . »

— Pardon! mă izbi un călător cu geamantanul lui încărcat, în fluierul piciorului. . . Nici aici nu e loc! gemu călătorul, voind să-și puie sarcina jos și negăsind podină nici pentru labele lui încălțate. . .

« Victoriței, care e mai mare, îi cumpăr un fular de mătase pestriț, continuam eu, frecîndu-mi piciorul lovit. Am văzut odată într-o vitrină o eșarfă minunată. . .»

— Mi-ați turtit pălăria detot, mi se adresă un domn de lîngă mine, care ședea jos, pe o cutie.

— Sînt împins din toate părțile, îi răspunsei.

Tocmai ieșea un uriaș, tîrînd după el grămadă pe toți pasagerii, care stăteau în cîte un picior,

două, ca și mine, răzimați unii de alții și spînzurați cu cîte o mînă de stinghia de sus a vagonului.

— Acum și-a găsit să umble toată lumea cu trenul, zise domnul cocoloșit de căderile și culcările mele peste el.

« Lui Gheorghiță îi cumpăr un cimpoi mic, și tatii un țigaret de chihlimbar. . . »

Trenul se oprise la o stație intermediară. O nouă escaladare de pasageri micșoră, dacă se mai putea, locul pe culoar. Stam ca niște sentinele. Nesimțitorii din compartimente, cîte trei de fiecare parte, vorbeau cu o liniște și un confort care făceau abstracție de înghesuielile tragice din coridor, și ochii noștri, ai pasagerilor de-a-n picioare, îi examinau injurios. În special, erau supărători călătorii care, nemulțumiți de-o situație categoric excepțională, ieșeau pe sală să ia aer, asigurîndu-și fotoliile unde obosea gospodărescul lor șezut, cu o căciulă sau cu o păreche de mînuși lăsată, ca un cîine, să le păzească absența. « Fiți fără grije, nimeni nu vă ia locul », afirmau din capete pasagerii din compartiment, asociați instinctiv pentru apărarea dreptului lor în burghezia vagonului. Într-adevăr, cînd un băiat smead, leșinat de oboseală, cuteză să puie un picior în compartimentul din spatele meu, ca să se odihnească pe locul unui călător umflat și chel, care călca precaut printre geamantane ca-n niște gropi și ca printre străchini, o voce unanimă s-a răstit ca o comandă și a retezat din aer înnaintarea timidă a piciorului:

— Ocupat!

« Nu știu ce-am să-i cumpăr mamii. . . » mă gîndeam eu, — și dusei distrat mîna la buzunar ca la revolver. Mîna pricepu numaidecît, căci rămase pe loc. Eu înțelesei ceva mai tîrziu și, în frigul ce mă înghețase, fui opărit de o fierbințeală.

— Mi-a furat portofelul! țipai, mușcat de descurajare și revoltă, — și mă uitai cu bănuială la

fiecare din vecinii mei. Era, un moment, să mă arunc pe cel de lîngă mine, să-l strîng de beregată și să răcnesc: « Dă-mi, hoțule, portofelul înnapoi! »

Omul din dreapta mea era un preot. El ridică de jos spre mine un ochi acoperit de albeață. N-aș fi putut să-l acuz.

— Poate că l-ați uitat acasă, zise un negustor. Se întîmplă să crezi că ai luat ceva, pe care l-ai lăsat pe masă. Uite ce mi s-a întîmplat mie, odată, porni negustorul, luînd cu satisfacție și cu un surîs promițător atitudinea unui orator al căruia debit verbal se va întinde.

— Nu ne arde acum de pățaniile dumitale, întrerupse un ofițer, vîrît în manta și strîns pe marginea unui geamantan. Ține-le pentru dumneata și nu uita să le spui nevestii, adaose ofițerul, curmînd cu o mojicie binevenită avîntul pasagerului cu blană. — Ai avut mulți bani în portofel? mă întrebă ofițerul.

— Leafa de dascăl pînă după sărbători și cîteva economii.

Ofițerul se dete jos într-o stație viitoare și mă consolă, strîngîndu-mi mîinile și prezintîndu-se milităreşte.

— Dacă o fi aici în vagon, merită să-i rupi mațele, mă sfătuì un alt călător, vorbind de furturile din trenuri. Eu am znopit în bătaie, odată, pe unul, numai că s-a uitat la buzunarul meu, în care știam că am parale, zise călătorul, arătîndu-mi măciuca unui pumn.

Deplasîndu-se cu încetineli moi, în curînd toți pasagerii defilară pe dinaintea mea și fiecare mă compătimi. Tragicul minuțios al situației mele nu mi s-a învederat însă complect decît în momentul cînd vrusei să cumpăr o brînzoaică. Îmi dădui seama că nu mai am niciun ban în buzunar. Pasagerii toți scoborîră din tren, în gara cu brînzoaice calde, și se întorceau îmbucînd cu poftă din bucăți

fragede și coapte cu coaje, de plăcintă. Mestecînd, cîte unul spunea celuilalt, unsuros pe buze:

— Săracu! i-a furat portofelul.

Trenul fiind, cum se numește, un tren de persoane, stațiile veneau greu și se opreau toate la trenul nostru, care le părăsea tot atît de greu. În toate gările din întunericul nopții se serveau ceaiuri și plăcinte și cîteodată chiftele. Lumea năvălea în restaurante, și, prin geamurile bufetului, la lumina slabă a unei lămpi cu petrol, zăream activitatea din interior, la mese cu farfurii, furculițe și pahare. Mă chinuia foamea cumplit, și m-aș fi încălzit cu un pahar cu ceai.

— La bufetul ăsta se servește foarte curat, îmi spunea cîte un pasager întors în vagon. Luai un ceai cu rom, ca să mai mă dezmorțesc, îmi comunica el mulțumit, tamponîndu-și buzele cu batista delicat.

Pasagerii se obișnuiseră cu mine. Devenisem omul care rămîne în vagon și căruia i se poate acorda încrederea de a păzi bagajele.

— O să fii bun, mă ruga cîte unul, să te uiți și la bagajele mele; precizînd: Uite, astea de-aici. Nu te superi! spunea el politicos. Odată mi s-a furat și mie o manta de ploaie, la « Caru cu bere»...

Existau prin urmare precedente...

De-a lungul drumului de cîteva sute de kilometri, s-au primenit o parte din călătòrii coridorului de cîteva ori, după liniile care se desprindeau din linia Bucureștilor sau care răspundeau într-însa, aducînd noi pasageri și noi geamantane. Furtul portofelului era povestit de cei rămași celor sosiți, și rînduri de capete se aplecau, din fund înnainte, ca să mă vadă, și rînduri de oameni veneau întîi să mă consoleze, apoi să mă roage să am grije de bagaje. Unul a pus lîngă mine, ca lîngă un cuier cu oglindă, un baston și o umbrelă, căci plecase

la drum asigurat de două împrejurări. Altul mi-a cerut un chibrit. Nimeni nu s-a gîndit să mă împrumute cu un pol, ca să beau un pahar cu ceai și să mănînc un covrig, din Nordul Moldovei pînă în București, unde am ajuns, călătorind o noapte și două zile, demoralizat.

Ca să vezi cît influențează intelectul mizeria și descurajarea, trebuie să-ți povestesc finalul. Cînd m-am scoborît din tren pe peron, eram complectamente idiot. În loc să iau o trăsură sau un automobil, ca să ajung mai repede acasă și să plătească tata, cum era simplu și natural, apucai drumul pe jos, prin zăpadă, cu două geamantane tîrîș. Și nu stau mai aproape de gară: casa părintească e tocmai la Apele Minerale. Pusei patru ore ca să ajung acasă și să beau ceaiul, pe care îl doream de la Pașcani.

Și nici azi nu-mi explic altfel accesul meu de idioție. Probabil că mă deprinsesem, inconștient, cu meseria de însoțitor de bagaje, și că acum, intrînd cu geamantanele în mînă și la spinare, în București, aveam conștiința că nu duc geamantanele mele, ci pe ale unui om care și-a pierdut portofelul și care m-a luat după el ca să-mi plătească taxa de hamal acolo unde mă va duce. . .

APA TRECE, PIETRELE RĂMÎN

Domnul N. Boreni era casierul cel mai activ din lumea subtbancară și cel mai dibaci. El putea să numere zece milioane de lei în hîrtii de o mie, de o sută sau de douăzeci, indiferent, cu o iuțeală neînchipuită, ținînd un teanc în mîna stîngă, de cotor, ca un album, și cu degetele mîinii drepte călcînd în foi, la intervale de cîte zece. Verificările lui aritmetice, adunările pe pagina întreagă, de sus în jos, a registrului, cu numere de sute de mii, erau miraculoase. Într-o secundă, totalul, todeauna exact, era înscris dedesubtul liniei adiționale.

Boreni devenise ceea ce se numește în comerț o « primă forță », și voluptățile și satisfacțiile lui de socotitor, de numărător, de plăți și de incasso, se transformaseră într-o conștiință a unei genialități speciale, pe care el o traducea cu formula din ce în ce mai agresivă: Cinste și Muncă. Rostind cuvîntul Cinste, figura îi scăpăra de o mîndrie jignitoare, și de cîte ori adăoga la exemplificări și Munca, fizicul lui pipernicit se făcea mare și profetic și, într-o mișcare a trupului unanimă, da figurii o expresie de tortură.

Paralel cu registrele, cu electronica și calculul ei, cu numărătoarea, viața domnului Boreni, măsurată de un portativ cu linii longitudinale, albastre și roșii, de avariție cumpătată, se petrecea cu aceeaș acuratețe și variabilitate de cifră, însă cu un spor, neobișnuit la cifrele pure, pe care casierul îl

atribuia cu vehemență Cinstei, Muncii, Ordinii și Economiei, cele patru surori gemene ale oricărui contabil integral. Pecînd în registru 2 și cu 2 fac neapărat 4, rezultatul acelorași cantități se dovedea în viața casierului egal cu 6 și cu 8. În această însămînțare fantezistă a ogorului activității, un altul ar fi căutat o cauză meditativă, ar fi adîncit-o și poate că i-ar fi putut preciza și sursele reale. Domnul Boreni se fermeca automatic cu însușirea globală de Bun Administrator, care-i sugerase lui, pe lîngă un sentiment suplimentar de orgoliu și de misticism, noțiunea că totul derivă exclusiv de la o bună administrație, asimilînd prezența posibilă, în misterul existenței, a unui principiu uniform, cu ființa atotputernică a unui mare Casier, deținător de rubrici și de cerneală copiativă, iar natura cu o școală superioară de comerț. Era de ajuns ca domnul Boreni să dorească ceva, să cifreze mental o năzuință, că în cîteva zile se și împlinea.

Dorise să aibă o locuință somptuoasă în Centrala Băncii: fără să-și manifeste cel puțin dorința sau necesitatea, domnul Boreni a căpătat un mare apartament. Dorise să-și înzecească salariul obișnuit la un casier excelent: înnainte de a fi formulat pretenții, i s-a acordat un salariu înzecit. În cîțiva ani, casierul avu un interior din cele mai luxoase, argintărie multă, cristale, covoare, tablouri, mătăsuri, patru copìi, o vilă la mare, o casă cu turn în munți etc., etc., ceea ce îl determina să înflorească prin transparență noțiunile de Bună Administrație, de Muncă și de Cinste cu noțiunea de Noroc, total general, sinteză, rezultantă firească a principiilor bine păzite.

În primii ani de carieră, domnul Boreni se purta îmbrăcat ca un funcționar obișnuit, corect, cu eleganța măsurată a subalternilor, în cenușiuri mai negricioase decît ale marilor superiori, cu

cravate apropiate în toate tonurile lor de culoarea spălăcită a neantului plumburiu. Bijuteriile cu care își scumpesc cartilagele și falanga și își afișează, ca la putinile și sacii etichetați în băcănie, prețul unei carnații depilate conducătorii marilor capitaluri, participanți ai legiunii de onoare a briliantului și a platinei, lipseau din portretul fizic al domnului Boreni. Odată, domnul Boreni și-a strecurat cu timiditate, în degetul mic, alături de verighetă, toarta fină a unui zmarald. Era ca primul pas muzical abia schițat de un dansator începător într-un labirint de oglinzi la o serată de mare gală. Topografică și conștientă, doamna Boreni i-a schimbat inelul în degetul arătător, unde soțul refuza deocamdată să-l poarte, semnul de aur pe index părîndu-i-se că aparține de drept triumfătorilor definitivi și cocotelor de marcă, al cărora pipăit, prevăzut cu un ochi înflăcărat de azure și jaruri, place bărbaților trecuți peste vîrstă, ca o za țepoasă, îndurerînd plăcerea.

Inelul domnului Boreni a trecut neobservat. Proprietarul se simți încurajat să-și vădească și ceasornicul de buzunar printr-un lanț complicat pe stomac, iar bijuteriile tot mai numeroase făcură loc paltonului îmblănit ostentativ în ceafă, ca la vùlturii pleșuvi. Împotrivirile profesionale generale ale casierului se asociară însă masiv și ridicară o baricadă serioasă tocmai în fața unui automobil, dorit de nevastă. Domnul Boreni îl dorea cu o identică pasiune, dar, din eroare, simțea că un automobil cu mulți cilindri trebuia procurat mai tîrziu. Dar nici ivirea, dinaintea Băncii, a casierului într-o limuzină nu a provocat aluzii. Casierul s-a deplasat astfel, pe patru roți de cauciuc, elastice și mute, dintr-o clasă socială într-alta, și nici nu a ajuns măcar de veste.

Domnul Boreni era căsătorit cu o femeie simpatică și geloasă, una din acele blonde cenușii,

aparent insensibile, înghețate, indiferente, care ascund dedesubtul pleoapelor inexpresive, închise grațios, o privire palidă și mată, lungăreață, de statuie. Gelozia ei pentru cochetăriile soțului îi consolida acestuia cea mai sigură garanție. Pentru o privire nesupraveghiată adresată unei trecătoare, soția cădea într-o jumătate de leșin, trebuia întoarsă din drum acasă, stropită cu alcooluri, bătută cu batista udă în obraji. De cîteva ori, această dramă repetată ar fi sfîrșit cu o sinucidere prin otravă, dacă soțul nu intervenea la timp, înlăturînd un flacon sau aruncînd la canal o cutie cu prafuri. Începute cu recriminări și stridențe de furtună, scenele geloziei se rezolvau cu un geamăt adînc, într-o litanie de vaiete și suspine, care duceau inevitabil la ațîțarea soțului și la actul conjugal, săvîrșit cu ferocitate, prin înjunghierea voluptuoasă a femeii, pe locul chiar unde zbucnise accesul, pe covoare, pe canapea sau pe cimentul rece al camerei de baie. Între puterile lui morale de profesionist, casierul mai găsea deci loc de a se simți dăruit cu atributele șefului de trib adorat, ascultat, posesor întreg și nediscutat. De-a lungul succeselor lui mari, el putea să poarte și panașul unei înfumurări de cocoș.

Temperamentul aspru și hermetic al soției era făcut să alunge orice reverie și să interzică orice cupiditate parazitară, la prieteni și cunoscuți, siliți, de-o nedezmințită atitudine de statuie, să respecte în persoana ei femeia visată, onestă, credincioasă pînă la moarte și dincolo de moarte soțului și familiei. Insinuarea glumeață și înțelesul chiar inocent se izbeau de buzele strînse ca niște foarfeci și de oțelirea maxilarului crispat. O soție mai ireproșabilă și o mamă mai tînără și mai devotată erau, într-adevăr, greu de închipuit.

La cîteva luni după căsătorie, cînd domnul Boreni muncea din greu pe registre, fără să parvie

la confortul unui apartament cu două încăperi mici, directorul Băncii găsise pe doamna Boreni în anticameră, așteptîndu-și bărbatul, căruia directorul tocmai îi încredințase misiunea de încredere a semnării unui bloc de acțiuni, trimițîndu-l cu automobilul și cu ștocul de iscălit, într-un oraș vecin la șaizeci de kilometri. El pofti pe doamna Boreni să aștepte în biuroul lui, și doamna Boreni, mulțumind cu o tăioasă rezervă, se instală pe un fotoliu, cu aerul ei familiar de distanță și recluziune. Pecînd întorcea foile unui album de metalurgie, o rază de apus, străpungînd ciucurii perdelelor grele, aprinse cu fosfor alburiu o șuviță de păr răscolită pe jumătatea obrazului, între ureche și corpul. . . gurii. Directorul se simți răzvrătit deodată, ca un adolescent, și, brutal din fire, se îndreptă spre doamna Boreni, o ridică în brațe, petrecîndu-și încet mîinile pe subt spate și pe subt genunchi, și dispăru cu ea, ușoară ca o manta de dantelă, într-un cabinet cu ușa deghizată în tapiserii. Ea nu avu decît timpul să întrebe: « Ce vrei să faci? », și, somnolentă de pipăitul lui păros și fierbinte, se lăsă dezmierdată adînc.

Cînd se întoarse soțul din misiunea lui, nici nu trecuse un ceas întreg, și doamna Boreni se mai afla încă în cabinetul vecin cu biuroul, ascultînd, pecînd își ajusta ciorapul de mătase în cîrligul jartierei pe pulpa șoldului, raportul soțului și ordinul de înnaintare dat de director, de două ori satisfăcut.

Directorul cumula, ca și soțul doamnei Boreni, numai că în proporții mai vaste, facultăți, însușiri și situații excepțional asortate, și de armonicul aspect al cărora era necesar să fie minuțios îngrijit. Mare bancher, om politic, cap de familie, părinte de cinci copii, bărbat eminamente cinstit, muncitor și ordonat, și pildă de sobrietate și energie, aventura lui fu condusă de ambele părți cu o atenție

aproape chirurgicală, așa încît niciodată nimeni nu a putut bănui existența unor raporturi între director și doamna Boreni.

Doamna Boreni înțelese atunci marea lecție pe care i-o da întîmplător necesitatea socială și, în taina cea mai severă, s-a lăsat sedusă de șase ori, de fiecare din cei șase mari conducători de întreprinderi considerabile atîrnate de Bancă, și care colaborară în variate forme la fericirea menajului Boreni și la menținerea pură a principiilor și noțiunilor soțului fericit. De altfel, mamă atentă și soție exemplară, scoțîndu-și, cîteodată, acasă, chiloții de mătase din poșetă, de dedesubtul lor apărea cîte o jucărie pentru copii și cîte un dar cumpărat în drum.

O singură încercare, menită să turbure fericirea conjugală, a dat greș. Dactilografa principală a Băncii, care, mulțumită unei tragice infirmități a feței, devastată de un incendiu și prezintînd aspectul unei pîini cojite, căpătase darul observației și al deducțiilor, a trimis soțului o scrisoare descriptivă anonimă. Soții au citit-o împreună, rîzînd în hohote și îndemnîndu-se unul pe altul la haz. Asemănarea copiilor cu cîte un director, creșterea tantiemelor, a salariilor, a gratificațiilor, originile imòbilelor, totul era detaliat de aproape, în pagini mari cu scrisul mărunt.

— Ticăloasă e lumea! spuse soțul tîrziu, după potolirea ilarității, punîndu-și pardesiul. Sărută-mă colea, pe ochi.

— Apa trece, pietrele rămîn, zise soția, închizînd ușa camerei după el și cu un accent în vocea ei lînoasă, care amintea geamătul de răzbire din cabinetul celor șase directori și prezidenți.

O SCRISOARE DE HOTEL

Dragă Margareto,

Cum o mai duci în provincie, tu? Te-ai aclimatizat? Îmi scriai deunăzi că, afară de profesorul de latină, de subtprefect și de băiatul președintelui, toți ceilalți sînt niște mitocani.

Nimic mai dezgustător, într-adevăr, decît mijloacele întrebuințate de aceste animale, lipsite de rafinament. Te întîlnește un tîmpit în drum și începe:

— Nu vi se urăște singură, domnișoară?

Și-i răspunzi:

— Vezi-ți, domnule, de drum!

El insistă:

— Ce drăguță sînteți, domnișoară!

Tu îl amenințí:

— Să nu te vadă bărbatu-meu!

El răspunde:

— Nu ești măritată!

Acest *ești*, trîntit dintrodată, cu ochii în ochii tăi, te intimidează: e porunca stăpînului nostru bărbatul, pe care îl detest și căruia mă supun de cîteva ori pe zi.

— Unde stai? întreabă bărbatul.

— Acolea sus! răspunzi, și o iei înnainte.

Sus, în odaie, miroase. Portarul s-a uitat, a scris. Proprietarul hotelului — un senator, care se ocupă cu multe afaceri, — inspectează notele, intrările și

ieșirile, socotește orele și apreciază după tarif. Cînd i se pare procentul mincinos, el operează radical: te dă afară, și numaidecît ai nevoie de autorizație, de vizită medicală, de cercetarea poliției. Ba te și denunță că i-ai spurcat moralitatea și catolicismul instituției lui de dormit.

Eu făceam pe zi cîte opt pînă la doisprezece bărbați. Unii mi-au plăcut; de alții mi-era scîrbă. Nu puteam să refuz pe niciunul: scrisese portarul. Cum crezi că procedau? Ca bivolii, care se iubesc fără să-și scoată noroiul și pielea. Mie, felul acesta direct de a intra în materie îmi brutalizează nervii. Culcă-te, scoală-te, fără un dialog, fără o declarație, fără o mîngîiere, fără întîrzieri de acelea, care seamănă cu ștergerea încă o dată a lingurii curate, într-o cîrpă albă, înnainte de-a scoate cu ea dulceață de căpșuni din borcan. Și apoi plata, discuția la plată și, — moment ignobil! — domnul surîzînd ca după o cucerire: cinci poli eroismul. Vezi, tu, nu pot susține în ruptul capului un preț fix, pentru care să disput ca Tereza, fosta mea vecină, care de la « puiule » ajungea la « janghinosule! ». Eu sufăr, sufletul mi se strivește; nu vînd o marfă, dau o poezie, — nu știu să mă tocmesc. Tereza e-o namilă de piatră: înșfacă pe individ de ceafă, îl pironește subt genunchi, îi scoate portofelul, ia din el ce i se cuvine și aruncă pe domn pe scară și dă după el și cu preșul de șters pe picioare.

M-am mutat de curînd cu două etaje mai jos; am acum dreptul la ascensor. Covorul, care se oprea la al patrulea etaj, trece acum și prin fața camerii mele. Stima proprietarului hotelului a sporit: remizele s-au îndoit. El e convins că din hotelul lui mă voi muta în casă proprie, și mă ia de pildă în convorbirile cu membrii familiei și ai consiliului de administrație, care vin destul de des să examineze « mișcarea călătorilor ».

— Să țineți bine minte, spune el fetelor sale; fata asta o să ajungă departe. Econoamă, cuminte, ea își alege relațiile din ce în ce mai atent. O iubesc ca pe copilul meu.

A mutat lîngă numărul meu un palmier artificial și o statuie de ipsos vopsită cu ulei, care ține în brațe o scoică mare pentru cărți de vizită și flori. Mă protejează.

Adevărul este că mă găsesc în plină prosperitate grație unui concurs fericit de evenimente. Mai toți băieții mei obișnuiți au parvenit dintrodată, ca prin efectul unui farmec, în cîteva ore, la situații importante în Stat, din pricina marilor capacități ascunse în personalitatea lor, necunoscută marelui vulg. Actul public cel mai însemnat al unui intim al grupului nostru fusese că, într-o dimineață, după un chef enorm, a urinat în bătaia soarelui, care a găsit prilejul unui curcubeu miniatural, pe piața principală a Lisabonei. A! tu nu știi că am avut o revoluție politică generală. Aci alăturat îți trimit cîteva ziare. Portretele încadrate cu creionul roșu sînt ale prietenilor mei. Ajunge să citești numele și calitatea dedesubtul clișeelor, ca să vezi treapta la care ne-am ridicat și cum evoluează republica nouă. Vertiginos!

Ei, crezi tu că nu mai recunosc nici eu pe fostul meu tovarăș de petreceri, în exercițiul grelelor lui funcțiuni? E de neînchipuit transformarea pe care o determină autoritatea. El a uitat complectamente să înjure de lumînare și de parastas. Cînd se găsește în fața unui adversar nu-l mai invită, ca pe vremuri, să-i facă un anumit masaj cu efect; acum îl ignoră. Cînd admira, el scuipa de emoție, și evoca leagănele materne; actualmente, apreciază dozat și nu mai admiră. Dacă vorbește, se uită cu șoldul și cu umărul, puțin strîmbat de cobilița spinării, în vreme ce ochii lui bat într-altă parte, departe. A căpătat un stil de a umbla rigid, ca și

cum între spinare și noadă și-a adaptat două balamale încuiate. L-am întrebat:

— De ce umbli cotonog?

Și mi-a răspuns:

— Este nevoie: rațiuni mari de Stat îmi comandă imobilizarea bustului, încremenirea bazinului și pasul coxalgic. O autoritate se comportă ca o autoritate.

Încă nu s-a întîmplat în istoria Portugaliei, plină totuș de aventurieri maritimi remarcabili, o ridicare atît de generală de nivel. Undele s-au umflat cu generozitate și au purtat foarte sus destinele osîndite să se aștearnă pe nămol. O întreagă clasă s-a născut, ca în fenomenul generației caniculare, cînd o lume nebănuită de gîngănii negre înlocuiește dispariția subită a greierilor cîntăreți.

Sună. Te sărut. — Marieta.

Lisabona, 25 dec. 19 . . .

UN ROMAN DE IUBIRE

Iosif Littman și Avram Leibovici se întorc, în tren, de la București, și se tachinează. Ei s-au găsit singuri într-un compartiment de clasa doua, și se lasă în voia impresiilor. Cam de-o vîrstă, pe la cincizeci de ani, domnul Littman e cărămiziu și slab, și domnul Leibovici, după expresia croitorului domniei-sale, e « voluptos » adică grăsun.

— Ești mulțumit? întreabă domnul Littman șiret.

— Dar dumneata? răspunde domnul Leibovici. . . O să te spui la Rașela. . .

— Glumești, n-ai să faci una ca asta. . . Eu, vezi mată, nu văd ce văd și nu aud cele ce aud. . . În amor este ca în comerț.

— Dar, ia spune, ți-a plăcut? întreabă domnul Littman, îndesîndu-se aproape detot în domnul Leibovici, ca să n-audă decît sufletul. Tare aș vrea să știu cum a fost. . . Și o să-ți spui și eu. . .

Domnul Leibovici surîde. . . se uită în compartiment, unde nu-i nimeni, și examinează și culoarul, unde iarăș nu-i nimeni. . . Scoate cu vivacitate tabachera.

— Întîi, ia să aprindem o țigară, spune domnul Leibovici vesel și pregătit pentru o confidență mare.

Țigările fumegă, și domnul Leibovici se uită-n lampa vagonului, unde vede desfășurîndu-se un vis. . .

— Ei!... ziceai că spui, întrerupe domnul Littman, care urmărește din ochi buzele grase ale domnului Leibovici... și nu spui nimic...

— Nu știu cum să încep... În comerț știi că întîi cumperi și apoi vinzi... Aici nu-i nicio regulă, nici nu vinzi, nici nu cumperi și te pomenești numai că dai...

— A fost bini? apasă domnul Littman, cu accent moldovenesc.

— Ce să-ți spui?... a fost minunat. O bomboană de fată... Și ducîndu-și trei degete grase la gura lui grasă, domnul Leibovici le strînge-n dreptul buzelor și le sărută... Căutam hotel, cu geamantanul în mînă... Văzui o brunetă. M-am uitat la dînsa, dînsa s-a uitat la mine. A fost ca un fulger. M-am oprit. « Unde te duci, borțosule? », mi-a zis. Întîi, știi, m-am supărat... La Moinești cine ar îndrăzni să-mi zică așa? Vezi, la București, domnule Littman, e oraș mare și oamenii-s altfel decît la noi... Și m-am uitat așa, arogant la fată, și cînd am văzut-o așa dulce, mi-a trecut... M-am apropiat de ea așa, cu timiditate, și i-am spus: « La mine v-ați adresat domnișoară?». Și-mi era frică să nu fi auzit bine, să nu se facă scandal. Și cum o întrebam, mă uitam la un afiș de pe un zid, că dacă m-ar întreba cineva, vre un comisar ori vre un colonel, să zic că n-am vorbit cu dumneaei... Și, să-ți spun drept, domnule Littman, așa ceva n-am mai pățit niciodată și nu știam bine cum să procedez. Fata s-a uitat la mine nițel, de sus pînă jos, și mi-a spus: « Eu o iau înainte, și cînd oi intra să vii după mine». Și am făcut așa.

— Era o cocotă — am înțeles, — închèie domnul Littman.

— Ce spui dumneata! Fată de optsprezece ani și cocotă ai mai văzut?

— A... avea optsprezece ani?... Scuză-mă. Și a mea, adaogă domnul Littman mai încet, tot optsprezece ani avea...

— Era o fată foarte distinsă, domnule Littman... În odaia ei erau numai fotografii de ofițeri, rude de-ale ei. De altfel, am întrebat-o sus: « Spune dumneata drept, ești cocotă sau fată cinstită? că nu vreau să am de-a face cu femei stricate: eu sînt mare angrosist de cherestea ». Și cum am luat-o așa de scurt, am silit-o să-mi spuie adevărul și am aflat că era studentă...

— Studentă? ce vorbești, domnule Leibovici?... Todeauna ai fost un norocos... A mea era o văduvă în doliu... dar o fetișcană!

— Și văduvele sînt bune, domnule Littman, dar nu ca studentele.

— Vezi, aici te înșeli, domnule Leibovici... O văduvă știe mai multe și are și educație.

— Mai educație ca studentele nu cred să aibă, domnule Littman. Studenta mea avea și irigator: Rașela n-are și nici nu poate să vadă în ochi așa ceva. Dar știi la ce mă gîndesc decînd m-am suit în tren? Că studenta mea a fost virgină, zice cu îngrijorare domnul Leibovici.

— Nu mă mir deloc, domnule Leibovici; și văduva mea era aproape virgină. Soțul ei n-a trăit decît două săptămîni și a murit de accident. A! ce persoană nobilă. De ce sînt eu însurat și de ce am copii? O să vin și săptămîna viitoare la București.

— Cum s-a nimerit! Am făgăduit și eu același lucru. Vezi, la noi la Moinești, toată lumea este cu totul altfel. Nu e libertate, nu e oraș mare. Te cunoaște lumea, nu poți să faci nimic. Te culci, te scoli, te duci la afacere, vii la masă, și într-o zi iar vine un băiat sau o fată. Să-mi trăiască, nu vreau să zic vorbă rea, dar tot afaceri și copii, și tot copii și afaceri, te tîmpești. Acolo, la noi,

este, cum zice la gazetă, un orizont îngust. Aici ai orașul, ai circulație, lume cultă, teatre, aici știi că nu te-a făcut Dumnezeu ca pe o vită. Și-ai văzut că poliția nici nu există, te simți liber adevărat. O să mă mut la București, să fiu aproape și de Didina... O cheamă Didina! se mărturisește domnul Leibovici, în extaz.

— Dumneata vorbești foarte drept, domnule Leibovici, răspunde domnul Littman. La București e viață. Eu nu credeam să am vreodată de-a face cu o creștină. Știi că nu-i așa de rău? Mimì nici nu m-a cunoscut... Eram ca și un rumân, nicio deosebire, cu toate că m-am recomandat Iozef Littman, angrosist de fierărie... O cheamă Mimì!...

Cei doi călători și-au spovedit împrejurările, amănuntele, pînă tîrziu, fascinați de idilele din București, bucuroși ca niște copii care au mîncat cîteva zile-n șir cadaif și zmeură. De la un timp, însă, niciunul dintr-înșii nu mai scoase două ore niciun cuvînt și se uitau cu sfială, din cînd în cînd, unul la altul. Din sfert în sfert de ceas, se ridica alternativ cînd domnul Littman, cînd domnul Leibovici, și fiecare se absenta cîteva minute. O senzație din ce în ce mai curioasă le concentrase întreaga atenție asupra obiectului fericirii lor — și, în dreptul gării Focșani, fiecare era perfect edificat. O paloare înghețată li se așternea pe față, oridecîteori, cu teroare, se gîndeau, domnul Leibovici la Rașela, și domnul Littman la Rebeca.

Ei se priveau unul pe altul, neîndrăznind să-și vorbească, pînă-n județul Putna. Acolo, într-o gară se oprise trenul zece minute, și cei doi tovarăși de drum își luară mîinile unul altuia și le strînseră descurajați.

— Domnule Littman, zise domnul Leibovici cu lacrimi, curje!...

— Credeam că numai la mine curje, oftă domnul Littman, strîngînd mîinile tovarășului de călătorie.

O RĂZBUNARE

Cu toate că serviciul era sîmbăta suspendat, colonelul Greceanu, om neastîmpărat de harnic, își făcu apariția în cancelaria regimentului la orele două jumătate după-amiază. Deprins cu osînda datoriei excesive, colonelul se simțea neliniștit acasă, orele petrecute afară din cazarmă îl chinuiau, ca o plăcere oprită de reglement. Îndată ce se vedea îmbiat, la începutul unui surîs, în mijlocul unei povestiri, după sorbitura unui pahar de vin mai cald, el se scula brusc, înlăturînd scaunele cu zgomot, lovea supărat în masă, încingea sabia și pornea la regiment.

Între registre, dulapuri și dosare, sufletul lui era mulțumit. Colonelul Greceanu nu și-a închipuit niciodată că un ofițer ar putea să se bucure deosebit de cazarmă și de suportabilele ei îndatoriri.

Intrînd în cancelarie, el își scoase ceasul și-l puse pe biurou, își frecă mîinile satisfăcut și chemă plantonul:

— Du-te și spune domnului locotenent Pietroiu că s-au făcut ceasurile trei.

Plantonul se întoarse peste cîteva minute.

— Trăiți domnule colonel, domnul locotenent Pietroiu nu a venit.

— Bine, răspunse colonelul. Cînd o veni să-i spui că-l aștept.

Și se adînci în scriptele cu cerneală violetă ale regimentului, căruia îi murise o iapă și-un cal.

Pe la orele trei și jumătate, colonelul chemă plantonul din nou.

— A venit domnul locotenent?

— Trăiți domnule colonel, domnul locotenent Pietroiu nu a venit.

— Cînd are să vie, să-i spui că sînt în cancelarie.

Iapa murise de-o diaree, care făcea obiectul unui raport voluminos. Colonelul voia să stabilească o responsabilitate, întrucît o iapă frumoasă, ca defuncta Ilona, nu piere fără complicitatea neglijenței, și, prin deducții și eliminări, colonelul ajunse la doi vinovați, din care trebuia ales unul, sau iapa sau veterinarul, fiecare chestiune trebuind încheiată cu sfîrșitul ei natural.

— Planton, l-ai căutat pe domnul locotenent Pietroiu?

— Trăiți domnule colonel, domnul locotenent nu a venit.

— Nu a venit?... Du-te de-l caută mai bine și cheamă-l să vie numaidecît.

Ieșind plantonul, colonelul verifică ora: patru fără zece minute, atît la ceasul de buzunar cît și la pendulă. Întîrzierea începuse să-l mînie. Cincizeci de minute peste ora fixată, întrec toleranțele pe care un superior corect i le poate acorda unui inferior.

Cît privește pe celălalt animal defunct al regimentului, calul, acesta trebuia să moară negreșit. Mărgărit devenise bătrînețea răsfățată a regimentului, fantoma lui în patru picioare, căreia războiul îi deplasase toate organele și-i deformase linia mîndriei trecute, într-un zigzag de fantezie. În corpul lui, țuguiat de uzură, trăise amintirea suferințelor regimentului, și colonelul, evocîndu-le în persoana sacrificată a lui Mărgărit, își simți ochii fierbinți.

Un pas grăbit pe scara de lemn a coridorului făcu pe colonel să-și ridice capul din dosar.

— Ce, tot tu ești, Gheorghe?

— Trăiți domnule colonel, domnul locotenent Pietroiu nu a venit.

— Cum nu a venit? Te-ai uitat peste tot?

— Peste tot, trăiți domnule colonel.

— Și la Mărgărit?

— Și, să trăiți.

— Și nu e nicăieri?

— Nicăieri, să trăiți.

Pînă la orele șapte și jumătate seara, colonelul trimise după locotenent de unsprezece ori. Cînd pendula bătu șapte și jumătate, el își puse mantaua și plecă acasă posomorît. Lipsa locotenentului i se părea de neînțeles și de-o gravitate care atinge nu numai disciplina, dar și onoarea regimentului. Colonelul se așeză la masă absorbit în această chestiune unică: lipsa locotenentului Pietroiu de la serviciu. O singură ipoteză mai ținea în loc ultimele hotărîri ale colonelului: decesul subit al locotenentului, de care nimeni nu-l informase. Căci numai asemenea împrejurare poate să împiedice pe un ofițer de-a nu se conforma unui ordin precis.

Masa se petrecu ca în ajunul marilor inspecții, cînd însăș majestatea-sa își-anunță participarea la ele. Copiii, ordonanțele, umblau în vîrful picioarelor. Băiatului Theodor, din clasa opta reală, scăpîndu-i furculița pe cimentul sufrageriei, îi veni aproape leșin de spaimă. Un moment, căutătura colonelului fu atît de aspră încît familia întreagă s-a mișcat pe scaune, iar socrul se sculă în picioare, ridicat de-o necesitate sufletească de-a face « drepți ».

Turburarea colonelului a durat agitată, însă strînsă, pînă a doua zi, duminică dimineață, la regiment. Convocați pentru ordine noi, ofițerii stăteau de vorbă în cancelarie. Colonelul, salutîndu-i, încremeni în fața locotenentului Pietroiu, mai viu și mai frumos ca-ntodeauna. Privirea lui neagră și lucie dovedea o noapte dormită liniștit și o sănătate splendidă. În dreptul unuia dintre

biurouri el cocheta, cu gestul, ținînd între degetele-i albe licărul de aur al cartonului unei țigarete fine și interesînd cu o znoavă, povestită simpatic, surîsul ofițerilor dimprejur. Toți ofițerii erau proaspeți, scăldați, bine rași, cu cravate albe de pichet și ajustați în uniforme noi.

— Locotenent Pietroiu, întrerupse colonelul, de ce nu ați venit ieri, la trei după-amiază?

Întrebarea fu pusă cu gravitate, pe un ton de anchetă amenințătoare. Ofițerii fixară pe locotenent, care, ca și cum nu înțelegea, tăcu, iar colonelul se așeză la biurou într-o atitudine de judecător-instructor.

— Domniei-voastre m-am adresat, locotenent Pietroiu. V-am întrebat și repet întrebarea: de ce ați lipsit ieri după-amiază de la serviciu?

Înnainte de a răspunde, locotenentul se uită mirat la camarazi: toți știau că serviciul sîmbăta după amiază fusese suspendat. Locotenentul strecură o subliniere:

— Domnule colonel, ieri, după prînz?...

— Da, locotenent, ieri după prînz, la orele trei, conform ordinului meu, dat de dimineață, trebuia să veniți să lucrăm împreună. Aveți toate preciziunile dorite. — Și, stăpînindu-și mînia: V-am așteptat pînă la șapte jumătate seara. Ce-aveți de răspuns?

— Pe mine, domnule colonel?! îndrăzni din ce în ce mai uimit locotenentul.

— Îți mai permiți să și întrebi, locotenent Pietroiu?

— Nu mi-ați ordonat să vin, domnule colonel.

— Nu ți-am spus eu, dumitale, să vii?

— Nu, domnule colonel.

— Afirmi că nu ți-am spus să vii la orele trei la cazarmă?

— Afirm.

— Ascultă, locotenent! Vorbesc serios.

— Nu mi-ați spus, domnule colonel, nimic.

— Nu ți-am spus să vii? strigă colonelul, scos din fire.

— Să trăiți, domnule colonel, nu mi-ați spus.

— Ți-e rușine să mărturisești că ai uitat, locotenent Pietroiu!

— Cum aș fi putut uita un ordin, domnule colonel?

— Patru zile închisoare, locotenent.

Locotenentul se îndreptă spre ușe.

— Nu știu cum să vă conving, domnule colonel...

— Locotenent!

Ofițerii schimbară o privire.

— Domnule colonel, mă bruscați fără motiv: nu mi-ați spus să viu. Mă resemnez, mă duc la închisoare, însă nu fără să vă atrag respectuos luarea-aminte că faceți cu mine o nedreptate.

În momentul de-a deschide locotenentul ușa, ca să plece la închisoare:

— Stai, locotenent! strigă colonelul.

Locotenentul stătu și se întoarse.

— Vino mai aproape, locotenent!

Locotenentul reveni în punctul de unde pornise.

— Ți-am spus, ieri dimineață, să vii la orele trei după-amiază.

— Domnule colonel, nu mi-ați spus să vin: aș fi venit.

— Eram aci în cancelarie cînd ți-am spus. Eu stăteam aci, și dumneata còlo. Nu-i așa, locotenent-colonel Sachelarie?

— Domnule colonel, răspunse locotenentul-colonel, eu lipseam.

— Am fost cu dumneavoastră aci în cancelarie, ieri dimineață, însă nu mi-ați spus că trebuia să viu.

Colonelului îi tremură bărbia. Ochii lui ațintiți aveau în fața lor figura liniștită puternic și senină fără semeție a locotenentului.

— Mi-aduc perfect aminte, locotenent. Ţi-am dat patru zile de arest. Şi am să te notez la memoriu.

— Mă duc la închisoare, domnule colonel, cu conştiinţa curată. . .

După ce iese:

— Stai, locotenent! Ce vrei să spui? Ţi-am spus aci, în locul acesta: « Locotenent Pietroiu, la trei după-amiază vom lucra împreună». . . Domnule maior Popescu, spune-i dumneata, care îţi aduci aminte bine, ce i-am spus. . .

— Domnule colonel, nu eram de faţă cînd aţi dat acest ordin.

Colonelul fixă biuroul cu ochii încruntaţi, se gîndi puţin, silabisi:

— A! nu erai aci, domnule maior. E adevărat. . . da. . . da. . . — Dar, hotărît: Îmi aduc totuş aminte ce ţi-am spus!

Apoi tăcu şi fruntea-i căzu gînditoare pe mînă. Apoi îşi scutură capul, ca şi cum ar fi aruncat, fără să puie mîna, chipiul:

— Ţi-am spus!

— Nu mi-aţi spus! domnule colonel.

— Nu se poate să nu-ţi fi spus, întări colonelul. Nu se poate! Înţelege că nu se poate! Nu se poate!

Colonelul era turburat de o suferinţă cu care se luase de piept. Respectul ofiţerilor faţă de chinul lui secret se vădea printr-o tăcere de cuvinte şi mişcări. Colonelul căzuse în îndoială: i-a spus ori nu i-a spus? şi dacă nu i-a spus, cum de îşi aduce aminte atît de sigur că-i spusese? Colonelul era sugrumat de bănuiala că se poate să nu-i fi spus, şi totuş să creadă că i-a spus. Şi atunci, ce însemnare poate să aibă asta?

— Măi băiete, reia colonelul părinteşte, adu-ţi aminte: ţi-am spus!

— Domnule colonel, din nou vă afirm că nu mi-aţi spus. Dacă-mi spuneaţi, nu se putea să nu vin.

— În sfîrşit, acum, că n-ai venit, că te-am aşteptat, este rău, dar, la urma urmelor, s-a trecut. Şi nu-ţi mai dau nici închisoare. Vreau numai atît să ştiu, ca să mă controlez: ţi-am spus ori nu ţi-am spus?

— Domnule colonel!. . .

— Eşti foarte sigur că nu ţi-am spus?

— Absolut sigur, domnule colonel.

— Eu însă sînt absolut sigur că ţi-am spus. Ascultă, dragă, sîntem camarazi, e duminică, hai să plecăm împăcaţi. Nu este-aşa că ţi-am spus?

— Dacă mi-aţi fi spus aş fi venit, dacă mi-aţi fi spus v-aş afirma că mi-aţi spus. Dar nu mi-aţi spus.

— Dar dacă ţi-am spus?

— Nu mi-aţi spus, domnule colonel. Prefer, domnule colonel, să mă trimiteţi la închisoare, decît să mă pedepsiţi cu această singură repetată întrebare.

Plecarea colonelului din cancelarie fu penibilă. Cîteva rînduri de sudori de teroare trecură peste figura colonelului.

La ieşire, camarazii ofiţeri întrebară îngrijoraţi pe locotenentul Pietroiu:

— Mă, spune drept, ţi-a spus ori nu ţi-a spus să vii?

— Aş fi nebun? Nu mi-a spus nimic!

De-atunci, colonelul rămase în luptă crîncenă cu îndoiala lui, stăpînit de această problemă: i-a spus locotenentului Pietroiu, sau nu i-a spus? Desigur că nu i-a spus şi că s-a înşelat, şi, nu mai încape vorbă, ceva s-a dezechilibrat în mintea lui. Şi totuş, examinîndu-se cu de-amănuntul în toate acţiunile, pîndindu-se atent ca să se prindă, colonelul nu putea încă să-şi facă deplină încredinţare că a înnebunit. Dar dacă n-ar fi înnebunit, cum şi-ar aduce el aminte cu atîta netăgăduită precizie că ar fi spus ceva ce-i înnafară de orice

îndoială că nu spusese? S-ar putea să fie numai un început de nebunie, o stare de paralizie latentă. Timp de trei luni, în fiecare zi și în toate împrejurările, la țuică, la ceai, la Cerc, colonelul, din ce în ce mai blînd și mai blazat, aborda pe locotenentul Pietroiu invariabil cu aceleași cuvinte rugătoare:

— Mă, ți-am spus...

Și locotenentul răspundea cu un respect plictisit:

— Se poate domnule colonel, să mă mai întrebați?

După opt luni de zile, colonelul Greceanu fu mutat de la regiment la brigadă, și ofițerii sărbătoriră firea lui leală și conștiinciozitatea lui nobilă, printr-un banchet. Colonelul devenise taciturn și melancolic, și distincțiunile, al cărora obiect se vedea neîncetat, începeau să-l cam nemulțumească. Convingerea că era « atins » pusese stăpînire pe toate vigorile lui morale și-i micșorau în propria-i opinie toate meritele recunoscute. La despărțire, după urări și discursuri, el strînse, ca un camarad părintesc, mîinile fiecărui ofițer în parte, ostășește. Ajungînd la locotenentul Pietroiu, pe care-l lăsase la urmă, și pentru că totuș mai întîrzia în spiritul lui o urmă de dubiu, îi întinse mîna.

— Vasăzică... atunci... ții minte bine că nu-ți spusesem să vii sîmbătă la orele trei în cancelarie...

Locotenentul șovăi și, palid:

— Ba mi-ați spus, să trăiți, domnule colonel.

— E-adevărat?

— Ne disperaserăți cu serviciul și cu îndatoririle ofițerului tînăr. În sîmbăta aceea m-am hotărît să rămîi acasă și să dorm...

Colonelul trecu de la un sentiment de ură subită la o satisfacție grandioasă, cît ai întoarce la lumină un pumnal ca să strălucească pe ambele tăișuri.

— Acum, ce trebuie să-ți fac? întrebă colonelul.

— Să mă lăsați să... îngînă locotenentul.

Cu ochii în lacrimi, el se scoborî într-un genunchi și sărută adînc mîna flocoasă, neagră, a colonelului Greceanu, întinsă ca să-l ridice.

— Răzbunarea celui mic, zise colonelul, îmi dau seama, camarazi, că e atroce...

INVITATUL

Bucuros, tînărul profesor îşi făcea preparativele pentru ziua întîlnirii. El nu îndrăznise să se pofţească singur sau să ceară el mîna unei fete atît de bogate, pe care o iubea încă din timpul universităţii, din pricina timidităţii şi a sărăciei. Din obscuritate, pămîntul şi oamenii lui ies încet şi treptat: prima fază socială fostul student fără avere şi-o construieşte cu migăleală. Stabilirea cere dintrodată cheltuieli complicate, ca atunci cînd vrei să-ţi faci o casă şi cînd trebuie să cumperi, dintr-un singur buzunar, de la teren pînă la garduri şi acoperişuri, toate materialele laolaltă.

Profesorul şi-a examinat încălţămintea scîlcîe. Deasupra unor ghete noi, pe măsură, trebuia să joace marginea unui pantalon ireproşabil, şi pe carîmb avea datoria să se zărească un ciorap de calitate. Hainele trebuiau croite cu gust, din ştofă fină, cămaşa avea să puie prospeţime costisitoare în deschizătura jiletcii, o cravată impresionantă trebuia să-şi vădească nodul de mătase discretă în intervalul gulerului alb. Batista trebuia să fie de in rafinat, manşetele butonate cu sidef gros, un fir de aur trebuia să lege buzunarul pieptului cu cheotoarea unui nasture central. Garderoba nu putea să fie cumpărată dintrodată, fără cîteva poliţe cu scadenţe grele.

Pălăria, pardesiul, bastonul, un portofel de piele mată în buzunarul subsuorii, complicau cu subtilităţi aprovizionarea. Apoi, el avea să se prezinte în automobil, din care avea să se scoboare elegant şi leneş, plătind un bacşiş cît preţul cursei întregi: Cineva o să se uite la el pe fereastră, pentru că este aşteptat. Preşedintele Curţii, care o să-i devie probabil socru, este un om sever şi meticulos: de la început, încă din stradă, tînărul profesor trebuia să-l influenţeze printr-o ţinută studiată.

Garderoba se confecţionase după program. Încălţămintea de antilopă cu bransuri de lac, era splendidă. El şi-a asortat-o cu mînuşile de piele de căprioară, roşcate ca tutunul. O puse de cîteva ori, patinînd în odaia lui, ca să se obişnuiască. Un covor pe parchet ar fi putut să-i răstoarne un echilibru lăsat în voia pingelii. Dintrodată el nu va putea cere mîna fetei, care, fireşte, a pus pe tatăl ei în confidenţa sentimentelor tînărului latinist, dar se va putea să înceapă o apropiere, prin aluzii, magistratul. Atunci, el va trebui să aibă spiritul pregătit şi obiecţiile argumentate. Nu va spune: « O iubesc », aşa, direct: e nevoie de o perifrază, de mai multe perifraze, consecutive şi armonizate concentric.

Nu s-ar putea spune că ea îl iubeşte tot atît de puternic, dar faptul că nu se căsătorise în patru ani, decînd el i-a dat să înţeleagă indicaţiile unei inimi crîncen chinuite, comporta o semnificare inexprimată. Totul părea să confirme aşteptările profesòrului, şi în special invitaţia de la 12 april nu părea fără înţeles. Domnişoara îi spusese desluşit: « Te invită la masă mama ».

Costumul îi venea şi el după dorinţă. Îmbrăcat întreg, de repetiţie, profesòrul se simţi intrînd în ceea ce el numea cu admiraţie « societatea », adică pătura limitată a oamenilor, « elita » popoarelor. Maică-sa, văduvă, căreia îi trimitea un sfert din salariu în provincia natală, va fi profund mulţumită de căsătoria fiului ei celui mai cuminte.

« Parcă gulerul e cam strîmb, domnule Marcu. » — « Din contră, vă vine perfect, domnule pro⸗fesor; așa un costum nu se brodește în fiecare zi. » Clientul lua atitudini de jurnal de modă, sprijinit de biurou, pus în cot pe raftul bibliotecii sau des⸗chizînd o carte cu scoarțe.

Fericit și foarte turburat, profesorul aștepta seara de 12 april cu o febrilitate și o strîngere de suflet totodată, de izbîndă asigurată numai parțial. Profesorii, colegii lui, aflaseră că se prepară eveni⸗mentul și necăjeau distracția lui progresivă. Afla⸗seră și școlarii, care începeau să se cotizeze pentru un dar de nuntă. Era cel mai iubit dintre dascălii liceului, un pedagog entuziast, răbdător, blînd și învățat, și clasa lui voia să dea dovezile sentimen⸗tale printr⸗un cadou impresionant.

În dimineața zilei așteptate, el puse la un florar să i se pregătească, pentru orele nouă seara, o jerbă de flori exotice, pe prețul unei pălării. În momentul cînd puse piciorul pe scara automobi⸗lului, îi mai rămînea în buzunar o sută de lei. Scoborîndu⸗se cu buchetul în mînă, el dete suta șofeurului recunoscător și rămase pe trotuar, să se reculeagă. Uitase tot ce studiase în timpul celor treizeci de zile de reflexiune atentă asupra unei singure preocupări. Ridică ochii: numărul casei era invizibil. Nici nu se putea să fie acolo, în casa cu luminile stinse. Alese casa din dreapta, două case din dreapta: ferestrele ambelor case erau întunecate. Trebuia să fie casa din stînga. Se duse la stînga. Sună.

— Mă rog, dacă nu mă înșel, aici e numărul opt, casa domnului președinte Siteanu. . .

— Alături, domnule, aici e numărul zece: scurt și arogant.

Profesorul rămase în drum, chibzuind. Împinse poarta casei cu ferestrele stinse. Făcu un pas, tre⸗cu pe dinaintea scării de intrare.

« Poate că sufrageria e mai în fund », își zise el. Și nimeri în ușa unei bucătării abia luminate. Magistratul ședea acolo, dar se culcase. Masa se petrecuse în ajun. Boierii erau osteniți. Pe coridor el zări umbra albă a unei femei care închidea o ușă după un zgomot de lanț tras, caracteristic. Era domnișoara. Trecu pe dinaintea geamlîcului cu buchetul lui admirabil. Scoase dinaintea porții, la lumina becului de gaz, agenda din buzunar, stupefiat și totuș documentar. Într⸗adevăr, invi⸗tația era pentru seara de 11 april: la 12 april era scadența primei polițe pentru garderobă. Profe⸗sorul amestecase datele și le⸗a pierdut pe amîn⸗două.

El porni pe jos, cu buchetul, străbătu cîteva străzi în neștire.

— Unde te duci, frumosule, pe jos, cu un buchet de mireasă în mînă? l⸗a întrebat o fată cu buzele roșii, din vînătaia unui gang.

Profesorul s⸗a uitat la ea puțin. Era cîrnă și durdă și i⸗a plăcut.

— Am fost să mă însor și am întîrziat cu o zi. Dumneata cine ești?

— Aș vrea să mă mărit cu tine, răspunse fata, cu o sinceră voce, aproape neprofesională. Băiatul i⸗a plăcut și ei.

Și, la braț, ei suiau o scară murdară, acoperiți ca niște morți, pe pîntec, cu jerba de flori meridio⸗nale. Ea l⸗a dus cuprins de mijloc; el a simțit ondularea șoldului ei, la pas, în coapsă, ca un pipăit.

— Unde mergem? a întrebat el.

— La al cincilea cat, la mine.

— N⸗am niciun cinci în buzunar, mărturisi el școlărește, scrupulos și încercînd, fără voie, să se degajeze.

— Nu⸗mi trebuie de la tine nimic, răspunse ea, șoptind și strîngînd mai puternic.

— Am să-ți spui ceva, zise el rușinat. — Se oprise pe o treaptă: N-am mai fost niciodată... (căuta cuvîntul) la femei...

Ea surîse fermecată și săgetată de o imensă bucurie în bumbii sînilor de-a dreptul.

— Vino! Vino mai iute.

Șoapta ei se mohorîse de dragoste și se tîra pe gîtlej.

Tînărul profesor, beat de nenorociri și de nădejdi, avu un gust amar al vieții și o viziune de asasinat, de Infern, de spital și de sinucideri, fuliginoasă, cînd ușa se închise.

— Tu ești o fată bună, zise profesorul plîngînd... A fost odată, vezi... a fost... o fată cu părul... de aur... și... vezi... a fost... odată...

CINCI SCRISORI

Dragă Melania,

O să te miri. Să-ți mai scriu după trei ani de tăcere! Și, deodată, pe neașteptate, așa cum am și plecat. Nu ți se pare bolnăvicios? Ai plîns mult de-atunci încoa? Răspunde.

Eu mi-am adus aminte să plîng abia ieri, aseară. Străbăteam o stradă pustie, ca mine. Mă oprii și nu înțelesei de ce m-am oprit. M-am simțit ca o verdeață de copac pieptănată de vînt. Știi ce era? Deasupra capului meu, din dosul obloanelor închise, cînta cineva la pian ce mi-ai cîntat adeseori tu, cînd îți eram dascăl de matematici. Niște degete desigur delicate ca ale tale atingeau trandafiri muzicali, scuturîndu-i în sufletul meu. Tu știi că mîinile sînt prelungirea sufletului și că degetele exprimă gîndurile lui.

M-am gîndit la tine. Aveam aducerea-aminte bruscă a unui rîu ce-și amintește izvorul în momentul de-a intra în Mare și ar voi să se întoarcă înnapoi. Crezi tu că rîurile pot avea o voință și că se mai pot întoarce acolo de unde au pornit? Mi-am adus aminte toți copacii pe dedesubtul cărora, oglindiți o clipă, au trecut undele mele.

M-am întors acasă. Am stele pînă-n balcon și-ți scriu la văpaia lor. Stau dinaintea tuturor stelelor mele ca în dreptul a mii de găuri de uși, din dosul cărora scapără lumina interioară. Ca să descui

palatul veciei ai nevoie de atîtea chei cîte stele sînt, și poate că de nişte chei de diamant.

Sînt trist şi mulțumit că sînt trist.

A. B.

Dragul meu,

De rîndul viitor schimbă adresa. Tot Melania mă cheamă, însă mi-am pierdut numele de familie; m-am măritat. Aş fi voit să mă cheme cu numele tău şi aş fi voit-o cu o mîndrie care acum îmi lipseşte. Nu s-a putut.

Scrisoarea ta mi-a adus-o tata. Era palid. Tu ştii că te-a iubit. Cînd mi-a spus « Scrie-i să-ți adreseze scrisorile la noi » lăcrima. Nu. Eu te rog să-mi scrii la mine acasă. Tata mi-a mai spus de tine, nu te supăra, « Deşuchiatul ăsta era un om mare; îmi pare rău că nu s-a putut să-l iau în familia noastră ». Familia avea nevoie de o nulitate considerabilă, — voia să spuie tata, — ca bărbatul meu.

Îi spusesem totuş că tu nu te-ai gîndit niciodată să mă ceri în căsătorie, şi că m-ai iubit ca pe un lucru, ca o carte, cu toate că m-ai sărutat de cîteva ori. Tu spuneai că iubirea sfîrşeşte repede în căsătorie. O! mi se pare că aveai dreptate, cu toate că atunci nu te-am crezut. Mi se pare că ceea ce se cheamă infidelitate este o revoltă a poeziei împotriva zilnicei mediocrități.

Tata nu te prea pricepe, şi adeseori l-ai supărat. Dar te iubeşte. Tata e un om foarte inteligent, din fericire. Te detestă şi te iubeşte, laolaltă. Cîteodată spune, cînd un lucru a fost rău făcut: « Iacov n-ar fi procedat aşa ». Sau cînd ne încurcăm: « Dacă Iacov ar fi aici, ați vedea ».

Dar de ce nu-i scrii tatii nimic? Şi el şi mama sînt foarte supărați pe tine. Prietenii tăi ne spuneau că trebuie să fi murit. « E un sinucigaş convins, afirma Bazil. Am auzit că s-a spînzurat odată la Dresda. » Marcu a fost obraznic, te numea pe franțuzeşte « Deşeu social ». Ştii, Marcu procurorul. Tata l-a dat afară.

Aş trăncăni pînă mîine dimineață, dar mă opresc. Îți simt gura pe ceafă, unde nu ți-ai pus gura niciodată: tu obişnuiai să mă săruți copilăreşte, pe păr. Nu mă trece niciun fior, dar mă umple o melancolie, o moliciune, o stare de vag dulce, care mă cuprindea de multe ori pe scaun lîngă profesorul meu, cu cîțiva ani mai vîrstnic ca eleva lui.

Şi niciodată nu mi-am urît bărbatul ca acum. Aş voi să fie în spatele meu şi să-mi citească scrisoarea peste umăr.

Domnul nu pricepe nuanțele. Îl compar totdeauna cu tine, şi tace şi nu-i dau voie să mă sărute la îndoitura brațului, unde am păstrat locul sfînt, al buzelor tale întîrziate acolo odată. Te cunoaşte. Ocupă o situație înnaltă care-i permite să aibă o părere proastă despre tine. A găsit odată o scrisoare veche care l-a încremenit. Nu e nimic. L-am invitat să-mi scrie şi el una ca aia, dacă poate.

Unei prietene măritate îi poți face confidențe. Le aştept.

C. D.

Vai, dragă, ce să-ți spui? Ai făcut bine să te măriți. De altfel, te-am împins şi eu să o faci, fără să ştii. Cînd mi-am dat seama că nu mi-era permis

să caut a fi fericit, te-am determinat, pe nesimţite, să te măriţi. Cu toate acestea, sînt întristat. Parcă-aş fi preferat să sfărîm legea care sileşte fetele să se mărite. Tu n-ar fi trebuit să te împărechiezi.

Poate fi ceva mai vulgar decît să te căpătuieşti, cum se spune? Parcă dacă m-aş simţi într-o zi căpătuit, m-aş omorî. Se poate ceva mai împovărător? Să devii personagiu, să fii un individ important, să te făleşti, e groaznic! Nu-ţi închipui ce bine mă simt slobod şi sărac, ca pulberea, ca norii, ca rîmele, ca fulgii, ca toate lucrurile mititele din care s-a construit totul, marele tot în mişcare.

Într-o zi mi-am examinat firea, adică destinul, şi am constatat că fac un spic deosebit de alte păioase. Nu caut să fiu înţeles, înnainte de toate nici de mine. Tu m-ai iubit şi mă mai iubeşti, dar nici tu nu m-ai putut înţelege, de vreme ce nici nu ai ce înţelege, — şi m-ai admirat, fără motiv. Din aceeaş lipsă de motiv alţii mă urăsc. Nimeni nu ia drumul mijlociu, între iubire şi ură, al indiferenţii. Sînt un individ faţă de care fiecare ins, fără să-l provoc, se simte obligat să ia o atitudine extremă: prietenie întreagă şi ură întreagă, — şi, să mă crezi, că nu caut nici să plac nici să displac.

Rămînem prieteni amîndoi, însă ne vom feri pe veci să mai stăm singuri măcar un minut. De altfel, nu mă mai întorc.

A. B.

Dragă Iacove,

De ce te-ai gîndit atît de tîrziu la noi? Vreau să zic: de ce ne-ai scris atît de tîrziu, căci nu-mi închipui că nu te-ai mai gîndit la cei mai buni prieteni ai tăi. Aflasem că eşti bolnav, şi totuş n-ai

scris nimănuia un rînd decînd ai plecat. Ţi-am mai spus că eşti sălbatec: de ce te izolezi?

Făgăduieşte că ai să scrii des şi mult. Ştii că-mi place să te citesc. Aş vrea să mă faci să plîng. La vîrsta mea plînsul m-a copleşit ca o pasiune, şi-l caut. Caută nimicuri de acelea variate, ca atunci cînd stăteai cu noi de vorbă, fără pricină şi fără legătură, şi fă-mă să plîng. Vreau să plîng de tine.

Şi spune-mi ce faci la Londra? De ce te-ai fixat acolo? Camarazilor tăi le-a intrat în cap că vrei să te întorci cu titluri multe şi să-i. . . desfiinţezi. Asta tu nu o cauţi, eu ştiu, dar poate să fie un efect.

Dă-mi voie să adaog din cînd în cînd cîteva bilete de Bancă la scrisorile mele. Nu te supăra. Singura mea mîhnire era că nu eşti copilul meu.

E. F.

Domnule tată,

Am primit zece lire sterline de la dumneata. Să-ţi fie ruşine şi îţi mulţumesc. Tocmai eram foarte nenorocit din pricină că nu puteam ajuta pe văduva unui medic, din vecinătatea mea, rămasă cu şapte copii. Sînt cu atît mai dator să o ajut cu cît figura ei mi-aduce aminte de biata mumă-mea şi mă mîngîie ca o întoarcere din morţi. Familia era foarte frumos îmbrăcată, din resturile trecutului, însă încălţată mizerabil! I-am încălţat pe toţi, la cel mai mare magazin din London. Nu-ţi închipui la cîte tertipuri am alergat ca să fac nobleţea văduvei să accepte încălţarea. Ce mi-a rămas i-am trimis prin poştă. Sînt încîntat şi te pup, tată şi domnule.

A! dar mă întrebi ce fac la Londra. Nu vreau să te mint: nu fac nimic, absolut nimic. Un singur lucru fac: mă gîndesc și scriu, fac adică mai puțin ca nimic. Cînd cineva m-a importunat prea des cu întrebările, i-am născocit o minciună și l-am intimidat, — și m-a lăsat în pace. E curios cum te impui prin calitățile absente și cît impresionezi. Tuturor le place să fii altceva decît ești, ca să aibă cuvînt să se sperie de tine. Prestigiul teroarei.

Nu știu nici unde e Universitatea. De ani de zile nu fac nimic. Colegii mei au ajuns, săracii, departe și se grăbesc să moară mai iute. Îți dau însă o știre bună: am citit pe Poe și pe Shakespeare în original. Spune drept, nu face mai mult ca un rang de rector și de delegat general, launloc? Dumneata, care nu ai citit în original pe niciunul din doi, ești un mare nenorocit și te plîng din toată inima.

Mi-ai cerut să te fac să plîngi, și eu te fac să rîzi, domnule tată, rîde, te rog, din toată inima și nu uita pe săracii mei.

A. B.

« DOMNULE MINISTRU!. . . »

Devenisem în tinerețe secretarul de încredere al unui ministru. Eram destul de inteligent, elastic și activ și mă pricepeam să scap insensibil pe patron de relațiile inutile. Numesc relații inutile toate acele contacte și încercări de care niciun om de guvern nu este scutit, interpretate la rubrica intereselor noastre politice cu o cifră de neant. Zic interesele *noastre*, pentru că activitatea mi se identificase cu necesitățile marelui bărbat, pe care îl serveam, și în inima mea vibrau, ca într-o centrală cu numere infinite, toate soneriile partidului respectiv.

Buna mea creștere constituia un tampon între plictiselile, cîteodată violent erupte, ale ministrului, și vizitatorul eliminat. Învățasem prudența de a îndulci, în ceea ce privea pe solicitator, rigorile provizorii. Mi s-a întîmplat să fiu brusc delegat să caut pe un cetățean, care, după hotărîrea momentană a ministrului, trebuia înlăturat cu doi ani mai nainte, și de mai multe ori patronul s-a văzut întemeiat să mulțumească succeselor mele de tact. După observații la sursă, politica nu consistă în a emite și respecta idei, princìpii și programe, ci în a cultiva un echilibru. Uneori cel din urmă dintre proști se transformă, în mîinile bărbatului politic, în calitate concretă.

Așa de pildă, la fereastra ministerelor gravitează pîlcuri de sateliți, de-o formație, într-altfel inex-

plicabilă, tineri precoci, personalități de berărie, similirevoluționari, intelectuali. Să nu-i supărăm niciodată! Politica păstrează oamenii de tot calibrul, ca bunul gospodar cuiele ruginite și sfoara. În politică există meșteșugul bucătarului de a întrebuința pentru o trufanda recentă rămășițele și curățiturile de pe zgîrciuri și unelte, și numai în dependințele teatrului se mai văd personagiile stranii și complicate din subsolul cîrmuitorului de oameni. Insul, asemănător cîinelui pribeag, evoluează, prin labirintul Statului, cu chelie și chică de jurîmprejur, și cu ghiozdan, alături de tinerețea guturală și sclipitoare, sosită din Paris. Costumul de import, cu umerii perpendiculari pe guler și de trei ori mai lați decît șoldul, încheiat în triunghi, ca un zmeu, stă de vorbă cu pantalonul fără nasturi, cu blana jerpelită, cu pardesiul bolnav, schimbînd opinii, impresii și fumuri de țigare.

De altfel, panașul țigării este emblematic și conține o psihologie. Un solicitator care vine să ceară parale pentru o lucrare politică, socială, națională, de cea mai mare însemnătate, apare încălțat într-o copită scîlcie nămoloasă și își golește accelerat nasul sau tamponează laptele ochilor, covăsit în colțuri, cu o batistă de contraste, cocoloșită ghem, ca un sfert de ziar. Dacă aprinde o țigare, luată de la un vecin, în anticamera ministrului, populată cu provincie și capitală, el arborează un prestigiu compatibil cu conștiința de sineș integrală, și pe făptura lui insignifiantă și orgolioasă lipește un afiș, un prospect, o declarație de superioare egalități. Pe mine, care nu am fumat niciodată, acest fum ieftin al solicitatorilor conștienți și valoroși m-a sufocat, însă am surîs întodeauna, ca și cum păstram exclusiv plăcerea, pentru mine, de a fuma din nou și colectiv vapoarea de nicotină trecută prin gîtlejul lor puturos. Mai mult, vizitatorilor noștri le distribuiam cadouri indirecte, cutii cu chibrituri, presărate în dezordine printre hîrtii pe biurouri. Ei aprindeau, șterpelind cîte o cutie. Astfel, în buzunarul audienților noștri noi introduceam un obiect care nu le aparținea, plătit de noi, căpătînd, în baza rezervei mintale și a speculațiunii asupra lucrului în sine, noțiunea compensativă că dacă nu vom izbuti să-i satisfacem, — regulă aproape generală, — le-am dat în schimb ceva, un motiv, o cutie de chibrituri sau mai multe. Unii solicitatori ne vizitau, cu asiduitate și fără să dezarmeze, cîte nouăzeci de zile în șir, luîndu-ne, prin urmare, cîte nouăzeci de cutii de chibrituri, cel puțin. Față de aceștia regretul nostru nu mai putea să funcționeze: cererea lor rămînea satisfăcută mental, pentru noi, printr-o echivalență, măcar în număr dacă nu în volum.

Dar miniștrii sînt uneori abuzivi. Politețea mea îl îndreptățise pe al meu să-mi impuie servicii neconforme. Le-am executat totuș cu aceeaș neutralitate și decență cu care îl obișnuisem în chestiunile de Stat. Într-o zi mi-a comandat un crap de șase kilograme, pe care i l-am transportat acasă cu seninătate, împrumutînd peștelui cumpărat din piață o situație diplomatică și improvizînd, în ce privește mîndria mea socială, alibiul că el putea să fie prins în Dunăre, în momentul cînd se însărcinase să ducă pe dedesubtul apei un manifest sedițios, înghițit din spirit de sacrificiu, știind perfect că, ajungînd la destinație, va fi spintecat pentru a i se scoate, odată cu icrele, textul secret. Drept vorbind, omul politic și secretarii acționează complect, ca o mașină de cusut, și în vreme ce acul fin parcurge muselina nouă, cureaua și angrenajul sînt năclăite de unsoare: una fără alta nu poate să meargă.

Murise un general, care acum nu mai putea să însemne nimic mai mult decît o fotografie. Ce poate fi mai caduc și mai lipsit de puteri ca o fotografie de general? Ministrul era în guvern. M-a chemat.

— Să te duci să mă reprezinți, la orele două, îmi poruncì ministrul. Iei parte la ceremonia din biserică, iei cupeul meu, și, ajungînd la cimitir, scoți în relief, într-un mic discurs, meritele excepționale ale generalului. Să relevezi că amintirea lui rămîne vie în inima noastră a tuturora. A fost un mare necunoscut!

Am plecat cu ideea acestei vii amintiri, care, într-un fel, ținea locul personagiului și însemna că faptul morții nu era chiar un dezastru, de vreme ce rămînea neștirbită silueta lui de văzduh. Am scris repede un discurs și m-am îmbrăcat de ceremonie. Pentru că nu aveam timp, am îmbucat, pe cînd mă rădeam, un corn și un baton de ciocolată, care mi-au trecut în stomac cu un ușor miros de *colgate*.

În sfîrșit, găsesc cupeul, după o jumătate de ceas de slujbe religioase, care, prefectul, printr-un paracliser, a intervenit de trei ori să fie scurtate la minimum, generalul începînd să se strice. Amestecul de flori, de tămîie și de miros de cadavru răspîndește o aromă, care, pe mine, mă amețește și mă leșină. Împrospătarea aerului m-a înviorat. M-am suit în cupeu. Porni convoiul. Erau treizeci și două de cupeuri, care reprezintau, fiecare, cîte o personalitate, și în al treizeci și doilea mă găseam eu, locuitor al acestui cătun mobìl, de celule pe roate, pornite în urma carului funebru, lustruite și negre. Nu prevăzusem să iau cu mine o carte, ca să citesc, cu toate că-mi dam seama că nu orice lectură se potrivea cu niște împrejurări atît de monotone. Între mortul care provoacă durere și între însoțitor, pe care îl muncește urîtul, nu se

putea ca arlechinul vieții să nu puie contrastul obositoarei lui contradicții.

Îmi părea rău că nu fumez, ca să fi umplut cutìa capitonată a birjarului de pe capră cu talajul frizat al fumului de tutun. O jumătate de ceas întreagă contemplai prin cristalul cupeului spatele vizitiului, îmbrăcat în catifea albastră, și biciul drept și înflorit în vîrf ca o chiparoasă. Citii de nenumărate ori regulamentul poliției și tariful, tipărite pe o cartă prinsă de rama unui geam, un cod sfîrșit cu ștampilă și trei semnături. Mi-ar fi trebuit, ca să treacă timpul, o povestire cu bandiți sau cu peripeții torențiale. Nu găseam nicio pricină capabilă să-mi întreție imaginația și pe care să o dezvolt. Existînd, probabil, armonie între împrejurarea pe care o trăiești și gîndurile ce-ți vin, cele mai supărătoare evenimente ale experienței se prezintau în panorama mea sufletească și se repetau. Ca să alung cîteva insistențe de acest gen ale mecanismului suvenirii mele, a trebuit de cîteva ori să mă ridic și să mă trîntesc pe canapeaua cupeului, nădăjduind să demontez piesele din ansamblu. Am fluierat. Am cîntat. Am înjurat. Nemaiputînd să parcurg străzile inactiv, m-am dat jos din cupeu și am căutat într-alt cupeu un tovarăș, cu care să pot ședea de vorbă. Toate cupeele erau goale, afară de al episcopului. Preasfințitul dormea ca un înger. Familia generalului fiind în streinătate, înmormîntarea se consuma strict oficial. De la un moment încetase și muzica militară, căci nu mai avea cine să o asculte: intrasem într-o succesiune de mahalale. Cîtva timp umblai pe jos, dar, ridicul în costumul meu de gală și cu decorațiile puse, trebuii să mă sui în cupeu.

Din fericire, trecînd un negustor ambulant, l-am oprit și l-am suit în cupeu, și am cumpărat de la el diverse obiecte: un pistol cu capse de hîrtie, o oglindă de buzunar, o bășică de cauciuc

cu țiuitoare și o minge cu sfoară de elastic, care cînd o arunci înnainte vine îndărăt. Dădui jos pe negustor și, pînă la cimitir, am lucrat cu aceste aparate. Acela care m-a satisfăcut în special a fost mingea cu sfoară de cauciuc, ca o portocală cojită. Prinzînd-o pe degetul mijlociu, am repetat de zeci de mii de ori circulația dublă a mingii, înnainte și înnapoi, pînă ce. . . am uitat.

Somnul meu a fost însă copleșitor, și lipsa de atenție a participanților din ordin, totală. Nu am știut însă cînd m-am oprit, nici cînd a fost scoborît generalul în pămînt, nici cînd s-a făcut noapte, nici cînd s-a risipit convoiul. În absența tuturor invitaților, nici birjarul meu nu se mai gîndise la mine. M-am deșteptat în curtea lui, pecînd se deshămau caii, și am scos capul pe portieră.

Birjarul, venind de la o înmormîntare, rămase o secundă halucinat, cu felinarul ridicat în dreptul jobenului meu. Și, venindu-și în fire, strigă, înspăimîntat de ideea autorității:

— Domnule ministru! Domnule ministru! pecînd eu însumi nu parveneam să mă dezmeticesc din îndoiala dacă eram eu, într-adevăr, secretarul, sau dacă nu eram însuș ministrul.

Birjarul a înhămat caii din nou și m-a dus acasă. Mi-era o foame de lup.

« NU PERMIT ! »

Trecînd pe galerie, auzii două voci. Mă opresc ca să disting, în umbră, ce se petrece. În omul cel gras recunosc pe feciorul casei, și cel înnalt nu-i decît vecinul meu de odaie, un student în Drept.

— V-am adus rufele, spune feciorul.

Celălalt nu răspunde.

— V-am adus rufele, spune mai tare feciorul.

— V-am adus rufele, domnule, zbiară pentru a cincea oară feciorul.

Într-adevăr, feciorul e numai de două zile în casă, sala e lungă, și studentul în Drept îi croiește feciorului două palme.

Lucrurile s-au petrecut atît de iute încît, ajungînd în capătul coridorului, cît pe-aci să pun piciorul pe beregata unuia din doi, căci feciorul și studentul se tăvăleau pe jos, ca doi luptători pentru un șampionat. Nu am putut număra cîte cozi de mătură i-a vîrît în cap studentului feciorul. Coada măturii venea cu vîrful în jos ritmic, și capul studentului scotea un sunet de tavan.

A mă grăbi cît aș fi putut, a sări în ajutorul unuia din doi, a trage de urgență mătura din fruntea viitorului magistrat nu fu altceva decît o intenție. Îmi place să nu stric cu mîinile mele prilejurile rare în vremile civilizației de-a vedea bușindu-se sistematic doi bărbați. Dacă feciorul ar fi fost un tigru sau altă fiară sălbatecă, prevedeam că studentul va fi mîncat, și, dacă nu mi-ar fi

venit mai repede ideea să fug, aş fi sărit desigur în ajutorul omului ameninţat de natură. Dar aşa, am preferat să mai aud de vreo cincisprezece ori sunetul masiv al cozii de mătură, notînd cu ochiul şi inima peripeţiile din care trag o senzaţie binefăcătoare.

Cine vrea să fie imparţial trebuie să nu curme desfăşurarea evenimentelor, ci să le asiste cu impa-sibilitatea unui binoclu.

În vremea aceasta studentul, opintindu-se în sus, trecu pe la picioarele mele ca o sanie, purtînd pe burtă pe fecior.

— Ajunge, zic eu, ajunge, Baptiste... O să-i găureşti capul...

Apucat de un rîs inexplicabil, Baptiste nu mai poate da... Închipuiţi-vă un rîs de acela căruia nu te poţi împotrivi. Fraza mea de zidar: « O să-i găureşti capul, Baptiste », atinsese cine ştie ce coarde în sufletul lui Baptiste, care i-au stricat prestigiul local de ciocănitor cu mătura în universitatea studentului.

— Mă faci să rîz, conaşule... spuse Baptiste, şi rîdea parcă l-ar fi gîdîlat studentul.

Care nu-mi fu mirarea să văd izbucnind în rîs şi pe student. O lumină, ce venea prin fereastra în dreptul căreia îl adusese lupta pe jos din coridor, punea degetul pe-o serie de cucuie repede îmbo-bocite. Capul studentului prindea colţuri şi pre-zinta vîlcele. De-aceea şi rîsul lui, mirîndu-mă, m-a întristat.

Atunci, tocmai atunci, venea din apartamentul ei şi gazda, o doamnă catolică distinsă. Studentul şi feciorul încep să se scoale de jos, pufnind fie-care de rîs. Gazda pare indignată că un student se poate juca pînă-ntr-atîta cu un valet.

— Baptiste, abia te-am angajat şi te dau afară... Recomandaţiile cu care te-ai prezintat nu spuneau că obişnuieşti să te tăvăleşti pe parchet cu locatarii.

Opinia doamnei părea făcută. Ea credea că Baptiste e un homosexual.

Doamna era o intelectuală informată: să trecem cu vederea stilul şi expresia cugetării sale; cu atît mai binevoitor cu cît văduva era frumoasă, şi, cînd îi plăcea un locatar, se lăsa repede fermecată.

Era momentul să intervin. Informai repede pe doamnă asupra celor ce văzusem.

— Domnule, explică doamna, dumerită, în nem-ţeşte, studentului. Baptiste v-a anunţat că vi s-au adus rufele de la spălătoreasă.

Studentul făcu ochii mari... Fiind japonez, el nu înţelegea decît limba germană.

— Nu-i adevărat, doamnă, răspunse studentul. Nu pentru prima dată acest porc îmi reproşează că murdăresc latrina... Poftiţi, doamnă, să vă arăt.

— Scuzaţi-i, doamnă, limbajul enervat, îi spun doamnei, cu o reverenţă, şi maşinal ne ducem cu toţii după student, la privată.

— Vedeţi? Marginea porcelanii e todeauna stro-pită, arată studentul. Mi s-a reproşat todeauna că nu spăl cu măturica. E fals, doamnă... Vă asigur că e fals.

Baptiste nu pricepe nici nemţeşte, nici nu vede relaţia dintre latrină şi bătaie... Căci, aţi înţeles, lucrul se petrecea într-un oraş din Danemarca, şi valetul era francez.

— V-aţi înşelat, domnule, începe proprietărea-sa... A fost vorba de rufe... De rufele de la spă-lătoreasă.

— Pe onoarea mea, domnule de Samuray, te înşeli... Dacă n-aş fi « asistat », aş zice şi eu ca dumneavoastră, căutai eu să precizez într-o da-neză aproximativă.

— Ştiu eu ce spun, se răsteşte baronul de Samuray, la care calitatea de japonez se desăvîrşea cu însuşiri de baron...

— Vai! domnule baron... zisei.

— Şi nu permit, zise baronul reintegrat, ca un fecior să ridice vocea cînd vorbeşte cu Mine...
— Domnule baron!... zise Baptiste.
— Nu permit nimănuia să-şi ridice vocea...
— Domnule baron! zise gazda.
— Nu, nu pot permite! strigă odată scurt baronul, întorcîndu-ne spatele şi trîntind uşa camerii lui.
În ceafa baronului zărim o măgură cît o gutuie.
— Ar fi bine, sărut-mîna doamnă, zisei gazdei, care pusese tocmai un capot fascinator de mătase, să luaţi o picătură de mentă, ca să vă treacă emoţia japoneză... Francezii ăştia şi niponii ăştia, cînd vin în Copenhaga, cred că se pot deda la gesturi totalmente interzise. Vă rog, osteniţi-vă să intraţi la mine un moment...
Vădind simptome de paliditate, doamna se opri o clipă pe prag, moralmente obosită, şi intră, — şi închisei uşa în urma siluetei sale înnalte şi totuş masivă.

DOI VECINI

Între familia domnului locotenent I. G. Petrescu şi familia domnului M. Theodorescu-Fălciu, advocat, exista un vechi conflict, care începuse chiar din ziua mutării lor în aceeaş curte, din deosebire profesională.
— Am văzut o teacă prin curte... întrebase domnul Theodorescu-Fălciu pe soţia dumisale.
— Iacă, o lichea de ofiţeraş... Se crede Napoleon Bonaparte, aşa-i de mîndru cu cei trei sute de lei pe lună pe care-i încasează...
— Ştii, pe mine, militarii mă agasează... Toată ziua: zdrîng! zdrîng! Ar fi putut Statul să le dea o sabie de pîslă şi nişte pinteni de bumbac: aşa, i-ar fi purtat în buzunar. Asupra ofiţerilor am opiniunile mele.
— L-ai văzut nevasta? O scoabă blondă, de două ori mai lungă decît el. Cînd ies împreună, parcă-i biserica lutherană cu mătura mea de la bucătărie. N-ai văzut-o? Toată ziua îşi face unghiile în fereastră. Uite-o, e la geam...
— Nu mi se pare aşa de urîtă. Dar ce halat fără gust!
— Nici n-am mai văzut o femeie atît de slută şi de puturoasă. Toate le face numai soldatul. Dacă nu i-ar fi teamă că-i rupe părul, l-ar pune să o şi pieptene dimineaţa.
— Ştii, eu am un principiu, stabileşte domnul Theodorescu-Fălciu. Nicio legătură cu vecinii şi

mai ales cu moştecii. Dacă îţi dă bună-ziua, poţi să răspunzi, dar nicio vorbă, nicio vizită, nu este-aşa? şi vei interzice şi lui Marinică să se joace cu fata lor.

— Ştii prea bine că nu mie îmi plac cîrdăşiile astea.

— Ce firmă-i aia de la poartă, Cloclò? întrebase domnul locotenent I. G. Petrescu pe doamna domniei-sale. Asta-i mai lipsea casei, o firmă... mai trebuie şi un clopot.

— « M. Theodorescu-Fălciu, licenţiat în Drept, advocat », rosteşte cu ironie doamna Petrescu, citind textul firmei din poartă. Nişte mitocani!

— A uitat să-şi puie bacalaureatul şi absolvenţa de patru clase primare; judeţul şi l-a pus. Nu există specie mai obraznică şi mai dezgustătoare ca tîmpiţii ăştia de civili. Toată lumea trebuie să ştie că-l cheamă Theodorescu, că e de la Fălciu şi că şi-a luat licenţa în Drept: le trebuie şi lor galon! Sînt sigur că a voit să-mi dea peste nas şi să mă provoace cu firma lui, ştiind că alături stă un domn ofiţer.

— Aş! nu-i atribuì atîta inteligenţă. O face din prostie. Uite-l că iese: vezi ce dobitoc e, se cunoaşte după ceafă.

— Mitocanul, poartă lavalieră... Tatsu, la Fălciu, tot lavaliere a purtat!... Şi are ghiozdan, ca agenţii de articole de băcănie. Trebuie să fie vre un escroc.

— Să nu te mire... Seamănă cu fostul nostru administrator de moşie, care a ruinat pe papà.

— Ai văzut? are cotlete ca Marghiloman.

— Şi un cercel în ureche.

— Şi ceas de aur...

— Dar pe nevastă-sa s-o vezi... deşi, să-ţi spui drept, n-au aerul că sînt cununaţi... O aia mică, neagră şi zbîrcită şi rea ca un şarpe. Toată ziua mătură, spală, freacă. Trebuie să fi fost bucătăreasă.

— Ştii deviza mea, desluşeşte grav domnul locotenent Petrescu: nicio legătură cu vecinii şi mai ales cu bestiile de civili.

— Se poate să mă crezi atît de lipsită de demnitate, Ionel? *Voyons!*

Timp de şase luni de zile, cele două familii au trăit geam în geam şi uşă-n uşă, fără să-şi adreseze cuvîntul. Familia advocatului aştepta să i se vorbească întîi, familia ofiţerului de-aşijderi. Cînd se întîlneau, bărbaţii, ca să nu iasă împreună, cu politeţele de rigoare atunci cînd nu pot să încapă doi pe-o poartă, unul dintr-înşii se oprea brusc din mers, îşi pipăia cu gesturi exagerate buzunarele, ca să vadă celălalt că a uitat ceva în casă, se întorcea şi aştepta din dosul perdelei.

— Te-ai întors din drum? întreba doamna Theodorescu.

— Idiotul ăla de ofiţer... răspundea domnul Theodorescu.

— Te-ai întors? întreba doamna Petrescu.

— Dobitocul ăsta de advocat... răspundea domnul locotenent.

Cu timpul, fiecare din membrii celor două familii era convins că familia vecină e compusă din « rîioşi », din « canalii cu nasul pe sus » şi din « pîrliţi obraznici ». Locotenentul fuma ţigări de « Damă », advocatul ţigări « Pelişor ».

— Sărăcia asta de ofiţer! observa advocatul.

— Face pe parvenitul! observa ofiţerul. Aruncă în curte mucurile lui aurite.

Copiii împărtăşeau opiniile părinţilor exact. Marinică, în vîrstă de patru ani, îşi încrunta sprîncenile fără păr, ca o fiară, lua gunoaie de jos şi

arunca în Bèbè. Bèbè, care avea cinci ani, asmuţea pe căţelul Benoni, un ghem alb cu vocea de lînă, asupra lui Marinică, pregătit cu un baston ce-i trecea de două ori de pălărie, să-l lovească. În inima lor persista totuş un dubiu şi se surprindeau zîmbind unul la altul şi poftindu-se din ochi: « Vrei să ne jucăm? ». Dar atitudinea li se rectifica îndată ce-şi întorceau capetele spre fereastra casei lor, de unde puteau să fie văzuţi.

Singuri se aveau foarte bine bucătăreasa Mariţa şi ordonanţa Dumitru, care călcau în fiece noapte consemnul primit cu solemnitate de la stăpîni. De la Dumitru afla Mariţa şi comunica doamnei Theodorescu-Fălciu tot ce se vorbea pe socoteala stăpînilor ei în căsnicia ofiţerului, iar Dumitru servea, dincolo, informaţiile Mariţei. Şi stăpînii tolerau, în definitiv, relaţiile slugilor, numai în scopul politic de-a cunoaşte zilnic opiniile vecinilor despre dînşii.

Un război lung a fost dus între cele două cucoane: cu pianul, cu garderoba, cu oltenii, cu bucătăria.

— Ăla cu portocale, striga doamna Theodorescu-Fălciu. . . Aici, casa din stînga. . .

Şi, cînd apărea precupeţul, doamna locotenent Petrescu ieşea, tocmea şi cumpăra portocale de douăzeci de lei.

— De ce te-ai dus la alţii, cînd te-am chemat eu? îl mustra pe oltean doamna Theodorescu-Fălciu, după ce olteanul ajungea la dînsa. Poftim! alege pe cele mai frumoase şi-mi lasă gunoaiele.

Şi doamna Theodorescu cumpăra portocale de treizeci şi cinci de lei, întrebîndu-l, la plată, cu vocea tare, dacă are să-i dea restul la o hîrtie de o mie.

În zilele calde ale lui Mai, doamna locotenent îşi scotea pe frînghie hainele de iarnă, mantalele, blănurile. A doua zi curtea era copleşită de blănurile mai numeroase şi mai scumpe ale doamnei advocat, care ţinea să dea rivalei sale « o lecţie ».

Dacă doamna Theodorescu-Fălciu cînta la piano *Colea-n vale la fîntînă*, doamna locotenent Petrescu, provocată, ridica ostentativ mînuşa cu *Si j'étais roi* sau cu *Faust*, pe care cea dintîi, mai puţin instruită, nu cuteza să le încerce. Şi cînd doamna Theodorescu-Fălciu, cu braţele aplecate, tăia voioasă bucăţile de carne, în fereastra bucătăriei, cu propriile sale mîini, distribuindu-le prin oalele înflorite de grădina variată a legumelor, doamna locotenent Petrescu se aşeza în geam cu un roman de Anatole France, citit cu băgare de seamă ca să i se vadă titlul.

— Să nu uiţi să-mi trimiţi băiatul de la Alcalay cu cărţile cerute, striga doamna Theodorescu-Fălciu bărbatului care pleca la tribunal.

— La cîte vine automobilul să mă ia? întreba din fereastră pe domnul locotenent Petrescu soţia sa, după ce-l vedea ajungînd la poartă. *Je m'en vais faire un tour de promenade*. . .

« A luat-o dracu! » îşi zicea doamna locotenent Petrescu, surîzînd batjocoritor către corpul de case locuit de vecina dumisale, care nu vorbea franţuzeşte.

În şase luni, atmosfera devenise destul de încărcată pentru ca o explozie să ia fiinţă dintr-o singură scînteie. Doamna Theodorescu-Fălciu căuta să arunce scînteia cu orice preţ, pentru ca *situaţia* să înceteze şi să se transforme.

Era într-o seară pe la şase, după o zi sufocantă de arşiţă. Ambele doamne stăteau la aer, pe trotuarul din faţa apartamentului fiecăreia.

— Dumitre, de ce n-ai stropit curtea?. . . se răsteşte doamna locotenent la soldat.

— Nu e rîndul nostru, răspunde Dumitru.

— E rîndul ălora de còlo, vrei să spui?

Acest « ălora », rostit cu dispreț, scoase pe doamna advocat din țîțîni și o făcu să izbucnească:

— Spune ăleia de dincolo să-și stăpînească gura, zise doamna Theodorescu-Fălciu.

— *Vieille brute!* răspunse doamna locotenent.

Doamna advocat rămase interzisă, nu din pricina ofensei, pe care n-a putut să o înțeleagă, dar pentru că a primit răspunsul în limba franceză.

— Nu-ți dă mîna să răspunzi, o iei pieziș... O să te-nvăț eu românește.

— *Fichez-moi la paix,* strigă îngălbenită doamna locotenent.

Tremurînd de mînie, ambele doamne se retrag precipitate în apartamente și cad pe cîte o canapea. Se aude:

— Marițo, dă-mi puțin eter...

— Dumitre, adu flaconul cu *eau-de-Cologne*...

Bărbații, cînd se întorc seara acasă, își găsesc soțiile cu capul legat, înfășurat în tulpane ude...

La domnul locotenent:

— M-a insultat țiganca!... Ai să te duci imediat să-i ceri socoteală.

La domnul Theodorescu-Fălciu:

— Dacă nu te duci să-i tragi două palme ofițerului și ofițeresei lui, nu meriți numele de bărbat.

Ofițerul era agitat ca un acid în reacție. Însă întîia oară o faptă afară din cale de eroică i se prezinta în cariera lui, ca să nu o considere, cu toată seriozitatea cuvenită. Să se ducă la advocat, să-l ia la palme în casa lui, nimic mai lesne... dar așa, pe nepregătite... E-adevărat că advocatul nu era decît un civil, dar lucrul i se părea greu. Agitația lui dete loc unei înțelepte prudențe.

— Cum?! mai eziți?! îl biciuia soția.

— S-ar putea? Mă duc imediat... Stai... stai să mă gîndesc.

— Cum, să te mai gîndești?!

— Înțelege, frate, că lucrul trebuie făcut, însă cu socoteală...

— Lașule! nu mai ții la mine... striga doamna locotenent Petrescu, înnăbușită în lacrimi de descurajare...

— Te rog, Cloclò, să fii rezonabilă și să-ți retragi cuvîntul... Cît despre domnul de vizavi, o să vezi imediat ce o să i se întîmple.

Soția domnului Theodorescu-Fălciu, mai convingătoare, izbutise să înfierbînte temperamentul soțului său, care îi descria anticipat scena palmelor:

— Intru fără să bat, îmi iese Moș Teacă înnainte, mă reped, lovesc uite-așa, de mai multe ori, și plec strigînd: canalie mizerabilă!

— Foarte bine, foarte bine! sublinia doamna Theodorescu-Fălciu.

— Dacă te-am tolerat pînă azi, animal cu chipiu, este pentru că ți-am acordat oarecare stimă. Încasează acum palmele mele de « mitocan », cum îmi zici... De un singur lucru mă tem, adăogă cu un ton ferm advocatul, să nu-l omor... Am o mînă grea... din care cauză m-am ferit întodeauna de scandal!...

— Nu te duci? întrebă doamna Theodorescu-Fălciu.

— Ba da, îndată... Mi-e bine așezată cravata? N-am nicio scamă pe mine?... Dă-mi o țigare aprinsă... Îl distrug! Să mă ierți, dragă, sînt cam enervat...

Și domnul Theodorescu-Fălciu iese brusc. Se oprește un moment la ușa exterioară, coboară încet cele patru trepte de la marchiză, își adună tot curajul, care i se clatină, străbate curtea îngustă, suie treptele, grele ca un Calvar, de la casa domnului locotenent, și bate în ușă ușor...

Domnul locotenent se găsea chiar în dosul ușii, pe care o deschide.

— Domnul? întreabă el, iute.

— Theodorescu-Fălciu, licențiat în Drept, advocat...

— Locotenent Petrescu, de la Marele Stat-Major...

— Sînt vesel...

— Nu mai puțin... poftiți înlăuntru.

Adversarii stau de un moment pe cîte un scaun, deopotrivă de muți. Amîndoi știu despre ce e vorba, niciunul nu știe cum să înceapă... Soțiile așteaptă cu inima micșorată, cu urechea atentă, măcelul. Unul din ei va ieși acum, cît de curînd, cu picioarele-n aer, pe fereastră... Mai bine nu le spuneau nimic din cele întîmplate. Locotenentul e cunoscut ca un om care nu cruță, și cine știe ce poate ieși din întîlnirea bărbaților. Advocatul e o fire violentă, de la care te poți aștepta la orice... Dar ofensa trebuia spălată. E prea tîrziu să revie, își încheiau soțiile raționamentul lor.

— Luați o țigare? întreabă advocatul.

— Cu plăcere, răspunde locotenentul.

— Ce călduri! se plînge advocatul.

— Într-adevăr, exorbitante, se plînge locotenentul.

— Plecați undeva, anul acesta? întreabă membrul baroului.

— Dacă bugetul va permite, am de gînd să-mi duc nevasta la munte... Dacă nu, o duc la tată-meu, la țară...

— Tatăl dumneavoastră stă la țară? întreabă advocatul.

— E preot la Stanca-de-Sus.

— Cum?! sînteți din Fălciu?!

— Chiar dintr-un județ cu dumneavoastră, răspunde locotenentul.

— Ciudat! Eu sînt de la Stanca-de-Jos. Cum, părintele Ghiță e tatăl dumneavoastră?

— Însuș părintele Ghiță. A trebuit să ne cunoaștem tocmai la București... răspunde locotenentul.

— Și cu un prilej nu tocmai agreabil... precizează advocatul.

— Ei bine, cine se ia după cucoane?

— E-adevărat... Vasăzică sîntem conjudețeni...

— Am putea zice că sîntem chiar consăteni...

Pauză de entuziasm.

— Să trăiești, domnule locotenent! strigă cu o expansiune subită advocatul Theodorescu-Fălciu.

— Să trăiești, domnule Theodorescu! Dă mîna încoace și să căutăm să ne cunoaștem mai bine.

Pauză de reculegere.

— Vrei să luăm mîine seară masa împreună?

— Nu se poate, e prea repede... Să potolim întîi cucoanele...

— Să o luăm singuri, în oraș...

— De acord.

— Mîine la șapte seara, ne întîlnim în fața Teatrului...

— Înțeles... La revedere...

Scena a durat o bună jumătate de ceas, și cucoanele sînt îngrijorate. Ambii adversari par să fi murit în luptă, în salonul de la stradă. Cînd se întoarce fiecare lîngă nevastă, nimic din toaleta lor nu părea deranjat. O tăcere adîncă.

La domnul locotenent:

— L-ai pleznit cel puțin bine?...

Locotenentul izbucnește într-un hohot de rîs nebunesc...

— Ba bine că nu ... L-am învățat eu minte, pe el...

— Hai, spune-mi cum a fost! se roagă soția.

— Las', că-ți spui mîine. A! dar uitasem să te înștiințez. Mîine seară sîntem invitați în oraș la masă.
— La cine?
— Ce-ți pasă? Fii gata îmbrăcată la șase jumătate seara.

La domnul Theodorescu-Fălciu:
Soția îi taie drumul, întrebîndu-l:
— Ei?
Tăcerea jenată a domnului Theodorescu-Fălciu. Aprinde o țigară. Mirarea cucoanei.
— Ei?! Văd că taci...
— N-ai idee ce băiat cumsecade e locotenentul!
Stupefacția doamnei Theodorescu-Fălciu.
— Te-a îmbrobodit, moleșitule...
— Un om și jumătate... E dintr-un sat cu mine, e din Fălciu și el...
— Cine?! Locotenentul?!...
— El... Tare de ispravă... un admirabil moldovean. Băiatul lui popa Ghiță din Stanca-de-Sus.
— Dar ofensa?
— Hai la masă... răspunde domnul Theodorescu-Fălciu. Am pledat cinci ore în șir... Mi-e foame...

AFACERE COMPLICATĂ

Terminîndu-se cu bine asasinatul, m-am prezintat viitorilor mei advocați. Cu toate că luasem bune măsuri să nu fie descoperit, ce mi-am zis? Poate că trebuie să fiu prevăzător. Cîtiva agenți începuseră să-mi dea tîrcoale. Haide, ia-ți inima în dinți, băiete, și îngrijește-te de cîțiva juriști, de preferință doctori în Drept, eventual de la Bruxelles. Tot un Drept au învățat și cei care o să mă acuze și cei care mă vor apăra: chestia este cum vezi chestiunea.
— Domnule doctor, i-am spus advocatului, am trebuință de luminile dumneavoastră. Prevăd că o să am un proces greu. Se va putea să fiu și arestat: cîte nu se întîmplă în această țară!
— Dacă ești cumva comunist, declin orice competință. Nu e vreme de turburări și dezordini. Societatea are nevoie de liniște și reculegere, și fiecare nebun are o atitudine și o idee neconformă cu marile cerințe ale momentului. Todeauna trecem printr-un « moment », și cel de față este cel mai penibil. Te rog să-ți vezi de treabă. Caută alt advocat. La revedere, sînt ocupat: mă așteaptă clienții.
Nu l-am lăsat să se scoale și să mă congedieze.
— Am venit pentru altceva, domnule doctor.
— Zi: maestre. Doctor se zice numai la moașe.
— Domnule maestru, află pricina ce mă aduce la dumneavoastră, i-am răspuns.

— Nu se întrebuințează domnule cu maestre, primul fiind conținut într-al doilea, observă viitorul meu advocat. . . Faliment fraudulos?

— Nu, maestre. Altceva.

— Falsificare de bani? De un pol, de o sută, de o mie? Ia loc.

— Nici asta.

— Ești un caz și mai interesant: cît ai delapidat?

— Am ucis! zisei.

Maestrul zbîrci sprînceana: mă crezu gelos și răzbunător din iubire.

— Nu vă lăsați de așa dragoste, ce dracu! O să înfunzi pușcăria. (Maestrul era feminist.) Cum adică, reluă maestrul, nu are și femeia dreptul să vă înșele o dată pe voi, că numaidecît scoateți revolverul?

E adevărat că, prin vîrstă, maestrul, care fusese un mare crai pe vremuri, nu mai aparținea pluralului nici la persoana a doua. El se îndrepta spre ambigen.

— Onorate maestre, am răspuns otova și monoton. Am ucis pe mătușă-mea, pe mama ei și pe nevastă-mea, într-adevăr, însă nu pentru motivul bănuit de dumneavoastră.

— De ce n-ai spus de la început?. . . Neînțelegeri familiale?. . . Nepotrivire de caractere?. . . Furie motivată?

— Nu, maestre. Bani!

— Cum bani? Precizează, zise maestrul, nițel însuflețit.

— Pentru bani, maestre. . .

Și cum simțeam că maestrul se indispune, confundîndu-mă cu un asasin ordinar, care ucide ca să fure o poșetă, i-am pus inima la loc.

— Bani mulți, maestre, i-am zis, douăsprezece milioane. . . Avere. . . moștenire.

— Așa spune, domnule, zise maestrul. Hai, stăi colèa lîngă mine și povestește. . . Nu iei o cafea? Poftim o țigare. . . Te-ai adresat mie, — nu este așa? — ca unui penalist cunoscut și încercat.

— Desigur, maestre, dar să nu spuneți că am asasinat: asta e pentru dumneavoastră, așa, personal. . .

— În justiție, lucrul se schimbă, zise maestrul. Nicăieri nu se schimbă lucrurile ca în justiție. Cum ai făcut?

— Pe una am strîns-o de gît pe la spate, și celeilalte i-am dat niște picături de stomac. Ca să meargă repede, pe a treia am lovit-o cu toporul în cap: dormea.

— Ești singurul hered? întrebă cu tehnicitate maestrul.

— Da.

— Fără niciun copărtaș, nici de aproape nici de departe?

— Fără.

— Pot să văd actele? întrebă maestrul, ajustîndu-și monoclul.

După examinarea actelor, maestrul zise:

— O să te coste două sute cincizeci de mii de lei. . . Și poate încă ceva în plus. Afacere complicată.

Avui o mulțumire. Asasinatul meu începea să se numească « afacere », și maestrul, ca să se simtă mai bine, avea nevoie de termen juridic. « Afacere complicată » era și mai bine, dîndu-i asasinatului un sens politic. Și riscai o întrebare, cam turburat de o duhoare, ce-mi venea de la suflet.

— Ce-i sîngele în juridic, maestre?

— Corp delict, zise maestrul.

— Dar toporul, maestre?

— În juridic nu este topor, zise maestrul, — și chiar dacă e vorba de un corp tăios ori contondent, nu pomenim de el. Obiectele intră în vocabularul trivial numai al judecătorului de instrucție

și al procurorului, care nu contează... Noi discutăm dintr-un punct de vedere abstract.

— Nu e cam mult două sute cincizeci de mii de lei, maestre? întrebai, cam jignit.

— La douăsprezece milioane?! fă socoteala cît vine la sută. E derizoriu.

Maestrul avea în principiu dreptate, dar cînd ai douăsprezece milioane procentul e supărător.

— Și îți voi face o apărare demnă de acest sacru cuvînt. Ipoteza mea e categorică: nu ești vinovat și nici nu poți să fii vinovat. Știi cine-i vinovatul? Procurorul. Justiția e mai vinovată decît orice delicvent.

— Îmi place și acest cuvînt, maestre, zisei măgulit. Și mi se pare că mai sînt și altele.

— Cîte vrei, iubitule, zise maestrul. Politețea noastră este pentru acuzați, pentru deținuți și preveniți. Chiar închis și judecat, încă nu ești un condamnat, căci ani de zile poți fi un apelant, un recurent. Și pînă în doi ani uită toată lumea, uiți și dumneata și uităm cu toții.

— Nu mai lăsați ceva? mai întrebai o dată.

— Nici nu se poate vorbi. Speța e dificilă.

Devenisem « speță » și plecai reconfortat. Acum poate să mă și aresteze, mi-am zis.

Pentru că nu aveam numerar la mine, i-am lăsat maestrului un gaj acont: părechea de cercei cu mărgăritare mari, ale mătușii. I-am zmuls din urechile ei, după ce a căzut, fără să-i mai desfac, cu carne cu tot, și poate că mai aveau un grăunte de sînge pe montură, cînd i-am pus maestrului în mînă.

El, ironic:

— Nu cumva or ști cerceii ăștia ceva?...

Și-i închise într-un sertar.

— S-ar putea să credeți, maestre, una ca asta? Ar fi din partea mea o măgărie.

— Glumesc, zise maestrul. Adu mîine banii.

Ce-mi place mie la advocatul pe care mi l-am ales, este că e un om săritor. El sare și pentru un sfert de milion, dar și pentru zece mii de lei, și nu există pentru el nici tîlhar, nici escroc, nici hoț de buzunare caracterizat. Avînd psihologie, judecata lui e nepărtinitoare și largă. E un chemat, chemat să apere și să scape omenirea ; un mîntuitor. Cu o liniște a conștiinței admirabilă, el ascultă confidențele scîrnave, umblă cu păturile de sînge și cu bandajele cu puroi, senin ca un înger care zîmbește. Era, pe scările frumosului apartament cubist pe care îl ocupă, toată clientela pușcăriei, și el primea pe fiecare cu aceeaș milă, cu aceeaș bunăvoință, împărțind cu zlătarul, cu geambașul, cu spărgătorul, dacă nu pe din două, cel puțin în proporție de douăzeci și cinci la sută, onorariul muncii acestor nefericiți ai codului penal. El nu alege, știi? să zici că ar prefera o victimă unui asasin, că ar putea să refuze un proces subt pretextul că ar fi scîrbos, o cauză puturoasă. Pentru el, ca pentru medic, toate bubele sînt operabile, și cele din fundul gurii și cele din intestin. E obligația lui morală, determinativul lui ceresc. Numai să te prezinți cu onorariu, că își bagă degetul și miroase în orice orificiu.

Singura speță care-l jignește în așteptările lui juridice și în idealul lui umanitar, e a clientului fără parale, imbecil, care, după ce a înjunghiat o familie întreagă în somn, n-a fost în stare să găsească și să păstreze, pentru interpretarea legii și a dreptului, măcar una sută mii lei, plătiți înnainte.

SIMPLĂ POVESTIRE

Vorbeşte un ofiţer întors din Balcani:

— Am luat şalupa, ne spune el, mai mulţi, locotenenţi, căpitani, un maior, şi am pornit pe Dunăre de-a lungul coastei bulgare. Pentru că aveam slobode două zile, am luat cu noi, ca să petrecem, pe bord, soţiile şi copiii. Liniştită şi docilă, Dunărea lăsă drumul deschis şalupei noastre, care ne duse plutind pînă la Samlău şi Găureni.

În parte, malul bulgăresc era inundat. Dacă uneori ne puteam scoborî pe pămînt, poteca noastră era repede întreruptă de cîte un braţ de mlaştini sau scobora pe nămolul crud al cîte unui heleşteu format într-o noapte. Ca să ne facem drum înnainte, trebuia să ne întoarcem în şalupă, să vîslim mai departe şi să plecăm din nou pe ţărmul umed şi moale.

Pînă într-un loc fusese coasta destul de pustie şi, pe valuri dulci, ţara bulgară se ridica departe sau se pitea deodată, subt norii boltiţi şi legănaţi, pe matca grea şi turbure a undelor opace.

În dreapta Samlăului, prisosul Dunării săpase cu furie o viroagă din care apoi s-a scurs, lăsînd în coastă o gaură largă, deschisă sus, liberă spre rîu şi zidită în fund. Era un colţ adînc, asemănător cu o jumătate de beci surpat, din care ar fi rămas în picioare doi păreţi şi ungherul din fund.

Simţim că în strîmtoarea mocirloasă a viroagei ceva se petrece, neobişnuit. Şalupa noastră luneca mînată lin într-acolo. Cu luneta, începem să desluşim de pe bord o mişcare, ca şi cum pămîntul golfului scobit în mal se frămînta singur, fierbînd. Apoi nămolul se decolorează şi, tot mai mult, se deosibesc uniformele verzui şi cenuşii ale trupelor noastre. Vreo şaizeci de soldaţi, într-adevăr, se îndeletnicesc cu nu ştim ce precis, căci nu ne-am apropiat îndestul. Ei par ocupaţi, s-ar zice, să scoată Dunărea din viroagă, să o stăpînească şi să o deşerte. Unii sînt culcaţi pe pîntec, ca şi cum ar căuta să-i desfacă albia pe dedesubt. Cîţiva se strămutau pe picioare. Alţii păreau îngenunchiaţi.

Cînd ochiul putu să înlocuiască luneta şi socotirăm că vasul îşi îngreuia plutirea, oprirăm şalupa şi ne uitarăm cu de-amănuntul.

Era o tabără izolată, de holerici... Trupele cele multe campau departe de dînşii, pe solul şes şi uscat. Se distingeau cu luneta forme de corturi tocmai subt gura zării. Iar la vreo doi kilometri de viroagă, un rînd de sentinele, pe care, ca să le poată vedea, bolnavii se tîrau în sus pe păretele malului surpat, scoteau capul, cu şapcă, din groapă, uitîndu-se într-acolo, spre fraţii lor sănătoşi. Ei aruncau cîte o privire furişată, căci sentinelele, armate cu puşti de distanţă, purtau în gîtlejul ţevilor de fier, gloanţe de război. Şi uitătura lor putea să fie expresia unui dor de prietenie şi bunătate, o ultimă salutare către camarazi, o voinţă de revoltă. Unul care ajunsese astfel cu greu pînă la marginea gropii, agăţîndu-se cu degetele de cîţiva mărăcini, se rostogoli înnapoi în groapă, şi tovarăşii lui făcură semne între dînşii că el ar fi murit.

De fugit niciunul nu putea să fugă. Înnaintea lor era Dunărea imensă, înnapoia lor erau sentinele şi puşti. Viaţa trebuia să li se petreacă toată în

fundul de mîl al viroagei. Iar șalupa noastră nu putea să le fie de niciun ajutor pentru că eram sănătoși, iar ei erau holerici... Și apoi, înțelegi... disciplina și copiii noștri...

La gesturile lor că ar voi să se împărtășească din plăcerile noastre, că ar voi să mănînce, să se odihnească, n-am putut răspunde, ca și cum nici nu le înțelegeam. O turburare chinuitoare creștea cu toate acestea în noi și, nemaigăsind cuvinte ca să-i deplîngem, înfiorați și mîhniți cum nu mai fuseserăm toată viața, ne uitam unii la alții, șoptind cîte ceva; o ură gravă ne copleșea inima de soldați și de oameni. Nu puteam înțelege cum erau bolnavii aceștia izolați ca pe o insulă lugubră, fără camarazi, fără medici, fără corturi, într-o prăpastie de humă, amenințați, la prima clătinare mai mare a Dunării, să fie înnecați ca într-o căldare.

Cine-a putut avea ideea acestui funebru adăpost de naufragiați? Cine va răspunde de nefericirea acestor șaizeci de bărbați tineri și frumoși, de cruzimea cu care au fost aruncați de vii în fundul Dunării ucigătoare?

Ce să răspundem? După cum morții sînt vinovați de a fi murit, și aceștia sînt vinovați că sînt holerici.

Maiorul, — un rezervist, — își întoarse capul lui bătrîn de la noi și, ducînd cu violență mîna la ochi, izbucni într-un hohot de plîns înnăbușit. Și atunci, toți care ne uitam și nu cutezaserăm încă să plîngem, nu mai puturăm opri lacrimile în noi. La un moment, cînd soldații bolnavi întindeau brațele lor multe către șalupa noastră, noi priveam încruntați în jos, mascîndu-ne ochii fierbinți cu cozorocul chipiului.

Vîslașii șalupei ne deteră cîteva amănunte. Li se aduce holericilor hrană o dată pe zi. Mîncarea lor e așezată la o distanță de două sute de metri de viroagă, și după ce a fost lăsată acolo și aducătorii s-au depărtat, trîmbița unei sentinele vestește celor ce au mai rămas în viață în viroagă, că pot să o ia. Atunci cei mai valizi ridică pe genunchi și coate coasta, escaladează groapa, se apropie de pîine și brînză, și se întorc, cu sarcina lor, acasă. Cred că trîmbița sunînd într-o zi, n-a mai ieșit să întîmpine pîinea nimeni, sau că cel din urmă care s-a tîrît pînă la dînsa nu s-a mai putut întoarce...

Viața viroagei era neînchipuit de ciudată. Soldații care se mai puteau mișca se aplecau peste cei întinși cu spatele pe nămol; se încercau să-i îngrijească, să-i îmbărbăteze, ca niște părinți; îi îmbrățișau, îi sărutau pe vrunte, în vreme ce agonia începea să le scuture mădulările și lor.

Cît timp șalupa noastră staționa în fața acestei omeniri osîndite, au murit doi din soldați. Și am luat parte atunci la un spectacol extraordinar, pe care nu ți l-aș putea descrie nici în frumusețea, nici în groaza lui. Bolnavii se puseră să sape înlăuntrul gropii lor cîte o groapă pentru morți, și ei, care aveau să moară poate mîine, îngropară pe cei ce muriseră azi.

Lopata lor scotea însă, în loc de pămînt, grămezi de nămol, și astfel camarazii care închiseseră ochii erau înmormîntați de-a dreptul în sînul nămolului curgător, — peste care nu era niciun preot ca să se roage, și singur ochiul rece al lui Dumnezeu mai lăsa cîte o căutătură pustie.

Am să-ți mai povestesc, dragul meu, și alte lucruri, pe care e bine să le cunoști.

Șalupa noastră se întoarse, și viroaga rămase la locul ei, între valuri și sentinele.

SCRISORI DINTR-UN RĂZBOI

Locotenentul G. Beizadea
către prietenul său
Iancu Dihorașcu

Filipopoli, decembrie 1912

Ce-ți pasă! Stai la București, la cald, și-ți numeri cu satisfacție rîndurile de haine din dulap, răsucindu-ți mustața, — pecînd noi ne batem pentru patrie, înnecați de fum și mînjiți de sînge bulgăresc. Ai gulere călcate cu lustru, jiletci de catifea, ghete de căprioară; mănînci trufandale, bei șampanie și vinuri și... mă-nțelegi. Dacă n-o trece vre un glonte prin burta calului cu dăsagii, care duce corespondența pînă la Dunăre, ai să zîmbești cu mulțumire că tovarășul tău de chef trăiește și că, mai ales, te invidiază. Noi, cei de pe aci, slabi, în cămăși, cu cizmele scîlcîi și rupte, o ducem prost detot și ne gîndim cu durere la timpurile de pace, cînd profesia armelor era, într-adevăr, o nobilă carieră. Calea Victoriei, cu trăsurile și trotuarele-i pline de conițe, restaurantele, — «Capșa», «Flora» — ne trec prin amintire ca un vis ce lasă departe setea de glorie și cununile de laur. Între noi fie zis: patria să ne cam slăbească, și dafinul cu care vrea să ne imortalizeze să și-l mai puie și-n chiftele. Oameni sălbateci sîntem noi, coane Iancule, să plecăm așa, fără de rost, să ne stricăm uniformele, să ne înnăsprim podul palmelor de sabie și cu

căpăstrul? În toată lumea asta nu-i o picătură de glicerină, nu-i un pămătuf de pudră, nu-i un flacon măcar de apă-de-Colonia; trăim ca niște bestii, pînă și fără corset.

Înțeleg războiul și-l admit, e o necesitate absolută; prin el se afirmă un popor, el înlesnește progresul și întărește țările; neamul care-i lipsit de vitejie, de acest idealism ce-i particularitatea ostășimii, e un neam decăzut și aproape de întoarcere la barbarie. Dacă-ți aduci aminte, eu am fost de la început pentru război și am intrat într-însul cu hotărîre și cu un spirit de sacrificiu admirabil. Ceea ce nu înțeleg este să ne batem noi, noi intelectualii acestei forțe care fără noi n-ar însemna nimic, mințile și sufletele scumpei noastre patrii, oamenii de familie veche ca noi, destinați de natură să continue Floarea Neamului. Ce s-ar face țara dacă și-ar pierde boierii ei, e grozav cînd mă gîndesc. Da, noi să intrăm în foc, noi, acești cîțiva, cînd avem o sută de mii de oameni fără răspunderi sociale, ca să se lupte și să moară! Îți spun drept că sînt revoltat. Nu mai poți tu ciupi puțină curte, nu mai poți lua o prăjitură la « Riegler », nu mai poți juca un pocker, nimic! simți cum te tîmpești. Poc-poc! bum-bum! toată ziua, și trîmbițe și larmă și nesiguranță. Da, acesta e cuvîntul, nesiguranță. Adevăratul inconvenient al războiului este că nu ești sigur de nimic, poți să mori orișicînd, așa, foarte simplu. În loc ca tocmai atunci să fii mai asigurat, căci patria are nevoie de dumneata, în timp de război nu mai pricepi rostul lucrurilor și îți zici dezgustat: pentru asta am venit? ăsta e războiul? — și numai cînd te bați și riști să fii bătut ajungi să pricepi că milităria nu-i o carieră, ci o bătaie, ca să zic așa, de joc.

Cînd am plecat din capitală, eram ca niște domnișoare de frumoși, cu mîna dreaptă colo-n șold, înmînușată, cu stînga pe vîrful mustăcioarii,

șoldul puțin strîmbat cu eleganță, pieptul scos ca un sîn de fecioară, mîna cuprinsă la încheietură de o brățară de aur, sabia fină ca o umbrelă de dantelă, ghete boboc! atitudinea *droit-devant* care băgase cucoanele în răcori. Ne gîndeam la o găteală nouă, cercei cu briliante, evantalii, coliere de perle, și-abia inauguraserăm la gulerul tunicii un început de *boa* de blană, că ne turburară bulgarii ăștia și războiul. Poate că vara viitoare moda virilă ar fi atins un grad și mai mare de dezvoltare, și am fi putut ieși pe trotuare într-un decoltaj de muselină, care aburește formele și le face provocătoare, în vreme ce femeile vor fi arborat, în schimb, pamponul, tunicile cu nasturi de alamă, egretele — uitate în alcova nupțială a femeilor măritate. Ah! haina, haina, blestemata! m-a hotărît să îmbrățișez cariera și să fiu un mare patriot.

Și-acuma, domnule Tablabașa, care stai la București, fericitule, distracția noastră cea mai căutată este, în orele libere, cînd se ridică de pe cîmp cadavrele, să ne ucidem păduchii. Da, e trivial. Oriunde bagi mîna, în sîn sau mai jos, la guler, la pantaloni, scoți cu trei degete, ca dintr-o solniță, păduchii. Păduchii noștri se înmulțesc cu păduchii răcanilor morți. Cînd încep trupurile să se răcească și savoarea sîngelui se strică, atunci vezi puricii părăsind cadavrele și sărind încoace ca niște ace de cusut.

Am zdrobit pîn-acum de trei ori dușmanul, care mai rezistă grație ajutoarelor slave clandestine, care sosesc pe mare. Eu, din fericire, am știut să mă învîrtesc și m-a dat la infirmerie, unde riscurile mai puține nu mă împiedică să slujesc patria cum se cuvine, să-mi apăr moșia (Valea Crăpată, cinci mii de pogoane). Bandajele dușmanilor răniți le întind uscate, pentru ca, primenindu-le, să se lipească de rană bine și să poată rupe bandajul precedent o bucată din carnea vrăjmașului, mai mare. Pe ochii unui căpitan, orbiți de foc, aplicai adineaori o soluție de acid sulfuric, patruzeci la sută; bulgăroiul răcnește lîngă mine și abia de-l liniștesc o clipă, din cînd în cînd, cu un ghiont în coastele de jos. Pentru infectarea mai grabnică a rănilor crude, iau puroi de la altele și doi-trei viermi, și aplic. Unor dușmani, răniți la cap și la ceafă, limba le rămîne afară; m-apropii de patul lor și cu o foarfecă excelentă le retez ce atîrnă. Altora le bag spărturi de sticle în subsuoară și le strîng brațul ca să le apese în scobitura cu păr. Un exercițiu în care sînt cel mai îndemînatec din camarazi, e scoaterea violentă, din rădăcini, a unghiilor de la picioare, cu cleștele. Medicii însă sînt niște sentimentali idioți, pe care cartea i-a stricat. Închipuiește-ți că pentru ei un soldat dușman trebuie tratat ca și unul de-ai noștri; egalitate, pricepi? Cu soldații noștri sîntem umani: îi rînduim în șanțuri și aruncăm varul trebuincios, și-apoi pămîntul, peste dînșii, de vii. Asta se cunoaște mai cu seamă după ce-ai azvîrlit în fundul gropilor un rînd de pămînt: pămîntul se mișcă și se scoală puțin, se întoarce și cade iarăș.

Întîlnești uneori figuri cunoscute în București și chiar celebre. N. Iorga e la bucătărie, unde a cerut să fie detașat prin favoare specială. E un om plin de bravură și îndeamnă la păstrarea bunelor așezăminte și la război crîncen. Cu o singură particularitate: cînd bubuie tunurile, el se pitește după cazan, ca și ajutorul lui. Dar la un mare savant această grije de a se conserva pentru binele cultural al țării sale e o temeritate de un ordin înnalt. Zice că ia note pentru o lucrare națională, care va fi urmarea monumentalei sale opere *Anul 1907*, pe care ai citit-o. Iorga are un principiu bun: istoricul să vorbească de evenimentele din vremea lui.

Îți trimit, aci alăturat, un fir de păr, ce mi-a ieșit prin căciulă.

Te sărut, și de-oi scăpa cu viață din luptele la care voi mai lua parte, ne vedem la « Capșa », unde, plin de decorații, pieptul meu va străluci ca un bidon de petrol. Rupe scrisoarea asta, te rog.

Gică Beizadea

Maior Tecuș
către maior Teacă

Ah! Cine a mai născocit și presa asta blestemată! Cînd nu erau ziare și nu erau ziariști, viața oficialității curgea dulce ca un vis. Ce făceau zapciul, proprietarul, era bun făcut, și nu se afla în blagoslovita noastră țară nimeni ca să citească. Hîrtia, cerneala, tiparul — ce curată întrebuințare aveau pe vremuri! Omul cu frica de Dumnezeu și de boier citea și el, cînd citea, cărți de rugăciune care astîmpără poftele cele rele ale omului.

Astăzi s-au răsturnat toate: tiparul slujește la alte trebuințe decît cele sfinte, și în loc de minee, de ceasloave, mașina scoate jurnale. Bîrfitorii se țin de capul oamenilor, și unde-i judecă, unde-i tăvălește, unde-i înjură! Ți-este și rușine să vezi că nu te mai poți distra și tu cu cîte ceva din leacul bolnavilor, din sudoarea țăranului, din mîncarea soldaților.

N-apuci să tragi cîteva ciomege și dumneata în spinarea unui țărănoi, că toate lichelele de la gazete se năpustesc și te țin de rău. Abia înmoi oasele unui răcan, că jurnalele ies cu fapta dumitale tipărită.

Dacă nu se vor lua măsurile de trebuință, nu știu unde o să ajungem. N-o să mai fii în stare să dai soldaților pîine mucegăită, sau ceva ghionți, să pui, de, ca omul, niscai pămînt în loc de niscai ovăz în saci; n-o să mai poți băga în buzunar nici un singur vagon de tutun. N-o să mai facem case, n-o să mai cumpărăm moșii, și o să fim reduși la cea mai cumplită mizerie — a lefurilor noastre.

Nevastă-mea s-a dus la prăvălia « Universel » din București. Fiindcă începuse mobilizarea, ce și-a zis și ea? — că e bine să se aprovizioneze pentru scumpa noastră armată. A cumpărat femeia de toate: parfumuri, perii de dinți, pomezi, pudre, sulimanuri — ca la război. Să tot fi făcut toate astea vreo șase sute de lei, o bagatelă. Și cînd, la plată, a voit să dea un bon de rechiziție, închipuiește-ți, dragă, că n-a vrut casierul să-l primească. Auzi dumneata, soție de maior să capete un asemenea afront! Să-i spuie ei franțuzul sau jidanul acela insulte, cum că pudra, săpunul de toaletă, parfumeria, n-ar fi obiecte de rechiziție și că n-avem ce face în armată cu ele. Auzi dumneata, că n-are ce face... soția de maior! Noroc că n-am fost în București; mare noroc a avut franțuzul sau jidanul acela. Intram cu ofițerii mei în prăvălie, și praf și bucăți făceam dintr-însa — și din franțuz.

Ei bine, și asta e pusă în jurnal, și toate au fost sau o să fie puse, și nimeni nu se gîndește că jurnalele au ajuns periculoase și anarșiste. Le e teamă, domnule, și nu știi de ce. Cu zece soldați de-ai mei, să mi-i dea mie pe mînă, n-aș avea ce alege din toți jurnaliștii și ți-aș face, mă, o ordine în țară, să nu mai crîcnească nimeni. Și atunci, să vezi tu bine și trai!

Și să știi tu cine sînt gazetarii ăștia! Niște prăpădiți. Nu sînt în stare să comande nici « Înainteee... arș!». Să-i vezi, mă, ți-e scîrbă de ei. Să-i auzi ce brașoave le ies din gură. Idei, constituție,

libertate, vot universal, drepturi la țărani. . . Cine-a mai auzit de astea la noi, în biata și scumpa noastră țară?! Te-apucă, așa, o poftă să intri cu cravașa în ei și, după ce i-ai bătut măr, să-i trimiți la închisoare și la Consiliul de Război.

Să vezi cum ne ia ei pe noi, capacități bătrîne și cu experiență! Să vezi cum ne vorbesc de datorìi, — ei, mă, ei, îți vine să turbezi. I-auzi cin' să te cheme la datorie, un jurnalist!

Și s-a învățat lumea să meargă la ei, să se plîngă la ei și să-i asculte. Îl umpli de sînge pe vistavoi și vistavoiul se duce să se plîngă și e ascultat. . . Spui drept că pe mine mă apucă tremurul dimineața cînd mă scol și mi se aduc jurnalele. Și tot așa și seara. De cîte două ori tremur în fiece zi. Te pomenești că vre un nespălat vorbește și de mine. Nu că aș avea ceva să îmi reproșez, — ferească Dumnezeu. Am fost și sînt un model de maior și desfid pe oricine să-mi găsească o neregulă cevașilea. Dar mai știi de unde sare iepurele! Cum te-a luat pe tine, că ai băgat hamuri, cauciucuri, cai și otomobile în buzunar, tot așa mă poate lua vre un spurcat și pe mine, și-atunci ce să faci? Cum să răspunzi? Cum să strici disciplina, — mai cu seamă că derbedeul care scrie zice că are și probe. Mă-nțelegi?

Nu! eu m-am luat de gînduri. Văz că în loc să încetineze, jurnalele se înnăspresc, și chiar foile partidului nostru au ajuns să se ocupe de daraverile și prostiile astea. Care-i ideea ta? Zic «idee» și mi-e greață, că prea e gazetărească vorba asta.

Uite ce frumos se poartă lumea cumsecade, judecătorii, popii, superiorii noștri. Ei au interese, domnule, nu sînt desculți și pribegi, ca gazetarii.

Ei nu zic nimic. Ei își văd de treabă, fiecare cu rostul lor, — și vorba ceea: dacă nu curge, pică și la ei, că de aia sîntem oameni și trebuie să trăim în armonie, că mînă spală pe mînă, nu merge cu toporul.

Te rog să-mi răspunzi, că am să-ți scriu multe și trebuie să punem cu botul pe labe pe dușmanii neamului nostru.

Te îmbrățișez,

Maior Tecuș

PASTORALĂ

Domnul Ionel Lăcustă-Termidor a făcut anticameră cu întreruperi mici și indispensabile, întîi două, apoi opt zile. Directorul Teatrului Național anunța mereu că a plecat la Cluj, la Viena și, în sfîrșit, la Cleveland (statul Ohio, din America de Nord). Domnul Ionel Lăcustă-Termidor n-a crezut nimic. Șeful de cabinet, un tînăr cu figură de fecioară brună și cu buzele groase, vinete, de Sulamită, i-a oferit gratuit loja de la galerie. Domnul Ionel Lăcustă-Termidor, obsedat de ideea lui, a refuzat cu rînjet de cochetă recunoscătoare ştiinţă. Şi n-a plecat. Vineri pe la amiaz, cînd anticamera era plină de actori și actrițe, directorul de scenă, bătrînul Costi, ieșind din biuroul directorului, l-a luat deoparte și l-a întrebat încruntat părintește:

— Vrei un «ajutor» din partea Teatrului? Cît?

— Nu. Am venit să dau eu ajutor Teatrului, a rînjit otrăvit și superior domnul Termidor.

Sîmbătă pe la patru după-amiaz, după ce din anticameră plecase și șeful de cabinet, a ieșit, sigur de sine, și directorul, cu pălăria în cap, pardesiul pe braț, și în colțul gurii o țigare care-i irita ochiul și îi schimba fizionomia, și-așa schimonosită de nopți nedormite.

— Ce e, domnule, tot n-ai plecat? Nu ți-am spus că sînt în America?...

— Domnule director...

— Care «domnule director...»? Te ții de fleacuri. Cu purtările dumitale deșuchiate ai compromis literatura. Mi-e și rușine să mai spun cuiva că sînt poet... ca dumneata!

— Am venit cu o piesă...

Şi în timp ce domnul Ionel Lăcustă-Termidor caută adînc în buzunarul hainei, o teamă cleatină ca un vînt bolnav culmile sufletești ale domnului director. Cine e, în definitiv, acest vagabond? Nu stă scris în Catehismul Înțelepților din India și Singapore că lumea se sprijină pe trei calici, luminați de harul lui Dumnezeu, și care pot fi sacagiul de pe uliță, băiașul de la rîu sau cerșetorul cu picioarele gangrenate de la ușa pàgodei? Și nu e Lăcustă cel mai calic dintre scriitori, care sînt și ei niște calici? Toți jurisconsulții, medicii, profesorii de geologie și șefii de culoare, ale căror piese au fost reprezintate în cursul stagiunii, s-au dovedit sufletește mai mìzeri decît mizeria văzută a acestei haimanale cu înfățișarea de prăjină îmbrăcată... Unde se ascunde Prințul Spiritului care să comande cu braț întins oștilor de umbre ale poeziei dramatice, astfel ca bătălia de pe scenă să nu mai fie, ca-n ultima iarnă, o jalnică înfrîngere și o pieire în zmîrcurile banalității?... Dacă în acest trup jigărit Dumnezeu a sălășluit un suflet de creator și de comandant?

Dar în locul manuscrisului, domnul Ionel Lăcustă-Termidor scoate o tabachere de nichel și, politicos, oferă:

— Faceți o țigare?

— Unde e manuscrisul? Nu, mulțumesc, nu fumez.

— Care manuscris?

— Piesa cu care zici că ai venit.

— Piesa o am în cap. Vreau să vi-o povestesc, și dacă o veți găsi genială și demnă de reprezentare. . .

Directorul privește drept în ochii publicistului, care-i primește căutătura cu una atît de candidă și serioasă, că directorul se hotărăște.

— Poftim la mine-n cabinet.

Deschide cele două uși capitonate, îi face loc să intre-ntîi, și, așezîndu-se la biurou, după ce se ușurează de pardesiu și pălărie, rostește scurt:

— Ascult.

Domnul Ionel Lăcustă-Termidor întinde amîndouă mîinile, de parcă ar trebui să facă ceva cu ele, dar trăgîndu-le grabnic înnapoi, începe:

— Asupra titlului cred că nu veți avea nimic de zis: «*Pastorala*, tragedie fantezistă în numeroase tablouri sintetice, de Ionel Lăcustă-Termidor». Vreau să întrebuințez maniera lui Shakespeare: tablouri scurte și puternice.

Înnainte de ridicarea cortinei, se aude la patefon *Sonata lunei* de Beethoven. Acțiunea se petrece în viitor, în anul opt mii de la Cristos, cuprinzînd cel puțin Europa și America. Unul din tablouri sau chiar mai multe vor avea acțiunea pe Oceanul Atlantic. Pămîntul este suprapopulat de oameni, și de două mii de ani o parte din ei locuiesc într-un fel de colivii de bambùs întinse ca o rețea deasupra oceanelor, între continente. Locuitorii de pe Atlantic, atlantizii, sînt intelectuali și servesc, cu producțiile lor artistice, cele două continente, unde au rămas, în casele lor de lemn și pămînt, numai pădurarii și plugarii. Totul se mișcă electric, și electricitatea e acumulată din soare și din nori în bobine ca niște papagali de platină situați deasupra coliviilor, și transmisă celor două continente care nu

prea au nevoie de ea. De la o vreme, plugarii și pădurarii celor două continente au comunicat între ei, fără știrea republicelor de bambùs, și au constatat între ei că atlantizii nici nu ară, nici nu taie lemne. Revoltați, au suprimat atlantizilor expediția franzelelor matinale și cartofilor de vecernie, iar atlantizii, la rîndul lor, drept represalii, au tăiat curentul electric și au oprit transporturile de oglinzi, parfumuri, patefoane, cărți și tablouri. Continentalii au rezistat, iar cei mai nervoși au cîntat vechile plăci de-a-ndaratelea, ceea ce, în tot cazul, da naștere la alt cîntec. Atlantizii au dus-o mai greu: cartofii și franzela, untul și vinul, create chimic, n-aveau savoarea celor trimise de pe continent, create în laboratorul soarelui. O debarcare de trupe și o represiune sîngeroasă a continentelor nu era cu putință. Atlantizii nemaiavînd nevoie, de mii de ani, în colivii, de picioare, își pierduseră aceste catalige de carne și se-nfățișau ca niște fructe ovale, cu ochi mari și frunte înnaltă. Continentalii, dimpotrivă, nefăcînd uz decît de brațe și picioare, erau ca niște ciomege însuflețite. Atlantizii vorbeau cu ochii, și mintea lor nu suferea decît zgomotul muzicii. Cîmpenii cînd vorbeau lătrau ca lupii și cîinii ciobănești: hau-hau! ham-ham!, și se-nțelegeau lesne, căci aveau puține de spus. Președintele atlantid a hotărît să atragă orbita soarelui și să descarce asupra celor două continente, în acelaș timp, o stea magnetică din Ursa Mare, care să-i sperie. Opt ani a plouat cu stele asupra ogoarelor și pădurilor din Europa și America, dar nu s-au speriat decît găinile. Continentalii s-au îndîrjit însă, și, temîndu-se pentru viitor, au hotărît să suprime cu desăvîrșire acel neam ciunt de oameni, care cerea grăsime și vin ca să dea în schimb numai sunete și luciri. Și pescarii din Norvegia în înțelegere cu vînătorii de foce din Groenlanda,

s-au ridicat într-o noapte și au desfăcut lanțurile care țineau, pînă se topeau, munții de gheață ai Polului Nord. Prăvăliți de furtuni, ghețarii au răzbit și au răsturnat, înnecîndu-le, coliviile subtile ale atlantizilor. A pierit în valuri, în cîteva ore, o civilizație supremă și un tip de om superior.

— Urmează.

— S-a isprăvit.

— Perfect. Cum se-ncheie, care e, vreau să spun, moralitatea tragediei dumitale?

— Niciuna.

— Și crezi dumneata că vei avea succes cu o piesă ca asta, fără niciun amor, fără niciun patriotism, fără nicio alegorie?

— Tocmai de aia am venit și eu, să vă-ntreb...

Izbucnind într-un hohot de rîs, directorul se ridică de la locul lui, și cu o mînă îmbrățișează umerii domnului Ionel Lăcustă-Termidor, care se bîlbîie:

— Dacă voiți, vă... vă mai spun un tablou, dar nu știu dacă am să-l pun... epilogul.

— S-auzim, Lăcustă! zice tare și scăpat de îndoieli directorul, îmbrăcîndu-și pardesiul.

— Decînd Oceanul Atlantic, urmează cu voce nesigură domnul Ionel Lăcustă-Termidor, a fost curățat de mucegaiul acela omenesc, și talazele-nalte trec încoace și-ncolo fără nicio piedică, ca la ele acasă, toată ziua și toată noaptea, zile, luni și ani, continentalii sînt fericiți și nu-și mai dau biruri între ei. Au uitat curînd de atlantizi; bibelourile de porcelan și ivòriu le-au spart copiii, bătîndu-se cu ele; cărțile cu basme și poeme au putrezit și le-a ars focul; patefoanele s-au umplut cu pămînt și au amuțit, — din ele mănîncă rățuștele urzici cu mălai. Arareori, în munți sau în baltă, cîte un continental pescuiește crapi sau umblă după turma de oi și porci,

călare pe catîr, fluierînd un cîntec trecut din tată în fiu, tot mai fals, tot mai scurt: Si-la-mi-do... Si-la-mi-dooo... *Sonata lunei* de Beethoven...

— Bată-te să te bată, Lăcustă! Caraghios ai fost tu o viață întreagă!... Să treci mîine să-ți iscălesc un bon de două mii de lei, să-ți cumperi și tu o părече de pantaloni mai buni.

Și directorul, grăbit, îl împinge pe ușă afară.

MELANCOLII

— Bună-ziua, domnule doctor. Nu te-am văzut de cincisprezece ani. Înainte ne întîlneam prin librării și erai un amator stabil de muzică și concerte. Mai cînți, desigur, din flaut și orgă și, desigur, citești, ca și mai înainte, cărțile noi. Nu te-am mai auzit recitînd versuri latine și grecești: ia cîntă ici, în colțul străzii, nițel, pe șoptite, acele stihuri de Virgiliu, mi se pare, în care un miel dintre berbeci, cu coarnele abia încolțite din masca lui de astrahan, se împotrivește vîntului și-l caută să-l nimerească drept în frunte cu fruntea lui de pisică. Nu te uita că ne vom despărți, peste două minute, pe alți vreo douăzeci de ani sau pe todeauna. Mi-e dor de ceva izmenit sau de ceva foarte vechi, care a ieșit din modă acum patru sute de ani. . .

— Tu cu ce te mai ocupi? întreabă medicul. Parcă te întorseseși cu diplome bune de inginer constructor, — și, dacă nu mă înșel, căutai și parcă dezlegaseși o problemă de specialitate, șurubul fără ghevint. Ți-a dat rezultate?

— A! te rog, nu mai vorbi. Am renunțat. Sînt contabil la Banca Misolonghi, și seara fac pictură în ulei. M-am însurat: nevastă-mea face sculptură: nu mi-ai vizitat, pariez, expozițiile. Într-adevăr, nici nu ne-ai fi recunoscut: eu iscălesc Worka; m-am specializat în peizajele cu ceață. Nevastă-mea semnează Zvan și are o importantă

descoperire în plastică, degetul al șaselea. Între degetul mare, așa-zis, și index, există o depresiune exagerată, un fel de Golful Hudson al mîinilor; acolo natura, este absolut cert, pusese cel puțin un deget, pe care omenirea l-a pierdut și nevastă-mea l-a reconstituit: are și ea doi ani de medicină.

— Crezi că *am* avut un al șaselea deget?. . . Lasă-mă să mă gîndesc puțin. . . Poate să ai dreptate. Dar ce-ți indică prezența defunctă al unui al șaselea deget?

— O presimțire și un raționament. Cînd iau bastonul, am sensația că între cele două degete se deschide ca o limbă de briceag, pînă atunci ascunsă între plăsele, o a șasea dorință boantă de-a pipăi măciulia bastonului. De altfel e logic: măciulia nu stă bine cuprinsă în palmă, și cîteodată scapă bastonul sau furculița pe neașteptate. Între Europa și America nu ai impresia că a fost Atlantida?. . .

— Prin urmare, răspunse medicul, trist și sentimental invidios, ești un om fericit. . . Viețuiești într-o formulă.

— Ți-ai găsit! Dacă mi-a displăcut ingineria, nici pictura nu mă mulțumește, iar contabilitatea pur și simplu mă enervează. Singur degetul al șaselea m-a mai interesat. Dar tu? nu mi-ai spus ce faci. Ai o clinică, un spital, un sanatoriu, un laborator de analize? Fabrici un serum cu aplicări universale, un bulin extraordinar? Ești dentist? Scoți o revistă cu sfaturi practice și cu adresa ta în text și pe coperți?

— Ce departe ești de realități, vechiule al meu amic! Am fost pînă alaltăieri, cînd s-a schimbat guvernul, prefect de județ. M-am lăsat de orgă și flaut, — și de medicină. Vrei să-ți încredințez un secret? Medicina e o imensă escrocherie. Într-o societate teafără, oltenii cu cobilițele și copiii

cu bolovani de lut ar alunga medicii pe stradă, i-ar da jos din automobilele lor luxoase și i-ar vîrî în canal. Știi de ce medicii au prestigiul și monopolul pe care le exploatează? Din pricina oamenilor politici, care se tem de boală și nu vor să le moară osul putred niciodată. Singura lor speranță ridiculă a rămas medicina. Am încercat și eu nițică pictură, dar trebuia să încep mai devreme: aveam talent pentru portret. Uite-l, apropo, pe Șiupescu: a luat premiu pentru tabloul lui *Madona din Tulcea*.

— Bonjur, Șiupescule. Te vorbeam de rău. Primește felicitările noastre: *Madona* ta a fost un capodoperă.

— Care *Madonă?*

— A de la Salon, de acum doi ani. . . Ești un fericit. . .

— Nu vreți să luăm loc la cafeneaua de peste drum? Mă întorc peste zece minute. Hai să stăm oleacă de vorbă, că nu ne-am văzut de nu se ține minte.

— Ce zici? Ideea nu e rea. Să-l așteptăm. Dar unde te grăbești așa?

— Mă duc să plasez douăzeci de vagoane de țiței la Banca Micului Fenomen. . . Nu cîștig decît două centime la kilogram, dar la o cantitate mare, înțelegeți, se adună.

— De unde ai tu, Șiupescule, țiței? Sonde? acțiuni?

— Țițeiul e al Șoimului Chili-Peruvian. . .

Cafeneaua era plină de prieteni. Un advocat care este profesor de limba germană și solfegiu. Un fost magistrat actualmente ziarist. Un chimist care primește o subvenție de la Siguranța Generală și are talent pentru teatru. Un dramaturg care este bariton și regretă că și-a greșit cariera. Uite-l pe căpitanul Costică: vrea să demisioneze și să se apuce de poezie, pentru care simte o atracție impulsivă. Preotul de colo nu e părintele Marincea? Ba da. E dezgustat: trebuia să se facă advocat. Dar profesorul de matematici, — zi cum îl cheamă, — e trist că, ajuns la patruzeci de ani, s-a văzut înzestrat pentru medicină.

— Ce iei, Tugomire? Eu obișnuiesc mastică la gheață, cu trei picături de rom.

— Băiete, adu-ne două cafele turcești. . .

ARTĂ APLICATĂ

În calitate de inspector de terenuri petrolifere, am fost adus să fiu găzduit într-o noapte la un primar, proprietarul cîtorva redevențe.

— Nu vă mai duceți, mă sfătuia primarul, la Tucheni, unde nu aveți niciun adăpost și care se găsește la douăzeci de kilometri de aci. Rămîneți la mine. Am două camere pentru prieteni: una v-o cedez dumneavoastră, și pe cealaltă domnului inginer Voinescu, însoțitorul dumneavoastră. O să vă simțiți foarte bine la mine.

O invitație făcută cu toate formele bunei-cuviințe și ale generozității, nu poate să fie refuzată. Am rămas o noapte la primar, într-o casă nu se poate mai bine ținută. E adevărat că estetica mea s-a simțit jignită de atmosfera de banalitate în care m-a scufundat oaspetele nostru. Pereții cenușii erau zugrăviți cu evantalii mari, pe două rînduri de frize, una la tavan și alta la jumătatea pereților; și zona de jos a zugrăvelii, dintre ferestre și dușumele, se prezinta imitînd, cu apă și humă, desenul ondulat al scîndurilor de brad și stejar. Și niciun gol nu rămăsese neîmplinit. Unde mai încăpea o pasăre cu àripile deschise, fusese zugrăvită o pasăre. Unde mai era loc de o floare, se stilizase o floare sau un motiv decorativ, trecut prin imaginația mîrșavă a unui fabricant de șabloane pentru zugràvi.

Un părete se compune ca o pagină de tipografie, prin așezarea la rînd, măsurat, a unui mare număr de semne fixe, tăiate în zarea unei bucăți de hîrtie. Gustul unei chivuțe masculine asociază curbele, spiralele, acantele, simbolele, porumbieii, îngerii, scoicile și alte cîteva lucruri, alese de geniul inventiv al artiștilor cu bidineaua, situați estetic-ește la nivel cu tipogràfii, ale cărora dulapuri și ateliere conțin tezaure de banalități de plumb. De aceea, nimic nu seamănă mai mult, ca un părete zugrăvit, cu o diplomă, cu un calendar, cu o copertă de carte, cu o etichetă sau cu o bancnotă, în care se găsesc reunite, armonizate forțat și împărechiate monstruos, imaginile obiectelor contradictorii și neașteptate, fără să lipsească uneori nici limpezimile aurorei, obținute prin transparența unui filigran.

Tavanul camerei ocupată de mine constituia capacul miraculos al imenselor broderii pătrate verticale. În cerul lui nemărginit se prăvălea o mitologie de stupidități hidoase amestecate cu azur înnourat, cu libelule și lotus și, din mijloc, se încovriga în interiorul camerei un cîrlig fără lampă, menit parcă să-ți pui capăt zilelor cu ajutorul unui prosop trecut prin zuluful de fier. Pe dulapul de spălat se găsea, într-adevăr, întins peste un lighean și o cană de faianță, animată de scene circulare, un prosop cu călăreți și trubaduri țesuți în ștofă și cu inscripția de-a lungul: « Bunădimineața », răspunzînd covorului de șters picioarele, de la ușă, care saluta cu « Bun-sosit ».

Iritat peste măsură, m-am scufundat în examinarea și analiza detaliilor, ca un băutor dezgustat de vinul turbure băut, hotărît din viciul deznădejdii să mănînce și drojdia din fundul sticlei golite. M-am oprit dinaintea sutelor de fotografii, constelate pe porțiuni de zid și satelizate în jurul fotografiilor mai mari și uriașe. În două rame, de

proporțiile ferestrei și confecționate din catifea *bordò*, înghirlandată cu șnur pestriț, se aflau, dematerializate de exagerata mărire fotografică, portretele în mărime naturală ale gazdelor, prinse subt sticlă în întregimea ființei lor, pînă la glezne. Din aceste două viziuni ale unei părechi de oameni căsătoriți și fideli unul altuia, pînă la moarte, rămînea nevăzută pentru posteritate numai încălțămintea. Nasturii de la jiletca domnului se pronunțau exact, cu cîte patru găuri, cusute-n șeviot cîte două. Floarea de la butonieră se vădea cu toate petalele, bine cifrate. La grumazul soției se citea fotografia minusculă a soțului, organizată în bijuterie. Inelele ambilor, din păreche, se aflau expuse convenabil, și femeia, opulentă, într-un corsaj înfumurat de dantele, întorsese capul puțin în profil, ca să i se vadă ciorchinele cercelului spînzurat de ureche, ca rinichiul în măcelărie.

Adorația insului față de sineș nu s-a exprimat în marile ei unanimități decît de la născocirea fotografiei încoace, care, servită de gravura în zinc și de ziare, a multiplicat, fără act conjugal și totuș cu asemănare perfectă, individul, răsfățat pînă la nesațiu. În mic, în 6 pe 9, în 9 pe 12 și în 2 pe 5, primarul și numeroasa lui familie apăreau pretutindeni în odaie, în mai toate atitudinile vieții, afară de două sau trei, care împiedică insul să fie frumos și să surîdă la obiectiv. Pe cîteva cartoane, primarul afecta pînă și situația cugetătoare, în care se fotografiază autorii pentru clișeul din gazetă, cu două degete la umărul obrazului, cu brațele încrucișate subt bărbie sau picior peste picior, visînd cu o carte pe genunchi.

Într-o farfurie de sticlă cu gît, obișnuită pentru prezintarea fructelor, creșteau unele peste altele cărțile de vizită primite în anotimpul rece, dela Crăciun la Bobotează, cu trei-patru litere punctate într-un colț: f.p.a.n., s.f., f.p.z.o. Cartea de vizită a șefului partidului era păstrată chiar în plicul ei original, ca să fie clar că a fost direct primarului adresată. Și după gîrla cărților de vizită se isca diluviul cărților poștale ilustrate, în valurile cărora spiritul meu a naufragiat.

Se făcuse orele două din noapte și încă nu ajunsesem la perdelele de rețea din ferestre, atîrnate ca niște anterie, de « galerii ». Desenul lor cu ghivece întrerupte de volute, chenare, rîuri cu colțuri și coroane, se inspira din gigantica sursă a picturii industriale.

Trebuind să mă scol la orele șase dimineața, și copleșit de artele încrucișate, m-am întins să dorm într-un pat ca zăpada. Dar pentru că trebuia să dorm tot pe un motiv, o liră și un fazan, brodat în pernă, nu am putut suporta acest exces și, la gîndul că voi ține capul pe cauza care mă exasperase, am înșfăcat perinile și le-am aruncat în odaie. Atunci mi-am adus aminte de preceptul higienic care te sfătuiește să te culci cu vezica goală, și m-am îndreptat către un fel de geamantan sculat în picioare, în interiorul căruia locuiește îndeobște un castron cu o ureche. Mi-a fost cu neputință să realizez preceptul. În jurul vasului se încolăcea o nimfă și zbura un ibis, iar pe marginea lui evazată albăstreau rînduri de roze și romaniță.

M-am culcat cu impresia că sînt silit să dorm într-un cavou cu portrete și frumuseți neclătinate și că osemintele în mărime naturală ale fotografiilor stau dedesubtul meu, în saltele. Dacă aș fi ridicat salteaua cred că aș fi găsit și acolo o inscripție sau cel puțin un desen decorativ. Am închis ochii. Am amorțit vibrînd ca o flașnetă. Am adormit. Și am sărit în picioare tocmai în mijlocul odăii, jumătate în somn și jumătate în teroare.

Ce se întîmplase? În mii de puncte ale corpului meu, martirizat de artă aplicată, am simțit o înțepătură universală, ca și cum adormisem pe o

perie de păr de porc de dimensiunile unui pat. O înțepătură care era o mîncărime. Nu știui ce punct să mi-l apăr întîi și să-l frec, călcîiul sau ceafa, pulpa sau sînul, cotul sau genunchiul dinapoi, — și mă scărpinai cu nedumerire în creștetul capului, unde, instinctiv, credeam că rezidă centrala electrică a curentului care mă străbătuse. Alergai la pat cu lumînarea: nicio urmă. Căutai în cămașe: nimic. Imaginai: de prisos. După o privire circulară la marile tablouri, mă culcai din nou și avui un vis rapid între papură și trestii, cineva cîntînd o barcarolă din mandolină. Mă trezii din nou, îmbrăcat în furnici nevăzute. Repetai fuga după lumînare, cercetarea cearșafului, și, de astădată, partizan al teoriei infiniților mici (*des infiniments petits*), mă slujii și de lupa din trusa mea de inginer. Iarăș, nu am putut descoperi, domnule doctor, nimic. Sufeream de o mîncărime subiectivă și mă pișca un păduche metafizic. Adormind a treia oară, m-am visat că sînt un fabricant de ochelari mici, că uzina mea funcționa în subsolul petrolifer, între două pietre, și, specialitate ciudată, fabrică lentile pentru pisici. Din nou trezit, am renunțat să mai mă culc și am ieșit în curte să mă spăl la fîntînă cu apă rece. Acolo, în revărsatul zorilor, am găsit pe inginerul Voinescu moțăind lîngă ghizd.

— Ai putut dormi? mă-ntrebă tovarășul. Că eu nu m-am odihnit.

— Nici eu.

El îmi spuse, domnule doctor, că mi-e corpul plin de pișcături de păduchi. Eu îl găsii, domnule doctor, mîncat de păduchi. Ce-mi puteți răspunde? Erau sau nu erau păduchi în casa primarului? Nici eu nici camaradul meu inginerul nu i-am văzut, și totuș pe amîndoi ne-au mîncat. Erau păduchi sau nu erau păduchi, domnule doctor? — ori am înnebunit?

Eu cred că nu erau păduchi, domnule doctor, și am venit la dumneavoastră ca să verific o teorie mistică nouă. Eu cred că am fost victima artei aplicate în interior, — și să vedeți cum. Fiecare indignare, reflecție, revoltă provocată de spectacolul zugrăvelii, broderiilor, cărților poștale etc. s-a tradus în psihologia mea cu o judecată, și cum fiecare judecată este formată din cuvinte, fiecare cuvînt se compune din litere. Literele judecăților mele fiind vii, m-au invadat și s-au comportat ca niște ploșnițe și purici invizibili. . .

Altă explicație, domnule doctor, nu există.

UN SENTIMENTAL

Un om cumsecade se ducea din cînd în cînd la vărul lui, pe care îl iubea mult şi de lipsa căruia suferea, dacă nu-l vedea un timp. Era un om gros, greoi, cam necioplit, dar de-o gingăşie sufletească fără păreche. În tinereţe, verii fuseseră tovarăşi şi se îndeletniceau cu negoţul de ouă exportate. Ei rămaseră foarte legaţi unul de altul. Cel gros cumpărase o moşie, iar vărul lui deschisese o prăvălie mare în oraş.

Odată, venind să-şi vadă vărul din nou, moşierul îi aduse merele cele mai frumoase din grădină şi doi iepuri vii. Dar tovarăşul murise. Îl găsi pe catafalc. Uimirea musafirului fu atît de violentă încît, izbucnind în lacrimi, îl lovi, cum se zice, neputinţa, în mijlocul familiei, a căreia durere era de nedescris. Un zgomot pecît de sincer pe-atît de puternic se revărsă în camera mortuară, şi un miros care făcea să se uite stricarea cadavrului înconjură numaidecît fapta vizitatorului de la ţară. Şi fapta fu cît se poate de îmbelşugată. Ea îngreuie nădragii omului şi îşi făcu loc pretutindeni, de jurîmprejur. Toată lumea, şi familia şi vecinii adunaţi la durere, hohoti. Singur mortul îşi putea păstra sîngele rece şi numai vizitatorul mai plîngea.

Hohotul de rîs al asistenţei îl surprinse atît de tare, încît el nu avu timpul să-şi dea socoteală de ceea ce se petrecuse. Omul se uita, plîngînd, la

fiecare, mişcîndu-şi capul din ceafă, încet. Veselia nu se putea să fie stăpînită. Ochii omului se mutau de pe o figură pe alta şi o deznădejde nemaipomenită se zugrăvi pe faţa lui amărîtă, cînd el începu să priceapă şi să vadă, în sfîrşit. După repetări treptate, rîsul deveni enorm, nu se mai păstra nicio măsură. Dinaintea mortului, tatăl, soţul, fratele şi prietenul lor, cei de faţă se simţeau vinovaţi şi ar fi voit să se găsească oriunde afară de odaia catafalcului, ca să se poată, în voie, tăvăli.

Omul nu se mişcase din loc, stînd mereu în picioare, plîngînd din ce în ce mai zguduitor şi strîngînd într-o mînă plasa cu iepurii neastîmpăraţi, şi cu mîna cealaltă merele din basmà. El le ţinea cam depărtate de trup, plîngînd aplecat din şale şi îşi depărtase şi picioarele puţin. Adunarea trecuse pe încetul înnapoia omului, care, izolat între făclii şi familie, plîngea neştiind ce să facă. Încălţămintea lui dispăruse în două muşuroaie de drojdii închegate încet de-a lungul picioarelor încremenite, şi omul era ca un proiect schiţat, de statuie povîrnită, cu tălpile încă nedesprinse din coca pămîntului frămîntat.

Văduva mortului luă o hotărîre, îşi încruntă obrazul cu voinţă şi izbuti să capete o înfăţişare nouă, gîndindu-se la momentul agoniei. Toţi căutau să se adăpostească în cîte o idee tristă şi neagră, şi respectul în faţa morţii se restabili prin închiderea crîncenă a pleoapelor, pentru a nu se mai vedea omul şi isprava lui. Ar fi fost de ajuns să se ivească o singură şoaptă pentru ca rîsul să se dezlănţuiască. Îi era fiecăruia frică să nu se poată ţine mult. Nevoia de a rîde tocmai atunci cînd nu trebuieşte, muncea pe dinlăuntru, ca foamea. Cazna de-a sta serios era cumplită. Ca să prelungească minutul căpătat cu opintire, nevasta mortului se îndreptă către catafalc şi, cu braţele întinse

și cu ochii închiși detot, cuprinse cadavrul, izgo-nind imaginea omului cu o jăluire strigată:

— Ai plecat și ne lași singuri pe lume...

Însă se opri, cînd ar fi dorit să se mai rostească. Își aduse aminte *zgomotul* care-i lovise urechea, cu întorsăturile lui neînchipuite. Văduva se clătină deasupra mortului, scuturată de un talaz de rîs, și toată asistența își dete drumul. Apoi, lîngă catafalc și vărul de la moșie, văduva rîdea cu gura căscată, umflată și dezumflată ca un cimpoi, ducîn-du-și mîinile cînd la gură, cînd lăsîndu-și-le pe genunchi, și mirîndu-se de cele petrecute și văie-tîndu-se și răcnind:

— E de necrezut!

Asistența leșina, gîdîlată de o uriașă răzvrătire a vocii.

Atunci, un bătrîn, care se mai potolise, se apro-pie de vărul decedatului și-i zise:

— Trebuie să ne mai mișcăm puțin, nu-i așa?

— Trebuie să fi mîncat pe drum niscai grăsimi, glumi o doamnă mai bătrînă.

— Din pricina emoției... Ținea prea mult la el, spuse o altă cucoană.

— E adevărat... trebuie să ne mișcăm puțin... îngînă halucinat și plîngînd vărul de la moșie.

El își desfăcu pingelele de covor, dus de mînecă de către cineva. Pașii lui erau însemnați îndărăt.

— Și pute! lămuri, nesocotit și ieșit din fire, vărul de la țară, aplecîndu-se spre cel care îl purta.

— Desigur, răspunse acesta cu cruzime. Nu e cu vanilie!

Și toți se arătară cruzi cu el, cruzi fără voie, ca dintr-o cerință de simetrie morală. Și vărul suferea atroce; din pricina mortului, din pricina întîm-plării lui, din pricina rîsului tuturora.

Vărul fu ajutat să se spele. El fu clătit cu apă rece, șters cu prosoape, îmbrăcat cu primenelile

și cu o păreche de pantaloni din dulapul mortului, care era mai slab și mai lungăreț. Fără să spuie un cuvînt, vărul părăsi casa pe din dos, încins cu cureaua peste o betelie care nu-l putea ajunge, cu cămașa ieșită la pîntec, cu o mînecă atîrnînd din mîneca hainei afară, descheiat la guler și cu capul gol, ducîndu-se nu se știe unde, căci nu s-a mai întors acasă.

Sînt de atuncea zece ani și povestirea e ade-vărată.

O MOARTE SENSAȚIONALĂ

Subiect petrecut, pentru romancierul care ar dori să-l exploateze.

Doctorul, — chemat la un bolnav, pecînd își pipăie cu mîinile și cu urechea clientul întins în pat, — cade peste el și moare. . .

Moartea nu a fost deocamdată totală, agonia medicului petrecîndu-se după cădere, în plapuma bolnavului. Nu se precizează dacă, pierzîndu-și echilibrul, medicul a căzut întreg în pat, sau numai cu capul și îngenunchiat. Bolnavul față de un mort e ceea ce poate să fie un medic pentru bolnav. Înspăimîntat, el se văzu obligat să dea doctorului primele ajutoare permise de știință unui profan și, uitînd de propria lui suferință, începu să-și ia rolul în serios.

Bolnavul era singur cu medicul lui, singur cu cadavrul încă în viață al medicului. El știa că medicul purta o dantură falsă și, ca să nu-l lase să o înghită și să se înnece cu ea, își strecură degetele în gura lui (a se evoca mușcătura strigoiului!), și trase afară gingiile de cauciuc și dinții de porțelan ai aceluia care fusese un medic priceput și iubit. Măsura nu a fost salvatoare și, rămas cu propriile lui gingii, medicul putu muri, în vreme ce proteza lui, în valoare de patrusprezece lei, surîdea izolată de buzele proprietarului în așternut: situație sinistră.

Dar, alarmată, familia năvăli în camera bolnavului lăsat, ca orice pacient, în patru ochi cu medicul lui. Un bărbat are întodeauna un secret pentru medic, și părți, în plapumă, care nu pot fi încredințate decît ochiului medical și aprecierilor confidențiale.

Cînd moare bolnavul la medic, mi se pare că medicul îl pune într-o trăsură, cu sprijinul servitoarei, și îl trimite la domiciliu, unde nu mai suie scara fără însoțitori. S-a relatat în presă cazul unei femei care ar fi înviat în morga încuiată a unui spital. Descoperită dimineața plîngînd, în ungherul acestei săli de autopsie, rece (era iarnă și morgile, ca și mormintele, sînt neîncălzite), s-ar fi petrecut cu femeia înviată un eveniment invers, medicul fiind conștient de prestigiul profesional. Fosta decedată ar fi fost invitată să-și reia locul pe masa unde fusese transportată în stare de cadavru și, cu colaborarea unei injecții, a cărei formulă presa nu a divulgat-o, prestigiul Facultății ar fi rămas neștirbit, și actul decesului n-a mai fost nevoie să înfrunte o dezmințire. Moartea și medicina căzuseră de acord.

Dacă moare doctorul la bolnav, un al treilea factor se introduce între ei, judiciar. Vizita procurorului urmează vizita medicului care s-ar întîmpla să nu mai părăsească viu domiciliul unui client. Sînt trupuri care aparțin, înnainte de-a lua drumul eternității, justiției și unui raport detailat. (Vezi cazul Felix Faure, prezident de republică.)

Pînă la sosirea justiției, medicul în chestiune trebuia culcat în atitudinea în care și medicii și pacienții se obișnuiește să abandoneze tărîmurile vieții. Fiind greu și oarecum înfiorător de transportat un cadavru, mai cu seamă străin, printr-un apartament, medicul a fost întins pe patul bolnavului nostru, și un client viu a trebuit să se acomodeze cu un medic defunct, culcați împreună. . .

MATERNITATE

Trezită de medic din cloroform, Lia își dete seama că a născut un monstru. Copilul era cocoșat. Așteptase nouă luni pe Făt-Frumos, hrănind în pîntec un crocodil cu spinarea ruptă.

— Nu se poate, doctore! striga plîngînd deznădăjduita mamă.

În scutecele lui de olandă cu horbotă bogată, nefericitul prunc sta ca un bătrîn, pe gînduri, la un ghișeu. O viață începută cu milă: o viață întreagă.

— Băiat! cum ați dorit, zise medicul, silindu-se cu un surîs artificial să-și înlăture complicitatea, de care disperarea naivă a tinerei soții îl făcea răspunzător. « E al doilea cocoșat pe care-l acușez într-un an », își zise medicul, plictisit.

Noul-născut avea capul lunguieț în creștet și bărbia absentă, ca la pești. Păros ca un dihòr, blana îi ajungea pînă la sprîncene, de care o separa o frunte de un deget. Tot ce părea viu și nou în scheletica lui veștedă făptură era licărirea ochilor profundă.

— N-am mai văzut ochi așa de frumoși, zise doctorul, la niciun copil. Și am făcut pînă acum trei sute cinci.

CORPURI DELICTE

Sanatoriu.

Simplă operație de hemoroizi. Bolnavul cu lumbii umflați exagerat, oftează pe șezlong. O doamnă cu părul creț, compact ca un burete, îi face vînt de primăvară cu evantaliul japonez, lîngă calorifer.

Familia celuilalt cere să vadă apendicele, care a fost aruncat la canal: îi aparține, e ceva din ea. I se aduce un apendice de om bătrîn, operat, din fericire, atunci. Zîmbetul de satisfacție al proprietarilor mistificați. Ca să fie admirat din pat, de mai multe ori pe zi, apendicele unchiașului e atîrnat la fereastra tînărului, pe dinafară. Sînt zece grade subt zero, și fostul organ se leagănă pe sfoară.

Aznoapte a dispărut, mîncat de o cucuvaie.

În sala mică — a murit o femeie subt cloroform.

În sala mare — felicitări pentru operație fericită.

ICLISIARHUL

Părintele Valerian iclisiarhul s-a pus în contact anual cu căile ferate, și momentul de a da ochii cu trenul avea pentru el o solemnitate înfiorătoare. Nici regele, nici primatul nu-l impresionau ca locomotiva, unul din aspectele Diavolului temut. Dibaci în a ispiti pe om, prin vocație și profesiune, Necuratul se înfățișează cînd ca bivolul urît, cînd ca o femeie frumoasă și cînd ca o mașină.

Trenul, în general, părintele iclisiarh îl putea de fapt admite: șir de care cu coviltir, legate unul dindărătul celuilalt cu oiști. Răul problemei se concentra la locomotivă. Plimbîndu-se de-a lungul peroanelor goale, taina Diavolului îl muncea în gară o dată pe an, la începutul lui iulie. Părintele se apropia cu o sfială delicată, care venea bine staturii lui pedestre, contemplînd coșul, roțile numeroase, burlanele, barele și toată fierăria încrucișată pe pîntecul monstrului cu aburi. Un paracliser soios ocolea, pe trepte și schele, mașina. El ținea în mînă o becață de fier, din ciocul căreia curgea ulei mineral, și care da să bea, gîlgîind, gurilor strînse, rînjite sau căscate și acoperite cu o buză bosumflată de tuci.

Un om mai puțin unsuros ședea în cot, întors către peron și răzimat la o fereastră fără geam. Cîteodată un cuptor se deschidea adînc, cu o vîlvătaie roșie mare, în care se aruncau, ca-n Iad, grămezi de cărbuni.

Arhimandritul s-ar fi apropiat mai mult și s-ar fi dat în vorbă cu mașinistul, dar se temea să înceapă. Ar fi cerut lămuriri ca să afle « cum se mișcă ». Răzgîndindu-se, își zicea că nici mașinistul nu poate să știe totul. « E ceva aici! » încheia părintele, chibzuind cu degetul ridicat. Și iarăș încremenea cu ochii la locomotivă. « Ce ți-am spus? » se pomenea el zicîndu-și, tresărind la fluierul ei brusc.

Jignit, se depărta, purtat de un baston arhieresc, ca de un picior de struț, a căruia păreche călca nevăzută, dedesubt, în anteriu. Și trecea la problema lui cea de-a doua, relativă la starea sănătății.

Părintele Valerian se căuta, de douăzeci de ani, de un « reumatism » care încă nu se pronunțase, dar care putea să izbucnească dintr-o zi într-alta, niciun om nefiind cruțat de reumatisme. Ca să se scutească de o eventuală lovitură la picioare, la genunchi, sau de înțepenirea gleznei, el nu ocolea nicio jertfă și, slavă Domnului, deocamdată se simțea bine-sănătos și băile îi priau.

Preparativele de plecare începeau de prin martie, pentru ca toate bagajele să poată fi gata pe ziua de 1 iulie, hotărîtă plecării. Trei cufere mari stăteau deschise în permanență, și cătărămile, curelele și lacătele nu intrau în funcțiunea lor păstrătoare decît pe la 21 iunie, după ce voiajorul verifica, de mai multe ori, că nu-i lipsește nimic.

Încuiate, coletele mai așteptau două zile, în vederea cazului imposibil că ar mai fi trebuit să puie în ele ceva, la ultima oră. La 23 iunie, cuferele porneau pe un camion la gară, și părintele, văzîndu-le că ies din chiliile lui și că scoboară scara, binecuvînta pe oamenii de corvoadă, încîrligîndu-și degetele dreptei, puindu-și prima falangă a inelarului dedesubtul buricului degetului mare și făcînd, ca un arhiereu, liniștit, o variantă de tiflă.

Vasele, tacîmurile și băcănia, intrau într-un cufăr, căptușit și împlinit, în goluri, printre pachete și margini de farfurii, cu gheme, glomotoace și gogoloaie de hîrtie. Rîjnița de cafea lua o sută de atitudini pînă să-i fie cilindrul de alamă înțepenit cu vîrful în sus, între oale, ca o geamie.

Al doilea cufăr și al treilea duceau rufăria și garderoba, singură blana de vulpe, roșie, monumentală, ocupînd aproape un cufăr întreg. Deși trebuia să fie cald, ca în iulie, obiceiul plugăresc de a nu pleca la drum niciodată fără căciulă și cojoc, era cu multă fidelitate respectat. « Lasă, nu se știe », zicea părintele Valerian.

În ajunul zîntîiului de iulie, începea frămîntarea plecării. Părintele iclisiarh se găsea în poziția sufletească a balonului umflat, captiv al unei ultime frînghii și gata de pornire la un semnal. El își lua parcă adio de la viață și se socotea călător încă de o săptămînă. Nu mai asculta nimic, nu mai lua nicio « măsură », nu mai iscălea hîrtiile. « Vii prea tîrziu, spunea părintele iclisiarh, peste șase zile plec: de ce nu te-ai gîndit mai devreme?»

Trenul de Pucioasa pleca din Gara de Nord la orele nouă și jumătate. La patru dimineața venea trăsura comandată din ajun, cu insistență repetată, și iclisiarhul pornea cu un diacon, ca să nu fie singur. « I se poate face rău omului pe drum. . . La gară poate să fie lume multă. . . Se poate să nu fie locuri destule. . . »

I se părea că birjarul mînă prea încet. Liniștea lui clasică se turbura peste măsură. Se uita mereu la ceasornicul de aur, desfăcîndu-și necontenit numeroasele pulpane care-l înfășurau ca pe un cucuruz, pînă la buzunarul de care spînzura curba groasă a lanțului cu zmalțuri. Dîndu-se jos la gară, mulțumit că nu a pierdut trenul, zicea: « Credeam că nu mai ajungem ». Și mîngîia pe

birjar cu întrebări blînde: « Buni căișori! de unde i-ai cumpărat? », sau « Ai copii? Să-ți trăiască! »

— Mai sînt cinci ore pînă la plecarea trenului, șoptea diaconul.

— Cine pleacă devreme, ajunge departe, răspundea arhimandritul, care nu se învoia cu nicio împotrivire adusă spiritului său de prudență și confort.

În gara vînătă, începea neliniștea biletului. Ochii felinarelor roșii se stingeau în fum.

— Am uitat să întreb, spunea iclisiarhul, la cîte vine casierul.

Rămînea răzimat în fața cassei de bilete, ca să nu-i apuce nimeni înnainte, uitîndu-se fix, ceasuri întregi, în ghișeul obscur.

— Nu știu de ce nu mai vine, zicea iclisiarhul, din ce în ce mai agitat.

— N-ai văzut pe domnul cu biletele? întreba el pe cîte un om cu șapcă și cu bluză albastră. Acesta tăcea, sucind un umăr și strîmbîndu-și mustața.

Mai tîrziu începea neliniștea trenului, care nu mai sosea pe linie. Arhimandritul cerea deslușiri dacă trenul trage la peron sau a rămas mai departe. Se îndoia că are să-și recunoască trenul lui, cînd se vor îngrămădi mai multe.

— Ar trebui să vie pe rînd și să plece tot așa, zicea el.

— Nu pleacă niciodată fără să strige, răspundea diaconul.

— Las' că știu eu ce-i încurcătura, spunea arhimandritul, aducîndu-și aminte de Te Deum-ul de la 10 Mai, cînd vin autoritățile la biserică, în uniformă de generali. Cu atîtea șine amestecate, cîte vedea el în gară, se poate întîmpla ceea ce nici nu te aștepți.

— Numai de n-am apuca-o într-altă parte, zicea părintele Valerian.

Rămînînd în baston, în așteptarea trenului, părintele iclisiarh da din cap cu înțeles. Totul confirma, dacă mai era nevoie de confirmare, că ceva necurat se petrece la căile ferate.

GRAFIT

— E posibil să fie numai cinci? întreba tovarășul meu de volan.

Mai aveam înnaintea noastră optzeci și cinci de kilometri de pustă, și noaptea se scoborîse brusc. Simțeam pătura așternută peste noi impermeabilă, frecîndu-ni-se mașina împiedicată de căptușelile-i scorojite. Scoborîi lumina roșie pe cadranul ceasornicului de la tablou.

— Cinci exact. Nu înțeleg nimic.

După socoteala noastră trebuia să mai avem bine măcar încă un ceas.

— Aprinde faza mare! zise tovarășul meu.

— E aprinsă de cîteva minute, și parcă nu mai funcționează. Are acid acumulatorul? încarcă dinamul?

— Le-am verificat azi-dimineață. Totul era în perfectă ordine.

— Oprește! ne izbim de un zid.

— Ești nebun. De unde o să ne iasă un zid înnainte? Din pămînt?

Și totuș parcă se ridicase un pårete alb la o palmă de botul mașinii. Am stopat, ca să examinăm împrejurarea. Lumina farurilor, înnăbușită pîn-atunci, fulgera neputincioasă ceața și fără să o poată străbate. Păretele de care ne ciocnisem era de văzduh alb.

— V-am spus că vine negura și nu m-ați crezut... Puteam sta la han liniștiți pînă la ziuă.

Observația era a pasagerului din spate, pe care l-am luat dintr-un oraș, ca să nu călătorim numai doi.

— Asta e negura? s-a mirat vecinul meu.

— N-ai mai văzut negură niciodată?

— Nu. E îngrozitoare. Fumegă lumea și nu arde. Ce ne facem?

— Aveți revolverele gata pregătite, și. . . înnainte! Nu ne mai putem întoarce.

Dinaintea primejdiei luam aere teatrale de fanfaronadă.

Dar nu mai puteam nici înnainta. Avui un sentiment de teroare. Nu puteam vedea marginea șoselei și nu mai știam care ni-e dreapta.

— Ține-o pe mijloc, zise cel de lîngă mine, enervat.

— E ușor de zis « ține-o pe mijloc », dar care e mijlocul? Treci tu la volan și caută-l tu.

— Nu mai sînt stăpîn pe mine, s-a scuzat colegul. Dacă ne dărîmăm în șanț, nu o să ne mai cunoaștem nici rănile măcar. Nu vezi că tremur tot?

— Atunci închide gura și păstrează sfaturile pentru rude.

Ne găseam ca într-o grotă de sare și calcar. Îmi venea să las mașina și să fug. Zigzagurile scurte, de încercare, pentru ruperea beznei într-o parte, sporeau starea mea de spirit, de alienație mintală. Pămîntul șovăia cu noi, și motorul, beat, devenea capricios și fantast. Comenzile dădeau un răspuns distrat, carburatorul scuipa, ambreiajul își pierdea progresiv aderența.

— Să știi că am intrat în lumea ceealaltă, dragă. Dibuim într-o galerie.

Peizajul era sinistru. Căutam să-mi aduc aminte dacă mai eram pe dreapta sau pe stînga, ca să ne oprim locului și să așteptăm. Scoborîi vitezele la întîia. Radiatorul începuse să se înfierbînte: termometrul trecuse de linia «normal». Dacă ni se mai topeau și lagărele, atît mai trebuia.

— Marine! Mă mai auzi? strigă o voce chinuită de suferința distanței. Eu nu te mai aud.

Prin apropierea noastră trebuie să fi fost niște oameni. Bun!. . . am oprit mașina cu farurile aprinse. Ne-am scoborît cîteștrei și am urlat în cor:

— Uuuu!

Un zgomot ca de potcoave răspunse, ca de cai speriați.

— Oameni buni! am răcnit. Veniți la noi!

Lanternele, care ne luminau din spate, schițau pe negura înnălbită superficial trei umbre uriașe, ca într-un fenomen din Alpi. În stihia teritoriului de plumb nu se mai auzi nimic. Trecuse și culoarea roșie a hainelor noastre de piele, pierdută în leșia aerului dens. Ne apucarăm de mînă ca să căutăm oameni, și ieșirăm numaidecît din zarea reflectoarelor, care apuneau ca o păreche vînătă de gemene luni.

— Stați, că nu facem bine. Îndărăt la mașină.

Și iar urlarăm o dată, mai lung, și iar ne-a răspuns ecoul: un hohot de potcoave. Dar nu mai găsirăm drumul nostru înnapoi. Cu toate că descoperirea lui ar fi fost simplă după chibzuiala noastră, mergînd de-a-ndaratelea. Un arici mare s-a strîns cît un car cu fîn înnaintea noastră. Ne deterăm înnapoi. O jumătate de pas și intram în el.

— Am rămas și fără mașină.

Aprinserăm cîte o țigare, fără să ne mai mișcăm, de teamă să nu ne pierdem unul de altul. Fiecare cu chibritul lui izbutea să rămîie invizibil și să lumineze numai vîrful țigării. Ne prostisem cu toți și nu mai vorbeam niciunul.

— A cui a fost idioata asta de idee, zisei, să ne dăm jos din automobil? În mașină puteam cel puțin să ne vedem și să stăm jos.

M-aş fi aşezat bucuros în zăpadă, dacă aş fi văzut-o, şi mă temeam că scoborînd raza vizuală să nu ne pierdem definitiv. Dar pierderea se şi petrecuse. Întinzînd braţele şi pipăind cu degetele, nu mai întîlnii nici haine, nici nasuri, nici obraze, şi faptul că nu mai mirosea a usturoi pasagerul nostru, fu revelator. Fără să-şi dea seama, fiecare din noi, amăgit de o jumătate de pas, făcut fără sens, o luase razna şi se afla acum într-altă parte a lumii.

— Unde eşti, Nichita?... Domnule Dumitre!...

Niciun răspuns. Ai fi plîns. Trăsei atunci un glonţ de revolver, două, trei gloanţe în sus. Ca şi cum nici n-ar fi luat revolverul foc, nu se auzi nimic. Totul se petrecuse ca într-un bumbac insonor.

M-am resemnat să stau nemişcat în aşteptarea evenimentelor, şi să îngheţ de-a-n picioarele. Am stat mult aşa, figurînd pe o placă de negură un lamentabil basorelief. Nu mai puteam nici aprinde ţigara. Degetele refuzau să apuce, şi gîndul dorea un singur lucru: o sobă într-o odaie caldă şi un pat.

Negura s-a ridicat subit, după cum se şi scoborîse. Tovarăşul şi pasagerul meu erau lîngă mine, şi stam tustrei, ca nişte imbecili, în dosul automobilului nostru, la o depărtare de doi umeri unul de altul.

— Aici eraţi? întrebai confuz.

— Aici...

Maşina noastră se găsea întoarsă în direcţia de unde veneam.

CUM CĂLĂTORIM FĂRĂ BILET

— A fost o epocă în care mi-am făcut călătoriile gratis, ne povestea vînătorul. Înţelegeţi, era epoca studiilor, în care, cu parale puţine, băiatul unui judecător de provincie trebuia să facă faţă nevoilor bărbăteşte. De aceea aţi văzut că am plătit adineaori tînărului amendat pentru lipsa biletului de drum, taxa tichetului pe care a uitat să şi-l cumpere în gara Bucureşti. Între oameni cu amintiri identice, sîngele apă nu se face, domnii mei. Tînărul, aţi observat, s-a zăpăcit. El nu şi-a făcut o concepţie cu care să călătorească, — scutit de neplăceri, — şi trebuie să fie un mare timid.

Tînărul, care citea, surîse; îmbujorat de ruşine şi de recunoştinţă, îşi lăsă piciorul să-i alunece de peste piciorul cu care şi-l sprijinise.

— Vă mărturisesc încă o dată că l-am rătăcit, zise tînărul. Nu ştiu unde am pus biletul. Era o aglomeraţie cum nu vă puteţi închipui la cassa de bilete. Sînt sigur că îl voi găsi înnainte de a scobori.

— Eu procedam cu totul altfel, zise vînătorul, care pleca în Ialomiţa să împuşte iepuri.

La picioarele lui se agita un cîine bălan, cu buzele galbene şi cu privirea castanie, sculat cîteodată în picioare, cu spinarea pînă la fereastră.

— Mă suiam în tren liniştit şi-mi aruncam fluierînd geamantanul în plasa de bagaje. Un călător vesel e todeauna bine primit într-un compartiment. Călătorii care sosesc şi iau loc decuvreme,

sînt de obicei supărăcioși, taciturni și scîrbiți că s-au sculat prea de dimineață. O bună dispoziție subit ivită în vagon, îi dezmorțește. « Bunădimineața, domnilor, ziceam. Poate că se va găsi un locșor și pentru sluga dumneavoastră. » Diminutivul « locșor » și diminutivul « slugă » indicau un temperament armonic, și starea sufletească era gata. Fiecare pasager socotindu-se stăpînul meu, eram de obicei bine primit. « Cum nu! poftește, tinere, mă chema un bătrîn lîngă el. Pentru băieții de ispravă se găsește todeauna loc. » Pînă la prima stație nu se arată niciodată controlorul de bilete: e o convenție generală. Timp de cinsprezece-douăzeci de kilometri, personalul de tren se întinde și cască, mulți din bieții oameni purtînd în mușchii lor serii de cîte douăzeci și patru de ore nedormite sau ațipite tîlhărește, în picioare, lîngă un soldat sau un geamantan. Convorbirea se întindea, și începeam narațiunea subiectului meu obișnuit, din istoria Egiptului. Am remarcat întodeauna interesul călătorilor din tren pentru civilizațiile vechi, iar din punctul de vedere al naratorului niciun motiv nu e mai potrivit cu o dezvoltare, pe sute de kilometri de cale ferată sau de hîrtie tipărită, ca motivul istoric. În propria ta istorie, un șchiop, un cocoșat sau un asasin pasionează cu atît mai mult cu cît afirmi că infirmitățile și scăderile lui, adeseori imaginare, au coincis cu evenimentele istorice importante. Dar în istoria popoarelor străine și mai ales defuncte, o bubă rea, un ochi chiorîș ori șașiu, un cot scîlciat, o ureche imensă împărechiată cu o ureche mititică, pasionează la maximum. Eu povesteam de obicei viața unui Tutmes pe care îl pusesem în dinastia lui al șaptelea, un Tutmes cu nasul de tapir. Se știe că tapirul, pe care nu l-am văzut niciodată decît ilustrat, poartă un bot a cărui proeminență superioară depășește ceea ce am putea numi buza lui

de jos, judecînd după clișee, cu un lat de palmă. Acest Tutmes antipatic iubea o fată cu amforă, care umbla, dintr-o gintă nomadă cu părul negru-indigò și cu pielița albă ca laptele, printre Piramide, și nu voia cu niciun preț să audă vorbele aduse în nisipuri de către trimișii regelui, oameni cu suliță și cu cap de lup.

Între timpuri se arăta controlorul de bilete, cu o lampă stinsă, la piept, ca o candelă, și cu mîna la cozoroc. Eu ajunsesem la ușă și, jumătate în coridor și jumătate în compartiment, insistam asupra unei complicații dramatice. Sau venise un tigru, tiptil, pe lîngă Sfinx, amenințînd viața sutașului și a fecioarei Lotusului de Aur, sau dintr-un mormînt regesc ieșea la răcoarea caldă a nisipului șarpele veninos. Și tăiam brusc. « Continuați, mă rog », spunea compartimentul. « A venit controlorul, răspundeam: dați, vă rog, biletele. » Și călătorii îmi treceau biletele mie. Controlorul venea, saluta, primea biletele din mîna mea, le perfora cu cleștele, saluta și pleca. Niciodată, niciun controlor nu s-a arătat atît de nepoliticos încît să numere biletele și călătorii. Iar formula mea prezinta un îndoit avantaj, căci, călătorind fără bilet și în anturajul cel mai plăcut, nici călătorii nu băgau de seamă că nu mi se perforase și biletul meu.

Trebuie să previu însă pe tinerii care vor voi să imite șansele mele că subiectele din istoria Egiptului nu interesează absolut pe toți călătorii și că se vor vedea uneori siliți să le varieze. Așa mi s-a întîmplat o dată și mie și mi-a fost de ajuns. Ducîndu-mă într-o vacanță la Arad, am pornit din București cu un compartiment de domni foarte politicoși, care însă refuzau să răspundă. Tutmes al meu nu i-a emoționat în nicio privință. Ei mă urmăreau foarte atenți, dar, ca și cum nu înțelegeau nimic, nu aflam pe fizionomia lor niciun

sentiment aprobativ. Venind controlorul, mă aș⸗teptam să fiu înțeles cel puțin acum. Ca să scur⸗tez, mă rog, am fost luat de scurt, analizat ca un pungaș de buzunare și dat în prima stație jos, unde, în așteptarea formalităților judiciare, am contemplat cu jind plecarea și pierderea în ori⸗zont a trenului meu.

Vagoanele de clasa întîia, după cum am aflat în gară, erau ocupate de o societate de surdomuți, care plecaseră la congresul lor anual de la Berna.

VÎNĂTOAREA

Toată săptămîna, cu nasul în ochelari și dosare, m⸗am achitat de datorie față de Statul care mă plătește. Fumînd pînă la cotorul fierbinte țigările răsucite cu degetele coapte la dogoarea fumului și călări pe sulul de tutun în hîrtie, mi⸗am oxigenat mustața și am înregistrat hîrtiile lungi ale cetă⸗țenilor petiționari. De obicei, ministrul anulează timbrul albastru, cu două zgîrieturi de toc, lăsate ca de⸗o labă de mîță infirmă. Patru sute de petiții pe zi fac două mii patru sute de coli pe săptămînă, de numerotat, de citit, de rezumat în rubrici și de cusut.

Sînt arhivar din fragedă tinerețe. Am căpătat gustul superior al ștampilei de cauciuc și sensația mecanică a mașinii de numerotat. Potrivesc perpen⸗dicular pe marginile hîrtiei sigiliul, aștept puțin, și cu podul palmei apăs pe coada resortului, care fuge⸗n jos, se cocoșează, și se ridică brusc. Citesc: Nr. 24.872 din 9 decembrie 1926, tipărit cu grăsime violetă — și mă mir întodeauna că textul iese atît de frumos și de iute. Inventatorul ștampilei de cauciuc a fost un om și jumătate; sigiliul cu arc e însă opera unui om genial.

Noi, arhivarii, grefierii și, în genere, toți funcțio⸗narii cu vocație, avem un suflet episcopal, îmbătat de culoarea violetă. Violet scrie fiecare unealtă de biurou, mașina de scris, ștampila și penița. După cum e cîmpul verde, interiorul dosarelor și regis⸗

trelor este violet, pe toate hectarele lor de hîrtie. Azurul e albastru, apusul e portocaliu, cafeaua e neagră, — cerneala e violetă. E curios cum toate lucrurile din natură au o culoare şi un miros. Despre Stat s-ar putea zice că e violet şi că are gustul de tutun fumat, deşi Statul nu miroase în toată ierarhia lui la fel. La Poştă, de pildă, şi mai ales la Telefoane, Statul miroase ca amoniacul omenesc de băşică: este cu neputinţă să vezi o scrisoare recomandată, o telegramă sau o cutie poştală, fără să-ţi răscolească în fundul nasului, pe înghiţitoare şi pînă în suflet, reminiscenţa gustului local, emanaţie desigur normală a cablului, a sîrmei şi a electricităţii de acumulatori. Zdrobeşte o ceapă şi miroase a ceapă; deschizi o uşă şi nu miroase a uşă, ci a telefon. Şi acest lucru e foarte curios.

Am doi colegi de peste Siret. Ei nu fumează. Ei ronţăie seminţe de heliantă: o plantă care produce alpenştocuri, farfurii şi tăvi de samovar în vîrf. Ei aduc seminţele în buzunar. Automatic, mîna stîngă ia o sămînţă, o duce la gură, o despică şi o aruncă peste biurou. Ai zice că localnicii mănîncă gîndaci, pe care, după ce-i sug de măduvă, pe la coadă, îi azvîrlă cu aripile desfăcute. E şi asta o nevoie naturală, ca şi fumatul, însă mai higienică, de fapt, pentru că nu se adresează oxidului de carbon şi nicotinei. Mai bine să rumegi, zic, un păianjen cu picioarele de aţă cafenie, decît să rozi o coadă de pipă. Eu nu fumez cu pipa, din principiu, prefer ţigareta.

Făcîndu-se sîmbătă seara, grija duminicii mă copleşeşte. Ce putem face noi o zi întreagă acasă, deprinşi de zeci de ani cu externatul familiei? Ne-am adunat cinci colegi la berărie şi ne-am hotărît să ne ducem a doua zi la vînătoare. A trage cu puşca te întinereşte; a nimeri vînatul te face fericit. După o săptămînă întreagă de biurou,

iată-ne ageri, alergînd prin arături, costumaţi ca nişte fanţi, încinşi arnăuţeşte cu cartuşe, îngreuiaţi de cizme şi urmaţi de nişte cîini jerpeliţi, care calcă atenţi, cu cîte o labă dinainte ridicată, ca la cinematograf. Toţi aceşti cîini au rude ilustre în Anglia şi participă la un arbore genealogic cu nişte nume din care nu lipsesc niciodată literele *w*, *oo* şi *y*, ca şi cum se coboară din bărbaţi de Stat şi din lorzi, dacă nu cumva aceştia coboară din căţeii de vînătoare.

Directorul nostru general, un doctor în teologie durduliu ca un pui de focă hermafrodit, a făcut burticică din prepeliţele noastre, foarte plăcute gustului său delicat. El vine la vînătoare îmbrăcat cu beretă şi cu pantaloni scurţi, ca un marinar de iarmaroc, însărcinat să încaseze taxa şi să puie în navigaţie aeriană bărcile cu pasageri doritori de a se da în leagănele maritime, atîrnate cu funii de oţel în cîrligele unei grinzi cu picioare de stîlpi. Puşca îi stă în spinare ca un puşcoci, făcut pe statura lui de băieţaş cu mustaţă şi ochelari. Nu ştiu cum sînt făcute buzele directorului nostru general, că surîd în vîrf, ca o peniţă căscată, văzîndu-i-se todeauna dintele şi strungăreaţa, ca un sîmbure alb. Drept vorbind, gura lui zîmbitoare, cărnoasă la mijloc, unde se iveşte surîsul într-o crăpătură încrucişată cu linia gurii, seamănă cu tîrtiţa căţelei, lipită dedesubtul altui zîmbet, încreţit, şi purtată ca o inimă exterioară, înlăuntrul căreia ar fi crescut o măsea ieşită cu vîrful la lumină. Din faţă, căţeaua, care împrumută o nuanţă din expresia marilor bărbaţi politici, fioroşi ca bucătăresele bătrîne, se arată ca un cancelar şi ca un guvernator al Imperiului Britanic, ras de curînd şi încă neclătit de săpun. Rasa lui nobilă se vădeşte prin spintecătura adîncă a nasului, aproape absent în siropul de albuş de ou ce-l acoperă în permanenţă cu flegma lui sforăitoare, — şi clasicismul

ascendenței este atestat de fălcile băloase, de paralizia limbii, atîrnată, ca o splină bolnavă de ciroză, între colți. Directorul general afirmă că buldogul lui e cel mai frumos exemplar de cîine, imitînd fără să vrea pe Sir Campell Bauermann, care ar fi spus, cu autoritatea prestigiului, că imperiul majestății-sale britanice este cel mai liberal din cîte s-au născut și au murit.

Încă de dimineață, scoborîserăm cîteva dealuri inutil, și, rupți de oboseală, ne întoarserăm acasă, pentru a ne prezinta luni la serviciu: arhivă, dosare, cerneală violetă și ștampile, — cu speranța că peste o săptămînă vom ieși iarăș la viață, ca un muc de țigare din scuipătoarea în care fusese stins. De șoldul nostru atîrna, goală, reglementara traistă cu barbă.

Totuș, eram mulțumiți că am căutat să asasinăm natura, care nu ne-a dat, ca pasărilor, àripi și libertatea iepurilor împușcați, cu inima încă zvîcnită de temere și cutremur, născuți în sălbătecie. Noi vînăm cu permis vizat la prefectură. Și ne-au atras întodeauna exclusiv speciile inofensive și comestibile și peizajele lipsite de primejdia căderii în prăpăstii. Unui vînător blînd îi place cvietudinea orizontală a cîmpiilor drepte; el nu se aventurează înnafară de cercul împrejurărilor normale, și preferă să sîngere subsuoara de puf a columbei, oricărui eveniment neprevăzut în seria ursului și a porcului mistreț.

Vînătoarea e un sport higienic și cinstit.

IUȚEALA

— Umblacii cu picioarele și reporterii de gazetă, argumenta cu fața întoarsă într-un automobil către noi doctorul Pepelea, au găsit « nebunia vitezei », ca să înfiereze pe călătorii cu motor, cărora le opun cumințenia umbletului răscăcărat. Omul decent și grăbit, care aleargă în goana concepțiilor și activităților lui, și evită să-și arate picioarele, și fuge de-a lungul vieții, ca un portret încadrat într-un automobil, prezintînd contimporanilor numai scama de funigei impalpabilă, zburătoare, a făpturii provizorii, e un nebun. De ce să se îmbete el cu o băutură din văzduhuri, pe care nu i-au propus-o douăzeci de generații, și să nu participe cu toată tradiția la basamac? Perversitatea nouă, fără alcool și lăutari, jignește. « Ce fel de frați mai putem fi noi, dacă eu beau țuică și dumneata vînt? dacă eu stau la masă pînă ce am căzut dedesubt, și dumneata ai și ajuns în două ore tocmai în Carpați? Și ce fel de democrație e asta, eu să beau și dumneata să fugi?

Te rog, fă o socoteală. Generațiile noi se destrăbălează și pier: ce mai ajunge nația, ce mai rămîne din marile noastre speranțe? Treziți-vă, generații, floare și fruct al sîngelui nostru, și aduceți-vă aminte de strămoși. Au n-au umblat ei *toți* în carul cu boi? De la Chitila la București, două zile și jumătate, și erau sănătoși. Grîul se înmulțea, ca flacăra, suflînd în el, mîna de boabe se făcea sac,

sacul se făcea movilă, și satele erau înzăpezite în cereale. Ziceai și ieșea, te uitai și se cocea, dormeai și casa ți se umplea de binecuvîntări. Unde se pomeneau stricăciunile de azi? și ce stricăciuni? Să te sui într-un jeț, să întorci un cui și să și pornești pe graniță, fără cai. Bănuiam noi că ne îndreptăm rău, încă de pe vremea cînd s-a ivit drumul-de-fier, din care pricină nici nu ne-am suit în tren; dar să ajungem să alergăm mai repede ca el, ba fără șine de foc și pe niște roți de gumă mute, cu întuneric în ele, nu ne puteam aștepta.

Ia seama, băiete, noi o să pierim și nu mai rămîne cine să vă dea povețe. Dumnezeu vă pedepsește, scurtîndu-vă viața, care nu mai ține pînă la cocoașă și neputință. Azi două accidente, mîine zece; mănunchi-mănunchi vă perindați cu toții, și or să ne ia locul neamurile care se duc la tîrg pe jos ori pe măgari. Sau o să vă trimită Cel-de-Sus o pedeapsă și mai grea, alegînd dintre voi un Vlad Țepeș nou, care, dîndu-vă jos din automobile, vă va pune călări pe o bivoliță proastă, ca să vă batjocorească, arătîndu-vă drumul la Paris. »

Nu e vorba, zise doctorul, dacă lui Țepeș, cel de pe timpuri, i-ar veni fantezia să se întoarcă din Paradisul unde fără nicio îndoială sălășluiește, cred că fiorosul nostru fost domnitor s-ar speria și, terorizat de circulația cu sens unic sau cu cele două sensuri, ar cădea victima unui accident, înnainte de a se fi reinstalat la una din autoritățile modernizate ale puterilor lui absolutiste — agenții bicicliști sau Siguranța Generală. Al doilea sfîrșit al uneia din gloriile cele mai concrete ale marelui nostru trecut, va fi înscris în istoria universală, documentat cu fapte diverse din rubrica întîmplărilor cotidiane.

Să presupunem că la intersecția bulevardului cu Calea Victoriei, s-ar prezinta pe neașteptate un pieton, însoțit de o mare suită de voinici cu plete,

recent sosiți din mînăstiri și din morminte, și că, ridicînd paloșul, ca să stea trăsurile pe loc, l-ar observa factorul circulației. Crezi dumneata că ar ajunge el mai repede pe trotuarul din față, colțul Băncii sucursala Elly Bercovici, sau la poliție? Și la o cercetare a hîrtiilor (biletul de liberă petrecere, buletinul de populație, carnetul de plata impozitelor etc.), aș dori să-l aud pe secularul nostru șef de școală politică răspunzînd că-l cheamă Vlad Țepeș, că vine să reglementeze circulația și că ar avea drepturi în municipiu. . .

Noi automobiliștii, — nu te lua după cei cu higiena mersului pe jos și cu sănătatea carului cu boi, care a ieșit din circulație chiar din tablourile lui Grigorescu, — noi am intrat cu mașina în ritmul universal. Automobilul este destinat să ne ducă, din ce în ce mai repede, în hora planeților. Se experimentează actualmente trăsura cu cartuș, automobilul-obuz. Se va pune la încercare automobilul lansat cu praștia și cu dinamita, și nu peste multă vreme ne vom folosi de viteza cu care globul terestru se învîrte de jurîmprejurul soarelui, captată și angrenată cu fabricile noastre de energie, în vederea unei iuțeli ideale. Dar vom domestici și lumina, a căreia putere de a străbate spațiul nu se aseamănă cu nimic simțit de organele noastre. Ea va înlocui benzina din motoarele noastre, pentru a ne duce în locul dorit, cu o secundă mai devreme de a ni se fi formulat dorința întreagă.

Departe de a contraria viața, iuțeala o favorizează, și inteligența, pe care noi azi putem s-o apreciem de o mie de ori mai repede decît acum cinzeci de ani, se va cifra, într-un viitor nu prea depărtat, cu noțiunile de kilometraj: o inteligență de cinci sute pe oră, un talent de 320 HP, cu auspuful deschis și pornire automată. Omul nu va mai fi om pînă ce toate mădularele lui nu se vor comporta în permanență, iarna și vara, ca în

timpul iernii, pe ger, dîrdîind, clănţănind, scutu- rîndu-se şi tremurînd. Ce naiba! sîntem încă nişte ramoliţi precoci: ne place patul şi mai păstrăm resturile unui animalism trîndàv, confortul cu burta în sus. Hotelurile trebuiesc de urgenţă desfi- inţate, ca nişte cloace de bătrîneţe şi putregai: omul nu este permis să doarmă, el trebuie să fugă, să fugă cu trei sute kilometri pe oră, cu farurile aprinse. Pentru cazurile de « pană », viitoarele maşini vor fi prevăzute cu o sfîrlează automată, pentru ca sportivul să nu stea pe loc în timpul necesar reparaţiei, ci să se învîrtească (şapte mii cinci sute ture pe secundă). Omul vitezei se va prezinta dezarticulat din toate încheieturile lui, putîndu-se ţine în capul oaselor graţie unui efort al voinţei de a nu cădea pe spate sau în genunchi. Te-ai întrebat ce devin aşa-zisele aşezăminte, ora- şele, toate localităţile? Străin pe faţa pămîntului, care îl aşteaptă, monstruos, să se culce cu el într-un mormînt, ca să-i sugă nervul, creierul, celula, dato- ria omului este să fugă de còlo-còlo, în zigzag, urmărit, să fie evaziv şi momentan. Înţelegi dumneata dacă mai poate să intereseze o aşa-numită cultură şi dacă virtuţile răbdării şi ale muncii mai însemnează ceva, comparativ cu pravila iuţelii.

Idealul nostru adevărat şi pe care încă nu-l avem toţi în sensibilităţi, este să devenim aştri şi fărîmături de aştri; vreau să zic: să *redevenim*. Metalizaţi într-un mare şi etern crepuscul, sîntem chemaţi să învingem descompunerea trivială a fiinţei noastre şi să ne salvăm de împresurarea ţărînii şi de umedul ei contact, printr-o propulsie vie înnainte şi o carburaţie a insului nostru, fizic şi moral, în văzduh. Prin spaţiul limitat, vom trece, parcurgîndu-l abstract, ca reflexul unei lentile cu oglindă, animată de un focar solar...

Dar simţi ce răcoare e? Am ajuns pe Pădu- chiosul, înAlp ii daci. Dă-mi, te rog, o ţigare...

ÎNTINDEREA PE FOALE

Se ştie că foalele exprimă abdomenul, adică pîntecul, adică burta. Epilogul oricărui sport, cu pumnul, cu floreta, cu scaunul sau cu reteveiul, este situaţia culcată. Şi dacă sportul a fost rela- tiv la spinare, sportmenul se vede silit să stea culcat negreşit pe foale, în atitudinea lui Grivei, care se odihneşte foarte rar cu burta în sus şi îndeosebi cînd îi este plină.

Am găsit într-o primăvară, pe coasta Păduchio- sului, opt asemenea sportmeni, care se odihneau cu spinarea în sus, părînd să pască muşeţel şi narcise, abundente în pătura muntelui. Ei căzu- seră din două automobile, însufleţite de un entu- ziasm extravagant şi care s-au ciocnit, cap în cap, în radiatoare. Cu acelaş gînd, maşinile s-au răs- turnat solidar, şi amatorii de viteză au sărit odată toţi şi s-au pus odată cu toţii în genunchi. O herghelie de cai mecanici, invizibili, teoretici, ob- ţinuseră acest rezultat eminamente practic.

Sosind la locul odihnei generale, cu o moto- cicletă, ne-am oprit. Un spectacol sportiv atît de izbutit se vede numai pe lună o dată, şi ne-am scoborît în şosea, după sensaţii. Maşinile zăceau ca două animale sfîşiate de lupi, cu toate intesti- nele lor de oţel, nichel, cauciuc şi păr vegetal, vărsate de jurîmprejur afară, — iar turiştii, cu ochii plini de orizonturi, erau aruncaţi ca o fier- tură veche prin iarbă, cu lingura de strecurat.

Camaradul de motocicletă, un sportiv fără inimă, ca toți sportmenii, în firea cărora se găsește, ca și la vînători, cruzimea unui luptător cu taurii, pornise să glumească, remarcînd că semenii noștri își aleseseră un loc nepotrivit, pentru rugăciunea lor musulmană.

Dacă este adevărat că turcii se roagă îngenunchiați, ridicînd către ceruri coltucul opus al genunchilor, în vreme ce buzele lor sărută țărîna lui Dumnezeu, imaginea motociclistului se potrivea cu situația nefericiților accidentați. Capul fiecăruia din ei, fără deosebire de sex, se răzima cu nasul în piatră, într-o mocirlă de sînge. Unuia, din cădere nici nu avusese timpul să-i sară monoclul de pe ochi, icoană rotundă precoce a viitoarelor lui orbite. Accidentul din plimbare, din veselie, pare mai puțin tragic decît un accident de necesitate. Apropiindu-ne de sportmeni, cîmpul respirației lor exala un singur miros, de băutură bețivă. Accidentul avea și origini comice.

— V-ați îmbătat ca niște porci! zise un alt motociclist.

Participam la o cursă pe motociclete, și în zece minute treizeci de mașini cu pocnete și bubuituri, se adunaseră să contemple peizajul.

Răspunsul unui turist se văzu din lumina ochilor, pe care-i ridicase spre noi. Ochii lui ziceau: « M-am trezit! »

— Ba bine că nu! răspunse injurios motociclistul cel obraznic.

Ce era de făcut? Ne-am culcat mașinile în șanțuri, și fiecare din noi a luat în sarcina lui pe un turist, ca să-l degajeze din problema lui particulară. Nu murise niciunul și nici nu aveau dar de gînd să moară. Nasurile oftau, inimile băteau, și picioarele și brațele celor întinși pe foale, ne puteau ajuta destul de corect în mișcările noastre.

— Mă doare! suspina cîte unul, pe care ajutoarele încercau să-l culce pe spate.

Într-adevăr, în coviltirul toraxului se găseau diverse coaste rupte. Un sportmen căpătase doi genunchi la un picior și două coate la un braț. Fragilitățile trebuiau cu pază bună respectate. O singură doamnă, foarte tînără, își pierduse definitiv o ureche și o jumătate de buză, și ne gîndeam la țipătul ei, peste cîteva zile, cînd, într-un pat de spital, își va cere poșeta cu creionul de buze și oglinda.

Să nu ne întristăm afară din cale de mult. După patruzeci și cinci de zile, sportmenii se întorceau pe la casele lor vindecați și reluau cursa și viteza, ca și cum nu li s-ar fi întîmplat nimic. Și, din întinderea pe foale, au ieșit și două divorțuri, întrucît doi din domni, în ziua accidentului, se găseau alături de două persoane care nu erau soțiile lor. În sportul care duce la spital, la chirurgie și la două paturi vecine, discreția nu mai face parte din secretul profesional, și minciunile se descompun cu o sinceritate automată. Unul din domni plecase, recriminînd, într-o inspecție impusă de ministru, iar celălalt fusese chemat de interese profesionale grave în străinătate, pentru opt zile. Dactilografa își rupsese clavicula lîngă șeful ei iubit, iar vecina din etajul al doilea își pierduse briliantul din ureche, alături de proprietarul imobilului în care locuia. Anatomia se rupea într-un vodevil.

La al patru sutelea kilometru, întinderea motocicliștilor pe foale prezintă un caracter deosebit, culcați în popas. Spinarea și încă ceva devin nespus de dureroase. Săriturile prin șanțuri pe arcurile șelei, au imprimat o amorțeală unei regiuni, nevindecată; un traumatism vibrător, de cîteva ore, impune culcarea pe abdomen. Turistul doarme cu sforăitul în pămînt, și dorm treizeci de

turiști laolaltă în izma cîmpiei și în poala-Maicii-Domnului, ca niște cîrtițe legănate de vînt într-o plasă de soare.

Unul dintre noi s-a ciocnit totuș de un tren, și motorul lui, de doisprezece cai, lansat cu șapte-zeci și cinci pe oră, l-a tîrît pe o latură a trupului pe răzătoarea șoselei, pînă a leșinat. Îl ridicăm pe jumătate gol. Cracul pantalonului, jumătate din flanelă, din cămașă, din ciorap, au pierit. În locul lor, jumătate de motociclist e îmbrăcată cu pie-triș,pardosit în sînge, cimentat, macadamizat, be-tonat. Turistul s-a transformat pe jumătate în statuie și pare construit în material silicos. Dea-supra genunchiului i s-a incrustat în pulpă și o jumătate dintr-o potcoavă de bou. Din flaconul cu coniac, care îl aduce la viață încet, o picătură a scăpat pe musculatura dezvelită de piele și de nădrag, usturînd ca fierul roșu de cositorit. El întreabă, pe șoptite, dacă nu i-a rămas un picior subt locomotivă, și cere o țigare. Pînă la spital sînt șaizeci de kilometri, și întrepidul călător pe roate cu foc, este nevoit să iasă la șoseaua mare, pe catafalcul de fîn al unui car tras cu boii.

— Puneți-mă pe burtă, geme camaradul. . .

SĂRITURA CU PRĂJINA

Acest sport de mare însemnătate în regiunile uscate, își demonstrează marea lui eficacitate pe terenurile mlăștinoase și pe ploaie, un pas echiva-lînd cu aproximativ cincisprezece pași, ceva mai puțin sau ceva mai mult, după prăjină și picior. Cît despre teoria prăjinii, ea se găsește calculată în angrenajul bicicletei, cu deosebirea că distanța dintre coadă și vîrf, perfect verticală și dreaptă, e reprezintată în spațiu prin linie curbă sau în cifre rotunde.

Verificarea se face destul de ușor, dacă luăm o prăjină de șase metri și, culcînd-o pe pistă, fa-cem să circule de-a lungul ei, paralel, o bicicletă (indiferent marca și naționalitatea), socotind pa-sul acesteia egal cu poziția, considerată de două ori, a unei pedale. Vom vedea că bicicleta pășește șase metri.

Totul se petrece perfect normal; repetăm, pe teritoriu uscat, cum ar fi parcursul șes dintre Constanța și Techirghiol, unde cu toate că există umiditate, acest element se află în stare de Mare și ghiol, fără să se confunde cu terenul propriu-zis cu apa propriu-zisă și să formeze ambianță de zmîrcuri. Cînd plouă însă, sau pe țărmurile Finlandei și Zuiderzeii, bicicleta se comportă ca prăjina numai în ceea ce privește teoria, partea mecanică abstractă, lăsînd, în practică, de dorit.

Să presupunem că un sportmen ar avea intenția să parcurgă distanța dintre strada fostă Sărindar și « Capșa », pe o vreme de ploaie.

Cu bicicleta i-ar fi imposibil, afară dacă, *in extremis*, sportmenul nu s-ar constrînge să poarte un înveliș de cauciuc hermetic fără nasturi, adică fără butonierele prin care se poate strecura substanța lichidă a ploii. Sau, cel puțin, ar putea să utilizeze bicicleta, nu fără oarecare risc, din alt domeniu decît al teoriei ce ne interesează, scoborînd scara pe bicicletă și lăsînd acest instrument, de àltfel ideal, la portar, de unde ia cu sine prăjina.

Cu prăjina însă, din două salturi, sportivul a și ajuns la « Capșa » unde își poate lua liniștit ceaiul cu brioși. Singurul lucru care poate înlocui prăjina în asemenea cazuri, ar fi picioroanga. Dar ce mi-e picioroanga decît o prăjină în dublu exemplar și acționînd paralel? — dovadă că acest cuvînt nici nu se întrebuințează la plural decît pentru simplificarea înțelesului și a elementelor de filosofie, — de unde și ezitarea la oamenii de știință, deprinși cu pluralul « picioroange », de-a scri cînd « picioroangă » cînd « piciorong ».

Dar întrebarea ce vine spontan și natural este: cum de a descoperit omul prăjina? Era prăjina înnaintea sportului, sau sportul a venit după prăjină? Căci, în cazul bicicletei, problema e tranșată încă demult, în sensul că bicicleta s-a ivit după om, chiar dacă admitem că primul exemplar al acestui minunat vehicul avea roata din față cu diametrul de cincizeci de ori mai lung decît al roții dinapoi. Și concluzia este firească și aproape banală. Obiectele de fier s-au născut toate, nichelate sau date numai cu lac, în urma istoriei universale, — adică după obiectele de piele și de carne, cum ar fi girafa, omul și cangurul.

Începînd de la Bușteni și pînă dincolo de Predeal, natura muntoasă începătoare, făcea exclusiv prăjini, adică linii multe paralele, ca băieţii mici, în primele săptămîni ale cursului primar, obligați să se obișnuiască să ţie condeiul cu trei degete, deasupra hîrtiei. Entuziast în ridicula lui monotonie, muntele fabrica prăjinile cu iuțeala și încredințarea cu care omul în repaos ţine mîinile unite între genunchi și învîrtește degetele mari unul împrejurul celuilalt, pînă ce adoarme și stă. Ce i-a venit însă omului să scoată prăjina din pădure și să se folosească de ea ca să sară cît còlo? Problema, destul de complicată, e cu atît mai dificilă cu cît ne lipsesc documente. Dacă relativ la verbul mai mult sau mai puțin derivat, al noțiunii active, s-ar putea, cu oarecare fantezie absurdă, cerceta cuvîntul « a prăji », « prăjire », și forma lui calificativă « prăjit », « prăjită », în ceea ce concerne substantivul sîntem dezarmați. Ne mulțumim cu realitatea neinterpretată și luăm sportul așa cum l-am găsit, cu vîrful subțire al prăjinii priponit în pămînt și cu căpătîiul gros ridicat în văzduh.

Probabil că în timpurile imemoriale, cînd natura prezinta monștrii ei de la început, omul a văzut, poate, pleziozaurii, ihtiozaurii, dînd fuga sprijiniți în coadă, sărind peste insule și fluvii, și a notat pentru viitor, ca să încerce și el, acest artificiu folositor. Un *truc* care sporește fie timpul, fie viteza, e todeauna binevenit la oameni; e de ajuns să reflectăm la benzină-ușoară și automobil.

Ca observații personale asupra sportului saltului cu prăjina, pot să spun că sînt, nu mulțumit, ci superior încîntat. Prăjina mi-a permis să locuiesc în parcul de la Brașov și să-mi văd de treabă în București, venind de două ori încoace și ducîndu-mă de trei ori încolo, înnapoi, cu ajutorul unei prăjini de una sută metri. Cine dorește să

mă vadă, n-are decît să mă aștepte la Cîmpina, unde mă opresc todeauna cîte puțin, ca să-mi leg șireturile la ghete, — și plecarea are loc todeauna de la Șosea, unde prăjina îmi stă răzimată de Arcul de Triumf. De acolo, cu autobuzul sosesc la Cercul Militar. Economia și de chirie și de cale ferată e considerabilă. Dau lecții săptămînal la Aerodromul de la Băneasa, unde tocmai fac un curs cu cîteva domnișoare, care au părăsit pilotajul și doresc să încerce sensațiile aeriene fără motor. Înscrierile se primesc la Rectoratul din București sau la ziarul *Neamul Românesc*.

UCIGĂ-L-TOACA

Avram, paracliserul bisericii Sfîntul Niculae, șchiopătînd pe un picior și potcovit cu o talpă groasă, spînzura de funia clopotelor ca un maimuțoi. În partea piciorului sucit, brațul îi era aproape de două ori mai lung, și mîna lui prindea funia de sus cu o agilitate de saltimbanc, alunecînd ca din turlă și scoborînd din toacă și cruce printre zugrăveli.

Figura lui repeta invers strîmbătura trupului, din născare. O ureche îi era mai mică, lipită de obrazul scîlciat înnafară, și urechea cea mare mărginea concavitatea profundă, îngropată în gingii. Pe această mutră pocită fără model, mustața lui sta de-a-ndoaselea, ca o măturică pe gura unui pahar. Fulgii sprîncenelor, de culoarea morcovului veșted, se deslînau pe ochiul oblic, ca o pană jerpelită, și pielea era din belșug împușcată cu pete galbene și roșii.

Posomorît din fire și de împrejurări, Avram știa o glumă, pe care o făcea cu mîna, ducîndu-și-o peste umăr, pe spinare, și scărpinîndu-se ostentativ deasupra genunchilor dinapoi, sau scoțîndu-și ceasornicul din buzunarul de la brîu, după ce-și ocolea ceafa cu brațul învîrtit. Fenomenul mădularului monstruos uimise mahalaua, dar permanența paracliserului o enervase. Avram putea, fără să fie văzut, să desprindă șuncile și ghemele de sfoară

de la prăvăliile din piață, ascuns la cîțiva metri înnapòia galantarului deschis, ca și cum se slujea de o prăjină cu degete mișcătoare, și din fuga căruței putea să ia căciula unui mălăier, să o ție o clipă în aer și să i-o puie la loc, brațul lui basculînd oblic și orizontal, ca o pîrghie de balanță de precupeț. Glumele suplimentare le încerca numai după ce se amețea cu două ciocane de rachiu. El juca uneori dinaintea bisericii, troznind din degetele ridicate sus detot, ca dintr-un bici cu două burice pocnitoare, și, atunci părea o momîie spînzurată, legănîndu-și picioarele moi, tîrîte pe asfalt.

Pentru lumînările înnalte, degetele i se făceau mucări, și mîna lui stingea de-a dreptul făcliile, apucîndu-le de feștilă cu scuipat și rîzînd la sfîrîirea flacării înnăbușite.

Într-o duminică, l-a cîrpit, în biserică, un copil, peste buzele ude de-o apă ce i-o lăsa gura necontenit, cu o lumînare aprinsă. Cum se ridica să răspundă și să-și arunce mîna să-l prindă fugind, tatăl copilului l-a strîns de vinele cefii lui subțiri și l-a tăvălit cu botul într-o făină de colivă de parastas. Cu toate că trista ceremonie făcea pomenire de un răposat de curînd, neașteptata întîmplare pricinui rîsul femeilor sovonite și al fetelor cu barișe negre. Avram se răsti din fizionomie, trînti mîinile în jos, se încovoie ca un urangutan, ca și cum ar fi voit să scoată o lespede din pămînt și să turtească dedesubtul ei mișeii. Preotul însă, care înnainta către colivă, în odăjdii poleite și cu pasul dureros și lent al gîștii, îi făcu semn să stea și să ia ìsonul troparelor, vociferate treptat.

De atunci încoace, Avram a cunoscut batjocura poporenilor, răcnetul brusc în ureche al unui enoriaș, palma scăpată cu marginea pe lîngă nas,

pipăitul în răspăr cu degetul mare, bobîrnacul în dunga gîtului, injuria și tifla. Odată un birjar l-a orbit cu biciul, de pe capra trăsurii, și l-a dat peste cap, ca și cum îl pescuise din mocirlă și-l arunca înnapoi.

— Bun băiat, zicea preotul, dar cam nerod. O fi trăgînd niscaiva păcate de-ale părinților. E bătut de Dumnezeu.

Avram se adăpostise la biserică, dormind în clopotniță, lingînd farfuriile, sălășluind printre șoareci, crăpînd lemnele preotului, bătînd papurile, punînd foc și tămîie în cădelniță, răgușind cîte o cantilenă.

El auzise de Rai și de tot binele de acolo, și era sigur că părintele o să-l trimită, de Paște sau de Crăciun, cu o lumînare aprinsă în mînă și cu o cruce pe piept, în cămașă albă cu ciucuri, să vadă îngerii de acolo. Cînd se cînta « Sfinte Dumnezeule », la liturghie, Avram, apucat de un entuziasm violent, se arunca în genunchi, se ridica din genunchi, se arunca din nou, curbat pînă la picioarele sfeșnicelor, și apoi, înnălțat cu bărbia în lumină, cu capul dat pe spate, măsura cu dreapta lui imensă distanța dintre frunte și cingătoare și lățimea dintre umeri, zicînd « În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh » și descleștîndu-și degetele cînd zicea « Amin ». Metaniile lui Avram erau construite ca o răstignire pe brînci, cu o evlavie care-l făcea din ce în ce mai apt pentru viața de Apòi. « Fericiți cei flămînzi, rostea preotul cînd Avram îi săruta mîna, că se vor sătura. »

Avram fugea de cîțiva ani între Iisus și credincioși, care, de la pierderea obiceiului cu tărbaca și cu tinicheaua de coadă, nu mai aflaseră, pînă la paracliserul Avram, nicio jucărie. Preotul îi făgăduise că o să vorbească la episcopie să-l facă mo-

nah, adică purtător de chip îngeresc, și Avram se legănase cîțiva ani cu nădejdea că o să poarte dulama de șiac și rasa de mohair, și, pregătindu-se de marea bucurie, își lăsase o barbă stacojie, ce-i creștea mai mult pe dedesubt, din gușe, și un păr sărăcăcios. Un călugăr de la Sfîntul Munte, vînzător de cruci roșii, împodobite cu un ochi de sticlă prin care se vedea Ierusalimul, îi dăruise un șir de metanii de sfoară sfințite, și Avram le purta în sîn. Dar cugetul lui se întunecase detot, și cucuiele din cap și vînătăile primite în mahala începeau să-l doară peste tot trupul ca o bubă fierbinte. El s-a turburat detot cînd enoriașii îl poreclíră: « Ucigă-l-Toaca ». « Ucigă-l-Toaca » Avram știa că-i Necuratul.

De atunci, el căuta o răzbunare, făcîndu-i-se să ucidă. I se părea că trebuie să prindă pe careva din dușmanii lui, să-l îndese în pămînt și să-l sfîrșească. Se gîndea să-l apuce pe la spate, să-l înnoade în brațul lui cel lung și să-i bea cu nasul sufletul și să i-l scuipe ca o flegmă, ștergîndu-și de scîrbă limba cu mîneca hainei. Avea o poftă de a ucide, însoțită de o poftă de spurcăciune. Și-ar fi tras în sineș dușmanul de jos în sus prin șezut, ca să-l ție acolo ca pe Ionà chitul care-l prinsese în gură, și, după ce l-o împuți bine, să-l arunce afară porcăit. Își da seama de ce ar fi voit, dar nu știa cum să înceapă, căci de cîte ori voise să se apropie de un blestemat și de un ticălos, acesta îi umfla gingiile și buzele cu pumnii.

Într-o seară, dînd tîrcoale pe măidanul cu cioburi și gunoaie, Avram Pîrvu găsi. Pe o saltea desfundată zăcea un cîine bolnav. Avram surîse învierșunat și, așezîndu-se în labe ca la metanie, se apropie de cîine de-a bușile și întinse mîna lungă. Cîinele, jupuit de rîie, dete din coadă la priveliștea unui

om care se apropia de suferințele lui. Avram își tîrî capul pe gunoi, deschise gura și, aruncîndu-se pe cîine, care dete un urlet uriaș, îl mușcă de vîrful piciorului, din răsputere. Și pecînd cîinele, neputincios de a se scula și sîngerat la unghii, se mai văieta, Avram, alergînd la preotul înspăimîntat, și hohotind de rîs, îi spuse:

— Sfinția-ta, l-am omorît... am scăpat... Doamne miluiește!

MOŞ NICULAE

Din toate fructele şi legumele, pe care omul le cultivă cu drag şi le vinde cu profit, Moş Niculae îşi alesese portocalele, a cărora culoare, bătînd în galben şi roşu de văpaie, nu se întîlneşte rece decît la aur. Doi singuri aducători de culori a zămislit într-o zi de mare lumină Dumnezeu: pasărea şi floarea, celelalte lucruri din lume, afară de stele, spinii de argint şi cleştar ai Tăriei albastre, sînt cenuşii şi triste. Pămîntul şi lacrimile lui, izvoarele, sînt triste; pentru că pămîntul a fost făcut ca să-nmormînteze frumuseţile iscate din cîntecul mut al firii şi din lumini. Pasărea care zboară-n soare cade pe pămînt; crinul care se leagănă spre luceafăr cade pe pămînt; omul care calcă pămîntul, dar îşi duce capul drept, purtîndu-şi coif bolta Carului Mare, ca o mitră de arhiereu, cade-n pămînt. Luntre grea prinsă de fundul apelor, întinse între Răsărit şi Apus, pămîntul are menire de cimitir şi-i păstrător de zboruri sfîrşite.

— Portocale! Portocale! striga Moş Niculae cu o bucurie în glas şi în priviri, ca şi cum cobora cu cobiliţa bunele vestiri ale unui lucru petrecut în ceruri. El îşi alesese portocalele, străine şi parfumate, în locul puilor de găină, pentru că aceste aparate naive, de transformat existenţa în găinaţ, împuţeau coşurile şi lăsau în aerul licăritor al primăverii un miros de ploşniţă amestecat cu o duhoare de şoareci. Moş Niculae era un bărbat

curat, cu pieptul cămăşii alb, încins peste brîul roşu ca rodia, cu un şorţ, în prospeţimea căruia se desinau dimineaţa cutele geometrice ale fierului de călcat. Mustaţa lui întoarsă frumos era ca şi şorţul de albă, bărbia îi era întodeauna rasă de curînd, cizmele luceau, şi pantalonul larg, cu creţuri multe, cădea albastru pe genunchi. Moş Niculae era un mahalagiu de vremea veche, unul din seminţia aleasă a mitocanilor aristocraţi, negustori cinstiţi, gospodari vrednici, proprietari de case albe cu cerdac, în interiorul cărora vara domnea o răcoare de sulfină, cu plante roşii şi violete în ferestre: muşcate, indrişaim, garoafe şi vanilii. Idealul lor estetic consista, pentru femei, într-o aluniţă aşezată împrejurul gurii undeva, de preferinţă la colţ, iar pentru bărbaţi, într-o dudă neagră pe obraz, de preferinţă cu fire de păr.

Moş Niculae avea această dudă, iar baba lui avea acea aluniţă. Fuseseră chipeşi amîndoi şi se iubiseră toată viaţa, ca nişte tineri sănătoşi oneşti, şi se mai iubeau, tot atît, şi bătrîni. Băbuţa lui, harnică şi iute, purta în trup şi pe aerul figurii o satisfacţie de stăpînire sigură, care este, la soţiile tinere, semnul că din dragostea sufletului se împărtăşeşte şi trupul, fără economie, iar la cele vîrstnice că nici sufletul nici trupul nu au durat zadarnic alături de un bărbat frumos, puternic şi credincios. Baba lui Moş Niculae, în scurteică de catifea verzuie, cu blană galbenă la mîneci şi de jurîmprejur, purta barişul alb, cu două mărgăritare prinse de carnea urechii, şi o cucoană de ciocoi ar fi ţinut să aibă boieria ei în umblet şi-n şederea pe loc.

— De ce nu mi-ai făcut o fetiţă, Ecaterino? o ţinea de rău Moş Niculae. Dacă făceai o fetiţă, azi ar avea măcar douăzeci de ani, ca Vasile. Dacă-mi făceai o fetiţă aş fi botezat-o Aripioara;

îmi umblă numele ăsta în cap de vreo patruzeci de ani.

— Ce-s de vină eu, dragă bărbate? răspundea baba Ecaterina. M-am silit, te-ai silit și tu: n-a vrut Dumnezeu. Las', să ne trăiască băiatul.

— Vasile trebuie să-mi facă o fetiță negreșit, cînd s-o însura, răspundea unchiașul, desfăcînd portocalele din cămășile mici de foiță albă, alegîndu-le după mărimi și uitîndu-se la ele ca la niște domnișoare mici.

— Crezi că eu n-aș fi voit să am o fată de la tine, Niculae? — Bătrîna îi mîngîia capul plecat pe lada cu portocale. — N-am avut noroc. . .

Moș Niculae ducea dorul unei fete, ca zugràvii care, nemaiavînd viață să vadă Mediterana, Stambulul și Cairo, le privesc în fotografii și le ascultă citite. El ștergea încet portocalele cu un peșchir alb, surîdea, suspina, — și din toate lăzile oprea cîteva portocale pentru fetițele din mahala, mai ales pentru cele mici detot. De cîte ori trecea pe lîngă o copilă, el îi spunea un cuvînt de tată-mare întristat, ca doamnele bătrîne, care nu pot întîlni un cățel pribeag și o mîță, fără să schimbe cîteva cuvinte.

Fetițele îl cunoșteau pe Moș Niculae și ieșeau înnaintea coșurilor lui. O vînzare mai bună le asigura bomboane, cofeturi și cîte o jucărie, pe care Moș Niculae le cumpăra din oraș. Bucuria lui Moș Niculae ținea toată iarna: portocalele climelor fierbinți se potriveau cu zăpada țării friguroase. Primăvara venea salada, se vindeau cartofii, peștele, brînza. Moș Niculae n-a purtat niciodată această marfă în spinare și n-a vîndut niciodată lucruri care se desfac cu cîntarul. Lui i-a plăcut numai marfa rotundă, vîndută cu mîna, rotundă și colorată; i-a plăcut portocala. Nici lămîile nu i-au prea plăcut, din pricina galbenului lor limfatic. Îl supărau la ochi.

Moș Niculae nu s-a bucurat însă multă vreme să mîngîie fetele altora în lipsa unei fetițe a lui. Fetele din mahala nu mai veniră într-o iarnă să aleagă cu el portocalele din primele lăzi cumpărate. « S-au făcut mai mari! » se gîndea Moș Niculae, oftînd că pruncii trebuie să crească și bătrînii să dispară.

Oprea copila-n drum, îi dădea o portocală.

— Ține, puiule. . . Nu mă mai cunoști? Sînt Moș Niculae. . .

Copila se grăbea să fugă.

— Dar tu, fata tatii?. . . Nici tu nu mai dai pe la Moș Niculae.

Fata întorcea capul și fugea.

Toate fetele din mahala se ascundeau de Moș Niculae, și Moș Niculae suferea puțin. Într-o zi s-a apropiat de un grup de fetițe cu o grămadă de portocale. Fetițele se jucau. Ele se risipiră toate la apropierea lui.

— Nu mă mai cunosc fetele deloc! zise Moș Niculae, întorcîndu-se acasă cu portocalele nedăruite și cu o mare părere de rău în inima lui.

Sîmbătă, el avu o foarte bună vînzare și venea acasă cu coșurile goale, curate, cu șervete așternute pe fund. Aducea babei o pungă de parale și o veselie binevoitoare. Trecînd, el surîdea vecinilor, care stăteau de vorbă la poartă. Dete bunăseara și i se păru că nu i se răspunde ca de obicei. Unii parcă întorceau spatele, să nu-l vadă. . . I se păru deodată că ulița plină de oameni se pustiise. Începu să se uite la ei, unii după alții, cu băgare de seamă, și parcă toți căpătaseră aceeaș figură, ca și cum la fiecare pas se întîlnea cu acelaș om multiplicat cu el însuș. Crezînd că se petrece ceva în sus sau înnapoi, Moș Niculae încetină pasul, se uită în sus și se uită înnapoi.

Se opri în fața Anei, fetița unui căruțaș. Ana se juca în mijlocul drumului. Se îndreptă spre ea cu mîna întinsă...

— Moș Niculae o să-ți dea ție doi lei, să cumperi bomboane, zise Moș Niculae.

Fetița voì să fugă. Moș Niculae o prinse de mînă.

— Cum? nu mai cunoști nici tu pe Moș Niculae? o întrebă unchiașul.

— Ba da, răspunse fetița.

— Atunci? de ce nu vrei să iei?

Dintr-un grup de oameni se desfăcu brutarul, mîzgălit de cocă și făină, după ce spuse bărbaților și femeilor din grup: « Lăsați-mă pe mine ». El fusese la Paris, în vremea războiului, mobilizat la o fabrică de pesmeți, și se bucura de prestigiu și autoritate.

— Moșule! strigă brutarul... Astîmpără-te!

— Vasăzică nu primești doi lei de la Moș Niculae? zise Moș Niculae tulburat.

— Nu vrei să mă auzi? răcni brutarul.

— Dar de ce nu vrei tu să primești?... spune!... Zicînd, Moș Niculae ținea mîna fetiței, care se lupta să scape.

— Cu dumneata vorbesc!... zbieră brutarul, și lovind brațul lui Moș Niculae cu palma, îl făcu să dea drumul fetiței. Cu dumneata vorbesc!...

— Ce mai faci, domnule Jenică? întrebă unchiașul. Azi mi-a mers cît se poate de bine. Și întinse mîna către brutar, în vreme ce vecinii se apropiau de ei.

Brutarul își ridică și lăsă capul, ca să fie bine văzut, și murdări mîna rămasă în aer a bătrînului, aruncînd peste ea o gură de scuipat.

— *Vieux Satyre!* zise brutarul pe franțuzește.

Moș Niculae rămase gînditor, cu mîna în aer, înmuiată în bale... Parcă ar fi trebuit să înțeleagă ceva și nu putea. Privirea lui mare, albastră, deschisă ca àripile unei pasări de ape, se înfricoșă, își închise àripile, se strînse. Din grupul cel înconjura, strigară femeile:

— Porc bătrîn!

Moș Niculae voia să creadă și nu-i venea să creadă, voia să vorbească și nu știa cum să înceapă, rămase uimit și gîngàv și lăcrimînd, nu putu scoate un cuvînt, și o porni, obosit deodată, către casă, cu coșurile goale în spinare.

— Are noroc, zise brutarul, că nu sînt dovezi palpabile. Dar le vom găsi. La Paris i s-ar fi tăiat capul demult.

BARABAS

Portarul nostru era un om de dimensiuni monumentale și cel mai urît bărbat din cîți s-au văzut. Înnălțimea îl făcea să se plece și să se ferească instinctiv și de turla bisericii, de teamă să nu o dărîme. Gangul în care făcea de strajă, după-amiază, pasu-i potolit și imens, cu o deschizătură a picioarelor, de scară dublă de vopsitor, se potrivea, boltit foarte sus, cu proporțiile lui. Cînd se întindea, de lene, cu brațele ridicate și cu pumnii strînși, ai fi crezut că izbește bolta cu ștucaturi. De plăcere, el striga pe Dumnezeu în ungurește:

— *Iștenem! Iștenem!*

Industria încălțămintelor încă nu prevăzuse numărul lui de picior decît în ce privește șoșonii, despărechiați, care slujesc, în perspectiva străzilor comerciale, atîrnați de firmă, ca o reclamă de fenomen. Ca să-l încalțe cu părechea de cizme anuală, tocmită în salariu, proprietarul imobilului trebuia să plătească materialul normal întreit. În socoteala cizmarului însărcinat cu comanda pentru Barabas, utilizarea unei mari întinderi de piele și talpă se traducea cu un număr nemaipomenit de fuse și kilograme și cu un calapod uriaș. Într-adevăr, tălpile portarului acopereau de patru-cinci ori mai iute distanța dintre poartă și apartamente, decît pașii servitorilor și chiriașilor din imòbil. În cizmele lui, atîrnate pe umeri ca dăsagii, puteau să încapă, la întoarcerea anuală a lui Barabas

acasă, cincizeci de kilograme de făină de cozonaci, un burduf de brînză, și opt sute patruzeci de obiecte diverse, pentru cadouri, cumpărate din piața ieftină a capitalei: tabacheri, ceasornice de tinichea, bricege de lemn cu o singură limbă, pahare de geam decorative, înfrumusețate cu nisip și cu o inscripție de aur, fesuri turcești pentru copiii din sat, oglinzi de buzunar cu capacul articulat, opinci mici cu vîrful balcanic, terminat cu ciucure de puf. La gară, el mai vîra într-o cizmă o sabie de călăreț cumpărată pe peron, o scîrțîitoare, o bășică țiuitoare, o minge cu gumilastic, cu care dai și care se întoarce, un ziar ilustrat, trei portocale și un cornet cu bomboane sticloase. Și pentru că drumul lui acasă se petrecea întodeauna de Crăciun, Barabas putea să ilustreze, străbătînd zăpezile dintre stația regională și satul lui depărtat, poveștile copilăriei.

Satul lui era un cătun sărac, cu colibele îngenunchiate la poalele muntelui argintiu, ca subt patrafirul unui preot cu figura nevăzută, rămasă în norii Tăriei. Sătenii puneau picioci, și femeile tocau perucile aspre ale cînepei, ca să le facă fuioare, pentru războaie. Cearșafurile lor păreau tencuite cu beton, și ștergarele urzite cu fire de cremene cenușii. Fetele cătunei creșteau în sîrma rufăriei rigide, pilite la șolduri și sîni de funii de cîlți, iar flăcăii se deprindeau de timpuriu cu fierăstrăul cusăturilor dintre picioare, al cioarecilor stricți.

Barabas întrebuința o limbă cu totul particulară, compusă din scheletul a douăzeci de cuvinte dezlegate, care nu aparțineau detot nici limbii maghiare, nici limbii românești. El te asculta admirativ, ca pe un orator, cînd făceai o frază asupra ridicării gunoaielor sau a stropitului pietrișului din curte, conștient că nu va putea niciodată recita cincisprezece cuvinte în care se încheie un sfat sau o

dorință. Invariabil, el răspundea pretutindeni și întodeauna « Seret-muna », acordîndu-i acestui unic afirmativ o infinitate de înțelesuri: « Bună-ziua... », « Noapte-bună... », « Să veniți sănătos... », « Respectuoasele mele felicitări... », « Să vă trăiască băiatul, am auzit că a trecut clasa... », « Sora dumneavoastră a fost cam bolnavă: ce bine-mi pare că s-a însănătoșit!... », «Fumez, însă foarte rar... », «Am măturat toate scările și le-am frecat ».

Știindu-se incomparabil de puternic, Barabas mînuia obiectele cu o luare-aminte și cu o gingășie care le stricau negreșit. Un geam șters cu cîrpa de mîinile sfiioase ale lui Barabas, se spărgea cînd operația ajungea la jumătate. Lada de fier, a gunoaielor, ridicată cu gentilețe, se diforma la pipăitul lui, și mătura nouă se tocea pînă la jumătate pe un singur metru pătrat măturat. Bătaia lui în ușe se strîngea la minimum radical, dar cînd i se deschidea, el apărea în mijlocul bucătăriei cu un dulap în brațe sau cu pragul zmuls în botul cizmei. Se ferea să nu atingă mîța cu piciorul și strivea prepelicarul. Într-o noapte un hoț i-a fost semnalat într-unul din poduri: Barabas a purces la prinderea lui cu toată amploarea vehemenței, desfășurîndu-și neîmpiedicat întreg temperamentul. Dedesubtul pașilor lui de gigant, acoperișul grajdului s-a surpat peste hoț, și hoțul, prins între bîrne și tinichele, nu a mai putut scăpa. Barabas l-a extras din colivia lemnăriei, scoțîndu-l de cap.

În cartier, Barabas era depozitul de unelte al tuturor nevoilor, scùla universală. Cine avea nevoie cinci minute de un lanț, de un drug, de un motor, de o locomobilă, îl chema pe Barabas, care prefera bacșișului gloria pură. Din cel mai adînc nămol, el scotea carul și lemnele și boii, îngropați în pămîntul unui măidan. El era și scara poștei și prăjina de descurcat firele telefonice,

încălecate de vînt. Pumnul lui, dacă se desfăcea, turtea ca un ciocan mecanic. Cuiele, dezrădăcinate cu o ciupitură de unghii, erau scoase din orice material, zidit sau bătut. Sarcina pîrghiei, a cricului sau a bindei, Barabas o împlinea cu un genunchi, opintindu-și genunchiul celălalt în piatră și vîrînd o pulpă subt povară și ridicînd-o, pe măsură cu întoarcerea gleznei pe labă. În menghina mîinilor lui puteai pili în liniște o zi întreagă, și pe coatele lui îndoite ai fi putut tăia un stînjen de lemne, fără ca Barabas să-și piardă surîsul.

Surîsul lui Barabas era hidos în gradul de a deveni interesant. Buzele lui spîne, de pușculiță, cu mustața stîrpită de un vărsat des, așternut, ca un prapur cu intervale, pe toată figura lui osoasă, de cal incendiat, fălcoasă și proeminentă, dedesubtul ochilor mărunți ca bobul de mazăre și verzi, se întindeau cu adevărat pînă la tîmple. Rîsul îi despărțea figura în două părți, prinse într-o balama nevăzută, ca la gălețile cu capac și cioc, întrebuințate la spălatul deasupra unui lighean. Intervalul gurii căscate de bucurii, era mărginit de gingii vinete mari, în aspicul cărora încolțea sămînța de orz, rară și stricată, a dinților tociți pînă la carne. Locatarii aveau prilejul să vadă, în interiorul gurii și în înghițitoare, atîrnînd intestinul paralizat, ca un deget de picior, al așa-numitului omușor. Curcubeie violacee, roze, gălbui, și albăstrimi, capitonau fălcile pe dinlăuntru, cerul gurii și limba, cu pîrguiala exprimată pestriț a tomatelor pe jumătate coapte. Și în toate acestea, limba se așternea voluminoasă și sta ca un săpun spumos, după ce te-ai clătit pe mîini și l-ai pus pe burete.

Barabas reprezinta un progres defunct în precocitățile naturii, un model greu de utilizat, despre cum va fi fost, poate, omul acum douăzeci de mii de ani, cînd articulațiile și stomacul funcționau

pe o scară de cinci ori mai mare ca azi. El rîdea cînd ridica din lada brutarului pîinea de un kilogram, ajunsă în buricele degetelor lui ca o franzeluță pentru cafeaua cu lapte. Forțele lui de turbină se linișteau întrucîtva cu șase pîini pe zi. Tacîmul juca în mîinile lui, făcute pe statul topoarelor, ca niște ace și ca niște penițe. Cuțitul de bucătărie se făcea cît un fulg. Drept e că la porțiile ridicule, care făceau parte din salariu, se adăoga o ciorbă particulară, mîncată cu lingura mare, dintr-un cazan. Pentru că niciun pat nu putea să-l rabde, Barabas își întindea trupul pe două saltele așternute pe scînduri și așezate cap în cap, însă învelite cu un cearşaf curat.

Inima lui Barabas nu se deosibea totuş de proporțiile miniaturale obștești. Barabas se îndrăgostise de bălana Şari, o fată minusculă şi slabă, care şi-a pus mîna ei ca un fluture în palma lui cît o frunză de lipan, mai mult de frică decît de iubire. Ființa ei palidă și delicată i-a rămas credincioasă șapte ani, și, docilă ca o caisă în labele unui urangutan, suspinul cel mai eficace, ea și l-a dat, într-o seară, în patul unui student mititel, de la etajul al cincilea.

De atunci Șari nu a mai primit pe Barabas. Întors pe saltelele lui, cu geamătul în perne, el plîngea ca un copil de elefant izbit de o imensă nenorocire. Într-o zi, Șari și-a luat copilul ce-l avea cu Barabas și a fugit, nevăzută și neștiută patru ani.

Cînd a venit Barabas la mine, să mi se plîngă, din ochii lui invizibili, de sus, circulau lacrimile pe cicatricele vărsatului ca pe niște făgașe.

— Așa iubești eu, așa iubești! se tînguia Barabas, pe care suferința îl făcea în stare să anine două cuvinte. Iubești și mori!. . . Eu venit se mori!

Emoționat de durerea lui fragilă, i-am făgăduit să o caut pe Șari și să o hotărăsc să se întoarcă.

La fereastra sufletului lui Barabas am văzut scăpărînd deodată soarele mare al fericirii, ca între florile de mușcată. Am găsit pe Șari cu copilul ei, slujind la un stăpîn cu frica lui Dumnezeu, într-un cartier depărtat.

— De ce ai făcut așa, Șari? Nu ți-a fost milă de Barabas? am întrebat-o.

Ea se gîndi, se uită în amintirea ei, ca prin broasca ușii, se codi și-mi răspunse că Barabas e un om foarte bun, însă nu e pentru dînsa. El poate încărca și descărca vagoanele de piatră, poate munci cu spinarea ca un bivol, însă nu era făcut pentru dînsa.

— Lui nu trebuie nevastă, și eu nu potrivesc cu el, spuse Șari.

— Bine, dar îmi închipui, răspunsei eu apăsînd, că, într-o privință, bivolul e un taur. . .

— Hm!. . . surîse Șari cu înțeles și rușine.

— Cum se poate? mă mirai eu. . . Vrei să spui că Barabas. . .

Ea își plecă ochii puțin și tăcu.

— Nu te sfii, Șari, de mine, căci am venit să vă împac. Barabas e un muncitor onest, mă servește din toată inima și vreau să-i fac binele ăsta. Nu-mi ascunde nimic.

Șari se întoarse, ca și cum se adresa altcuiva, și îngînă:

— Barabas nu știe pupe. . .

— Nu e nimic, asta îl poți învăța dumneata, după cum îți place dumitale.

— Barabas nu poate pupe, preciză Șari.

Mă uit la Șari cu înțeles categoric.

— Da, serut-muna, răspunse Șari.

— Glumești, Șari. . .

— Zo, serut-muna. . .

— Atunci, băiatul?. . .

Șari, confidențial și izbucnind în plîns:

— Făcut cu conașu...
— Cu proprietarul?
— Da, răspunse Șari. Iubit pe mine dulce...
— Nu vrei să te împaci acum, cu Barabas?
— Vreau se impac, spuse Șari hotărîtă. Barabas este bun.

— Barabas!
— Seret-muna.
— Barabas, te-am împăcat cu Șari.
— Ioi! zise Barabas.
— Îți spui adevărat.
Barabas cade în genunchi și-mi sărută mîinile, și mi le mîngîie, șoptind:
— *Iștenem! Iștenem!...*
— Dar de ce iubești tu așa de tare pe Șari, Barabas?
— Nu știi, seret-muna.
— Am auzit ceva, Barabas... Că nu este...
— Nu este, seret-muna.
— Adevărat?
— Ioi, seret-muna!
— Cum, nu este deloc, Barabas?
— Nu este... nu este... seret-muna.
— Nu-mi vine să cred, Barabas.
— Nu este... nu este, repetă Barabas, pipăindu-se cu naivitatea curată a pasării care se ciugulește subt àripi...
— Nu ți-e rușine, Barabas?
— De ce rușine, seret-muna, daca nu este?
— Atunci, de ce iubești pe Șari?
— Nu știi, seret-muna.
— Atunci băiatul nu e al tău, Barabas!
— Nu știi, seret-muna, poate meu...
— Cum poate că e al tău, dacă...
— Nu știi, seret-muna... Dumnezeo... Io iubește boiat...

Amuții, înduioșat, în vreme ce Barabas se destăinuia plecat din grumaz:
— E albe... seret-muna... E dulce... seret-muna... Ca o cocone, seret-muna... Iubești pe Șari ca pe mama, seret-muna, ca pe mama...
Mulțumit că a descoperit comparația justă și cuvintele cu care a rostit-o, Barabas plînge îngenunchiat și refuză să se ridice de jos. Și lacrimile cad din ochii uriașului neputincios, ca niște pietre, pierdute dintr-un sac găurit.

MONSIEUR ANDRÉ

Monsieur André era un om uriaș; avea un cal mare, o căruță mare și șaizeci de ani, purtați ca treizeci. Calul îl ținea la grajd, căruța o păstra în curte, și anii, ca o batistă cu colțuri, îi ducea în buzunarul din stînga, de la piept. Aspră și osoasă, figura lui încruntată semăna cu o perie de sîrmă, și monsieur André întreg, amestecat cu negustoria lui numeroasă, se deosibea de toată lumea, nu numai prin înnălțime, — și alți oameni din piață se născuseră mari, — dar prin tăceri concentrate și stăpînitoare, neobișnuite la negustòrii de comestibile mărunte. El sta oamenilor și lucrurilor cum ar sta o săgeată din timpurile arcului printre droguri și medicamente, și decînd l-am cunoscut mi s-a părut că e un om fără început sau care s-a iscat, ca urșii sau ca șerpii, dintr-o linie de nașteri și creșteri proprie și excepțională.

Fusese jandarm la trecătorile din Alpi, și arma lui de mare ochitor răstignise pe stîncile pleșuve numeroși contrabandiști de tutun, mulțumiți, cei rămași în viață, să scape de glonțul lui al doilea, șchiopătînd înnapoi, pe o potecă de silex, atinși în spinare sau genunchi de focul întîi al carabinei. Monsieur André punea gloanțele cu preciziunea de care au nevoie țintele de planșetă ca să fie înfipte în colțul hîrtiei de desen dintrodată, și nu pierduse, fără sînge, în lunga lui carieră de scotocitor de ascunzișuri, niciunul.

El ieșise la pensie cu simplicitatea unui cîine de vînătoare, care se culcă. Nu l-au clătinat în nici-un fel dovezile de recunoștință ale Statului, care în ziua cînd monsieur André părăsi serviciul în haine civile, păstrîndu-și însă, ca un ciocan experimentat, carabina, i-a ținut un discurs și i-a pus în buzunar un cec. Ba fostul șef de jandarmi s-a mirat că îndatorirea, în care se tocmise cu simbrie, îi aducea un spor de beneficii, neprevăzute în angajament, și, confuz că devenise obiectul unei adunări administrative, în localul jandarmeriei, învăluit, la poala munților, cu ciorchini violeți de glicine, cînd prefectul i-a strîns mîinile păroase, el s-a scuzat zicîndu-i respectuos:

— Vă rog să mă iertați. . .

Afară de firea lui, care părea că se iscase singură în viață, nu se vedea în jurul lui monsieur André nimic din acea schelărie veche și din acèle resturi de materiale, din care se clădește un om, părinți bătrîni, bunici, familie ascendentă, și care te îndrumează să gîndești că lucrul făcut a ieșit din sculele prezente, din formele astea, din varul și ipsosul de còlo. Trecutul lui întreg, de peste timpuri, era tot atît de absent din el ca și munca meșterului care îți arată, scoasă din sîn, icoana de argint, cu chirilicele gravate în unghiul umărului cu grumazul, a Sfîntului Ioan Hrisostom. Acasă, monsieur André avea, în schimb, o mulțime de zile viitoare, dacă zilele din urmă îi lipseau de tot. Trei băieți voinici, o fetiță de paisprezece ani, zveltă ca iedera și cu ochii imenși, și nevasta, care îl ajuta să-și dezhame calul, să poarte cămașa albă ca floarea, să mănînce bine și să păstreze echilibrul vieții de muncă, de sănătate și de credință al familiei, nemișcat.

Cînd își pregătea calul pentru tîrg, monsieur André ieșea din casă după miezul nopții și nu se mai ivea din întuneric, pe drumurile cantonului,

decît odată cu soarele, departe, printre platani și brazi. El se uita în fața soarelui ca-n fața unui om cumsecade, schimbîndu-și cu limba perișoara de foi de tutun, pe care o ținea de treizeci de ani în gură, și o sugea, ca să nu o fumeze, din căptușeala obrazului, de pe o gingie pe cealaltă gingie. Ochiul lui dur, de uliu, judeca soarele cu răceală, și singurul sentiment de camaraderie pe care îl avea față de el, era atunci cînd lumina îl orbea afară din cale.

— Mi te bagi în ochi, zicea monsieur André supărat, trăgîndu-și marginea pălăriei pînă la marginea mustății și înnaintînd cu calul lui negru către discul de aur, care-i aducea pe talger bucuria, negîndită nici de unul nici de celălalt.

Pe la orele nouă dimineața, calul, căruța și omul se opreau într-un sat, aducînd pe ei mirosul de iarbă metalică proaspătă al nopților din piscuri și aștri. Acolo era centrul de aprovizionare în cantități, cu ouă, unt și brînzeturi dospite, transportate în piața dintre șaleuri, din toți Alpii apropiați, pe măgari și cai. Monsieur André cumpăra de două ori pe săptămînă cîte o căruță de marfă, pe care o vindea cu adaosul de preț al ostenelilor lui, în prăvălia familiei, din oraș. El străbătea astfel de cîte patru ori, de două ori la munte și de două ori de la munte în oraș, poezia continuu schimbătoare a ținutului de calcar, de izvoare, de păduri și de ceruri; și zăpezile veșnice ale piscurilor alpine, florile și luminile și singurătățile adînci, prin care băteau copitele calului, ca o toacă în mînăstirea ghețarilor, se strecuraseră în sufletul lui puternic și deschideau într-însul un continent corespunzător de tăceri alternate cu întuneric și lumini. Monsieur André spunea cîteodată, fără să se gîndească, lucruri mai frumoase decît Homer, și, aruncînd, țîșnită printre dinți, cîte o gură de scuipat negricios, din cînd în cînd, pecînd își muta dumicatul de tutun, își zmălțuia povestirea cu străbunii.

Stam de vorbă cu tăcerile lui monsieur André. El nu știa limba latină, dar cunoștea limba cuvintelor care păstrează rădăcinile lucrurilor și le întineresc, asemănător cu scriitorii fără știință ai Bibliei, care luau însemnare, din poruncă de Sus, de isprăvile dinlăuntrul vieții, de faptele dintru început, cum s-a despărțit uscatul de ape, cum a rătăcit porumbielul lui Noe, cum a suferit Iov, cum s-a născut într-un staul de vite un împărat mic, peste împărați, dintr-o fecioară și un dulgher.

Într-o seară, monsieur André lucrase la grajd și trecuse cu furca patru care de fîn în pod. Trebuia să închidă ușa; agățat de o scară și urcîndu-se la pod, el se opri pe-o stinghie, parcă ar fi voit să zboare. Întinse brațele și căzu și își rupse spinarea, ca o coadă de mătură, în două drept. L-am văzut în odaia din fund a lăptăriei. Ouă și unt își întîrziaseră vînzarea, în pîcla de mirodenii stătute ale mortului, încă dîrz, totuș, în rigiditatea brațelor puse pe piept, pe carabină. Monsieur André, în momentul agoniei, pecînd îl sărutau copiii, ceruse carabina.

— Nu i-am putut scoate din gură tutunul! se jăluia, ca de o nefericire, soția lui monsieur André, cu insistență, ca să fie auzită de preot, — și, mai departe, de Papă și de Dumnezeu.

MOISE

Din toate meșteșugurile, cel care i se potrivise mai bine nu fusese nici zugrăvirea firmelor nici împărțirea reclamelor în public. Umblase cîtva timp, ca un crucificat pe stinghii, cu o ramă de pînză albă în spinare, strînsă în curele prin subsuori, care vestea cu litere negre și roșii prețul galoșilor pentru sezonul viitor. Mai tîrziu, și-a împrumutat speranțele unui produs pulverizat pentru stîrpirea muștelor: reprezintantul mărfei, socotind că a făcut o descoperire, l-a îmbrăcat în roșu, cu jumătăți de mînecă și pantaloni albe, i-a pus o chivără din uniforma vechilor armate garibaldiene, cu fundul înnalt și cozorocul mare, și i-a dat drumul să circule, ca un maimuțoi fără coadă, o lună de zile pe străzi.

Moise a izbutit să facă produsul antipatic, și trecu, vremelnic, la alt costum, participînd, în redingotă neagră și bicorn, la ceremoniile de înmormîntare, alături de caii îmbrăcați cu halaturi negre și purtînd în creștetul capului o scuturătoare de praf, în culoarea mohorîtă a împrejurării.

Costumul de cioclu Moise îl îmbrăca peste costumul lui, nădragii peste nădragi, și redingota peste haina cîrpită pestriț. El semăna cu un membru de Academie în mare ținută Richelieu sau cu un ministru plenipotențiar cu pantalonii sub toc și cu gulerul de două ori mai larg ca grumazul,

moștenitor al uniformei ambasadorului precedent, de cîteva ori mai voluminos.

Antreprenorii de pompe funebre nu l-au plătit niciodată după tarif, și, în momentul plății, după înmormîntare, cînd Moise se întorsese de la cimitir în dric, șezînd între geamuri, pecînd își depunea la magazie gătelile de mareșal, i s-a întîmplat să fie și bătut.

De la dricar s-a angajat la circ, și, tot din pricina costumului, Moise era plătit cu ziua, ca să mănînce toate palmele clovnilor, date în derîdere însă cu vigoare. Instruit la repetiție, el era obligat să rîdă din ce în ce mai tare, pe măsură ce primea palmele în fălci și picioarele în șezut, și jocul acesta venea bine figurii lui de nerod. Totuș, de cîteva ori el a ezitat între hohotul de rîs și de lacrimi, izbucnind în jale involuntară. A fost congediat într-o seară, cînd, fugit din mijlocul unui număr sensațional, la grajduri, își alese de confident măgarul circului, de care răzimat, ca de un frate, a plîns.

Cîtva timp s-a ținut după muzica militară, ritmînd pe asfalturi marșurile cîntate din instrumentele de metal, — dar voind să intre în armată, a fost respins ca slăbănog. Un umăr îi era ridicat pînă la ureche și celălalt îi sta la nivelul subsuorii, dînd gîtului vînos, cu beregata înnodată într-un măr al lui Adam cît un coltuc, înfățișarea unei reptile cu capul minuscul. O pleoapă roșie îi rămăsese întoarsă de pe urma unui accident, umedă ca bojocul. Mîinile și picioarele, cu dimensiuni exagerate, sufereau de o nevroză misterioasă, refuzînd să se supuie exact actelor lui de voință, răsturnînd paharul pe care îl duceau la gură, pe obraji, călcînd anapoda în loc să meargă drept.

Cînd Moise își găsi cariera de vînzător de ziare, pe care o și adoptă definitiv, cursa lui cu teancul de foi subsuoară, după apariție, se făcea într-un zigzag irezistibil, între jumătatea drumului circulat

de vehicule și trotuar, și strigările lui se auzeau din stînga și din dreapta, alternativ și amorțite ca-n tobă, venind ca din gura subsolurilor cu gratii și din lăzile cu gunoi.

Gazetăria Moise o avea în sînge, și el regreta că nu s-a trezit mai de timpuriu la această profesiune de alergare cu știrile cele mai noi. Ceea ce-l interesa mai ales era rubrica faptului divers, mai colorată decît considerațiile de principiu și decît comentariul, forțat din lipsă de conținut, al unui eveniment politic. Afacerile de poliție, de siguranță, de morgă, de închisori, ocupau toată activitatea lui cerebrală prin banalitatea lor zilnic renovată. Accidentele cu sînge și cu cadavre, care strică monotonia vieții normale și o deviază către senzațional, erau pentru el îndeosebi de suculente. Incendiile, spargerile, cu prezența, după descoperire, în uniformă sepulcrală, a conducătorilor executivi ai societății organizate, continuu dezorganizată, ca un orologiu de soare cu preciziunea incertă, și atacată în ființele ei de patima mizeriei și de invidia asasină, excitau pornirile lui de monstru corcit. Moise semăna cu cîinii hibrizi, pe formele și instinctele cărora se distinge originea variată și contradictorie a masculilor succesivi: un cap de vițel pe o reducere a tigrului, avînturi de prepelicar într-un corp de coropijniță cu coada măturoi. Îngîmfări obscure ridicau botul lui cu mustața roșie năpîrlită, și umilințe nerostite îi încovrigau șira spinării.

Moise își alesese domiciliul în centru, în cartierul redacțiilor, pe o scară negricioasă de beci. El era titularul primei trepte în zidul căreia, cald ca un părete de brutărie, se bănuia că stă îngropat un radiator de calorifer. Nu-l putea disloca nevoia de odihnă a niciunui camarad, tovarășii lui de gazetărie fiind în majoritate copii fără căpătîi, mulțumiți să fie tolerați pe treptele de beton inferioare.

Și între ei se găsea și o fată de doisprezece ani, pervertită de instinctele celelalte, normale, ale cititorilor «intelectuali», care îi plăteau ascunzișul subt poalele fețelor de masă, la cafenea, în vreme ce ei își consumau, închizînd pleoapele din cînd în cînd, mazagranul. Fata avea un prieten, un pisoi, care dormea pe scara pivniței la sînul ei de mamă mititică, și care o aștepta să-și vîndă gazetele și să-i aducă, într-o hîrtie, să mănînce.

Iarna trecută a fost gerul neînchipuit de aspru, și pivnița clădirii ocupată de biurouri de Bănci, de Societăți și firme importante, cedase viforului, care scotocea pînă în fundul urechii, ca niște burghie de gheață. Tribul vînzătorilor de ziare se scobori pe încetul, pînă jos. La o nouă scoborîre, fetița rămase pe treapta ei, cu pisoiul torcîndu-i la piept.

— Vino, fă, mai jos! îi ziseră dîrdîind băieții.

Fata încremenise. Într-adevăr, ea purta o fustă de stambă din vară, și pisoiul nu mai fusese de ajuns ca să-i încălzească gingașa făptură.

Moise avu în ochi o mirare iluminată și, pipăind mîna fetiței, aruncată jos, își dete seama, ca animalele cuprinse subit de un fior de întuneric și de singurătate, că fetița murise. El urlă cu o voce înspăimîntată, răcnetul de titlu al unei întîmplări excepționale, gemu ca pipăit de măselele unei fiare, și căzu în genunchi.

Răscăcărat de infirmități și ținînd mîna fetiții, ca o pasăre mică, în palma lui de crocodil, Moise o săruta, udînd-o cu lacrimile lui cele mai diamantine.

MEDICINĂ POPULARĂ

Despre umflături și bube-n cap

— Domnule! Domnule! spune-mi, sărut-mîna, ce scrie pe cutia asta.

Era o cutie de farmacie, albastră.

— Nu știi carte?

— Cum să nu știu, vai de mine!

Femeia, fără vîrstă, ca toate femeile de la țară.

— « De trei ori pe zi cîte un vîrf de cuțit », femeie.

— M-a costat patruzeci și cinci de lei cutioara asta. Cel puțin o fi bună la ceva? Să nu fi dat atîtea parale degeaba.

— Ești bolnavă?

— De vreo patru săptămîni. M-am umflat și nu-mi mai tihnește nimic. Uite, pune mîna și dumneata.

— Las', că se vede... Nu cumva?...

— Mi-a venit acum două săptămîni. Bărbatu-meu nu-i acasă de astă-vară. Lucra la un fierăstrău, și acum e la spital: i-a tăiat piciorul.

— Ai copii?

— Șase, să trăiești. Trei băieți și trei fete. Am avut nouă, și pe trei i-a luat Dumnezeu.

O fetiță bătrînicioasă și tristă se ținea de fusta murdară a maică-si.

— E a dumitale?

— E cea mai mică dintre fete.

— Și pîntecul ei e umflat.

— Nu știu de ce ne-am umflat așa, amîndouă. Bătrîna zice că are limbrici.

O femeie fantomală, vînătă și zbîrcită mărunt, ca pielea de pe lapte, sta răzimată între o grindă din fața porții și un băț lung. Ea dete din cap afirmativ. În colțurile gurii albastre, albeau două cusături de caș.

— O fi luat de la cîini sau pisici.

Femeile rîseră ca de o mare idioție.

— Limbricii nu vin așa, dete din cap bătrîna.

— Dar cum zici dumneata că vin, bunică?

— Dumnezeu știe.

— E maica dumitale?

— Nu e, domnule. E o biată creștină. Am luat-o de la țigani, că mi-a fost milă de ea. O batjocoreau țiganii și i-am spus: « Mută-te la noi, bunico ».

— Să te duci la farmacie să-ți dea niște bomboane de limbrici.

— Nu sînt bune, domnule. Uite, știe maica să le facă de ducă.

Bătrîna surîse cu satisfacție, și capul ei semănă un moment cu strîmbătura lui Voltaire.

— De ce nu le-ai făcut de ducă pînă acum, maică?

— Le-am făcut eu, dar nu sînt limbrici. Dacă erau limbrici, pînă acum se duceau pe gîrlă.

— Ziceai că baba ți-a spus că fata are limbrici.

— Așa ziceam, dar nu mai zic. Are umflătură la stomac.

— Cu ce te hrănești dumneata, și cu ce îți hrănești copiii?

— Numai pe asta o mai am pe lîngă mine. Ceilalți i-am dat la meserie, și fata mai mare e la un învățător.

— Ce mîncați?

— Ca oamenii, ce dă Dumnezeu.

— Dumnezeu dă multe, femeie. Din ce dă Dumnezeu, ce mănînci cu fata dumitale?

De soroc, femeia ar fi vorbit un ceas și m-ar fi lăsat să și o pipăi, pe ulița satului. Chestiunea mîncării o făcea să se codească.

— Mai cîte un castravete, cîte un păsat... cîte o mămăliguță... sînt multe.

— Casa asta e a dumitale?

— A cui să fie?

— Pasările astea sînt ale dumitale? Parcă văd și o vacă în curte.

— Ale cui să fie?

— Cîte un ou, cîte o cană cu lapte, cîte un pui, cîte o bucățică de unt, nu-i dai fetiței?

— Laptele mi-l ia untarul. Ouăle le iau boierii. Pe pui iau bani buni la oraș.

— De-aia m-ai oprit, ca să-mi spui că te calicești?

— Trebuiesc bani pentru spital, lui bărbatu-meu.

— I-a tăiat piciorul detot?

— Trebuie să-i cumpărăm o cîrjă. Nu-l mai primește la fierăstrău. Se întoarce acasă slut și neputincios.

— Ce-aveți de gînd să faceți?

— Să dăm fetele de suflet.

— Vă îndurați?

— Așa m-am chibzuit cu omul meu, la spital. Pe cea mare vrea să o ia învățătorul.

— Ce învățător?

— Învățătorul la care slujește. N-are copii. Cînd i-am dat-o, o bucată de vreme nu am știut de fată. Bunica îmi spunea că poate a zidit-o în mînăstire.

— Cum așa? Nimeni nu zidește fete.

Bunica surîse de prostia mea.

— Ba am fi fost neam de neamul nostru fericiți să fi fost așa. Norocul ăsta nu-l are oricine, să-i zidească o fată într-un părete de mînăstire.

— Vorbești serios, femeie?

Femeia îmi măsură toată neghiobia, purtîndu-și de mai multe ori ochii de la capul meu pînă la picioarele mele, — și schimbă o privire plină de înțeles cu bunica.

— Cînd mi-a murit băiatul, acum trei luni, doctorul spunea că are gălbinare, și el a murit de fierbințeală la cap.

— De unde știi mai bine ca doctorul?

— Copilul s-a umflat la cap detot, și i-a ieșit în ceafă cît un ou. I-am pus mămăligă crudă, și bubele au venit de au copt. A avut șapte, cît un un ou, în cap, și toate au spart. Cînd vedeam cum îi curg, am zis să-l ia mai bine Dumnezeu, și l-a luat. Stă acum lîngă Maica Domnului și se roagă pentru mine.

TÎRGUL DE COPÌI

Pe vremea cînd o casă din sat se vindea cu trei sute de lei, Ion Marin, cel mai sărac plugar din Străchinești, era să se îmbogățească. Fără cazna, el ajungea capitalist, cîștigînd cinci mii de lei, adică o sumă mai mare decît, adunate laolaltă, toate averile de pungă din satul lui. Tîrgul se făcuse în tinda primăriei, și vecinii începeau să-l pizmuiască de norocul ce dăduse peste el.

— Ce zici tu, Catinco, să-l *dăm* sau să nu-l dăm?

— De, știu eu ce să zic? răspunse nevasta. Parc-aș zice să-l *dai* și parcă să nu-l dai. Pe care l-a ales boierul, sări-i-ar ochii din cap?

— Nici n-a ales. Mi-a spus să-l alegem noi. L-aș da pe Ion.

— Pe cel mai mic?

— Dar prea mi-i drag Ion.

— Și mie, dragă.

— Mă gîndeam la Niculaie. Poți da tu pe Niculaie?

— Nu-l poți da pe Niculaie.

— Să-l dăm pe Dumitru... Dumitru e mijlociul. Cum să dai mijlociul?

— E greu să-l dai.

— Gheorghe e al doilea după Pavel.

— Mai are puțin și-l ajunge pe cel mare.

— Mă îndemnam să-l dăm pe Ștefan. E cel mai mare.

— La Sîn' Petru a împlinit șase ani...

— Cum făcurăm noi, bărbate, că făcurăm numai băieți?

— Dumnezeu să ni-i ție, nevastă, dar tare aș fi vrut să fie unul din ei o fetică, zise Marin.

— Cu o fată ar fi fost, poate, mai ușor...

— Fata nici în ruptul capului n-aș fi dat-o. Și pe băieți nu-i dau nici mort.

— Dar ce i-a venit boierului să-ți ceară tocmai ție copìi? Cucoana lui nu știe să facă?

— O fi uitat decînd era tinerică, ori nu știe boierul să-i potrivească. Ne-a spus că îmbătrînește fără neamuri și n-are cui să-i lase averea.

— Parcă se legase să o lase oamenilor.

— I-ar fi adus aminte alde moș Toader, dar boierul s-a posomorît. Nu-i trebuiesc o sută de moștenitori, vrea numai unul.

— Putea să ceară de la Ioniță, că are unsprezece.

— Ioniță n-a voit să-i dea.

— Leanca văduva are patru.

— Leanca s-a blestemat să i se usuce mîna cu care și-o duce copiii la boier. I-a dat pe un băiat trei mii de lei, și, văzînd că s-au scumpit copiii, mie mi-a dat cinci mii.

— Îi lasă toată averea, toată? Și casa din București, și via din deal, și moșia?

— Și. Îl face și deputat.

— Măi bărbate, după glas te cunosc că l-ai vîndut!

— Pe care? răspunse șovăind bărbatul.

— Nu știu pe care... Te trăznește Ăl-de-Sus.

— L-am vîndut, nevastă, și-mi pare rău. Mi-a dat și o sută de lei arvună... Cum să-mi iau acum vorba îndărăt?

— Cînd ai primit arvuna, te-ai gîndit pe care-l vinzi?

— Nu m-am gîndit la niciunul. Am văzut suta de lei. Știi tu, femeie, că noi nu am avut niciodată o sută de lei? Dar cînd om avea cinci mii?

— Te-ai pricepe tu să-i numeri?
— Nici cît tine, femeie.
— Cît o fi cinci mii de lei? Cît oala de apă?
— Mai mult.
— Cît căciula?
— Mai mult.
— Cît donița?
— Și mai mult.
— Ai luat o sută de lei...
— Uite-i colea, în sîn. Nu mai știam unde să-i pui. M-am dus la perceptor și i-am plătit datoria: se adunase doi lei și șaptezeci și cinci de bani. Luai un pachet de tutun și o sticlă de gaz, — și dincoace, nițică țuică. Am cheltuit cinci lei. Am luat și chibrite. Și nu mai am avut ce să iau. Ia trage un gît de țuică, nevastă...
— Nu-mi vine, bărbate...
— Nici mie nu mi-a venit. Era să duc sticla la gură pe drum și m-am oprit. Mi-e înghițitoarea astupată. Unde sînt copiii? Mi s-a făcut dor de ei, Ioană.
— La joacă, bărbate.
— Ia banii ăștia, să-i dăm boierului cînd o veni. O să se supere că lipsesc din ei vreo cinci lei...
— Să-i dăm țuica, tutunul și gazul.

În ochii Ioanei, cum sta în prag, se ivi o flacără albastră, și brațul ei gol, răzimat de părete, alunecă lenevit de-a lungul cămeșii și căzu pe fotă.
— Mărine, șopti femeia, nu vii în casă, să-ți spui ceva la ureche?...
Marin, care se lenevise și el, scăldat de un gînd, surîse.
— Vream și eu să-ți spui ție ceva, dar nu știam să încep. Haide...
În rărunchii Evei zvelte și osoase, cuprinși de soare și furnicați de vîntul care cutreieră cucuruzul, încolți atunci, pe la toacă, al șaselea băietan.

MIHAI ȘI DUMITRA

Un profesor, o profesoară. Băiat bun, bună fată. Moldovean și olteancă. Profesor de liceu, directoare de școală primară cu cantină pentru alte trei școli. Au amîndoi studii serioase, în streinătate, dar profesoara preferă catedra mică pentru copii mici.
— Lasă, Mihai, nu vreau să fiu de latină. Eu rămîi cu ăștia.
— Bine, Dumitro, tu știi mai bine.
Gospodăria o ține directoarea. Are două gospodării, pe a școlii și pe a familiei, dar nu le amestecă în folosul casei. Într-astă privință, severitatea directoarei nu se îndulcește. Comitetul școalei e speriat.
— Tot eu pui și murăturile, cu mîinile mele. N-am luat de la școală un castravete! se sfiiește directoarea.
— Decînd v-ați luat împreună, domnule Mihai?
— Iacă s-au împlinit șapte ani, răspunde domnul Mihai cu surîsul lui blajin, jucat în ochelarii de urechi.
Domnul Mihai e todeauna curat, ras proaspăt, cu legătura de gît corectă, călcat, ordonat, cu o viață croită perfect și încheiată la toți nasturii, ca și costumul lui, scos din cutie. Ieri, a venit să mă viziteze de plecare, în uniformă de locotenent.
— Mai credeam să am răgaz o lună, ca să-mi termin doctoratul. Am primit ordinul de che-

mare aseară la opt, trebuia să mă prezint de ieri dimineaţa. N-am vroit să plec fără să te-mbrăţişez.

— Îţi mulţumesc, domnule Mihai, şi să te întorci sănătos. Ce mai face cucoana Dumitra?

— O să-ţi spui o bucurie... E în patru luni.

— Foarte bine. Eraţi prea singuri numai cu pisica. Dar să vă îngrijiţi acum să aveţi cel puţin doi... Unul singur îmbătrîneşte între părinţi şi nu-şi trăieşte viaţa care i se cuvine. Doi fac o lume: necazuri, comploturi, bătaie, pupături. Cui să-i spuie, în secret, un singur copil, după dojană, că tata-i un imbecil şi mama o cicălitoare? Suportă, înghite şi nu se mai răcoreşte niciodată. Se învaţă trist. Libertatea presei, dragă domnule Mihăiţă!

— Aş vrea să fie băiat!... Dar tot bine ar fi şi fată.

— Îmi place că vă-nţelegeţi bine...

— Scăpărăm amîndoi ca nişte pietre şi ne mai ciocnim cîteodată, dar se isprăveşte iute... Ne-am luat din universitate, adaogă domnul Mihai, după o pauză, în care s-a gîndit că pleacă pe front...

— Din dragoste, fireşte...

— Nu. N-am vorbit de cîteva ori într-un an de cursuri. Şi a mai trecut un an. Într-o zi ne-am întîlnit la minister... « Ce faci, Dumitro?... » — « Ce să fac? Mi-am dat definitivatul. Dar tu?... » — « Cu ajutorul lui Dumnezeu, am luat o catedră. Credem că te-ai măritat... » — « Nu. Nu găsesc băiat... » — « Nici eu nu găsesc fată... » — « Aşa? » — « Aşa! » — « Eu ţi-aş spune ceva, Dumitră, dar să nu mă iei în rîs... » — « Spune!... » — « Nu ştiu cum să încep. Vezi tu, eu îs băiat urît şi mă cam ţin deoparte... » — « Cine ţi-a spus că eşti urît?... » Ne-am uitat unul la altul şi am tăcut amîndoi.

— « Vrei să mă iei pe mine, Dumitră?... » — « Vreau », mi-a răspuns. — « Atunci, s-a făcut?... » — « S-a făcut... » Şi ne-am luat. Mulţumesc lui Dumnezeu, ducem căsnicie bună.

Am ghicit o lacrimă în zîmbetul profesorului Mihai, care s-a prefăcut că şterge sticlele de la ochelari...

Ne-am luat rămas-bun, şi am rămas în curte, singur, uitîndu-mă după automobilul cu care venise.

SÎNGERECE

Cine-şi mai aduce aminte de Sîngerece? Sîngerece e un moment din viaţă. E cea dintîi « figură » pe care am cunoscut-o, şi cînd o pomenesc parcă mi-aş povesti o suferinţă fără încheiere. Nu te aştepta să-ţi spui că Sîngerece mi-a fost profesor sau duhovnic. Cine-au fost aceştia, cum au fost, unde sînt? M-aş îndoi că au trecut prin copilăria mea, dacă fruntea unui rîndaş sau frumuseţea cu cîrlionţi a unui lăutar nu mi-ar aduce aminte de cîte unul din ei. Mi-aş putea aduce aminte, la vîrsta mea, de Sîngerece, dacă el ar fi fost un director de liceu, un proprietar, o notabilitate? Oamenii aceştia isprăvesc de vieţuit în cuprinsul clipei, niciodată în suvenire; posteritatea nu răsplăteşte pe mulţumiţi. Pentru ca şi înţeleptul să poată sări peste linia morţilor, înţelepciunea lui trebuie să ia înfăţişări de vijelie.

Cînd am cunoscut pe Sîngerece aveam poate nouă ani. Cunoşteam pe Ştefan şi pe Vodă Ţepeş şi vorbeam seara îndelung cu mama despre Sarmisegetuza, construind amîndoi harta judeţului Ilfov, într-o casă veche; o hartă informă, colorată cu creioane portocalii şi verzi, pe tonurile şi nuanţele căreia numele de ape şi localităţi, uitate şi scrise deasupra vopselelor de praf, se întindeau, pînă a fi prezintate institutorului, peste toată munca noastră, ca o lapoviţă violetă, în judeţele vecine.

Veneam de la şcoală, cînd l-am văzut întîia oară pe Sîngerece. Auzisem de numele lui din gura copiilor. El se intercala ca o a doua personalitate remarcabilă în existenţă, după turcul Alì, bragagiul ambulant, care-mi da din mărfurile lui, colorate şi ele ca harta mea, pe datorie, dezvelindu-şi coşul, împărţit în compartimente.

— Ia ceva, bre!. . . De cinci parale, bre!

— Nu poci, răspundea copilul meu. . .

— N-ai parale, bre?

— N-am parale. . .

— Ia ce-ţi dă Alì, bre. . . Cu asta se face doi bani. . . O să trec eu pe la voi şi o să plătească mama, bre.

Într-o zi de ploaie mare, Alì m-a luat în braţe peste doniţa cu bragă şi coşul cu acadele, şi m-a purtat, şchiopătînd, bătrînul, pe mai multe uliţe de mocirlă. Şi pentru că nu cunoscusem mîngîierile tatii, simţii o tresărire tragică şi dulce.

— Băiatu taica. . . taica băiatu. . . îmi şoptea Alì la ureche, improvizînd în dezacorduri mîngîietoare vocabularul sărac, învăţat pe drumul dintre şcolile primare, şi cu ce-i mai rămînea din braţe, împovărate cu bragă şi cofetărie populară, mă strîngea pitit subt urechea lui, cu gaura înnecată de o vegetaţie creaţă de păr alb. Sudoarea îmbătrînită din zăbunul lui, cusut cu desenuri de plapumă, într-o ştofă imprimată cu motive de şaluri, îmi păru mireasma bunătăţii, şi împărechierea mi-a rămas pînă azi, evocîndu-mi, cu mirosul oilor şi al căciulilor, făptura, pierdută demult în pulbere şi cenuşe, a turcului Alì.

Sînt douăzeci şi patru de ani de atunci şi mai am rămas dator şi azi treizeci şi cinci de bani bătrînului fost prizonier din luptele războiului cu turcii.

Se va fi gîndit el la cîţi copii de-ai noştri şi de-ai lor au rămas fără tată, din război, cînd aşezîndu-mă

pe o margine zvîntată de trotuar, după ploaie, își șterse cu mîneca nădușeala frunții, și-mi spuse:

— Cuminte, bre!... și du-te acasă, bre! —?

— Îți sînt dator treizeci și cinci de bani, Ali, bre!... și, de atunci pînă azi, am ajuns cărturar, bre! și hoge, bre!

Încă nu văzusem pe Sîngerece. Ca să ieșim mai repede din clasă, scoborîrăm, odată, scara școlii de-a toboganul, pe ghiozdane, o gimnastică de primejdii. La ușa din stradă, Ionescu P. Ioan, cu capul în jos, îndoit din pîntec, ca la jocul de-a capra, scotea gemete crunte, în vreme ce un coleg zmulgea cu băgare de seamă din carnea rotunjită în fundul pantalonului, o peniță klaps intrată în fesa lui. Din geamul de sus, domnul profesor Nestor, directorul școlii, amenințînd cu degetul părintește, pretindea că Ionescu a fost pedepsit de Dumnezeu, că s-a dat în jos pe scară tîrîș.

Mergînd cu droaia, din strada Luminii venea, alergînd cu urlet, un vîrtej de alți copii și de cîini, îndărătul unui om zăpăcit și slab, care, gonit așa, de-a lungul vieții, luase o înfățișare sprintenă, furibundă și încovoiată, de lup.

— Sîngeeerece!... Sîngereeece!... Sîngerece!... răcneau copiii.

— Ăsta e Sîngerece?

— N-ai știut?

Sîngerece, oprit subit în colțul simigeriei, își duse mîinile amîndouă la suflet, ostenit de bătaia vînătorii. Alerga de cine știe cîtă vreme, poate că de douăzeci de ani, și vîna inimii sta să-i plesnească. Mă apropiam cu frică, de el, cîte puțin. Simțeam, firește, fără să-mi dau seama, că unui om încolțit de semenii lui, i se cuvine respect. Copiii, ca la mai multe sute, se deteră puțin înnapoi și tăcură. Frizerul de peste drum se îndreptă atunci, să treacă strada, cu un aer ales, și, netezindu-și părul

flocos, zbîrlit cu mașina, și-a băgat printre noi duhoarea lui de cosmetic. De asemeni și băcanul de la « Steaua României » își urni, pe tălpi de rață, balonul din ușa prăvăliei, rostogolindu-se pînă la noi, cu cîtă batjocură mai putea rămîne pe o față umflată ca o bășică de sînge și ca un buboi. Stomacul îi tăia vorbele cu o întoarcere de aer rîgîită. Și veni și plăpumarul, căruia numele de Bismarck i se atribuise de pe firma lui cu portret în ulei, închinată bărbatului de Stat german, fără alt motiv cunoscut decît că fostul cancelar dormea, probabil, învelit. Negustòrii care nu trecuseră strada ieșeau în ușa prăvăliei, se uitau și rîdeau cu un entuziasm care le clătina pantalonii.

Sîngerece scrîșnea.

— Sîngerece! strigă frizerul, culegînd numai decît aprobările comercianților.

— Sîngerece! răcniră copiii. Sîngerece!... rece... receee!

Sîngerece, răzimat de zid, era palid și vînăt, subt o pălărie terfelită, gălbejit în fierbințeala răsuflului greu. Slab ca o sfoară, între încălțămintea de culoarea pămîntului și ferfenița pantalonilor, i se vedea carîmbul ciolanului gol.

— Mișcă de-acolò! zise proprietarul casei, dat jos din balcon să potolească lumea. Proprietarul purta pe fălci, pînă în dreptul bărbiei rase subt buza cu muscă, cele două dîre de păr ale timpului, numite favoriți.

Cu ochii țintind înnainte, Sîngerece tremura scuturat de friguri. Un scuipat albastru îi spumega la gură...

— Nu pot ierta oamenii leneși, spuse proprietarul către vărar, cu autoritate... Ia cheamă-l dumneata și dă-i ceva de lucru la dumneata în curte, crezi că vrea?...

Pleoapele lui Sîngerece se puseră să bată repede, și omul sta gata să cadă...

— Să nu-ți fie necaz?... Haimanaua se mai și izmenește.

Proprietarul se întinse și trînti o palmă de scîndură în felul de figură al lui Sîngerece.

— Îmi mai murdării mîna pe el... zise proprietarul, băgîndu-și-o într-un buzunar, cu sentimentul că a exagerat.

Sîngerece sare, nu știe, nu pricepe... Încurcîndu-i-se limba în dinți, gesturile lui vor să vorbească și ochii-i ies din cap cenușii. Sîngerece nu a vorbit însă niciodată. E mut din născare.

— Sîngerece! zbiară iarăș copiii, ca o vijelie pițigăiată...

Cu un țiripit grecesc, simigiul laudă pe copii.

Sîngerece își ridică mîinile, și zborul brațelor lui gesticulează în gol. Neputînd grăi, Sîngerece scuipă. Îi cade pălăria. Vărarul îi dă un picior, copiii cîte un picior. Pălăria nu se mai vede, și Sîngerece a luat-o la fugă cu copiii după el...

Din timp în timp, se întoarce, se oprește și scuipă... Și o croiește iarăș de-a fuga. Cu cîțiva gologani, ce-i are prin buzunare, azvîrle în copii. Ei se reped și adună, încăierați. Depărtarea dintre urmăritori și Sîngerece sporește pe alocuri, el poate alerga cîteva case și se poate o secundă odihni. Din nou, haita se îndeasă în urma lui.

Dăm după el cu pietre. Din văzduhul curților pe unde trece, ies bucăți de lemne. Sîngerece le primește pe toate, care în cap, care în spinare, și aleargă...

Ni se pare că e o datorie să-l gonim pînă la marginile lumii, și rezistența lui ne miră și ne ațîță. Strigătul nostru de « Sîngerece » își pierde batjocura și se face un urlet de război. Dimitriescu din clasa patra i-a și pus o piedică și l-a trîntit cu capul într-o baligă. Dimitriescu dintr-a patra e un zăplan bătrîn, de care se tem și institutorii.

Sîngerece se scoală iute și ne privește cu niște ochi ca niște pahare de ventuze, în care se stinge văpaia și se umflă carnea. Parcă fața lui ne-ar cere iertare, sau nu știm ce vrea, căci se arată ca a unui copil, flămînd ca noi...

Dimitriescu dintr-a patra se duce pînă lîngă el și se preface că vrea să-i dea o palmă. Sîngerece își ferește fața cu coatele rupte. A fost un șiretlic. Dimitriescu i-a dat un picior în burtă.

Cum mai poate fugi Sîngerece nu se înțelege, căci iar s-a desprins și a croit-o pe mijlocul drumului cu tîrlele după el.

Am fugit cu el pînă la Gara de Nord, și ne-am fi trezit în turbarea noastră la Chitila.

Sîngerece, de data aceasta, ne arată pumnul și se repede către noi hotărît. Dimitriescu dintr-a patra se trage înnapoi, și cîrdurile toate cu el. Dar Sîngerece a prins pe unul din noi și l-a luat cu sine și l-a dus într-un colț, pe un gunoi.

În strînsoarea în care își încinge prada, Sîngerece are atitudinea unei spinări de fiară. Ne uităm ce-are să-i facă. Dimitriescu strigă să vie sergentul, în țipetele copilului răpit. Sîngerece îl pune jos pe piatră, îi pune genunchiul pe piept, rîzînd, ridică mîna ca un clește de mucuri și i-o duce la beregată. Groaza intră în noi. Vreo cîteva zeci au dispărut în ulițele laterale.

Dar Sîngerece își oprește mîna deodată și dă un strigăt plîngînd. Plînge. Și luînd din nou pe copil în brațe, îl acoperă de sărutări și-i dă drumul.

Atunci, veniră birjarii și sergenții, cu cizmele lor mari, și Sîngerece căzu subt cîteva sute de lovituri.

L-am văzut întins în șanț, cu fața-n sus, uitîndu-se cu pleoapa pe trei sferturi închisă, în fundul cerului, cu un zîmbet de o putere, de-o adîncime și curăție cum n-am mai văzut în ochii nimănui.

MARIA

— Cucoană, nu știu ce să mă fac. Sînt însărcinată.

— Ce spui, Mario? Nu ți-a fost rușine?

Maria era de optsprezece ani, avea un trup atletic și pasul greu, de cal de povară. Totuș, pe un gît subțire, figura ei, de copil de țîță, exprima, cu ochi foarte albaștri, de păpușe, și cu obrajii rumeni ca o cărămidă, o nevîrstnică naivitate. În picioare, Maria semăna cu o umbrelă închisă, terminată cu o măciulie de agată. Se găsea în serviciul Cucoanei de unsprezece ani, și fusese luată de-acasă, din sat, de la părinți.

— Sărut-mîna, Cucoană, să mă iertați, nu sînt de vină eu.

— Cum nu ești de vină? Ai fost și tu puțin amestecată.

— Sărut-mîna, nici nu știu cum s-a întîmplat.

— Ai visat ceva.

— Dac-ar fi din vis, nu ar fi fost poate nimic, răspunse Maria, ducîndu-și, a gîndire, o mînă la gură.

— Ai băut după cineva.

— După bărbat?

— Sau după femeie însărcinată.

— Da. Am auzit că se ia. . .

— Așa se ia și oftica, Mario.

— M-am gîndit, sărut-mîna, în toate felurile. Să mă bată Dumnezeu că nu înțeleg.

— Ia mai gîndește-te o dată bine, pînă mi-i aduce cafeaua.

— Poftiți cafeaua, Cucoană. Cît am rîjnit m-am tot gîndit.

— La ce te-ai gîndit, Mario?

— La ce v-am spus mai devreme. M-am gîndit că poate este. . . secretarul.

— Ce secretar?

— De-alături. . . de la advocat.

— Zău?

— Zic. Poate că nu o fi.

— Ce legătură între bucătăria ta și secretarul advocatului?

— Îi duceam dimineața cîte un ibric cu apă.

— Din bucătăria noastră?

— Da, din bucătăria n. . . dumneavoastră.

— Nu ajunge să duci apă cuiva, din bucătăria noastră, ca să rămîi însărcinată.

— Vorbesc și eu, Cucoană. Poate că a mai fost cîte ceva. Odată i-am dus și o linguriță.

— Cred că ți-a dat-o înnapoi. Dar ce-are a face o linguriță. . .

— Sărut-mîna, era și o boabă în linguriță. . . de dulceață.

— Din dulceața noastră?

— Din dulceața dumneavoastră.

— Frumos îți șade, Mario, să iei din casă și să duci la vecini. Totuș, nu ajunge să dai o linguriță și un bob de dulceață, ca să rămîi grea.

— Era o linguriță plină, sărut-mîna. . . cu vîrf.

— Nici lingurița plină nu era de ajuns.

— Mă tot muncesc și nu aflu nimic. O fi din mărțișor. Mi-a dat un mărțișor.

— A! ți-a dat și un mărțișor?

— Să știți că ați ghicit! Cînd mi-a dat mărțișorul i-am făcut și eu, sărut-mîna, un cozonac. . .

mic detot... numai atît... nu vă supărați. I l-am dus într-o dimineață, pe tavă, cu o cafea cu lapte.
— A fost într-o zi cînd nu știai ce s-a făcut cu zmîntîna?
Maria lasă ochii în jos, îngălbenită de teroare.
— Dacă aș fi știut că ciupești, Mario, nu m-aș mira. Pînă azi nu te-am prins cu nimic.
— Să mi se usuce mîna dacă am furat vreodată ceva...
— Numai tu spuseși cu gura ta cîteva. Cîte or mai fi rămas nespuse...
— Drept e, Cucoană, văd și eu acum, sărut-mîna, dar cînd am luat nu mi s-a părut că fur, mi se părea că dau în dar...
— Ți-a cerut el?
— Nu mi-a cerut niciodată, i-am dus eu, de la mine. Am făcut tare rău, Cucoană, nu este așa, că am luat și nu v-am spus? Ca să știu.
— Dacă nu te-a învățat să iei și dacă nu te-ai simțit tu vinovată cînd luai, nu ai făcut niciun rău, Mario. Dar ai făcut rău că ai rămas borțoasă. Ce-o să zică maică-ta cînd s-o afla?
— Mai spuneți o dată, sărut-mîna. Cum? de-aia am rămas eu grea?
— Îmi închipuiesc.
— Vedeți, pînă-acum nu m-am gîndit la mama: ce-o să zică mama?
— Nu mai plînge, Mario. Ai făcut-o, ai făcut-o. Ar fi fost bine să nu o faci, dar odată ce-ai făcut-o...
— Nu am făcut nimic, bătu-m-ar Dumnezeu, sărut-mîna.
— E băiat frumos secretarul, Mario?
— E oacheș, Cucoană, și, se vede, de neam bun: îi sînt mîinile albe.
— Ticăloaso! îl iubești.
— Îl iubesc? Nu știu... Credeți că-l iubesc?
— Nu vezi că te fîstîcești cînd vorbești de el?

— Ziceți că mă fîstîcesc? E om mare, Cucoană, scrie mereu.
— N-ai mai iubit pe nimeni niciodată, Mario?
— Ba da... Pe Mițuc.
— Pe pisoi?
— Nu-i mai ziceți, Cucoană, pisoi, că mă înțeleg cu el mai bine decît cu un om.
— Pe altcineva, pe cine ai mai iubit?
— Afară de Mițuc, nu știu, Cucoană.
— Mario. Ce făceai cînd te duceai la el?
— Nimic, sărut-mîna. Stam în fața lui și-i spuneam: « Ce bine e la dumneata, domnule! »
— Și ce-ți răspundea el?
— Întîi, se uita la mine. Pe urmă s-a mai uitat de cîteva ori, așa, la mine, și o dată m-a întrebat și el ca dumneavoastră: « Pe cine iubești, dumneata, Mario? », și i-am răspuns că pe Mițuc, și i-am adus pe Mițuc să-l vadă, și Mițuc l-a zgîriat pe ochi.
— Și ce ți-a mai spus?
— Mi-a mai spus că sînt o proastă că-l iubesc pe Mițuc. Fetele mari nu se joacă, zicea el, cu pisicile.
— Și tu nu te-ai supărat?
— De ce să mă supăr, sărut-mîna? Vorbea cu mine frumos, vorbea cu: dumneata... Dar m-am dus la el și într-o seară.
— Tîrziu?
— Pe la vreo nouă. Într-o seară cînd erați cu conașu la teatru. Mi s-a urît singură și m-am dus să-l întreb dacă nu are nevoie de ceva.
— Nu e bine să te duci seara la bărbați.
— De ce ziceți, sărut-mîna, că nu e bine?
— Să vedem: urmează.
— Cînd am intrat, el a închis ușa cu cheia.
— Și te-ai speriat?
— De ce să mă sperii? Se gîndea să nu intre cineva. Și mi-a zis: « Marioară! ». Și s-a apropiat de mine. Și m-a împins pe canapea.

— Tu ai strigat!
— De ce să strig, sărut-mîna?
— Nu ți-a fost frică?
— De ce era să-mi fie frică, sărut-mîna? Atunci l-am auzit pe Mițuc miorlăind pe coperișul casei și mi-am adus aminte că trebuie să-i fie foame și am spus: « Lasă-mă nițeluș să mă duc să-l satur pe Mițuc și mă întorc ».
— Cum asta: lasă-mă nițeluș? N-aveai decît să deschizi ușa și să pleci.
— Nu mai puteam, sărut-mîna. . .
— Și nici atunci nu ai strigat?
— De ce să strig, sărut-mîna? Mi s-a părut că mi se rupe ceva la inimă, dar n-am strigat. Mă uitam la o fotografie din părete și ascultam la Mițuc. Și dacă m-aş fi gîndit să țip, tot nu aş fi țipat, pentru că mîncam o bomboană. Cînd m-a pus pe canapea, mi-a băgat o bomboană în gură.
— Ei vezi, acum, de ce ai rămas grea, Mario? Trebuia să mi-o spui de la început.
— Pentru că mi-a băgat în gură o bomboană?

— Foarte rău, Mario, foarte rău. Mă gîndesc la ce-ai să faci.
— Nu fac nimic, Cucoană.
— Ai să faci un copil.
— Copil? De ce să fac copil?
— Nu ești grea?
— Cînd ești grea, trebuie să faci copii?
— Nu toată lumea, Mario. Cucoanele rămîn numai grele, țărăncile fac și copii. Ascultă, Mario: cam cîtă vreme e de cînd ai fost, într-o seară, la el?
— Vreo trei luni, sărut-mîna.
— Știi tu ceva, Mario?
— Ascult, sărut-mîna.
— Să cumpărăm să-i facem copilului scutece, cămășuțe și rochițe. Îmbracă-te repede să mergem. Lasă, Mario, nu e nimic. Noi tot n-avem copii și casa noastră e prea liniștită. Ce bine o să-i pară lui conașu! Adu-mi repede pantofii de lac și schimbă-mi ciorapii. . . Nu, nu, lasă, nu te mai apleca. . .

— Mario, vream să te întreb ceva. Cînd îi duceai secretarului apă, dulceață, cozonaci, cafele cu lapte, nu te-a văzut nimeni?
— Ba, mă vedeau vecinii. . . Dar le găteam todeauna cu șervețele călcate. . . puneam lingurița nouă. . . cești din cele albastre, din bufet. . .
— Și nu te-a întrebat niciodată nimeni, cum de luai de la noi și duceai la vecini?
— Nu, sărut-mîna. Vecinii credeau că trimite Cucoana.

O CASĂ

Cizmarul Preda, pe care îl rugasem să-mi găsească o casă cu chirie, mi se recomandase specialist. Mulțimea reparațiilor la pingele și tocuri, îl punea în legătură cu toți gospodarii satului unde mă gîndeam să mă stabilesc cu copiii, pentru a învăța, lucrînd, grădinăria.

— Îmi trebuie o casă încăpătoare, o curte mare, cu șură și coșare. Vreau să stau aci vreo doi ani. Îmi iau vite, pasări, unelte și car, și venim cu toții. Dar nu am timp de pierdut.

— Fii fără nicio grije, domnule. Nimeni nu știe mai bine ca mine rostul comunei.

— Și dacă mi-o plăcea casa, spusei cu voce confidențială, nu mă uit la un cîștig frumos pentru dumneata.

Zicînd « frumos » voiam să creez în așteptările cizmarului imagini sau analogìi de purcei prezintabili, ușor de corectat la urma urmei cu darul unui cățel de rasă, care cizmarului nu-i făcea trebuință.

— Numai dumneata să fii mulțumit, condiționa cizmarul. Case goale, cîte poftești.

Peste o săptămînă, mă duc la cizmar.

— Ce făcuși, Preda, că n-ai dat toată săptămîna pe la mine? Te-am așteptat pentru casă.

— Mai lasă cîteva zile. Sîmbătă mă întîlnesc cu un om.

— Dacă azi e luni, sîmbăta ce vine cade tocmai peste șase zile. Ți-am spus că sînt foarte grăbit.

— Nu mi-ai spus.

— Mi-aduc aminte cuvintele mele: « nu am timp de pierdut ».

— Totuna e?

— Atunci, de-aci încolo să știi că mă grăbesc.

Au mai trecut două săptămîni.

— Iar nu te-ai ținut, Preda, de cuvînt! Ce fel de socoteală faci? Ai găsit ori n-ai găsit?

— Drept să-ți spui că nici n-am căutat. . . Dar ia mai spune o dată: ce trebuia să caut, că nu-mi aduc aminte bine?

— O casă, omule.

— De casă era vorba? Am găsit.

— Unde e? De ce n-ai venit să-mi spui? E frumoasă?

— Foarte frumoasă! Are șopru pentru zece care de fîn, grajd mare, fîntînă în curte, grădină.

— Hai s-o vedem.

— Merg bucuros, însă după-amiază. Am niște tocuri de pus pentru notar.

— Bine, după-amiază. Cîtă chirie cere?

— N-am întrebat.

— Era cel dintîi lucru de știut.

— Am uitat să-ți spui că nu vrea să închirieze.

— Atunci de ce să ne mai ducem după prînz?

— Așa, ca să vezi casa.

La cinci săptămîni de la prima întîlnire, mă duc la cizmar.

— Tot nimic, Preda?

— Cum, tot nimic?

— Vorbisem de o casă. Mi-ai spus că se găsesc cîte vrei.

— Ai dreptate. Am găsit una pe ulița mare.

— Frumoasă? Încăpătoare?

— Foarte bună.
— Pune ciocanul și calapodul jos și să mergem să vorbim.
Într-o jumătate de ceas ne aflam dinaintea unei case de închiriat.
— Am uitat să-ți deslușesc, zise cizmarul, că închiriază numai grădina. Dar e o casă foarte bună.

După opt zile, vine Preda la mine. Renunțasem la casă în comună și mă pregăteam să mă întorc la oraș.
— Bună-ziua.
— Mulțumesc dumitale. Ce vînt?
— Nu căutai o casă? Ți-am găsit-o.
— Casă?
— O casă de închiriat pentru dumneata.
— Bine zici, avusesem nevoie.
— Am venit să mergem să o vizităm. Ne așteaptă proprietăreasa.
Intrăm într-o curte și ne latră doi cîini.
— Am uitat să-ți spun un lucru, zise cizmarul: o dă fără grădină, fără șopru și fără grajd.
— Hai să ieșim, Preda; mă faci caraghios. Ți-am mai spus că mie îmi trebuie o gospodărie întreagă.
— Cînd mi-ai spus?
— Cînd ziceam că vreau să-mi cumpăr vite, căruță și să-mi aduc familia.
— Acum o lună. . .
— Decînd vorbim de asta.
— Știi ceva? se hotărăște cizmarul. Ți-am găsit negreșit! Mă duc să caut pe șchiopul de la ac. Acum doi ani, cînd îmi trebuia casă și mie, mi-a găsit patru.
— Șchiopul de la ac? Ce vorbă-i asta?
— Acarul de la gară. Acum trei ani, i-a tăiat piciorul un expres.

— Iar o să mă porți cu vorba, Preda!
— Nu mai spune nimic.
— Bine, ia seama că o să te cinstesc frumos.
Nu știu de ce mă obseda frumosul în toate făgăduielile mele. Poate că din prudență practică evitam cuvîntul « mare », ca să nu-i dau cizmarului prilejul, în ziua plății, să nădăjduiască un bacșiș enorm. Fără să fie voluminos, un bacșiș frumos face parte din bacșișurile mari, putînd să fie totuș mic. « Bacșiș frumos » e ca « tînăr inteligent », un titlu care în sine nu înseamnă nimic și al căruia sens se ivește numai comparativ.
— Este sigur că ți-am găsit-o!
Bucuros însă grav, cizmarul s-a despărțit de mine, în fața casei lui.

Peste altă săptămînă, pe răzătoarea de la ușă se descleșta de noroi o păreche de bocanci. Era cizmarul.
— Intră!
— Să-ți fie de bine. Mi se pare că ai cinat.
— Și dumitale.
Cizmarul nu intrase încă în odaia mea. Privirea lui rămase sfiioasă, examinînd păreții.
— Șezi la o țigare.
Stilul lui s-a încălțat numaidecît cu pluralul.
— Ce faceți cu atîtea cărți? Le-ați citit pe toate?
— Dumneata îți mănînci toate orăteniile din curte și pisoii?. . . Nici noi nu le citim pe toate. Numai cîteva se mănîncă.
— Ziceați că vă aduceți familia la țară, mi-a amintit mirat cizmarul, contemplînd cu uimire numărul portretelor din odaie.
Era galeria bibliotecii, domni cu barbă, cu ochelari, unii rași, toți cu figuri de clienți din capitală. Un intelectual trebuie neapărat să-și înnobileze păreții cu chipuri de artiști și cărturari, ca

să dovedească altora și sieș că gustul lui alege și că organul lui cu chică gîndește ca semenii iluștri de pe păreți.

— Ai crezut, Preda, că sînt neamurile mele? Fii liniștit. Nici al nouălea neam: ăsta e englez, cel de lîngă el e neamț, celălalt e franțuz.

Preda nu înțelegea ceva, pe care nu putea să-l exprime, și, nedumirit, își pipăia cu degetele marginea urechii.

— Am mai văzut din acestea și la domnul prefect și la domnul deputat: numai figuri și parcă todeauna tot alea.

Preda credea că fotografiile se dau odată cu diploma și, deprins cu scenele vii, nu se învoia cu măștile încremenite ale monotoniei capului. Se simțea supărat de multiplicitatea unicului.

— N-am ce face, Preda! cultura generală! Dar mi se pare că, în sfîrșit, mi-ai găsit casa pe care o căutăm amîndoi de două luni de zile.

— Găsim cîte poftiți, răspunde Preda. Nu sînt amatori cîte case.

— Să te vedem... Cîte mi-ai adus?

— Case? mă întreabă Preda, fixînd pe Bergson.

— Desigur! Altfel, de ce ai venit?

— Vă găsesc, să nu mai aveți nicio îndoială.

— Vasăzică, tot nu mi-ai găsit...

— Uitasem să vă spui că șchiopul de la ac a murit anul trecut.

S-A PRĂPĂDIT...

Decînd trăiești, aproape trei sferturi de veac, au tot murit oamenii, prietenii, adversarii (în atitudini de biruitori ai eternității), vietățile, copacii, florile, — și încă nu te-ai obișnuit...

Într-o vară, pe rùinele altarului de la Snagov, am găsit cadavrul auriu al unei elegante pasări de pradă, încă neràcit. Murise atunci, pe lespedea deasupra căreia se săvîrșea liturghia în vremea lui Țepeș, pecînd vodă își înneca sfetnicii, scufundați cu pluta de trecere spre surghiun, în heleșteul albastru.

Altădată, mi-a căzut alături, zbătîndu-se în agonie, prin aer, o bufniță cît un vultùr. Nu mă puteam despărți de uimitoarea frumusețe a călătoarelor din singurătăți. Ca să le facă și zugrăvească, natura le întocmise fulg cu fulg și scînteie cu scînteie, în miile de ani. Și le sfărîma într-o secundă.

Nu am purtat niciodată armă de vînat și n-am doborît zborul, avîntul și înnălțarea. Dacă la moartea vîrstei adaogi moartea la netimp, tristețea se face mai adîncă.

Am avut cîini, otrăviți de hoți. Au murit cu ochii în ochii mei, decepționați de o prietenie neputincioasă, în care au crezut. Mi-au murit bătrînii. Atîtea și atîtea morți și atîtea dovezi că omul și totul mor neapărat și fără greș, nu te-au deprins totuș cu acest perpetuu faliment al vieții,

perpetuu contrazisă. Căci moartea, oricum ai privi-o, e o tăgadă, o injurie a inteligenței — nobila mireasmă a pămîntului gînditor.

Pe oamenii brazdei și ai pășunii, plugari și ciobani, nu-i zguduie moartea ca pe oamenii bibliotecii, contemplatori analiști ai fenomenelor clasice succesive printr-un vitrou de curcubeie.

— Ce-ți mai fac neamurile, cumetre Ioniță?

Țăran de cazma, Ioniță e tăcut. Vorbește rar cu buzele, și mai mult cu umărul și cotul, împietrit ca o movilă de lut în arșiță, fără participarea feții, cutată de zbîrciturile care i-au încruntat-o la arat, la semănat, la săpat, la secerat, la fel cu stînca fără ochi, aspră și ruptă.

Avea, la patruzeci și cinci de ani, patrusprezece copii, și i-au murit unsprezece. Zice: « S-a prăpădit », cum ar zice despre porumb că l-a prășit. Niciun oftat, nicio întristare nouă peste tristețea lui telurică, pe chipul lui.

— Bine că ți-e sănătoasă nevasta.

— S-a prăpădit, răspunde liniștit Ioniță.

— Ce face Vlad? Tot la poștă-i?

— S-a prăpădit. . . de la piept.

De vite părea mai mișcat. Dar plăvanii lui, cei mai frumoși din ținut, au murit și ei. Pomenind de boi, e mai vorbăreț.

— Au intrat în niște varză și s-au umflat. . . N-am putut să le fac nimic.

M-am temut să-l mai întreb de rubedeniile celelalte, mai mici, pe care le cunoșteam. Poate că toate s-au prăpădit. Viața lui Ioniță merge în pas cu moartea, ca doi tovarăși de drum, credincioși unul altuia și legați ca prin jurămînt. Nici viața nu-i un început, nici moartea un sfîrșit. Plouă, nu plouă, bate vîntul, pîrjolește seceta, colcăie omida, bîntuie coropijnița, mălura, tăciunele: simțirea, logica și enciclopedia lui nu se clătesc din miturile țărînii. Realist riguros, povestește cum a murit Maria: era la Blagoveștenie, a mîncat caracudă și s-a înnegrit. Băiatului i-a venit moartea de la « inimă ». Inima săteanului e așezată într-altă parte decît la oraș. Ioniță, arătînd plastic noțiunea de anatomie, se pipăie la pîntec. Îi zăresc două degete căzute din încheietura pălmii și mîna ca o labă de curcă. Îmi explică: Vroia să cioplească obezi la căruță și s-a retezat cu barda. Nici asta nu-i nimic, două dește mai puțin.

Stă mut, stau mut în fața lui.

— Apăi, te las sănătos, bade Ioniță.

— Umblă sănătos.

De mulții morți la rînd, Ioniță și-a lăsat barbă, zăbranicul lui de doliu. Întîi, între cîte două decese mai depărtate, s-a mai ras. Pe urmă, văzînd că prăpădirea se îndesește, nu s-a mai bărbierit, — ca un arhimandrit. Mai are un copil, căci și doi din ultimii trei s-au prăpădit duminica trecută.

CIZMARUL CONTROLOR

Aveam de vecin un cizmar, la care prietenul meu, flașnetarul, își făcea cîte o păreche de ghete de culoarea caterincii. Ședea de ani de zile lîngă noi și ne învățasem cu el, cu cizmele noi din fereastră și cu ucenicii lui murdari de pap.

Meșteșugul cizmăriei, pre legea mea, e interesant în tehnica lui și de căpetenie pentru nenorociții de oameni, pe care nu știu cine i-a învățat să-și chinuiască picioarele în cutii de piele cu nasturi și copci. Eu țin minte, de pe vremea cînd au fost făcuți, în ziua a șasea, întîi Eva, apoi omul și papagalul, și acesta din urmă dintr-un sfîrc de coastă rămasă fără întrebuințare la Adam, că Dumnezeu îl înjghebase desculț la picioare și numai cu capul încălțat într-o lădiță de os. Moale și gingàș în toate mădularele, Adam a fost zămislit pentru lene și somn, și nicidecum pentru alergătura pe pămînt uscat și pe piatră. Și, ca să nu-l muște, jucîndu-se cu el, Eva, de creier, singura mușcătură de care el ar fi murit, Adam a căpătat, pe lîngă oasele dinlăuntru, și acest os de pe dinafară.

Dacă Dumnezeu avea de gînd să-l puie la muncă, omul nu era să fie țesut din carnea fluturilor și păianjenilor, și se năștea încălțat în pantofii ciutei și în ciubote de armăsar. Eu cred că Adam și Eva erau, în planurile Ziditorului-a-toate, însărcinați să numere stelele, florile și să cînte, și

mi se pare că am văzut și schița de la început, după care el trebuia să fie un mare tenor lîngă o mare soprană: cîntînd subt cerul liber, vocile lor trebuiau să răsune departe.

Cizmarul nostru m-a fermecat în toate zilele ca un vrăjitor. Din mîinile lui grele, din talpă și din piele, din cîteva cuie și cusături, se ivea zilnic în geamul prăvăliei lui cîte o păreche de încălțăminte, frumoase ca ouăle de Paști, — și Eva se deosibea și-n vitrina lui de Adamul apăsat și mușculat pentru tortură și pentru strîngerea dintr-o bucată în brațe, prin ființa zburătoare și răzimată numai cu tocul înnalt și foarte puțin cu talpa, a pantofului, pe pămînt. Cîte un pantof amintea pisica, șarpele și pipăitul lor pe întuneric. Un pantof rîdea ca un cățel naiv. O cizmă de vînător se ascundea încruntată ca un pește botos, strecurat în baltă printre papuri. Iată cipicul roșu, cu un ciucure ca puful de păpădie, în care se leagănă seara piciorul plin și lustruit cu mătase, ca o scrumbie albă vie, și de la care începe să crească liniile plantei calde umane. Iată bocancii cu măselele de fier, și iată gheata cu elastic. Ca niște gogoși ale unui copac sterp, meridional, încălțămintele cizmarului stau expuse fiecare cu nume și preț.

Într-o bună zi, cizmarul nostru și-a vîndut sculele, calapoadele și lămpile, în jurul cărora spînzurau sateliții de sticlă cu apă ai globurilor pentru reflectat văpaia, concentrată pe locul unde străpunge sula și se intercalează firul rigid al părului din ceafa mistrețului, dus prin găuri ca un ac. Obloanele au rămas închise, și firma, coborîtă, a fost întoarsă cu zugrăvelile către părete. Ucenicii, olteni, au plecat, căci se împrimăvărase și li se făcuse dor de gîștele din pîrîul de acasă. Calfa însărcinată cu croiala geometrică a pielei de căprioară, despicată cu vîrful cuțitului cîrn, își le

pădase șorțul pitoresc și pribegea străină și urîtă, în haina de duminică, fără lucru. Un sunet de tobă puse sfîrșit vieții atelierului, în care mîrîia mașina de cusut ca un motor și fluierau cizmarii ca niște mierle.

Cizmarul avea o datorie de unsprezece mii lei la fisc. . .

Acum, cizmarul umblă cu un ghiozdan de advocat și trece cîteodată pe lîngă flașnetă și mă întreabă trist:

— Ce mai faci?

— Dar dumneata, nene Alexandre?

— Sînt controlor la Ministerul Muncii. M-am făcut funcționar. . .

Și, din deprindere, suflîndu-și nasul a melancolie și a lacrimi, după ce-și întoarce capul către zid, cizmarul își șterge degetele pe pantaloni.

O SUFERINȚĂ

— Mă găsesc, dragă domnule Pop, într-o situație delicată, între ciocan și nicovală, și am venit la dumneavoastră, că vă știu om, ca să mă spovăduiesc.

— Ai pierdut parale?

— Mai grav!. . .

— Ți-a lipsit *ceva* din casă?

— Mai grav!. . .

— Mă ierți că presupui. . . poate că te-a părăsit doamna. . .

Un surîs.

— Mai grav!. . .

— Atunci o să mă las de ghicit și o să te rog să-mi povestești dumneata. . .

— Însă, răspunde mecanicul Vasile roșindu-se tot, o rugăciune: vă știu un om care nu vorbiți. . .

— Fii fără grije, domnule Vasile, în mine cuvintele dumitale vor intra de vii ca într-un mormînt. . .

— Nici nu știu de unde să încep. . .

Mecanicul Vasile stă puțin pe gînduri, cu nasul lui gros întors către fereastră, și, pe figura lui nerasă de cîteva zile, se zugrăvește o mare turburare. . . Ochii-i sînt umflați de nesomn, buzele înmuiate de osteneală.

— Nu, tot trebuie să vă spui; la ce m-aș mai gîndi atît?. . . Cunoașteți pe domnul Popescu, proprietarul morii din Curtea de Argeș. . . cunoașteți și pe domnul Protopopescu, proprietarul

morii din Călărași... Domnului Popescu îi datoresc o recunoștință eternă, și domnul Protopopescu m-a ajutat la vremuri grele, mai mult ca un frate... Sînt legat de domnul Popescu, legat sînt și de domnul Protopopescu, nu știu la care țiu mai mult și-i iubesc deopotrivă pe fiecare...

— Popescu e din Popeștii din Popeștii-de-Sus, nu este-așa?

— Foarte exact.

— Iar Protopopescu ține pe nepoata lui Diaconescu, verișoară de-al doilea cu Popeștii din Popeștii-de-Sus...

— Aici o să-mi permiteți rectificarea: fosta domnișoară Diaconescu e văr numai cu Ilarie Popa din Popești, frate cu Popovici, judecătorul de la Popovăț. Domnul Popescu cu domnul Protopopescu sînt un fel de cumnați, însă foarte depărtați, o legătură în felul rudeniei dintre broasca-țestoasă și broasca ușii...

— Dar dacă te ai atît de bine și cu Popescu și cu Protopopescu, nu pricep de ce ești supărat?

— Vezi, tocmai aci e buba, stimate domnule Pop. Domnul Popescu mă cheamă la moara domniei-sale, și domnul Protopopescu m-a angajat la moara domniei-sale. Drag mi-e domnul Popescu, dar drag mi-e și domnul Protopopescu. Pe domnul Popescu nu pot să-l refuz, și domnului Protopopescu îi sînt devotat. Nu pot să-i spui domnului Protopopescu că mă cheamă domnul Popescu, și mă feresc să afle domnul Popescu că m-a angajat și domnul Protopopescu. Domnul Popescu îmi oferă cinci mii de lei pe lună, casă și încălzit. Domnul Protopopescu îmi spune: « Nu te angajez cu salariu fix », — iar cu domnul Protopopescu cîștig între opt mii și zece mii de lei pe lună, dar fără casă și încălzit... M-aș duce la domnul Popescu, dar nu pot părăsi pe domnul Protopopescu. Ce-o să zică domnul Protopopescu, cînd îl voi lăsa încurcat? și domnul Popescu și domnul Protopopescu au afaceri multe, și eu sînt singurul specialist în instalarea morilor de făină...

Stau, dacă mă credeți, toată noaptea cu ochii deschiși, gîndindu-mă că nu-l pot lăsa pe niciunul. Nevastă-mea plînge și mă roagă: « Nu te duce la domnul Popescu, du-te la domnul Protopopescu », — și mă pomenesc și eu plîngînd: ce va zice domnul Popescu dacă mă duc la domnul Protopopescu, și ce va zice domnul Protopopescu dacă m-aș hotărî pentru domnul Popescu...

Mecanicul Vasile își duce la ochi, mișcat, batista, în puful căreia apasă degetele lui noduroase și boante.

— Învățați-mă, stimate domnule Pop, ce să fac... Sînteți un om cult... Am venit la o povață.

— Să-i vorbesc eu lui Popescu...

— Nu. Cu niciun preț. Nu.

— Să vorbesc atunci cu Protopopescu...

— Vreți să mă nenorociți?

— Să vorbesc cu amîndoi. Să-i spui lui Popescu ce te leagă de Protopopescu, și lui Protopopescu ce te ține strîns legat de Popescu.

— Sînt în cazul de a mă sinucide, domnule Pop.

— Atunci, să nu vorbesc nici cu Popescu nici cu Protopopescu.

— Vezi?... Așa e mai bine.

— Dar dacă nu vorbim cu niciunul din ei, este ca și cum dumneata nu mi-ai fi spus nimic.

— V-am rugat de la început să nu dezvăluiți nimănui taina mea, mai ales domnilor Popescu și Protopopescu...

— Dumneata vrei totuș să te scapi de unul din ei și nu îndrăznești să i-o spui.

— Aveți mare greșeală, stimate domnule Pop; eu nu vreau să mă scap de niciunul: țin la domnul Popescu, țin la domnul Protopopescu.

— Bine, dar ce vrei de la mine, mă Vasile?

— Să mă înveți ce trebuie să fac.

— Să te învăț cum să renunți la Popescu, fără să păstrezi pe Protopopescu?

— De renunțat nici vorba nu poate să fie, la niciunul din ei. Îi datoresc domnului Popescu viața, și domnului Protopopescu o veșnică recunoștință. Nu pot să supăr pe niciunul dintr-înșii.

— Fă-te bolnav și ia-ți un congediu lung. . .

— Nu pot să mint nici pe domnul Popescu, nici pe domnul Protopopescu, nu mi-e firea. Sînt un om cinstit, domnule Pop. Și uitați-vă la mine ce sănătos sînt. Numai gîndurile mă prăpădesc.

— Eu zic să te lași de mecanică!

— Se supără domnul Popescu.

— Și să te apuci de litografie.

— Se supără domnul Protopopescu.

— Ultima idee, Vasile. Mai e o moară, la Severin, moara lui Potropopescu. Angajează-te și cu Potropopescu, care iarăș e om de ispravă.

— Vasăzică să păstrez pe domnul Popescu și pe domnul Protopopescu și să mai iau și pe domnul Potropopescu?. . . Îți bați joc de suferința mea, domnule Pop!

Indignat:

— Nu, dragă Vasile, ai intrat însă, cum s-ar zice la carte, într-o serie fatală, ca o căruță lungă într-o pădure deasă, și nu mai poți să întorci. Nu te înduri de Popescu și dorești de Protopopescu. Te-ai îmbătat de Popești. Intră acum adînc și hotărît în zona fatalității. Îndatorează și slujește pe toți Popeștii, pe toți Protopopeștii și Potropopeștii care au cîte o moară de apă sau de foc. Adaog la ei seria Episcopeștilor, a Preoțeștilor și nu uita pe Marin Dascălu, din neamul Dăscăleștilor, a cărora moară e la Bisericani. În felul acesta ți se va apleca de Popești și Protopopești și vei nimeri la Constantinescu.

Pauză gînditoare.

— O să mă duc la domnul Potropopescu.

DOMNUL ȚIPARU

Ieri, domnul Țiparu m-a salutat într-un chip neobișnuit de respectuos. Îl văd că trece drumul cu mîna întinsă.

— Ce luați, părinte? Vă duceți, negreșit, la masă.

Nici nu i-am putut răspunde că nu iau niciodată nimic, atît eram de mirat. Mă gîndeam: «Omul ăsta vrea să-mi ceară ceva; ce mi-ar putea cere el? ». Căutam, și mă trezii pe un scaun la berăria din față, unde mă duse de braț domnul Țiparu.

— Două, zise el atunci, cu un gest discret, către chelner.

— Eu de obicei, zic în sfîrșit, nu iau nimic. . .

— O mastică nu poate să vă facă rău. . .

Aștept acum ce are să urmeze. Domnul Țiparu se uită la mine lung, curios. Zîmbește cu un fel de entuziasm, și parcă ar ști despre mine ceva care simt că mă intimidează. . . Domnul Țiparu se uită *în* mine. Se uita în mine cu fața lui întreagă, cu obrajii-i cărnoși, cu bărbia îndulcită de o gușă incipientă, dată proaspăt pe curea, la bărbier. Mustața îi sta pe conștiința mea. Mă simții foarte stîngaci și-mi venea să dau din mîini. Gulerul mă strîngea de înghițitoare. Îmi îndreptai umerii, îmi scuturai mîneca de un praf inexistent, mă ținea pălăria.

— Douăzeci de bani pentru dumneata.

Chelnerul zice: « Mersì ».

— Ce vreme frumoasă... încerc eu cu greutate, și nu mai pot zice nimic.

Domnul Țiparu mă analizează mereu. Cînd își ridìcă sprînceana ca un cozoroc, spre ochii mei, îndată o și trage înnapoi și zîmbește cu un zîmbet complex.

— La Ploiești n-a mai plouat de treizeci și cinci de zile... întrerup eu. Am văzut pe Gogu, știi că s-a făcut mare!...

Domnul Țiparu se dă atunci puțin pe spate. Mișcarea trebuia să aibă o semnificare, și poate îmi aminteam că atunci cînd întorci scoarța unei cărți, o poți începe. Era adevărat.

— Nu știi ce bine ai potrivit-o!... Îmi venea să te sărut... zice domnul Țiparu.

Ah! mă ușurez. Mă gîndesc ce-am făcut. Mă gîndesc la una din minunile pe care ești dispus să crezi că le-ai făcut, fără să te fi mișcat cel puțin. Nimic nu-ți poate face plăcere mai mare decît să te știi autorul unei isprăvi neefectuate. Poate din pricina vanității că ești în stare, nefăcînd nimic, să faci foarte mult, nu ca alții...

Îmi aduc repede aminte de o povestire morală publicată într-o revistă bisericească. Desigur e vorba de ea. Cu domnul Țiparu n-am relații intelectuale, și domnul Țiparu habar n-are de asemenea mofturi. Ce-are a face; complimentele încîntă todeauna pe un om cu o pată de cerneală la deget.

— Un moft! domnule, un moft... Ești prea indulgent... Am scris-o într-o jumătate de ceas... zic eu cu un accent de minciună evidentă.

— Ce tot spui!... Eu n-am cuvinte să-ți mulțumesc... Îți spui că ai potrivit-o... Nu te credeam atît de *fin*.

Ca să zică « fin », domnul Țiparu se rostește ca și cum ar zice friptură. Sînt silit să-i primesc

complimentul, n-am ce face, cu o plăcere ce adaogă masticii un parfum la care fabricantul nu se gîndise.

Văzînd că domnul Țiparu e prea scurt:

— Ce anume ți s-a părut așa de fin, cum zici? îl întreb. Trebuie să fie un loc, care ți-a plăcut mai mult decît restul. Poate vrei să faci aluzie la... partea cu harul necondiționat. Nu prea mi s-a părut reușită. Aș fi voit să dau sensația...

— N-ai idee cum ai nimerît-o de bine! Îmi venea să te sărut...

— Poate că nu te înșeli, zic, conștient în sfîrșit de meritele mele. Eu am despre om un ideal deosebit, nene Țiparule, spun eu, apropiindu-mă sufletește. Băiete: două mastici!

— A! nu! Îți jur că nu... Te-am poftit eu... Plătesc eu tot...

— Căci, înțelegi, caracteristica omului e cu desăvîrșire de...

— Ai văzut ce mutră a făcut?... N-oi mai uita-o niciodată... A tăcut lemn...

Aici domnul Țiparu rîde cu hohot. Mă uit la el... Stau...

— L-ai pocnit cum nu mă așteptam... Șiretule! Dă-mi voie să-ți spun că ești dat dracului... Mă ierți, ești preot... Dar îți sînt recunoscător... Mi-ai ușurat inima...

Examinez mintal încă o dată povestirea publicată, uitîndu-mă, cu ochiul zbîrcit, în pahar. De unde trage concluzia asta Țiparu? Mă mai uit la el. Nu poți ști toate înțelesurile unei bucăți pe care o scrii, și adevărata lucrare literară trebuie să aibă cît mai multe, gîndesc eu. Și-mi trece pe dinainte opinia măreață a unui critic despre o altă povestire morală a mea, *Racii*. Acela se pricepea incomparabil mai bine decît domnul Țiparu în ale scrisului, și făcuse un articol critic ca să demonstreze « împuternicirea ce asupra lui însuș o ia scriitorul acesta, cu un temperament atît de vehe-

ment simbolic, cînd ne vorbește despre cugetarea omului asupra sistemului indicativ ce face durerea omenirii înnălțătoare ». Nu era niciun « sistem indicativ » în istorioara mea și nicio « durere înnălțătoare », e adevărat, ci numai niște raci. Dar desigur că mă și înșelam. Trebuie să fi fost. Erau. Cititorii culți le-au găsit. Că unii admirau mai mult « sistemul indicativ » și alții preferau « durerea înnălțătoare », nu e nimic: asta dovedește că erau amîndouă acolo. De asta sînt astăzi convins. Așa că primii interpretarea domnului Țiparu cu mulțumire.

— Din pricina asta, începe iarăș, era să mă bat cu el. A zis că eu te-am învățat...

— Cu cine, domnule Țiparu? zic eu deodată.

— Te mai faci că nu știi?...

— Îți jur...

Îmi aruncă o căutătură piezișă...

— Cu Costică!

Costică... Costică...? Costică Țiparu, fratele lui... Nu pricep. Mă înholb.

— Vasăzică ai uitat!... Ia adu-ți aminte... Nu știi, sîmbătă, cînd ai venit la noi...

— Ba da!

— Ei, ce-ai spus?

— Nu știu...

— N-ai spus că Costică are venin?...

— Eu?... N-am spus.

— Cum n-ai spus?! Nu știi că m-ai bătut pe stomac și m-ai felicitat că-mi merge bine?...

— E adevărat...

— Ei! ce-ai spus pe urmă de Costică?... Ai spus că e slab de al dracului ce e... Și că are *bilă* multă...

— Am spus așa: « Dumneata nu te temi de grăsime. Dumneata ești un temperament bilos. »

— Păi, ce spui eu?

— O, domnule Țiparu, am vrut să zic altceva!...

— N-o mai întoarce... Nu-ți închipui cum s-a potrivit... Îmi venea să te sărut... Eu înțelesesem ceva... dar nu detot, știi că eu nu mă prea *ocup*... Dar era la noi nepotu-meu, studentul în medicină... El ne-a dat explicația... Să fi văzut pe Costică!... Ai avut noroc că plecaseși; de nu, cine știe ce se întîmpla... Fii însă pe pace. Eu am spus: Costică! să nu cumva să te atingi de părintele, că e vai de tine... O să mă cunoști...

— Băiete: două mastici!

UN PERSONAJ AGITAT

Pe cînd funcționam la Direcția Generală ca șef de cabinet ajutor, — ceea ce, pentru armonizarea beletristică, se indică pe cartea de vizită a titularului cu inițialele S.C.A., — a intrat în biuroul meu un personaj agitat.

— Vreau să vorbesc numaidecît cu domnul director general, zise vizitatorul. N-am niciun moment de pierdut.

Era domn director general domnul Scărlătescu, un tehnician de forță: acela care inventase vaselina amestecată cu petrol, ca să coste unsoarea mai ieftin. Directorul general tocmai studia o problemă în biuroul domniei-sale special.

— « Vreau » este a zice prea mult, răspunsei personajului agitat. Poate că nu voiți, poate că doriți, și probabil că doriți respectuos, să aveți cinstea pe care o solicitați. Și am impresia că ați greșit un termen. Ați voit probabil să ziceți că doriți să *auziți* pe domnul director general, nu să vorbiți cu domnia-sa. Domnul director general nu vorbește, domnia-sa comandă. . .

— Dumneata ești un porc-de-cîine, mi se adresă textual vizitatorul. Te rog să nu mă iei « subțire », că n-o să despicăm acum amîndoi firul de păr în patru. Sînt nervos și poate că, vorbind aproape telegrafic, să fi sărit din grabă formele ceremonioase ale unui discurs de intrare în materie. Retractez și mă voi conforma, declară

vizitatorul, subit impresionat de marele meu calm ironic. Retractez și cuvintele « porc-de-cîine », limbajul unei excesive intimități.

— Retractarea dumneavoastră vine la timp, domnul meu, îi zisei. Într-altfel, degetul meu arătător tocmai se scobora din mîneca jiletcii pe butonul de sonerie de pe biurou, ca să cheme cameristul însărcinat cu scoaterea dumneavoastră, cel puțin pe vestibul.

— Așa îmi trebuie! răspunse vizitatorul, dînd foc unui trabuc, îmbucat cu toată gura. Altădată mă voi anunța întîi la telefon.

— Cu ce pot să vă servesc? întrebai.

— Nu spusei? Doresc a vorbi cu domnul director general.

— Regret, zisei, că domnul director general lipsește.

— O să-l aștept.

— Slabă speranță, zisei, domnul director general se găsește tocmai într-o anchetă în regiunea petrolieră. N-ați auzit de explozia de la Ocna și de aruncarea în aer a unui tren cu benzină grea?

— Ce vorbești, domnule? L-am văzut azi-dimineață.

— Ați vorbit cu domnia-sa?

— L-am văzut în automobil, ieșea de la Comunicații și se îndrepta spre Domenii.

— Nu era domnul director general, am răspuns uscat.

— Mai bine spune-mi: domnule inginer, ai chiorît.

Vizitatorul începea să se supere din nou, și o undă de sînge i se ridică în obraz, pînă la ochi. Franchețea lui antiparlamentară îmi displăcea.

— Îmi dați voie să mă prezint: Inginerul Nicolae C. Z. Popescu, zise el, sculîndu-se de pe scaun.

— Stimate domnule inginer, ați asemuit pe altul cu domnul director general.

— E aici! răcni vizitatorul, trîntind un pumn în masă.

Și, din doi pași, înnainte de-a putea să mă interpui, zmulse ușa de la cabinetul directorului general, se trînti cu nasul de ușa doua, care căptușește pe cea dintîia cu o saltea de piele, și se aruncă înnainte vociferînd.

De la primele cuvinte răcnite, înțelesei că inginerul era un inventator nedreptățit.

— De ce nu răspundeți la niciuna din somațiile mele repetate, onorată direcție generală? urla inginerul. Am inventat anul trecut scrumiera de la vagonul de clasa întîia, și v-ați însușit-o și pe aceasta. Toate invențiile și descoperirile mele sînt furate cînd de unii cînd de alții, și cele mai multe de către Căile Ferate. Am descoperit scîrțîitul clanțelor de la vagoane și l-am remediat. V-ați însușit procedeul de a unge roțile de jos în sus. Am inventat capacul automatic de la cabinete: mi l-ați furat. A douăzecea foaie de la arcuri aparține brevetului meu cu numărul 48.002: mi-ați luat-o! Tampoanele rugineau: le-am făcut să nu mai ruginească, acoperind talerul tamponului cu tibișir: văd că întrebuințați tibișirul pretutindeni, fără să mi se rezerve niciun procent. Cine credeți că a inventat numerele la vagoanele de marfă? Eu! M-am inspirat de la numerele tramvaielor, e adevărat, dar tot atît de adevărat este că eu și nu un altul am stabilit ordinea și distribuția rațională. Mi-ați luat șuruburile dintre pături, cureaua care ridică geamul și-l lasă. Mi-ați luat inscripția: « *Hinaus nicht auslehnen* », adică « Nu scoate capul pe fereastră »; luați-mi și viața, atît îmi mai rămîne. Meritele mele sînt cunoscute și apreciate în toată lumea, cu toate că americanii mi-au furat cuplajul automatic. Uite, o scrisoare de la Briand, un bilet de la Poincaré; președintele Elveției mi-a mulțumit călduros pentru memoriile trimise în chestiunea funicularelor fără cabluri. I-am dat o idee răposatului Balfour, cum să stăpînească apele Nilului cu o cheltuială derizorie. Am stîrpit printr-o descoperire senzațională ghețarii, care primejduiau vasele oceanului, prinzînd în acelaș timp toți peștii care ieșeau înnaintea procedeelor mele mecanice. Sînt neostenit. Inventez așa cum răsuflu, și nu dorm de douăzeci de ani din pricina descoperirilor mele. Am un calendar de părete, perpetuu. Am un proiect pentru votarea fără a mai osteni pe deputat, și alt proiect pentru desființarea mizeriei pe toată suprafața globului.

Prins de un elan crescînd și declamatoriu, vizitatorul zise:

— Știți cine a inventat locomotiva? Uitați-vă la mine. Ați ghicit!

— Ați terminat? întrebă directorul general. Ca să știu.

— N-am terminat, răspunse străinul.

— În definitiv, totuna e, răspunse directorul general. Domnilor, faceți-vă datoria, adaose el, luați pe domnul inginer Popescu și suiți-l pe acoperișul Gării de Nord. Plouă. Dați-i drumul pe acoperiș, ca să alerge acolo cîteva săptămîni, pînă va face descoperirea cum se sare jos fără vătămare. Am isprăvit.

Douăzeci de frînari puseră mîna pe vizitator, și-l scoaseră pe sus, într-un alai de brațe și uniforme.

— Ce-a făcut? întrebă un inspector general.

— A inventat șurubul și piulița.

— Și ce vreți să faceți cu el?

— Îl ducem în stația Piatra Olt, ca să se liniștească așteptînd coincidența Corabia Port. . .

PREȚURI FIXE

După încheierea tratatului cu Germania, un mare fabricant de ștofe din Berlin, chemînd pe cel mai vechi și mai credincios funcționar al lui, îi spuse:

— Tratatul cu România s-a ratificat. Domnul Magder * a fost expeditiv. Trebuie să reluăm imediat relațiile cu negustorii români.

— Pentru asta m-ați chemat?

— Da, răspunse fabricantul. Am hotărît să te trimitem în România pe dumneata. Te vei duce direct la București.

Funcționarul se pregăti să-și ia pălăria și tramvaiul.

— Nu așa de repede, spuse patronul. Fă-ți bagajele, îmbrățișează familia, și pe urmă.

— Credeam că trebuie să plec imediat, zise funcționarul.

— Te vei călăuzi de două unice principii, insista directorul: prețuri fixe și clientelă de mare solvabilitate. Credit: nouăzeci de zile.

— Bun. Am înțeles.

În ziua plecării, directorul conduse pe Iohann Weber la gară, ca să-i încurajeze cu toate onorurile, cuvenite unui viitor cuceritor, perseverența. După fluieratul mașinei, cînd trenul se puse în mișcare și se depărta, directorul, salutîndu-l de pe peron,

* Madgearu.

îi mai arăta două degete ridicate în aer: două principii; iar Iohann Weber, întins din fereastra vagonului, cu gura în pîlnia mîinii, spunea că a înțeles: prețuri fixe și mare solvabilitate.

Durata călătoriei plictisea pe Weber, care voia să se apuce de afaceri mai repede. Era să se scoboare la Predeal, unde nu zărea totuș nicio prăvălie.

« Am să mă scobor mai departe », își zise, în limba germană, Weber, și, într-adevăr, s-a dat jos din tren la Ploiești, unde a vizitat cîteva magazine.

Patronul firmei « Plosca de aur » fu încîntat de mostrele lui Weber. Stămburile cu desenuri de mușamale se întreceau cu florile roșii imprimate pe fondurile verzi ale cretoanelor și cu moltoanele de un galben, de un cafeniu și de un lilà cu cîte cincisprezece nuanțe.

— Vă facem o comandă de o sută mii Rentenmark, zise patronul.

— Perfekt! zise Weber, și, servindu-se de carnetul de comenzi, cu două foi perforate și una fixă, și de două foi de indigò, înregistră cu detalii comanda, transportînd numerele și literele înscrise pe bulinele albe ale mostrelor, de pe ștofe pe caiet.

— Să nu uitați un lucru, zise negustorul. Asupra prețului fixat noi obișnuim să avem un rabat de zece la sută.

Condeiul lui Weber se opri într-o nulă. Holbă ochii surprins.

— Nu putem face rabat... Dacă insistați, renunț, cu tot regretul, la comandă. Chiar cînd eram în tren, patronul mi-a repetat deviza: prețuri fixe și solvabilitate. Solvabilitate este. Nu este însă prețul fix. Regret...

— Dragă domnule Weber, dă o telegramă la fabrică și întreabă dacă nu-mi face rabatul de zece la sută.

— E de prisos, stimate domnule, cu totul de prisos. *Ein Wort ist ein Mann*, zise Weber, germanul nu are două vorbe.

— Cu toate acestea, eu vă rog să dați telegrama. Tot ați pierdut o zi; să așteptăm răspunsul: pînă diseară sosește.

— Ca să vă fac plăcerea, zise Iohann Weber, voi telegrafia. Veți vedea că e inutil.

Răspuns telegrafic: « Avînd în vedere că este vorba de firma ,,Plosca de aur'', consimțim un rabat de zece la sută ».

— Ce v-am spus eu? întrebă negustorul.

— Ați avut un mare noroc, răspunse agentul-voiajor, care plecă numaidecît la Buzeu.

La Buzeu, pèticele tăiate egal și așezate simetric în albume plăcură mult patronului magazinului « La Luvrul buzoian », care făcu o comandă de două sute mii Rentenmark.

— Îți atrag atenția însă, zise, mai puțin politicos, negustorul, că noi avem la toate comenzile noastre un rabat de douăzeci la sută.

— Douăzeci la sută?! răspunse Weber uimit. E imposibil. Și-i căzu creionul în caiet.

— Telegrafiază, domnule, la fabrică și întreabă. Ce te costă o telegramă?

— Nu! nu! asta nu se poate. . . Douăzeci la sută?!

Totuș Weber trimise o telegramă indignată la Berlin.

Răspuns telegrafic: « Avînd în vedere că e vorba de firma ,,La Luvrul buzoian'', consimțim un rabat de douăzeci la sută ».

De la Buzeu Weber trecu la Focșani, unde primi o comandă de trei sute mii Rentenmark, și negustorul ceru un rabat de treizeci la sută. Revoltă, telegramă și răspuns telegrafic: « Avînd în vedere etc., acceptăm ».

Comenzile sporiră cu cîte o sută mii Rentenmark de la oraș la oraș, și rabatul spori proporțional. Cînd ajunse în București, o mare firmă de *en gros* făcu o comandă de șase sute mii Rentenmark și ceru un rabat de șaizeci la sută, ceea ce scoase din fire pe Iohan Weber, care totuș primi răspunsul telegrafic că: « Avînd în vedere importanța firmei, se acceptă ».

O pauză.

Mititeii, fleicile, tuslamalele și varza cu carne, consumate cu ferocitate, îmbolnăviră pe Iohann Weber, care căzu la pat, la hotel. Simțindu-se din ce în ce mai rău, el trimise o telegramă la fabrică. Răspuns telegrafic: « Sosește imediat directorul ». Directorul sosi, într-adevăr, și rămase consternat lîngă patul bolnavului, care nu mai semăna cu Iohann Weber cel de-acum două săptămîni, decît la pălăria din cuier. Directorul strînse trei medici, care făcură un consult.

— Clientul nostru, ziseră medicii, mai are de trăit două ore.

Directorul, care nu avea educația stăpînirii sensațiilor, își dete drumul cu naivitate:

— Domnule Iohann Weber, mai ai două ore. . . Ai fost un excelent funcționar. Douăzeci și cinci de ani ai servit cu credință vechea noastră industrie de două sute de ani. Spune care-i ultima dumitale dorință, să ți-o împlinim. . . Ai copii, ai familie. . .

Iohann Weber se gîndea.

— Oricare este dorința dumitale, spune-o. Ce vrei?

Iohann Weber se gîndise:

— Știți ce-aș vrea, domnule director? Aș vrea să știu și eu, înnainte de a muri, care sînt ultimele noastre prețuri.

DOMNUL PROCUROR DE SERVICIU

Un negustor de hîrtie primeşte vizita părintelui dezolat al unui agent al firmei.

— Domnule director, nu ştiu ce să mă fac. Băiatul meu a plecat. Am găsit o scrisoare azi-dimineaţă de la el: « Mă duc în lume şi nu mă mai întorc ». Am crezut că e o glumă. Am aşteptat. Nu s-a mai întors nici la prînz, nici după-amiază. Nu ştiţi ce-i cu el? Eu cred că a fugit. Şi pentru că nu avea bani, cred că a furat. Mă rog, vă lipseşte ceva?

— Cum se poate să crezi aşa ceva, tocmai dumneata, tatăl lui? Carol e un băiat excelent, e de trei ani în serviciul nostru şi nu am avut niciodată să ne plîngem de el.

— Atunci, cum vă explicaţi scrisoarea şi lipsa lui? Era cel mai punctual dintre băieţi. Nu vă lipseşte nimic?

Directorul firmei se gîndeşte. Agentul Carol fusese cel mai corect funcţionar al biuroului. E adevărat. Dar trebuia să încaseze în ajun cîteva sume mai mari.

— Alo! — Directorul chemă un client la telefon. — Alo! Cu toate că nu cred, vă rog răspundeţi-mi: s-a prezintat la dumneavoastră agentul nostru Carol, pentru o încasare ce trebuia făcută mîine?... Da? Curios! Şi i-aţi plătit ieri? Mulţumesc.

Cred că ai dreptate: eşti un părinte nefericit. Fiul dumitale a încasat ieri, de la clientul lui principal, două sute de mii de lei. Şi totuş tot nu-mi vine să cred că a fugit. Dă-mi voie să mai telefonez în cîteva locuri. — Domnişoară, eşti bună să-mi aduci condica de evidenţe? — Stai puţin, o să ştim numaidecît adevărul întreg.

Bătrînul nu se înşelase. Fiul lui a încasat diverse sume de la mai mulţi clienţi, în total trei sute şaptezeci şi cinci de mii de lei. Directorul nu mai avea nicio îndoială.

— Sînt silit să acţionez, zise el. Îmi pare rău, dar pierdem peste trei sute de mii de lei de la furnizorii noştri.

Bătrînul pleacă ştergîndu-şi lacrimile, şi directorul se duce direct la poliţie.

— Duceţi-vă la Siguranţă, îi răspunse comisarul de serviciu. Acolo se adresează plîngerea dumneavoastră.

Directorul se duse repede la Siguranţă.

— Nu putem face nimic fără viza procurorului de serviciu. Căutaţi-l pe procurorul de serviciu. Îl găsiţi la poliţie.

— Vă depun o garanţie de o sută cincizeci mii de lei că nu am de gînd să mă joc. Acest agent ne-a furat. Dacă nu telegrafiaţi de urgenţă la graniţele de ieşire, hoţul trece în străinătate şi abia trebuie găsit şi extrădat. Mi-a precizat tatăl lui că una din surori văzuse la el un paşaport.

— Ce oră e?... Perfect! Mai aveţi trei ore: trenul de vest iese din ţară la unsprezece. Întoarceţi-vă cu viza procurorului pe cererea dumneavoastră şi telegrafiem numaidecît. În zece minute telegrama noastră e la frontieră: avem fir direct.

Ajungînd directorul în josul scării, inspectorul cu care vorbise ieşi din biurou, se aplecă pe balustradă şi-l opri:

— Am uitat să vă atrag atenția că trebuie să vă grăbiți. . .

Directorul se duse la poliție.

— Domnul procuror de serviciu a plecat acum cinci minute. Îl găsiți acasă.

Directorul se duce acasă la procurorul de serviciu.

— Domnul procuror a fost dar a plecat. Îl găsiți la « Leul și cîrnatul », unde s-a dus să ia masa cu niște prieteni.

Directorul se duce la « Leul și cîrnatul ».

— Domnul procuror încă nu a sosit. Luați, vă rog, loc, și așteptați-l. Domnul procuror stă de obicei la masa de lîngă fereastră. . . Cu ce vă putem servi? Domnul a luat masa?

— Dacă-mi puteți da ceva repede, ca să plec imediat ce vine domnul procuror. . .

Directorul se așeză cu capul în două perspective, ca să vadă și către poartă și către prăvălie. Procurorul e lesne de recunoscut. E tînăr ca un student, poartă pantaloni Charleston și pălărie Malec și monoclu decorativ la ochiul stîng. De altfel e de recunoscut după expresia marțială a ținutei domniei-sale, izvorîtă din conștiința că, în seara « Leului și cîrnatului », prezența lui, absentă de pretutindeni, dispune de libertatea întregii capitale, cifrată la un milion de oameni, vasalii săi.

Directorul a consumat, rînd pe rînd, cîte unul, trei mititei, comandați la intervale și serviți ca niște modele de sînge negru pe cîte un capac de lemn. Constrîns de foame, el cere un cotlet, și, între îmbucături, a telefonat de cîteva ori la poliție:

— A venit domnul procuror de serviciu?

— N-ați mai înțeles că nu a venit?

— Nu știți unde se găsește? N-a izbucnit vre un incendiu? Nu s-a întîmplat la vre un hotel vre un asasinat?

— Nu ți-am mai spus că e la « Leul și cîrnatul »?

— Eu sînt la « Leul și cîrnatul ». . .

— Îmi pare bine. . .

Și telefonul a fost ultima oară trîntit cu vehemență. Comisarul de serviciu părea plictisit.

Orele unsprezece trecură la « Leul și cîrnatul ». Asigurat că trenul a ieșit din țară, directorul firmei făcu plata, se duse acasă și, a doua zi, ca să nu tulbure prea devreme pe domnul procuror de serviciu, surmenat, negreșit, de sarcinile magistraturii, i s-a prezintat aproape de prînz.

— Îmi trebuia aseară aprobarea dumneavoastră pe cererea asta.

— Și de ce n-ați venit să v-o dau?

— Nu erați la. . . poliție, răspunse directorul.

— Nu se poate. . .

— Nu erați nici la « Leul și cîrnatul », zise directorul cu blîndețe. . .

Procurorul de serviciu se gîndi puțin.

— Aveți dreptate. . . Soția prietenului cu care am stat la masă n-a voit să intre la « Leul și cîrnatul » și am intrat peste drum. Nu v-ați gîndit că dacă nu mă găsiți la « Leul și cîrnatul » sînt la « Suzana »?. . .

Procurorul de serviciu, mirat de sărăcia intelectuală a directorului firmei, se uită la el cu compătimire și puse viza lui cu cincisprezece ore mai tîrziu.

O PETIŢIE

Hotărîrea de a mă face într-o zi cerşetor, n-am luat-o fără motiv serios. Dacă nu adoptam această carieră, trebuia să mă decid pentru hoţie, cu mai puţin temperament.

Între amîndouă noile profesiuni cîtva timp am şovăit. Furtul e singura urmă romantică a timpurilor cavalereşti, care prelungeau pe marele aristocrat cu banditul, profesînd cu o mînă duelul şi cu cealaltă buzunăreala. Caracterul cinematografic al efracţiunii nu putea să nu mă tenteze, ca un eroism nedisciplinat. În fiinţa mea de fost grefier dormita un poet şi se frămînta un aventurier de calitatea lui Magellan, constrîns la Stat şi la unele bacşişuri. M-am îmbrăcat pe întuneric şi m-am dus să-mi fac educaţia între eventualii mei semeni, adversari ai dreptului comun şi generalisimi ai codului penal. Căutam deocamdată o bună orientare, între specialităţi. Eram destul de confuz. Spargerea avea frumuseţea ei, periculoasă, şi cerea o îndrăzneală de artilerie grea; aş fi preferat să manipulez obuzele mari, de la care mă oprea o temere congenitală: eram de natură fricoasă. Pecît admiram ruperea gălăgioasă a unei casse de fier la întuneric, pe atît mă codeam să iau o iniţiativă escortată de poliţai, de ţignale şi de împuşcături.

Odată, totuş, m-am lăsat tentat, ales de patru spărgători ca să împlinesc rolul celui ce stă pe trotuar, pecînd tovarăşii lui operează.

— Ai să stai aici, în dreptul gangului, şi cînd se va ivi ceva suspect, vei scăpa din mînă un pietroi. Al doilea va auzi şi va da semnalul către cel de-al treilea, postat pe scară. Alarmaţi, operatorii vor lua cunoştinţă, şi toată societatea va dispărea în obscuritate.

Şeful ne aşezase, începînd cu mine, pînă în fundul unor coridoare pe care le cunoştea numai el. Îmi dăduse o piatră în braţe, şi el, cu aghiotantul lui, purtînd un geamantan de scule, trecu la punctul de operaţii. După o trecătoare manifestare morală de orgoliu, îmi dădui seama de ceea ce făceam şi fui prada unui sentiment de teroare nemaipomenită. Zărisem o umbră şi o luai la fugă. Panica mă făcu să uit că duceam un pietroi în braţe, şi am ajuns cu el acasă, unde l-am depus pe nişte dosare.

Fuga mea nu a fost înţeleasă şi, confundată cu dezerţiunea la inamic, îmi atrase din partea tovarăşilor, pe care i-am părăsit la prima încercare, o sfîntă de bătaie, soră cu moartea. Am zăcut două luni la un spital şi nu am denunţat, cu toate insistenţele medicilor şi administraţiei, pe adevăraţii autori ai memorabilei mele schilodiri.

« Dacă începeam cu furtul de buzunare, ar fi fost mai comod », mi-am zis. M-am supus atunci unei iniţieri personale, destinată să-mi rafineze pipăitul şi să facă din mîna mea cu cinci degete un instrument fără păreche. Plecasem însă de la un principiu fals, zicîndu-mi că nu va trebui să încep decît atunci cînd propria mea mînă mă va scotoci prin buzunare fără să ştiu. Acest ideal nu l-am putut atinge niciodată. Întodeauna am ştiut şi am simţit cînd mîna mi se intercala uşor în căptuşeală. Şi poate că la urma urmelor tot aş fi încercat, dacă nu mi s-ar fi ivit temerea că s-ar putea ca un client să-mi prindă mîna în buzunarul lui. Mă îngrozesc şi acum la gîndul, ce mi s-ar fi

întîmplat dacă o asemenea confuzie se producea în tren, în tramvai sau la teatru: tot vagonul, toată sala s-ar fi năruit peste mine, cu pumnii strînși. . .

« Tot e mai bine să mă fac cerșetor » am observat, după o lungă experimentare intelectuală. Cel puțin ești refuzat, nu ești bătut — și, orice s-ar întîmpla, un cîștig trebuie să rezulte. Am muncit douăzeci și doi de ani ca o vită, am obosit. Nu mai vreau să muncesc. În douăzeci și doi de ani, cu leafa mea de mizerie, am contractat patruzeci și patru de datorii, și pe măsură ce întindeam regiunea polițelor a scăzut leafa, trecînd în dobînzi. Regimul devenise insuportabil.

Subsista o dificultate: nu-mi lipsea niciun mădular. Ca să devii un bun cerșetor ar trebui să-ți lipsească un picior întreg, sau cel puțin pînă la genunchi, sau brațul pînă la subsuoară. Vitejia de a mă amputa singur, cu concursul unui vagon de marfă, mi-a lipsit, — și nici nu dispuneam de bani pentru pansamente. O să ies, mi-am zis, așa întreg, și o să studiez pe cerșetòrii care au cel mai important succes financiar, ca să mă asimilez categoriei.

Am urmărit un invalid de război, deghizat, care își pierduse picioarele într-un accident civil, de tren, și umbla cu trunchiul lui mare pe două picioare scurte, cu genunchii pe cîte o talpă direct. E impracticabil, mi-am zis. Am studiat o dobrogeancă tînără, cu un copil rămas la aceeaș vîrstă de vreo cinci ani, și care cerșea ca să-și adune bani de drum. Iarăș impracticabil: nu eram dobrogeancă și nu aveam ochii ei, care se întorceau către cer cu un meșteșug demn de o taxă de intrare la *Două orfeline*. M-am oprit mai mult la un tăietor de lemne imaginar, care parcurgea orașul și timpul cu o capră-n spinare și un fierăstrău. El ataca pe trecător cu o declarație: « mi-e foame », — lungind cuvîntul cîntat la tragic și punînd în el un sentiment care emoționa pe unii, revoltînd pe trecătorii mai puțin atinși de cabotinism.

Tăietorul de lemne era un număr reușit, cum se zice la circ. Eu voi lua un model din seria lui, cu membrele întregi, fără contorsiuni, gimnastică sau mimică. Plecai de acasă și mă postai, rězimat de grilajul unui parc. Imobil și mistic, am așteptat ziua întreagă fără rezultat. Nu scosesem pălăria.

A doua zi mă mutai într-altă parte, cu pălăria întinsă, fără rezultat. În opt zile de variante, n-am căpătat nimic. A cincisprezecea zi, o cucoană bătrînă mi-a adus pieile cîtorva felioare de salam, pe care le rosese cu gingiile ei, — și restul unui sfert de pîine. « Crede, moșule. . . », mă ruga bătrîna, lăsînd pachetul cu piei în fundul pălăriei.

Aceasta a fost situația mea de vechi funcționar, domnule președinte. De două ori am încercat și n-am izbutit. Ajunsesem un vrăjmaș al funcționarismului și îmi umbla prin cap noțiunea « inițiativei particulare ». Moft, domnule președinte. Vă rog să mă primiți îndărăt. Cu stimă.

CÎINE ANONIM

Rămăsesem în anticamera medicului singur, examinînd biblioteca, autografele pe fotografii ale bolnavilor lui, bronzurile, tablourile, vasele de flori, recuzita obișnuită a sentimentului de admirație și recunoștință. De hîrburi se leagă o intervenție fericită, și ele slujesc, după primejdii, la escamotarea datoriei de a plăti, refugiată într-un sentiment și într-o momîie-bloc de vitrină, inestetică și inutilă. Bolnavii devin deodată rușinoși. Nemaicutezînd să ofensezi pe doctor cu un pachet de bancnote și să-i aduci aminte scadențele lui personale, vizitezi magazinele industriale, special create pentru exprimarea în materiale vizibile a simțimintelor pure, și dintr-o mie de nimicuri alegi pe cel mai ieftin, mai mare și mai antipatic. Ca să nu treacă de-a dreptul la pod, din pricină că bolnavul, înviorat de cadoul făcut, își îndesește vizitele, mai ales după însănătoșire, — o migrenă trecătoare, un coș apărut subt bărbie, suferințe de ale lui sau de ale unuia din casă, suferințe mici, evident, dar implicînd onorarii, la un medic care n-a primit cadoul, — omul de știință le lasă în vestibul, ca să stîrnească gustul artistic al clientului încă nevindecat.

Cînd m-am întors să-mi reiau locul în partea opusă a camerei de așteptare, de unde pornisem către bibliotecă, înghețai. Eram consternat, stupefact, și, n-aș putea să ascund, înfricoșat. Fără să

știu, la spatele meu, venise și aștepta un animal uriaș, care nici n-am avut vreme să văd că era un cîine. Ochii lui lăptoși, ca zerul vînăt, și stropiți cu o culoare pestriță, repetată pe toată blana lui de sîrmă, — atît am văzut, — erau ațintiți în ochii mei.

Necunoscînd psihologia și temperamentul, m-am încurcat și am rămas așa. Cîinele mă fixa adînc, și eu îl priveam descurajat, o bucată de vreme. Îmi trebuia un dialog și trebuia să-l confecționez. Mă gîndeam. Ce puteam să-i spui, ca să mă înțeleg cu el? Să-l mîngîi, nu știam ce se putea întîmpla.

« Nu te mișca! » mi-a sugerat conștiința, documentată cu o povață de abecedar, care în orele de primejdii se impune ca un breviar al existenței. Nădăjduiam că se deschide o ușă și că apare doctorul în camizonul lui profesional: un zgomot de canule lent arăta că operația din interiorul cabinetului era la început și că nu era nicio grabă. « Ce-i de făcut cu acest indezirabil și incomod personaj? » m-am întrebat.

Nu era o vedenie, era o realitate. Mi-am dilatat ochii și i-am verificat. « Nu da prea mult din pleoape, a continuat să mă învețe abecedarul, și mai ales nu schimba poziția capului. Să nu sară la dumneata. » La vîrsta la care mă găseam, abecedarul devenea cu mine politicos. « Numai să nu mă latre, mi-am zis... Cîinele ăsta trebuie să aibă o voce de bariton. Nu numai că mă poate speria pe mine, dar să nu se întîmple ceva în camera de consultații. Să nu se rupă vreo seringă, să nu se frîngă vreo canulă în client. » Sunetele ce veneau din cabinet evocau manipularea de instrumente lungi și subțiri de sticlă, ca și cum se împachetau cu băgare de seamă, pentru o expediție depărtată, fine țevi de cristal, fragile ca macaroanele și ambalate cu vată de celuloză.

Succesiunea treptată a primilor fiori, care se succed automat și de calibru egal, dete loc pauzei de contact moral. Am putut lua posesiune de forma cîinelui, care mi se păru mai redusă, și de culoarea lui, puțin practicată în natură, de iască, împușcată cu pete cenușii. Figura cîinelui, care nu se mai poartă la oameni, în bărbierie, de cel puțin treizeci de ani, era cu barbete, în stînga și dreapta botului, încîlcite cu o mustață cărămizie. Avui o ușurare și o reminiscență pioasă: cîinele semăna cu portretul unchiului meu, care a fost un om tare bun. Cu o expresie ca asta, nu se putea să am de-a face cu o brută, cu o bestie, cu un monstru. Și așteptam sensații noi.

Fără să mă mișc nici din loc, nici din atitudinea mea fizică încremenită, e adevărat că nici personajul, îmbrăcat ca o capră și impenetrabil ca un sfinx, nu-și schimbase nici cu un milimetru linia de contur. O muscă m-ar fi salvat. În anticamera medicului nu era nicio muscă. Toată problema era să mă transport la locul meu, în fotoliu, unde aș fi putut să fiu atacat numai din față. În acest raport dintre doi adversari, te poți apăra. Lîngă jețul de piele, pe care șezusem, se găseau la rigoare și cîteva proiectile, grămădite pe o masă: Leda de nichel, Beethoven de cositor patinat, bustul de biurou al lui Schiller și monumentul Libertății Statelor Unite. Ar fi fost și doctorul mulțumit să se scape de această camelotă, și — cine știe? — poate că, de pildă, Amorul și Psicheea, reprezentate în metal ductil și gol pe dinlăuntru, ar fi cîștigat în complicațiile lor artistice o atitudine nouă favorabilă, trîntite cu putere de parchet.

Tocmai atunci, vasăzică după douăzeci de minute de încordare, coada scurtă a cîinelui, deschisă ca degetul mare uman, începu să se miște... Cîștigasem partida. Și trecurăm la o variantă. Nu se putea inaugura o situație nouă, fără un discurs.

— Bine, măi ticălosule, iartă-mă că-ți zic așa. Dă-mi voie, fiindcă mi-am venit în fire, să mă despart de ceremonialul de mai înnainte. Dacă erai un blajin și un sentimental, de unde aerele acelea eterne și marmoreene? Decînd mă ții într-o strictă expectativă, funcțiunile mele interne s-au modificat. Nu mi-a mai rămas în gură o picătură de scuipat, și mi s-a uscat gîtlejul ca un pergament. Pentru ce? Ca să văd în sfîrșit că vrei să te joci cu mine și că mă apuci amical de pantalon.

RĂDOAIA

Un fruntaş al unui partid politic nou, îmi scrie din Bacău.

Reproduc pur şi simplu scrisoarea.

Sînt de cîteva zile pribeag pe zăpezile judeţului. Mă odihnesc puţin, umblu în schimb şi vorbesc tare mult. Problema electorală consistă în a şterge urmele oratorice ale adversarului, care a vorbit cu o zi mai nainte, şi în a face să păleascǎ anticipat adversarul din ziua următoare. Căzut în mijlocul unei lumi pe care nu o cunoşti, fiecare district, dacă nu fiecare plasă şi fiecare cătun, înfăţişînd o lume deosebită, trebuie să comunici cu ea, cu de-amănuntul.

« Cetăţeni » e un apel oareşcare; « fraţilor » e o chemare mai cu sentiment; « dragii mei » presupune o intimitate, pe care de-abia o încerci şi la care trebuie să ajungi. Am epuizat tot vocabularul: « oameni buni », « fraţi plugari », « cetăţeni conştienţi ». Mai totul e de-a surda: alegătorii nu mai vibrează, ciocniţi, cu nimic. Ochiul lor nesimţitor e acelaş de pe cîmp, gura lor tace, cugetul li-e indiferent. Şi dacă le-aş fi zis îngeri, heruvimi sau sfinţi, era totuna. Vin alegerile, trec boierii: spectacolul s-a repetat de multe ori. Altceva! altceva! Te frămînţi în deşert să mai găseşti ceva, totul e zis şi răszis. Ecoul e calp, ca-n lemn al ciocanului de lemn.

Ai auzit de Rădoaia? N-ai auzit. Rădoaia e un cătun din marginea Bacăului. Prin partea locului, Rădoaia echivalează cu Milano. Toţi locuitorii Rădoaii sînt artişti, adică ţambalagii, cobzari şi muscalagii: lăutari. Şi cum rasa e determinantă în materie de temperament muzical, iubiţii mei fraţi alegători din Rădoaia sînt, cum se cheamă, ţigani. Să mă păzească Dumnezeu, nu vreau să-i ofensez. A fi ţigan nu e o ruşine, cum nu-i ruşine să fii american sau japonez; scoate-ţi din cap că nobilul nume de ţigan ar comporta vreo nuanţă injurioasă.

Rădoaia face parte din fieful partidului cu care am avut să mă lupt şi este proprietatea politică a domnului Nicuşor Săveanu, moştenită de la ilustrul domniei-sale părinte. Locuită numai de lăutari, vreo sută şi treizeci şi cinci de alegători, ea jură pe numele sacrat al proprietarului politic.

Ca să fac o intrare senzaţională în Rădoaia, am pornit în automobil. Băşicînd tăcerea cu claxonul, am alarmat cătunul de la un cap la altul, şi localitatea găsindu-se pe deal faţă de drumul meu, m-am văzut împresurat de o sută de copii, care, ca să ajungă mai repede din case la drum, au pornit peste cap. Nu e vorba de vreo figură simbolică, scoasă din propaganda electorală: copiii au sosit de-a berbeleacul, de-a roata, străbătînd zăpada dîmbului, ca nişte bolovani. Şi erau toţi în pielea goală. Poţi să-ţi închipui! Pe un frig de asemenea iarnă, o sută de copii rotindu-se voiniceşte şi guralivi, în strictul costum în care fuseseră fătaţi.

Dar după dănciuci au apărut, cum li se zice în justiţie, autorii: părinţii, bărbaţi, toţi lăutari. Zbierătul unui automobil se aude atît de rar în Rădoaia şi numai la zile mari, încît face osteneala să te iei după el. Bun! Bun detot! Să alegem o casă, în care să ne dedăm genului politic celui

mai ingrat, discursul înflăcărat. Cam degeraseră picioarele și mîinile, dar misiunea trebuia împlinită și focul convingerilor aprins.

Se alege o tribună. Din geamantan se scoate decorul, afișul mare în mai multe exemplare. Se tușește, se cheamă inspirația. Încăperea miroase a romanță, a muzică, a idilă. Avem un parter de emuli de-ai lui Mozart: să fim atenți. Auditorii aceștia știu ce e stilul și îl practică oftînd, după vioară. Ei sînt în curent cu marile creații ale jazzului, ciupesc ghitara și sărută țevile clasicului nai, unealta de fluierat guturală a marelui Pan, cel cu picioarele de țap și cu buzele arse de libidine și pasiune. Pe afiș stă tipărit cu literile cele mai mari din tipografie: « Oamenii de bine — la muncă cinstită și rodnică; hoții — la pușcărie! ». E o sentință care cuprinde toată doctrina partidului, cristalizată în cîteva cuvinte, impresionante pentru toți alegătorii sătui de administrație. În toate unghiurile țării, colindată de mine, s-au ridicat căciulile în bețe, ca să salute o împrospătare și o întinerire de metode.

În tot cuprinsul țării am fost înțeleși sau cel puțin interpretați.

Aci vorbesc de aproape un ceas, utilizînd armonia glasului politic în cele mai dulci nuanțe. Artiștii de față nu gustă orice muzică și orice ton. Ei cunosc secretele gorgoanelor și ondulările isonului însoțit de scripcă. Mă urc la principii și mă scobor. Aceleași declarații care au fost aplaudate patetic într-alte regiuni, aci sînt devaluate. Cu ce neam de oameni am de-a face, Doamne? Mă intimidez, ca dinaintea unor cărturari ciceronieni și demostenici. Mă întreb, ca un poet într-o adunare de poeți, care nu aplaudă: « Am versificat prost? ».

A! în sfîrșit! Se ridică bulibașa.

— Putem vorbi și noi? întreabă bulibașa.

— Vai! cum de nu, fraților! vorbiți; ne-am întîlnit ca să vorbim.

Bulibașa era cum îl arată dregătoria, un om și jumătate, un țigan și jumătate. Cu atitudine de inspirat care ar voi să-i zică din gură, se ridică de jos și zice:

— Luzinca! arătînd cu degetul un afiș.

— A! e vorba de lozincă? întreb: de lozinca partidului nostru.

— Vezi bine! zice bulibașa. Noi, de, sîntem cam păcătoși. . .

— Da' nu e vorba de dumneavoastră, fraților. Asta privește pe oamenii mari care fură. . .

— Sîntem neam păcătos, boierule, zice bulibașa, urmîndu-și ideea. . . Mai ciordim și noi cîte o găină, cîte un purceluș. . . Să mergem la pușcărie pentru o ciordeală? N-ar fi păcat de noi?

Răspunsul meu devenea penibil și mă vedeam obligat să înfierez hoția, dar să aprob ciordeala. Cu toate că mă găseam în ajunul alegerii, nu putui și am tăcut, căutînd să îngîn că « luzincile » sînt exclusiv pentru boieri și niciodată pentru alegători, mai ales pentru lăutari. Bulibașa trebui să aibă ultimul cuvînt. El zise:

— Ziseși: oameni mari care fură, boierule. . . Ei ne mai păsuiesc pe noi pentru o gîscă, noi îi mai păsuim pe dumnealor pentru un minister; mînă spală pe mînă și treaba se face. . .

Caută pe hartă Rădoaia. Și nu da pe-acolo niciodată.

BĂNICĂ

Ales deputat din dorința expresă a guvernului și cu concursul tuturor autorităților pasionate de ordine și legalitate, vărul Bănică, fiul vizitiului personal al domnului prim-ministru și fostul notar al primăriei, îndreptățea sentimentele democratice îmbrățișate de partid. Cu cîteva zile înnaintea deschiderii Parlamentului, Bănică fusese chemat la conacul boierului Alexandru, în trecere prin județ, și care avea, atît în ce privește principiile cît și în afacerile sale, un har pronunțat de a nu ține minte și de a se bîlbîi.

Domnul Alexandru era cumnatul șefului guvernului și se ocupa exclusiv cu problemele eco-co-conomice, pentru motivul că nu pricepea din ele nimic. Problemele po-po-litice căzuseră în specialitatea cumnatului, luceafărul familiei; problemele cu-cu-culturale, deși strîns le-le-ga-gate, cum zicea domnul Alexandru, de cele economice, aparțineau unui văr; elocința o lăsase pe-pe seama cuscrului. Specialitatea economică se potrivea însă cu aptitudinile înnăscute ale domnului Alexandru, care făcuse o mo-modestă avere de șaizeci de milioane, fără capital, și care, la Banca administrată de spiritul lui conducător și organizator, cumpăra timbre, mărci poștale și poliți, depozitate în biuroul lui, și date cu număr, — și plătea servitorii. Ca să fie mai ieftini și ca, realizînd economii, să salveze și măgulirile patriotice, domnul Alexandru avea la ușă un camerist chior și cu un picior mai lung din genunchi, iar ca încasator un șchiop radical. Cel dintîi se născuse slut, iar pe al doilea îl călcase tramvaiul electric. Nu-i mai puțin adevărat că Banca avea doi invalizi în state și că, aparent, participa la sacrificiile, pe care orice instituție, după chiar sentimentul guvernului, trebuia să le facă față de nenorocirile iscate din război, repartizînd lacrimile cuvenite eroilor între ele. Conștiința șefului fusese și mai bine asigurată: el creștea un orfan de război, cu satisfacția că nu mai datorește nimănuia nimic.

— Bonjur, do-domnule Ta-ta-tache, zise domnul Alexandru lui Bănică, văzîndu-l că intră. Te-am che-che-mat pentru o afa-fa-facere gravă.

Cînd domnul Alexandru voia să exprime o idee ce-i venea anevoie, bîlbîirile se înmulțeau ca gogoloaiele din coca rău frămîntată. Totuș, el proceda ca marele lui cumnat, cînd se adresa unui om care trebuia să-i fie recunoscător: stînd în picioare, cu mîna dreaptă pe biurou și cu degetul mare de la mîna stîngă trecut în subsuoara jiletcii. Aflase din familie că nici regele Carol nu primea miniștrii șezînd pe scaun, ca să nu le dea prilejul să șadă și ei și să se întinză, după vorba domnului Alexandru, la ca-ca-cașca-ca-caval. «A nu te întinde la cașcaval» exprima la domnul Alexandru un principiu moral, ca și preceptul: « Vezi-ți lu-lu-lungul na-nasului »; unui licențiat, care nu obținuse încă doctoratul, candidat recomandat la o funcțiune, îi administra un punct de vedere complect și-l mustra cu sentința: « Ai carte, ai parte », iar unui sătean îi aducea aminte de « Cîmpu-pul alb, oile negre ». Relativ la influența primejdioasă a propagandei adversarilor politici, domnul Alexandru avea comparația merelor stricate în mijlocul merelor bune.

Bănică, văzîndu-se confundat cu Tache, zise « sărut-mîna » cu expresia că el, care i-o sărută cu devotament, e altul.

— Că bi-bi-ne zici, zise domnul Alexandru. Ce ma-mai faci, Hrista-tache?

Semnalizări disperate cu ochii din partea lui Bănică.

— Mi-mi-tică.

Bănică nu era nici Mitică.

— Bănică! șopti respectuos Bănică, aplecîndu-se ca în cușca sufleurului.

— Da, da, Bă-bă-bănică!. . . Te-am chema-ma-mat pentru o afa-fa-cere gravă.

Domnul Alexandru, uitînd pentru ce l-a chemat, se gîndi puțin, frecîndu-și cu degetele puțin urechea și puțin barba, pe care o poartă scurtă, ceea ce evită cheltuiala bărbieritului și înlocuiește, la domiciliu, săpunul de ras, lama, apa-de-Colonia și tocirea pămătufului, cu foarfeca inuzabilă.

— Po-po-poimîine se de-deschide Pa-parlamentul. Ba-bagă de seamă, Bă-bă-nică: faci pa-parte din ma-majo-jorități. Aplauzi cînd vine șeful, cînd stă șeful, cînd întoarce șeful spate-tele, cînd șeful deschide ghiozdanul, cînd șeful ta-tace și cînd șeful vo-vor-be-bește. Îl aplauzi și cînd li-lipsește. Dacă e în streinătate, unde îl cheamă adeseori interesele pu-publice, să te gîndești la el și to-tot să-l aplauzi. Sîntem un pa-partid disci-ciplinat și acest lucru trebuie să se va-vază. Ai înțeles, Mi-miti-tică?

— Bănică, insinuă Bănică.

— Bănică? răspunse domnul Alexandru.

— Am înțeles, sărut-mîna.

— Și acu-cum, revin la che-chestia eco-cono-nomică, aduse vorba domnul Alexandru. Ai treizeci de mii de lei pe lună: enorm! Fă eco-cono-nomie. Bani albi, pe-pentru zile ne-negre, zise domnul Alexandru, întemeind un principiu nou.

Bănică nu mai călătorise cu trenul și, pentru că trebuia să plece acum întîia oară, își asista emoțiile neputincios. Își aducea aminte catastrofele de cale ferată, accidentele, ciocnirile povestite de ziare. Într-o surpare a unui tren pierise în prăpastie chiar un general; nu mai vorbim de șansele mai riscate ale unui fost notar, care devenea acum deputat, cu protecția domnului Alexandru, desigur apreciabilă, dar misterios condiționată. În bîlbîirea domnului Alexandru și dedesubtul personagiului său, mai puternic decît îi erau meritele de vătaf, Bănică simțea, cu instinctul lui de plugar care întoarce brazda cu buruienile în jos, că nu se afla nimic. Pecît putea el să priceapă, domnul Alexandru ținea locul unui ginere care lipsise, ca un papuc mai ieftin locul unor bocanci, în stare să servească și pe uscat și pe umezeală. Cîteodată, serviciul pe care îl primise fără să-l ceară, de deputat, i se părea atît de suspect, încît se pornea să-și bănuiască nevasta. Bănuiala nu-l ținea prea mult, căci îl știa pe domnul Alexandru de o moralitate de care se plîngea indirect, cîte unei femei din sat, la moșie, și cucoana domnului Alexandru, iertat, ziceau nevestele frumoase, de nu se ține minte, poate că din născare.

Ca să o măgulească, moașa satului îi spusese odată cucoanei Catinca, într-o după-amiază: « Era să viu cu șervetele aseară, dar v-am văzut stînd în grădină alături, ca doi porumbiei, și știu ce e tinerețea ». — « Ca doi porumbiei împăiați », i-ar fi răspuns cucoana, și acest răspuns a fost destul de vorbitor. « Domnu Alexandru *nu poate* », au rîs femeile satului. « A mai fost însurat o dată, spunea una, și a dintîi l-a lăsat tot pentru beteșug. » — « Cînd mă duceam dimineața să-i fac curat prin casă și venea singur la moșie, niciodată

nu s-a uitat măcar pieziș la mine », spunea o femeie de la curte, ai căreia ochi galbeni subt sprînceana stufoasă neagră și a căreia gură ca piersica despicată pe un sîmbure alb, făceau trupul ei, legănat pe șolduri pline, cu țîțele negre rotunde, ridicate subt croiala cămeșii cusută cu roșu, să fie poftit arzător și fără multă împotrivire.

Așa om, care nici nu iubește, nici nu bea, care nu se scrintește din apucăturile lui niciodată, nu inspira prea multă siguranță lui Bănică, obișnuit românește, cu oamenii întregi, adică păcătoși, care știu să înțeleagă și care cînd țin la ceva țin de-a dreptul, plăcîndu-le și legile dar și lăutarii și fiind îndeobște mai buni și mai prietenoși.

— O să-ți scriu din fiecare gară cîte o carte poștală, zise trist, în stație, Bănică. Așa, ai să știi că am ajuns cu bine și că nu a fugit trenul cu mine, peste cîmp.

El puse biletul de tren într-un buzunar, în care biletul sta singur, ca să-l poată pipăi mai des. Trenul de persoane se oprea în toate stațiile, și Bănică avea timp să arunce o carte poștală la cutie, menționînd pe adresă « fff urgent », ca să ajungă mai repede, și iscălindu-se cu cîte trei scîrlionți dedesubtul numelui Bănică.

Cărțile poștale ale deputatului Bănică fură scurte și avură aproape toate acelaș text: « E frumos, lume multă. Aci trenul stă două minute. Cu toate că fuge prea tare, vagonul meu încă nu s-a răsturnat. »

Călătoria a fost plină de surprize pentru Bănică. Nu a putut să fumeze în compartiment, din pricină că scuipatul pe jos era interzis, și țigarea fără scuipat e fără gust. La fereastra vagonului nu a putut să fumeze, din pricină că era interzis de a scoate capul pe geam și, ca să scuipe de dinăuntru afară, văzuse că era totuna cu a scuipa în sus și în obraz. S-a mulțumit să-și pipăie tabachera de

tutun neagră, și să se uite la ea: pe capac, o unguroaică alerga să prinză niște gîște. La tabacheră i se zice pe ovreiește *Made in Germany*.

Bănică s-a simțit neliniștit de faptul că linia ferată are un parcurs deosebit de șosea, ascunsă în salcie, dosită, probabil ca să nu se știe de tot ce se întîmplă în tren. Se răstoarnă trenul? — Direcția ia morții, îi îngroapă, și nimeni nu știe nimic. A mai fost surpriza trompetei de buzunar, trenul neputînd porni pînă ce muzica ei nu suflă scurt. Apoi, acea inscripție « Este interzis a se servi de cabinet în stații și în timpul opririi trenului », adică atunci cînd e mai bine. Încercînd ceva în mers, Bănică a fost de unsprezece ori dat cu capul de cuie, de șuruburi și de țevi, înnainte chiar de-a-și fi scos cureaua cu catarama de fier. În timpul mersului se face un vînt și un frig pe dedesubt, care oprește toate funcțiunile naturale ale părților îndeobște calde. Bănică s-a supărat. Era o anomalie. A rămas însă gînditor asupra unei duble inscripții, pe care a citit-o regulat, în toate stațiile, pe o casă deosebită și fără ferestre: *Bărbați* și *Femei*, — și a reflectat în toate chipurile ce însemnare normală ar putea să aibă aceste două cuvinte pe căile ferate.

SCRISORILE LUI BĂNICĂ

1

Ce m-a impresionat mai mult în Capitală, a fost întîi lumea și al doilea circulația. Nu credeam, dragă nevastă, că într-un singur loc pot să umble atîta omenire și atîtea birji. Văzînd magazinele, sute și mii, geam în geam și ușă-n ușă, mi s-a părut o păcăleală: căci cui ar putea să vîndă

toţi negustorii, oricît am crede clientela de mare? Trenuri de ciorapi şi mînuşi, vagoane de batiste. De cîte ori se primenesc oare, pe zi, locuitorii acestui oraş?

Ca să fac o statistică, de care sufletul meu simţea nevoie, mi-am luat carnetul şi am numărat perechile de ghete, pălăriile, bastoanele, şi le-am socotit. Apoi, m-am apucat să număr oamenii, toţi oamenii pe care i-am întîlnit şi i-am văzut primprejur. Eram sigur că după ce-i voi număra pe toţi, voi afla cîţi locuitori are Capitala. Uite, calculez de patru luni de zile şi încă nu le-am dat de căpătîi. Cînd gîndesc că am isprăvit, atunci începe iarăş numărătoarea. Parcă s-ar goli saci cu chibrituri în toate răspîntiile; alţi saci mereu şi mereu alte chibrituri.

Foarte multă lume bolnavă de vederi: o epidemie, — şi de picioare. Dar boala e starea normală a localităţii, căci pe de o parte pretutindeni stau agăţate firme de medici, iar pe de alta, farmacii peste farmacii şi vitrine peste vitrine, cu ochi de sticlă şi ochelari. Trebuie să fie şi mortalitate multă: am vizitat o grămadă de cimitire şi de prăvălii cu aparate fotografice, fiecare locuitor îngrijindu-se să păstreze ultimul portret al iubiţilor dispăruţi. Se moare des şi vremelnic.

Am stat mult dinaintea unui galantar cu galoşi, la care nu se opreşte nimeni: locuitorii sînt aşa de ocupaţi încît nu mai au vreme să vadă lucrurile curioase şi să se mire de ele. Înlăuntrul galantarului stă un american mititel, cît un pui de pisică, şi bate în geam cu o măciucă de mărimea bobului de mazăre. De cîte ori mă vede rîde şi-mi face semn. M-am dus la el în prăvălie şi mi-au sărit înnainte cîţiva funcţionari din magazin: « Cu ce vă putem servi? », m-au întrebat. « M-a chemat domnul de la geam », le-am răspuns, şi am voit să intru în vitrină ca să stau de vorbă cu el. Domnii din magazin mi-au spus să viu vinerea, pentru că fabricantul primeşte numai o dată pe săptămînă. Americanul din vitrină era însuş fabricantul, doritor să-şi cunoască de-aproape clienţii.

Mai e şi un tren cu şine, pe străzi, spînzurat de o sfoară lungă şi de un băţ: dacă n-ar fi sfoara deasupra, trenul ar merge în zigzag şi s-ar lovi de lume. M-am uitat bine la băţ: e de fier şi are o rotiţă care alunecă de-a lungul sforii. M-am plimbat şi eu cu trenul ăsta şi m-am dus la gară să iau bilet. Nu mi-a venit să cred; biletele se dau în tren, după ce te sui, şi în orice loc te găseşti. Aşa că m-am întors de la gară pe jos şi am luat trenul din mijlocul oraşului, care tot la gară m-a dus. De şase ori am ajuns la gară şi de şase ori m-am întors îndărăt pe jos, fără să mă pot duce unde aveam de gînd, la Şosea. Întrebam, şi oamenii spuneau că dacă vreau să nu mă duc la gară, ci într-altă parte, să iau dintr-altă parte vagonul: credeau că au dat peste proşti.

Dar să vezi cum se face lumină în odaie. Unde m-am mutat eu, este lîngă uşă un şurub, ca la ceasornicul nostru deşteptător. Îl întorci o dată şi se aprinde lampa din tavan. Îl mai întorci o dată şi se stinge. Mă joc toată noaptea: aprind şi sting, după cum îmi vine. Tot aşa şi cu apa: întorc o canà în părete şi curge apă din părete şi numaidecît fuge şi se întoarce îndărăt pe unde a venit. E curios că te speli cu săpun şi că apa se întoarce îndărăt tot curată. Vorba vine, căci toată apa din Capitală are un gust de clistir. Altfel nici n-ar fi atîtea berării. Dar mai ciudat decît orice este că şi căldura vine, ca şi lumina, ca şi apa, din părete. Întorc un cioc şi se face cald.

Să nu bănuieşti că nu am căutat să mă informez de toate astea, ca să punem şi la noi şuruburi şi canà în părete. Oamenii din Capitală nu ştiu să dea nicio explicaţie. Îi întrebi şi rîd. De multe

ori îmi pare rău că am plecat de acasă. La noi oamenii sînt mai deștepți: îi întrebi de ce a murit porcul, și nu rîd; ei răspund că așa a vrut Dumnezeu.

Să te întreb ceva. Știi tu ce e telefon? Ai auzit vreodată telefon? Nu cred să fi auzit. Telefonul e petrecerea cea mai mare a Capitalei. Pentru că locuitorilor li se urăște acasă, cumpără gramofon și telefon. Ca să vezi cît sînt de serioși oamenii din Capitală, care au pretenția să dea îndrumări și bătaie de cap țării întregi, trebuie să-ți spui că fiecare are acasă telefon. Telefonul e o cutie neagră cu un mîner de umbrelă deasupra. La scăldătoare, ca să te scufunzi în apă, îți astupi în acelaș timp urechile cu degetele mari, și nările cu degetele arătătoare, — și nu-ți mai intră apa pe nicăieri. Cam așa face și telefonul. Pecînd îl ții la ureche, îl ții și la gură: auzi și spui. Mi-a fost greu numai pînă m-am învățat. La început țineam capătul urechii la gură și capătul gurii la ureche, — borborosea ceva și credeam că telefonul e stricat. Era o greșeală a mea, pentru că nu credeam ce-mi spusese chelnerul de la hotel, să ascult cu gaura mare și să răspund în gaura mică.

Asemenea greșeli sînt mai dese în Capitală, unde omul detreabă din provincie nu știe, de pildă, că racii se mănîncă jupuiți, că stridiile nu se taie ca niște pîrjoale. Mie odată mi-au sărit șase stridii din farfurie ca niște bolovani, pentru că nu am putut să-mi înfig furculița în niciuna. Altădată m-am căznit să dau drumul unui sifon o jumătate de ceas, apăsînd pe țeavă în loc să apăs pe ureche. Cînd, totuș, examinînd bine aparatul, am izbutit să pornesc ieșirea sifonului din sticlă, am stropit douăzeci de clienți și m-am făcut leoarcă de apă, pentru că nu mai voiam să-i dau drumul din mînă și să nu mai găsesc locul potrivit la deget. După ce am mîncat zece raci și nu am

înțeles nimic (parcă aș fi ronțăit surcele fierte), un *garson*, — așa îi zicem aici, — mi-a adus un borcan de sticlă cu apă caldă, pe care am dus-o la gură și am băut-o. Să fi fost vreo zece căni de apă fiartă, cu un gust parcă de sodă, dar nu m-am lăsat. Am băut-o pînă în fund și am zis, cum se zice aci: « Mersì », adică: « foarte mulțumesc ». Ceva mai tîrziu, am băgat de seamă că borcanul nu trebuia băut și că slujea la spălatul degetelor și al mustăților, ca să piară mirosul a carne vie, de raci. Lîngă borcan ședea și un sfert de lămîie: îl mîncasem și pe el, cu coajă cu tot. Cînd m-am împrietenit cu colegii deputați, am mai aflat cîte ceva ce nu avusesem unde învăța; și mi-a prins bine.

Ți-oi vorbi mai pe urmă, dragă nevastă, de telefon. Deocamdată să-ți mai dau cîteva știri despre ale mîncării. Știi tu ce-i « caviar »? E o mîzgă neagră, cum ar fi grăsimea de uns copitele, și după care boierii se prăpădesc. Două mii de lei kilogramul! Ascultă bine! Și la urmă verși. Văzînd-o pentru întîia oară, adusă pe tavă, la un banchet, mi-a venit și greață și mi-a venit și să rîd. Ce să-ți spui? nu mai văzusem. Și cum mi-aș fi închipuit că între mîncările din Capitală, trandafirli și cu mirodenii, s-ar putea găsi și o mîncare neagră, venită la masă ca noroiul și mai gustată ca toate? Iau din clei o dată și duc la gură: mirosea a cățea fătată. Am ieșit cu gura plină de la locul meu și nu am putut să ies detot afară, căci i-am dat drumul în sus înnainte de-a fi ajuns la ușe. Mă gîndeam cu ce s-ar asemăna gustul, și pe măsură ce înțelegeam și mă sileam să nu-mi aduc aminte și să mi se pară că nu văd, îngălbeneam mai tare și se frămînta pîntecul mai mult. Cînd i-am dat drumul, m-am ușurat și m-am gîndit la tine, dragă nevastă, și la căminul nostru, turburat de votul universal și de obligațiile față de Stat.

Boierilor care fac legile și grăiesc franțuzește, tu n-ai să crezi cît li-s de dragi lucrurile puturoase. Cu toate că în salon la ei miroase a micșunele, mărgăritar și trandafiri, la masă pute a miră-te ce. Brînzeturile lor mai ales par aduse în oala de noapte, și care mai de care sînt botezate, ca rîurile și pădurile din America de Sud, unde a făcut avere Dumitru, cu vorbe aproape bisericești. De șampanie, ce să-ți mai vorbesc: altă fericire boierească: țuică fiartă cu zahăr și răcită în zăpadă. Și la mesele alese se mănîncă și limbrici cu un așa-numit parmezan.

Telefonul. Cutia neagră este legată prin țevi cu Statul și cu Căile Ferate, și în mijlocul lor este o colivie de sticlă în care sună clopoțelul de la Senat. Dacă iei telefonul din coarnele lui și-l duci la ureche, auzi cum respiră Constituția, cum bate inima ministerelor, cum cugetă guvernul. Asculți dospirea prefecturilor, sunetul graniței, visul Corpurilor Legiuitoare. Veghea și tresăririle Justiției se aud la telefon. Stai cu telefonul la cap un ceas, două ceasuri, cîteodată ziua întreagă, și ții urechea pe pieptul națiunii. Finanțele, Internele, Sănătatea, Munca și Agricultura șed aci, subt auzul tău. Și către seară, uneori, auzi « Alo! », apelul pămîntului, peste care se pogoară imediat veșnica tăcere a funcțiunilor sufletești, dinlăuntrul lucrurilor vii. Alteori auzi: « Automat! », care-i apelul organizației văzute și nevăzute, și un sfîrîit ca de tocile. Pentru acest contact dumnezeiesc cu mùrmurul tăcut al destinelor țării, nu se plătește pe an decît o sumă care merge de la cinci mii pînă la douăzeci de mii, dar atunci știi totul. Te rog să mă ierți: am scăpat mai sus o vorbă necugetată. Neseriozitate? Nu. Gîndire, răzgîndire, școală de liniște și duhovnicie.

M-ai întrebat cum circulez printre automobile. Foarte simplu: nu circulez ci stau. Ca să nu am accidentele în față, scobor scara hotelului încet și mai mult de-a-ndaratele, pe lîngă zid. Totul este să nu te pripești și să nu treci de pe o parte a străzii pe cealaltă. Dacă umbli pe o singură parte, ești sigur că nu ți se întîmplă nimic. Eu mi-am ales partea dreaptă, pe care se găsește hotelul meu, și țin dreapta, și pe drum, pe lîngă părete. Dacă din întîmplare apuc să ies în partea stîngă a hotelului, mă corijez numaidecît, întorcîndu-mă în direcția opusă, și merg necontenit, fără să pui piciorul jos de pe trotuar.

O singură dată am voit să trec drumul, și de atunci am învățat cum se circulă în Capitală. Aflîndu-mă în mijlocul străzii am auzit: *panc! panc!* Mă semnala bășica unui automobil. M-am repezit, alt automobil făcu: *bruhu!* Mă trăsei îndărăt și fui oprit de o trompetă mică: *tititititi!* Mă gîndii o clipă: mă găseam într-o încrucișare de patru uliți, prins între opt lanțuri, între opt rînduri de automobile, și îmi dădui seama că omul este un nimica toată.

Ce era de făcut? Îmi cam pierdui răbdarea și hotărîi să scap cu fuga, printre două mașini, pe undeva. Pe oriunde vream să răzbesc, mă tăia o bășică, un claxon sau o trompetă, și fugii în zigzag printre automobile. Mă dusei așa, de la Teatru la Tribunal, și mă întorsei, tot așa, pînă la Șosea. De-acolo încăpui pe Bulevardul Colței și alergai pînă la Sfîntu Gheorghe, de unde mă întorsei de-a fuga pe Lipscani. Din Lipscani o luai înnapoi cu aceeaș iuțeală, și pe Calea Moșilor mă trezii între douăzeci de boturi de mașini, la răscrucea celuilalt Bulevard. De acolo, într-un suflet ajunsei la Cotroceni, la uzina electrică, unde

povestii că alergam de șapte ore în șir fără să pot scăpa din învîrtire. O ambulanță mă aduse la hotel, cu toate atențiile cuvenite unui reprezentant al națiunii, de unde îți scriu acum, în trei zile de vacanță parlamentară.

2

Să vrei să intri acasă călare sau cu un car cu fîn este cu neputință, în Capitală. Străzile, în loc să fie netede, sînt sculate în picioare și cu biserica deasupra. Nimeni nu intră pe dinafară, pentru că intră pe dinăuntru. Închipuiește-ți gospodăria noastră, agățată în plopul de la școală. N-ai unde pune un sac de porumb.

Aș vrea să mai văd bălăcind la ușa mea o rață, umflîndu-se un curcan, ciugulind o cloșcă. Deschid ușa și dau cu ochii de *groom* și o trîntesc. Știi tu ce e un *groom?* E un băiat cu cracii lungi și cu șezutul scos înnafară. Tivită la fireturi, haina lui e rătezată berc. Ține între urechi, trecută pe subt bărbie, o curea, și drept căciulă are un comanac turtit în fund și pus pe creștetul capului ca un castron cu gura în jos. Umblă de colo pînă colo, adus din șale, căci uniforma lui se poartă răscăcărat.

Am crezut întîi că e vre un băiat de boier, îmbrăcat roșu, ca o maimuță. Îl cheamă, — se vede, — Liftă, și sare-n sus oridecîteori pui mîna pe clanță, binișor, ca să cercetez dacă e tot la ușa mea, pe scaunul lui, ca un spion.

O zi întreagă am pîndit blestematul să plece, ca să-mi pot face și eu nevoile, ca omul. Am stat în dosul ușii toată ziua, cu urechea lipită de sală, muncit, frămîntat și gata să nu mai pot aștepta. Cînd a plecat maimuțoiul, am luat ușile la rînd,

și toate erau încuiate de-a lungul coridorului meu. Singura odaie descuiată era o cămară albă cu pereții lustruiți ca farfuriile. Intrînd, am văzut așezată într-un colț o piuliță mare de porțelan, ca la farmacie, și am plecat iute. Nu poate să fie aici, mi-am zis, pentru că nu miroase, și am intrat alături, nimerind la un vecin care avea sindrofie. Mi-am dat seama tocmai cînd m-am apropiat mai bine de un părete și cînd îmi ziceam: « Fie ce-o fi ». Am fugit încheindu-mă rușinat, și am auzit în urma mea cuvîntul « coșon », care înseamnă, mi se pare, cauciuc, adică gumă.

În Capitală, toate cuvintele se schimonosesc. Ciorba se zice supă; apa se zice « viși »; plachia de pește se zice « alagrec »; bine v-am găsit sănătos, se zice « bonșur », și mulțumim dumitale se zice « mersì ». Mi-era poftă de o saramură de biban și nu am cerut, ca să nu mă mai înșel: căci odată am mîncat șase porții de sos de castraveți, tot așteptînd să-mi vie tocana: credeam că e obligatoriu ca, înnainte de-a începe să mănînci ceea ce ai cerut, să mănînci de mai multe ori un fel cu oțet.

De la gară, birjarul m-a dus de-a dreptul la hotelul închiriat de guvern pentru majoritățile zdrobitoare, care produc de obicei aplauzele furtunoase și ovațiile unanime. Scoborîndu-mă din trăsură, mă uitai în sus și nu mă putui opri să nu surîd. Un domn tînăr era în fața mea.

— Nu-mi poți spune, îl întrebai, pe unde e intrarea, că nu văd nicio poartă?

— Veniți din provincie? m-a întrebat tînărul.

— Nu. Din județul Romanați, am răspuns.

— Ce etaș căutați? m-a mai întrebat.

Auzind cuvîntul « etaș », am rămas să mă gîndesc.

— Aud? i-am răspuns. Sînt deputat.

Tînărul mi-a întors spatele și am auzit, deslușit, zicînd « embesil ». Nu prea știu ce însemnează, însă am văzut că mandatul de deputat l-a jenat, cum se zice aici, adică i-a tăiat pofta de-a lungi vorba.

Am căutat să aflu ce este *etaș*, fără ca însă să întreb. Diferite întrebări, făcute cîte cuiva, au dat naștere la glume pe socoteala mea, din care pricină nici nu mai întrebuințez cuvintele noi, fără mare băgare de seamă. Auzisem de cuvîntul irigator, și nu știu de ce mi se părea că irigatorul e o pasăre cîntăreață. Făcînd parte dintr-o comisie financiară, ca expert, noi, membrii, întrerupeam din cînd în cînd ședințele, ca să ne ducem la bufet, și în timpul pauzelor vorbeam de una de alta, fiecare coleg scoțînd la iveală frumusețile județului de unde venea. Nu știu ce mi-a venit; am afirmat că pădurile noastre sînt pline de irigatoare.

În sfîrșit, voind să beau un pipermint, am cerut odată un permanganat, socotind cu bunul meu simț natural că două cuvinte care se aseamănă nu pot să însemneze două lucruri prea deosebite. Mă chibzuiam că dacă nu mi-o aduce chiar pipermint, o băutură tot o să-mi aducă, — și n-a fost așa.

Apoi, să te mai ferești de unele cuvinte care se țin scai de dumneata și pe care Diavolul te împinge să le vorbești mereu, s-o potrivi nu s-o potrivi. Singura mîngîiere este că trăim în cercurile parlamentare, unde mai toți colegii suferă de atare neajuns; într-altfel, ce ne-am face? Nu știu de ce cuvîntul « șfaițăr » mi se părea că are sensul de ceva isprăvit și că trebuie pus întodeauna la un sfîrșit de conversație; ca: « nu-mi bate capul », sau ca: « drept cine mă iei? ». Ei bine, știi tu ce va să zică șfaițăr? Nu ghicești: o cafea cu un pic de rom.

Ți-am scris că nu se intră pe poartă. Atunci cum intri tu, la tine în odaie, ai să mă întrebi? Foarte simplu, o să-ți răspund: în ascensor — dar n-ai să înțelegi nimic, și iar trebuie să-ți explic.

Omenirea, adică nemții, au făcut cîteva mari invențiuni: locomotiva, balonul, mașina de cusut, gramofonul, mașina de ras și ascensorul. Locomotiva știi ce este, e un balon cu roți, care împinge trenul, tîrîndu-l după el. Balonul iar știi ce este, de la locomotivă. Acum, balonul combinat cu locomotiva dă aeroplanul, care nu e nici locomotivă nici balon, fiind și una și alta cîte nițel. Locomotiva balonului este înnăuntrul balonului, și balonul înnăuntrul locomotivei, la care adăogîndu-se o mașină de cusut și o placă de gramofon ai aeroplanul, bun pentru apărarea țării. Dacă pui mașina de ras launloc cu mașina de cusut, iesă iar ceva, căci așa se întocmesc mașinile și se împărechiază forțele mecanice în toată industria națională, etțetera. Etțetera vrea să zică toate industriile: așa cum ai zice Pencioiu et Compania. Compania este Etțetera.

Ascensorul, prin urmare, e un gramofon cu lanț. Intri în el cum ar fi la noi în găleata de apă, și te dai jos în fundul puțului și te ridici din fundul lui afară. Ca să mă duc la mine în odaie, nu am ce face, intru în ascensor. Acolo îl găsesc mai todeauna pe blestematul care face de gardă pe coridorul meu. Îmi deschide ușa ascensorului și se recomandă:

— Liftă.

— Lasă, că te cunosc, îi spui.

Închide ușa, apasă pe un bumb, și ascensorul pleacă în sus. Nu știu de ce, mă cam tem și-mi fac o cruce: o cruce nu strică niciodată și, cîntînd, întocmai ca un gramofon, ascensorul mă duce sus. E mai rău cînd te scobori cu ascensorul. Ți se pare că te golești, de la subsuori pînă la genunchi,

parcă ți-ar fi rămas agățat pîntecul sus și parcă te-ai scoborî de-a lungul mațelor încet.

Ascensorul nu este o invenție bună, căci mi s-a întîmplat și cu el ceva, și acum caut să scap și să mă mut într-o casă fără mașini. Poți să-ți închipui: electricitate, apă în părete, calorifer, tutalegu, sonerie, telefon, ascensor, mașină de ras, — ce-are să iasă odată, cînd toate astea se vor combina de la sine, cine știe cum? S-ar putea să apuce hotelul razna și să nu-l mai poți opri niciodată, zece ani, o sută de ani. Ce devine atunci Parlamentul și cum mai poate să voteze guvernul legile urgente?

Am intrat deci în ascensor. Eram singur. Închid ușile, pipăi banca, mă închin. Totul fiind gata, apăs pe un buton, din cele opt, puse la rînd ca la flaut. Ascensorul nu se mișcă. Mă corijez, căci apăsasem pe altceva, pe firma fabricantului. Apăs pe butonul al doilea. Ascensorul pornește și mi se pare că merge prea iute. Apăs pe al treilea, ascensorul merge și mai iute. Apăs pe fiecare buton, și ascensorul mi se pare că trece mult peste locul în care trebuia să se oprească. În sfîrșit, se oprește. Deschid ușile: ajunsesem în pod. Ce mai e de făcut? Desigur că am apăsat prea tare. Dacă voi apăsa mai încet, poate că mă cobor. Într-adevăr, s-a scoborît aproape un sfert de ceas. Deschid ușile: eram în pivniță. Închid ușile la loc și apăs pe toți butonii deodată și-i țin apăsați cu palma. Urcarea e fulgerătoare. Iau mîna de pe butoni: se oprește. Vreau să deschid, ușile nu se mai deschid. Mă sui cu picioarele pe bancă și mă uit împrejur: nu văd nimic: nu eram nicăieri. Parcă ieșisem din hotel, prin acoperiș, parcă mă găseam în văzduh, parcă ascensorul devenise aeroplan. Simțeam că trec plutind peste Capitală. Un moment am crezut că am ajuns în Turcia. Dar mă dezmeticesc. Apăs pe un buton roșu și strig:

« Deputat! ». Nu se putea ca butonul roșu să nu fie în legătură cu Statul, sau cu Municipiul. Strig de cîteva ori: « Alesul Națiunii! », și aștept. Aud, în sfîrșit, zgomot și înjurături: guvernul luase cunoștință și trimitea ajutoare. O veste mă făcu să tresar, cînd, băgîndu-și capul prin zăbrelele de la ascensor, un cetățean negru zise:

— A ars siguranța!

Ascensorul încremenise în drum și fui scos din colivia lui cu pompierii.

Oamenii ăștia cu căciuli de sticlă, s-au purtat cu mine foarte prost. Departe de a îndrăzni să mă bată, ei îndrăzniră totuș să mă înjure, și degetele lor, tari ca niște clești, scoțîndu-mă și strecurîndu-mă printre site și zăbrele, m-au acoperit cu vînătăi. Pe înghesuite, fiecare m-a ciupit cel puțin de cîte șapte-opt ori, cu sete, și a fost să leșin de durere și umflături.

3

Întodeauna m-am întrebat pentru ce se îmbracă omul, și niciodată nu m-am întrebat mai mult decît acum, cînd mă îmbrac în mai multe feluri. Dacă nu m-aș fi întrebat niciodată nimic, alegătorii nu m-ar fi ales, căci alegătorii au avut nevoie de un ales înțelept, și înțeleptul nu este atît acela care răspunde, cît mai cu seamă acela care întreabă. De altfel, în politică tot meșteșugul este să interpelezi, adică să tot întrebi. Ai văzut și tu, din gazetele pe care ți le trimit, că toată munca Parlamentului nostru se face pe cale de interpelare. Bolile țării se vindecă prin interpelări, ca durerile de șale cu ventuze. « Ia să mai fac o interpelare! », adică, ia să mai scot un junghi! Și te sui la tribună, aprinzi chibritul minții frecîndu-l de ches-

tie și dai chestiei foc. Toate chestiile laolaltă se numesc chestură, după cum toate scaunele adunate sînt Parlament.

Cînd te sui la tribună, însemnează, cum ar fi la noi, că ieși din casă pe din dos și că intri pe scara din pridvor și că te apuci să le vorbești deputaților, cum ar fi la noi curcilor din curte. Cît înțeleg curcanii, nu e vorbă, tot atît înțeleg și deputații. Cîte unul se face roșu, se umflă, se scoală din locul lui și îndeasă cîțiva pași supărați către orator; apoi se întoarce la loc, se desroșește și se desumflă, pentru că, în picioare, a priceput ceea ce nu pricepuse șezînd. E drept, lumînarea culcată luminează mai rău.

Interpelatorii nu au de furcă totuș cu Camera; ei bat șeaua ca să priceapă iapa, adică banca ministerială, adică guvernul; Camera avînd urechi, aude ce trebuie să intre în capul guvernului. Acolo e toată buba, acolo e junghiul, acolo se pune ventuza, paharul, interpelarea. Și ca să faci o interpelare nu e nevoie de mare lucru, ajunge să te superi, și noi sîntem, în politică, foarte supărăcioși.

Acasă, stai liniștit cînd popa, de pildă, te bagă în « paștile măti », — să mă ierți, asemenea lucruri se zic din grai, nu este slobod să fie scrise, — însă în Capitală numai cît auzi cuvîntul Constituție și te și doare. De ce așa, nu știu. La început puteai să-mi spui de o mie de ori Constituție, și nu simțeam nimic. Azi, nu mai pot suferi, îmi ies din sărite, mă răpăd, dau cu pumnii în pupitru (niște iesle cu capac), răcnesc. Nu mă întreba ce e Constituție; n-aș avea răbdare să răspund. Ajunge să mă întrebi: nu este nevoie să răspund. Mi-e destul să spui că se calcă! și dacă se calcă, nu mai e nimic de făcut, țara se duce pe copcă.

Tot așa, « libertatea presei », « cenzura », « legea », « zona », « starea », și alte cîteva asemenea vorbe, care reprezintă princìpii, adică chestii

nevăzute și cu atît mai adevărate și mai vii. Rostindu-le, parcă ți-ar arde cineva o palmă, de undeva; te răzvrătești. Ca să-ți lămuresc ce este un principiu, ți-aș spune că asta seamănă cu împrejurarea cînd sticla cu vin stă într-altă parte, iar eticheta sticlei în buzunarul dumitale. Închipuiește că aș avea la mine zece chei de la zece lacăte de magazii. Nu știi care cheie merge în care anume lacăt, și nici nu trebuie să știi ce se găsește în fiecare magazie: pot să mi se încurce și cheile pe legătură, — nu mă privește — ; cheile sînt principiile. Cu ele se descuie Statul și Bugetul. O să-ți explic odată ce este și Bugetul.

Atît cît un negru subt unghie și iese o interpelare de cîteva ore. Interpelarea este ca o bucățică de tibișir negru, cu care umpli zece păreți, plimbîndu-te în sus și-n jos, la dreapta și la stînga, toată ziua. Pecît însă scoate din fire pe interpelator, pe-atît interpelarea îngrozește guvernul. Anunți, cum se zice, o interpelare, și numaidecît banca ministerială se umple, ca pădurea de puști, ca să pîndească un urs, și vînează, poate, o găină borțoasă. Avem în Parlamentul nostru pe cei mai temuți interpelatori, care din fiece lucrușor, luîndu-o pe departe și lovind pe ocolite, zguduie zilnic temelia putredă a carului guvernului. Ce e mai mic ca pepenele verde? Oul. Ce e mai mic ca oul? Icra. Dintr-un bob de icre, interpelatorii scot, mă rog, tot ce vrei, afară de portofolii. Dar pe cînd bat cîmpii, de colò, de subt podină, de la o masă, pe care umple foi cu scrisul lor jidovesc, ne urmăresc jidanii. . .

Ei trimit în fiecare zi rapoarte secrete, despre ce văd și aud, în streinătate, unde-i cuibul adevărat al jidovimii. Îi vezi cum se schimbă, mereu, unii cu alții, ostenind de scris.

Într-o zi nu m-am mai putut ține și m-am dus de-a dreptul la președinte și l-am luat de piept.

— Te rog, domnule președinte, să dai afară jidanii din acest sfînt locaș, i-am spus, arătîndu-l pe fiecare. Nu mai putem trăi.

Președintele era un vîndut, ca toți de-o seamă cu el. A fost mojic: a rîs.

— Vezi-ți de treabă, domnule deputat, mi-a răspuns: ce ai cu stenografii?

Auzi tu ce vorbă întortochiată au născocit vînduții?

— Dacă sînt cum spuseși, domnule președinte, de ce tot scriu mereu? de ce ne spionează?

— Își fac meseria lor, mi-a răspuns nerușinatul.

— I-am prins scriind ovreiește! Acum ce-ai să zici?

Nu a mai știut ce să zică. S-a roșit. Și m-am înscris și eu la o interpelare. Vreau să văd pe unde o să scoată cămașa guvernul nostru, care se pretinde patriot.

Aici în Capitală, vezi tu, oamenii nu umblă cu cămașa afară, și numai cînd îi iei de scurt trebuie să și-o scoată. Altfel, o poartă ascunsă, ca pe un lucru urît. Din faptul că o ține bine încheiată în nădragi, ca nu cumva să se zărească vreo bucată, ei fac o pravilă, cu care am fost nevoit să mă obișnuiesc și eu. A purta nasturi și la pantaloni și a purta și cămașa pe dedesubt, între picioare, ca ochiul hamului pe subt coada calului, mi s-a părut foarte rușinos. Unde mai pui că poala se lipește și unde mai pui că te gîdîlă și te ustură. Mi-a fost greu să mă deprind cu călcătura boierească, și parcă mă simțeam umblînd călare pe sîrmă ghimpată. Mă scutura cîte un fior. Cîteodată îngălbeneam de strînsoare și mă puneam jos ca o femeie care se pitește subt fuste și lasă, după ce se ridică, lătùri. Ai să rămîi încremenită cînd ți-oi aduce la cunoștință stricăciunile cumplite din

Capitală. Oamenii își suflă nasul în mătase și se șterg cu hîrtie. . . și se spală la locurile pe care nu este voie să le atingi fără trebuință. Omul care dă mîna cu mine s-a pipăit cel puțin o dată pe zi, prin burete și prin hîrtie, la șezut. Orice mi-ai spune, un domnișor care miroase a mirodenii mă dezgustă: el și-a pierdut mirosul bărbătesc. Și atîtea spălături și ștersături cred că nici nu sînt sănătoase. Ceva mai mult, ca să facă baie unde le place, ei și-au adus niște farfurii lungi, cu jghiab, cu patru picioare și un capac.

Curvăsăria întrece însă orice margini cu o unealtă făcută din sticlă și maț. Mațul are un cap de șarpe tare. E pentru muieri și se vede atîrnat, fără frică de Dumnezeu, la toate prăvăliile; îl poate cumpăra și un străin. Știi la ce servește această tulumbă? La clătirea burții, a inimii, a bojocilor, și merge pe dinăuntru pînă la subsuori și înghițitoare. N-ar fi nimic dacă s-ar băga de sus în jos, de pildă, pe gură. Ticăloșia vine de acolo că el se vîră pe dedesubt, de jos în sus. Să te mai miri de vată și de perie de dinți!

A trebuit să-mi cumpăr haine de mort și ghete de mușama. O cămașe scurtă de mi se văd genunchii. O pălărie ca un potcap. De cîte ori ne ducem la Palat, trebuie să punem un mintean cu două codițe. Cel puțin pălăria sare și se strînge ca o harmonică. În casă o purtăm subsuoară, ca o tăviță de cerșit. Mă omoară ghetele și mînușile. Cînd pui ghetele la festivități, parcă intru cu picioarele în căpcana de vulpi; merge cu mine pămîntul și-mi scapără ochii. Cînd pui mînușile, parcă am mîncat hîrtie sugătoare și parcă mi-a căzut omușorul: nu pot să mă rostesc, mă îngîn și parcă umblu de-a bușile pe mălai. Tot pe ce pun mîna pare presărat cu tărîțe. Mă mănîncă undeva, cam peste tot, parcă mi-ar umbla pe spinare și s-ar muta o urechelniță, și mereu duc

degetele la gură, cu nevoia de-a scoate de subt limbă un cîlț.

Să mă vezi, cînd plouă, cu galoși! Să mă vezi în mantaua de ploaie! Să mă vezi subt umbrelă! Nu-ți pot spune cît sînt de nenorocit! Haine multe și grele și încălțăminte de nu se mai aude nimic, parcă o pornești pe lumea ceealaltă. Ca să-mi trag galoșii, trebuie să joc cîte o jumătate de ceas la ușa unde i-am lăsat. Bag vîrful piciorului, și ceafa galoșului se încovoaie la toc. Trîntesc piciorul, și galoșul se strîmbă într-o parte. Strivesc strîmbătura, galoșul fuge din picior. Mă iau după el și-l prind cu umbrela: galoșul sare ca un drac. Îl țin și încalț celălalt galoș, care vine cu călcîiul înainte. Bag de seamă că piciorul drept vrea să încalțe stîngul, după ce, suflînd, părechea galoșului a intrat în silă în piciorul de alături. Galoșul are la călcîi un pinten care-l dă afară. Opintesc vîrful ghetei și-l trag din greu. Iar încep săriturile galoșilor, urmate de săriturile mele, și dau fuga după ei și mă opresc și mă zvîrl în sus și cad în picioare, parcă aș omorî pe podină gîndaci. Uneori las galoșii cum s-au brodit, stîngul în piciorul drept și dreptul în piciorul stîng, și ies pe stradă parcă aș umbla de-a-ndaratele, adică parcă aș fi răsucit de la genunchi și întors cu fața către spinare.

Umbrela este și ea una din marile pedepse gingașe ale mandatului de deputat. Ieșeam de la Cameră cu ghiozdanul plin de hîrtii. Ploua cu găleata. Am deschis umbrela. Ca să-mi apăr hîrtiile m-am dezgolit la spate. Un șuvoi de apă curgea din țurțurul umbrelei și-mi intra pe șira spinării. Dau umbrela mai îndărăt: țurțurul ciuruie pe nas. Pui nasul și spinarea la mijloc. O àripă de vînt îmi întoarce umbrela pe dos și se pune vîntul pe mine și mă duce după umbrelă. Mă lupt și-mi scapă jumătatea de sus din umbrelă, lăsîndu-mi în mînă covrigul. Pălăria se duce după umbrelă.

Căutînd să o prind, mă părăsește ghiozdanul, care se deschide, se varsă, și hîrtiile oficiale o apucă pe rînd la canal. Nu mă puteam duce nici întoarce, prins într-un vîrtej de ploaie în mijlocul unei răspîntii rotunde. Mă alătur de un stîlp de telegraf, care nu-mi putea fi de niciun adăpost. Pierdusem un galoș, care scobora acum pe gîrla tulbure a ploii. Și dedesubtul stîlpului, ținîndu-mă de el, ca să nu mă fure vijelia, încovoiat și leoarcă, eram ca un înnecat, spînzurat de prăjina unei corăbii sparte.

M-am întrebat atunci, ca un înțelept: de ce n-am așteptat în Camera Deputaților, să treacă ploaia?

4

M-am întors, după cum știi, miercuri în Capitală, cu vagonul domnilor parlamentari, în care nu are voie să intre nimeni, dacă nu este ales prin votul liber și universal. Gol, compartimentul călătorește gol, cu un bilet de odaie mobilată lipit în geam. Națiunea ține ca delegații ei să nu se amestece cu haimanalele de pe coridor, culcate pe cufere și șezînd pe geamantane. Poate, ca între parlamentari, să scapi o vorbă, care nu-i de nasul pasagerilor, să afle străinul vre un secret de Stat, să te pomenești cu o telegramă de la Londra sau de mai departe și să fii silit să o dezminți în englezește. Nici în singurătate parlamentarul nu este sigur că nu s-a strecurat din gura lui, în auzul dușmanilor, ceva ce nu trebuiește știut; căci, obișnuit să vorbească tare și de toate, parlamentarul vorbește și-n somn.

Adeseori, călătorind, mi s-a întîmplat să mă culc pe o canapea și să mă scol pe canapeaua din

faţă. Cine să mă fi mutat din locul meu fără să simt? Se petrec în timpul somnului unui deputat o mie şi unu de lucruri, de care cată să te fereşti. Mă căutam în buzunare, să nu mi se fi furat acte, din care cine ştie ce încurcătură internaţională poate să iasă: răspunderea noastră este într-adevăr prea mare, şi un deputat este nevoit să doarmă cu ochiul închis numai pe jumătate.

— Domnule conductor, nu a intrat, oare, cineva lîngă mine, în compartiment? M-am culcat pe dreapta şi mă trezii pe stînga.

— Să trăiţi, poate că aţi uitat.

— Ba mi se pare că s-a petrecut ceva şi mai rău. Cineva m-a mutat din trenul cu care mă duceam în Capitală, în trenul care se întoarce.

— Dormiţi aşa de greu?

— Nu vezi dumneata că trenul merge înnapoi? Dumneata n-ai dormit?

— Eu n-am voie să dorm. Ne apropiem de Capitală.

Asemenea schimburi de cuvinte am avut de mai multe ori, dar o nedumerire tot mi-a rămas. Nu se poate să nu se întîmple, totuş, un lucru suspect. De altfel, trenul e o născocire străină, şi de la străini te poţi aştepta la orişice. — Am căutat să nu dorm şi am urmărit cu somn prefăcut toată călătoria, sărind numaidecît în sus cînd observam ceva. Într-o noapte, a stat în picioare, rădimat de lumina geamului meu, pînă la ziuă, şi a pierit, un popă, pe care mă hotărîsem să-l dau pe mîna poliţiei. Toată noaptea a răsucit ţigări şi a fumat, şi cînd era mai întuneric tuşea la cineva şi se uita în cîmp pe fereastră. Din cînd în cînd scotea un ziar, ca să mă amăgească, şi se făcea că citeşte. Am trecut o dată pe lîngă el şi l-am măsurat de sus pînă jos, ca să înţeleagă că şiretenia nu merge. L-am lovit cu cotul, şi el nu a zis « Patron ». N-am mai închis ochii.

— De ce nu l-ai arestat? m-au sfătuit prea tîrziu cîţiva colegi de Cameră. A fost, desigur, un bolşevic.

Vezi, nu mă gîndisem să-l arestez. N-am mai arestat niciodată şi nu ştiu cum se arestează un criminal în tren: îl apuci de mînă şi-l ţii? Şi cît îl ţii aşa, de mîini? Şi trebuie spus, — mi se pare, — ceva, cînd îl arestezi, ceva cu voce groasă şi potolită, însă scurt, ca să ştie că eşti autoritate şi să nu fugă din tren, să se intimideze, să vadă că nu mai este scăpare. După ce mi-a plecat din mînă bolşevicul mascat în popă, — sînt sigur că şi barba îi era pusă, îmi pare rău că nu am tras de ea, ca să rămîie fără gumilastic, — am căutat să arestez, dar nu mi-a mai ieşit de-a dreptul înnainte prilejul. Găsisem chiar vorbele pe care să le spui cînd voi purcede la o arestare; le-am copiat din ziarul partidului pe o bucăţică de hîrtie: « Nu se va dizolva Reichstagul! » sau « Institutul social » sau « Propunerile Sovietelor la Conferinţa dezarmării sînt ipocrite ». Le-am învăţat pe dinafară şi le-aş fi întrebuinţat după bănuială. Nu cred să reziste cineva cînd, apropiindu-mă de el pe la spate, îi voi striga în ureche mai ales a doua formulă: « Institutul social ». Şi ştii cum l-aş aresta eu? cu o bucată de sfoară, pe care o port în buzunar, la îndemînă, ca să nu-mi pierd vremea căutînd în geamantan. Iau sfoara, o desfac, o apuc de amîndouă capetele şi îl prind şi zic: « Institutul social! ».

În tren, trebuie să stai cu toată grija, ca să nu fii cumva adormit cu iodoform. Inamicul îţi trece o sticluţă pe la nas, ascunsă într-o ţigare, şi te adoarme numaidecît, şi atunci te face să-i spui absolut toate secretele. De obicei sînt trei: unul pune întrebări şi celălalt scrie, şi tot ce scrie, foaie după foaie, aruncă pe fereastra trenului într-un automobil care se ţine după tren şi în care apucă foile

cel de-al treilea. Asta, ca să nu fie prinși cu hîrtie la ei.

Veghind astfel noaptea, am mai băgat de seamă că deși, de mai multe ori, nu vin în tren indivizi care nu au ce căuta în tren și care cu toate acestea sînt de față în toate trenurile cu parlamentari, se ivesc lucruri foarte curioase. Pe neașteptate, trenul o ia pe linia cealaltă: pentru ce? Sau scapără cîte o scînteie roșie, sau una verde: pentru ce? Sau, după cum eram puternic încredințat, se întoarce trenul cu totul, și, mergînd de-a-ndaratele, înnaintează înnainte. Cînd s-a petrecut această schimbare, nu știu. Mă dau la o parte ca să nu văd pe nimeni, și totuș lucrul s-a făcut. Totul trebuie să vină de la mașină și fochist. Am cerut guvernului să dea toți fochiștii de pe linia noastră afară, și el nu m-a înțeles. Nicăieri spionajul nu e mai harnic ca pe linia noastră, care-i o linie cu totul principală. Sînt sigur că și șefii de gară dimpreună cu subalternii lor au fost cumpărați. Stai cu trenul într-o gară și deodată auzi așa, din senin, o bătaie ca de ceas: ținc! ținc! ținc-ținc! Să nu crezi că am rămas în tren și că nu m-am dus să văd. Dar poți să afli ceva de la hoții ăștia? Sînt pezevenchi. E o școală la Paris, unde numai escrocherii, semnale și tot soiul de pungășii se învață: crezi că merge ghilotina, la Paris, degeaba? Am spus-o, am repetat-o, dar cine să puie capăt odată acestei stări de lucruri, ca să răsuflăm și noi liniștiți și liberi în țara noastră?

Că se petrece ceva drăcesc în tot momentul, nu încape nicio îndoială. Cine le urzește și le încurcă pe toate? Crezi tu că e lucru curat că atunci cînd mă întorc, în vagon, spre fereastra de afară, trenul merge într-o direcție, și că dacă mă uit spre fereastra coridorului, el merge în direcția opusă? Asta, cel puțin, mi se întîmplă întodeauna, și am simțit-o întîia oară ducîndu-mă, știi, afară.

Suindu-mă cu picioarele pe colacul de lemn, am văzut că trenul fuge deodată îndărăt. Cînd m-am dat jos, încingîndu-mi cureaua, trenul începuse să umble pe drumul cel bun. Și de ce atîtea stății și gări? Ca să aibă cei interesați răgazul să întoarcă trenul cum le-o plăcea.

Să nu te superi. Roșul de buze pe care trebuia să ți-l trimit, s-a topit pe sobă. Ca să nu-l pierdem detot, l-am mîncat cu lingurița. Ce gust prost avea fără zahăr!

5

Nu am putut părăsi, dragă Nevastă, Capitala: Capitala, Nevasta și Statul așa se scriu, cu literă mare. Am stat de Crăciun cîteva zile pe peron, ca să plece vre un tren, și niciunul nu s-a urnit. M-a costat o avere de cîte ori am dus lucrurile de la hotel la gară și înnapoi.

— Tot nu a plecat trenul, domnule deputat? mă întreba portarul.

— Tot nu a plecat. . .

— O să petreceți Sfintele Sărbători cu noi, domnule deputat.

— Ba pe dracu! răspundeam supărat.

Și tocmai cum cobise portarul s-a întîmplat.

De Crăciun, Statul ne-a dat parale și zahăr. Am luat cu mine trei lăzi cu zahăr cubic și un ghiozdan cu bani.

Dar de ce să n-aibă numai majoritatea zahăr, de ce să-i dea zahăr și opoziției, care n-a fost de față la votarea legilor și la discursul șefului nostru? În loc de trei lăzi, aș fi adus acasă cinci. Am întrebat, curios și revoltat, dar nu am primit satisfacție. Și nici nu e de înțeles mare lucru, în nebunia în care trăim. Poftim! te certi cu ei pînă

în noaptea de Moș Ajun, îți pun bețe în roată, îți amărăsc viața parlamentară, și, în loc să-i trimiți la poliție să mănînce bătaie, îi îndulcești cu zahăr. Ce-o să zică adversarul cînd vede că-l pui la parte cu majoritatea? Nu este dovadă de slăbiciune? O să creadă că-ți este frică de el și, vezi, asta nu este adevărat: sîntem tari, și un guvern tare nu ar trebui să plătească nici diurnele la timp. « A! vrei să încasezi? Bine, mai treci după sărbători. Să mai vedem cum te mai porți. »

Aș fi luat și făină, dar nu se dă, — și nițel unt. Bine că nu s-a dat, că aș fi rămas cu mărfurile acrite.

Noutățile nici de astădată nu-mi lipsesc. Din ce în ce mă încredințez mai mult că locuitorii din Capitală sînt niște stricați. Ei cumpără și bălăriile, pe care noi le aruncăm, și dau banii și pe vîsc. N-am știut, că aduceam vreo cîteva vagoane. Mă uitam în piață și mă cruceam cum se vindea buruiana, ca pîinea caldă: știi că Parlamentul e în Piața Mare și, ducîndu-ne la ședință, treceam prin varză și postîrnac. Dar păpușile! Toată lumea cumpără păpuși. Decînd nu mai fac copii, cucoanele se mîngîie de sărbători cu lepădături mici, de cîrpă și vopsea, de cîte patru săptămîni, de cîte două și trei luni. Mă gîndesc dacă la anul nu putem vinde și noi cu folos cocenii pentru boieri, a douăzeci lei bucata, unși cu puțină baligă la vîrf. Căci, de altfel, e o mare dragoste de țărănie în Capitală, și mai ales de lucrurile țărănești. Trei știuleți încrucișați și legați cu un mănunchi de papură și fîn, puși pe un părete de mătase japoneză, se cheamă artă națională. O bucată de cioarec din moalele spatelui, care se găsește întreagă în orice nădrag aruncat, stă într-un dulap de sticlă lîngă un elefant de fildeș, și păstrează în sufletul boierilor de neam

dragostea de moșie. O troacă de porci, alături de o cofă spartă și de patru străchini dogite, se vînd laolaltă cu covoarele de Persia, în cele mai fine prăvălii, ca niște giuvaericale. Lucrurile noi plac mai puțin și nu au căutare; se cer însă mult vechiturile foarte întrebuințate, care poartă urme de ciorbă, de mămăligă, pete cu miros, începuturi de putregai, mai cu seamă dacă se poate anina de ele o povestire, un haiduc, o călugăriță. Cucoanele fericite din Capitală țin să-și arate inima lor cea bună și milostivă pentru nație, păstrînd în cui batista unei fete trîntită în porumb, și care a îmbătrînit plîngîndu-și lacrimile în bumbacul ei cu alesături, pînă la moarte. Asta se cheamă dor și merge de minune, dragă Nevastă, cu danțurile harapilor americani, jucate în toate casele serioase.

Cucoana unui domn ministru, care a făcut mult pentru țară, cu toate că opoziția, în reaua ei credință și în marea ei neobrăzare, spune că ar fi un dobitoc, m-a învățat într-o seară, și pe mine, unul din danțurile la modă. Îl fac dimineața la oglinda dulapului, ca să nu-l uit și ca să te învăț și pe tine să-l deprinzi. Ai văzut cum freacă spoitorii, intrînd cu picioarele în tingire și învîrtindu-le pe loc? Numai că trebuie să te freci de podină cu vîrful picioarelor încălțate. Gramofonul cîntă: cucoanele și domnii se mișcă scurt pe tălpi, cîte puțin spre dreapta și cîte puțin spre stînga, repede și mereu. În lumea bună asta poartă numele de « ceai ». Ceaiul nu-l mai beau decît chinezii: boierii îl dansează.

Fără tine și fără politică, de sărbători mi s-a urît. A treia zi de Crăciun, m-a apucat neastîmpărul de colindeț și plugușor și m-am ținut două nopți cu un bici, troznind și pocnind, după niște alegători. Cînd ziceau colindătorii:

« Mînați, măi, hăi, hăi! »,

îmi venea să plîng, cu gîndul la cîrnaţii noştri din pod.

Ca să-mi astîmpăr inima detot, m-am pregătit însă de Sîntu Vasile şi mi-am făcut o vasilcă. Am cumpărat o jumătate de căpăţînă de scroafă afumată, şi zugrăvind-o pe la ochi şi la grumaz cu mărgele, am culcat-o pe o perină mică de la hotel, am învelit-o cu un peşchir şi, în straiele de acasă, ieşind pe din dos, am umblat prin Capitală, azvîrlind cu orzoaică în oameni, dezvelind vasilca şi făcînd urările de Anul Nou. Nu m-am mai simţit atît de mulţumit decînd m-am înscris în partid şi decînd lucrez la interesele mari ale Statului. Îl chioram cu orz pe cine-mi ieşea înnainte, dam cu orz în prăvălii, — şi m-am ales şi cu ceva gologani, care, puşi peste diurnă, prind omului bine.

O singură greşeală făcui, că am uitat şi m-am întors la hotel cu vasilca. Eram puţintel cu chef, şi am aruncat cu orz în portari, am scos din buzunare seminţe de dovleac şi le-am dat să ronţăie şi ei. Lucrul s-a şi cunoscut numaidecît în ce priveşte mandatul de deputat, căci a doua zi toţi servitorii mi-au zis pe nume. Gheorghe şi portarul de zi au venit la mine în odaie cu un cinzec de ţuică şi două ciocane, ca să ne cinstim.

La mulţi ani, cu noroc şi sănătate! De Bobotează viu.

CUPRINS

SUBIECTE

I